

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

74
616

Am 1
R

6-16
Am.
R

CENTVRIAE DVAE,
Quinta videlicet ac Sexta,

In quarum ultima Curatione continetur
Colloquium eruditissimum, in quo doctissime
disputatur, & agitur de curandis
capitis vulneribus :

Cum Indice omnium curationum quæ ipsis Centurijs continentur.
omnia nunc primum in lucem ædita.

Cum Privilegio Illustriss. Senatus Veneti.

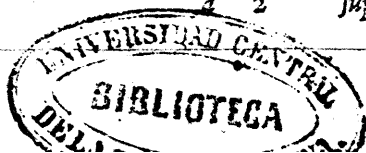

VENETIIS,
Ex Officina Valgrifiana,
M D LX.

MAGNIFICO VIRO,
AC NOBILISSIMO D.
HENRICO NVNES
IOANNES MARINELLVS
S. P. D.

*DMIRABILIS tuarum virtu-
tum fama NOBILISSIME
HENRICE, quæ omnes terras
iandiu peragrat: antiquitasque ge-
neris, quo natus es, immensus est cæ-
pus, in quo politissimorum scripto-
rum exultare possit oratio: atque amplissimis monu-
mentiis consecrare memoriam nominis tui: vt res certa,
& posteritati quasi theatri proposita sit his nostris tē-
poribus viros quoque & honoribus, & rerum gestarum
gloria maximè floruisse: ac quanti humanæ societatis
inter sit animos ad optimè gerendum incitari illustrium
hominum exemplis abiectos, & iacentes. itaque ego qui
dem, cui cum nullam ferè copiam, facultatemque dicen-
di natura largita sit; nunquam sum ausus de tuis sum-
mis laudibus, ac meritis aggredi dicere: etsi quantũ
conniti animo poteram, quantum labore contendere,
tantum id vt perficerem, curavi. arbitrabar enim do-
cto homine alienum de eo me quicquam scribere, vel di-
vinas eius actiones meis scriptis mandare. tamen, cum
superioribus*

*superioribus diebus doctissimi, atque excellentissimi do-
ctoris & philosophiæ & medicinæ, Amati Lusitani tui
Centurias quasdam medicinales in manibus haberent ty-
pographi: præter eas omni, & præsertim arte medica
plenas, magna, multiplicique Philosophiæ disciplina
gravissimas, omni doctrina, & scientia ornatissimas
nullam mercedem laudis, sempiternaque gloriæ tan-
tam tuam virtutem desiderare iudicavi. quapropter il-
las nomini tuo dicatas in lucem edidi. quod iure factum
existimo: nam hæ tuo splendori non unius diei gratula-
tionem, ut nonnullorum scripta: sed æternitatem, im-
mortalitatemque donabunt: atque ut familia tua præ-
cipuè colatur atque diligenter observetur ab exteris na-
tionibus, efficient. qui enim bonæ valetudini, quæ (ut
Cicero inquit) sustentatur notitia sui corporis, & ob-
servatione earum rerum, quæ aut prodesse solent, aut
obesse: & continentia in victu, omni que cultus, et præ-
termittendis voluptatibus, servire student, atque in-
commodam, à qua tenentur, curare: hos ad te missos
libros legant diligentissimè: quibus excellentissimus Lu-
sitanus totam suam de tuenda sanitate, ac perdita re-
cuperanda explicavit sententiam. summus ille medici-
nalis disciplinæ doctor explanat, docetque, quid tibi
valenti, vel egro faciendum, fugiendumque sit. in mor-
bis præterea corporis, ut quisque est difficillimus, ita
medicum nobilissimum, atque optimum querendum iu-
bet. omnibus uerò iam est notum, ac non sine summa*

tua

tua laude mirari licet, quæ sint ab eius diligentia, studioq; animaduersa herbarum genera: quæ radicū: quæ salutarium medicamentorum. uide queso sacratā tuæ magnitudini medicinā, quæ & illud natium, & hoc delectum malum sanare possit. sed certe omne tempus, quod ab amicorum negotiis est datum, in studiis huiusmodi consumis: atque valde letaris eos, qui suam operam in doctrina, atq; sapientia collocassent, viros fore ex gloria claros, & ex autoritate graues. unde proles illa futurorum hominum uidebit laudis tuæ domesticæ emullos, atq; studiorum imitatores, quorum mētes aliæ incitarent, aliæ ad benè, sanctè q; uiuendum incitarentur. hinc illæ sempiternæ ætates proficiuntur: hinc homines sempiterno æuo fruuntur: hinc sempiterna gloria & maximè excellunt: quæ omnia ad humanum cultum, ciuilemque deducere possunt: quo nihil charius, nihil optatius esse potest. gaudeat igitur Amatus ille Lusitanus eum se præstitisse, qualem optare & nos debemus, & omnes uolunt: eum uirum esse: quem omnes sequantur, atque emulatione obseruent, et colant: eum se reddidisse, cui maximo sint omnia secula beneficio obstricta. Tibique VIR PRAESTANTISSIME HENRICE, tuæque gloria, & uirtuti quemadmodum debet & author ipse, & medicinæ magister: ita te obligatū esse cupio illi doctissimo uiro, qui omni scientia, omnibusque optimis artibus est præditus. quod tunc fore ostenderis; cum hoc opus tam elegans, tam

---

perfectum, & tam elaboratum tibi gratum fore intellexero. Id igitur accipiant ij omnes, qui bonam conseruare ualeitudinem uolunt, eo animo, quo tuæ laudi dico, ac consecro: à quo, ut clarum lumen clarius illustrat, & accendit, ita dignitatis tuæ splendor priuatim, publiceque celebrabitur. idque & mihi maximæ fore laudi confido, cum id muneris inditium sit tuæ uirtutis, cui gratiam plurimam habemus omnes: & authoritatis scriptoris, qui maximis honoribus non solum à præsentibus eruditissimis hominibus, ac multū in arte medica exercitatis, atque uersatis, sed etiam à futuris uiris ad celum efferetur.

Curationes secundum ordinem contentæ in quinta Centuria.

- 1 **D**E sanguinis reiectione ex parte superiori asperæ arteriæ 1
- 2 De inflammato isthmo seu vua, & tonsillis 6
- 3 De viro singulis mensibus per hæmorrhoides euacuationem siue sanguinis purgationē habente, vt mulieres per vterum 8
- 4 De hectica febre intromissa post lōgas alias febres 11
- 5 De pleuritide furculā, & scapulam dextram prehendente 18
- 6 De sanguinis reiectione per interualla, simulq; de fonticulo in brachio adaperto ad priscorum imitationem 19
- 7 De lumbricis cum febre 25
- 8 De talpa siue talparia, hoc est tuberculo cū cranei corruptione, quod ad meliceridas, vel atheromata, vel steatomata reduci debet 28
- 9 De verrucis in balano à coitu cōtractis, qui morbus Græcis thym^o fortassis dicitur 29
- 10 De carneis excrescentijs & ragadijs quibusdam intra anū ad primum intestinorū adnatis 30
- 11 De febre interficiente grauib; & perniciosis symptomatis 33
- 12 De abortu, & symptomatis postea exortis 35
- 13 De febre continua ex repletionē oborta 38
- 14 De miro quodam artificio ad recuperandā vocē in totum amissam propter vlcus palato innatum 42
- 15 De duabus similē faciē trabētibus simulq; eodem morbo egrotantibus 43
- 16 De febre continuo affligente 43
- 17 De quodā qui balanū ob præputij stricturā nudare nō poterat 44

- 18 De intestinorū dolore
ab humore calido ob
orto 45
- 19 De tertiana duplici in
simplicē versa & bre-
ui sanata 46
- 20 De febribus cōsequēti-
bus charadas .i. strū-
mas, scrofulas vulga-
re dicunt, quæ aggro-
tū interfecerunt 47
- 21 De dētiū dolore, & op-
timo contra eum re-
medio 48
- 22 De cura morbi gallici
per inūctiones ab vn-
guento ex mercurio
cōfecto; simulq; do-
cetur quō euitari de-
bet sputum ad os eue-
nire solitum 48
- 23 De febrib⁹ cōtinuis 50
- 24 De febribus continuo
affligentibus 51
- 25 De morbo gallico na-
riū interiorem partē
occupante 52
- 26 De febre biliosa con-
tinua 53
- 27 De muliere ytero ge-
rente, febris continua
laborante 54
- 28 De cholera morbo, si-
mul febre cōtinua, &
intestinorū rumescētia
externa affligēte 56
- 29 De vera & indubitata
quadā methodo p̄ser-
uādi à podagra, simul
que de remediis non
nullis conueniētibus
dolorib⁹ podagricis,
& tophis articulo-
rum 57
- 30 De iecinoris inflāmatio-
ne, cū singultu, ex qua
subsecuta est mors 66
- 31 De papillis siue māmā
rum capitulis elongā-
dis formandisue 68
- 32 De sanguine detracto
à muliere gracili, cui
iandiu suppressi men-
ses erant, & contra
medicorum opinio-
nem sana euasit 69
- 33 De obitu cōtracto ex
diabete, & potu aqua-
rum ex termis mon-
tis Bodij 70
- 34 De accelerādo ptu 71
- 35 De febre continuo af-
fligente, in morbillos
terminata 72
- 36 De vomitu cuiusdam
mulieris ex quo me-
dicus quidā cōtēde-
bat vermem scolopē-
drū dictū eiectū eē 73
- 37 De ascite morbo 74
- 38 De febre cōtinua eue-
niente à bile furente

- & maligna 74
- 39 De oris ventriculi dolore 76
- 40 De oris tortura 77
- 41 De angustis & cordis doloribus 78
- 42 De scabie curāda 78
- 43 De tertiana gelidæ potu expulsa 79
- 44 De colico dolore 79
- 45 De sanguinis mictu ob casum contingēte 80
- 46 De vermibus 81
- 47 De puella à chēradibus libera, postea gibbosa facta 81
- 48 De urinæ suppressione ob carunculas in viis urinariis habitas 82
- 49 De morbo gallico papulis per corpus efflorescētibus 82
- 50 De malignis quibusdā tuberculis quæ in digitorū articulis sæpe oriri solent 83
- 51 De quartana curata 84
- 52 De puero cōtinuo febriente, & circa pectus dolorem difficili cum respiratione patiente 85
- 53 De delēdis oculorum nebulis 85
- 54 De puero mingēte lo-

- tium nigrū, qui non febricbat, sed scabiē vlcerosam multam in capite & collo patiebatur 86
- 55 De Angina 86
- 56 De morbo gallico variis symptomatis cōplicato 87
- 57 De febre continua maligna alteri feбри superueniente 88
- 58 De pleuritide in empiema versa, & hominem intra quadraginta dies interficiēte 90
- 59 De dolore oculi 92
- 60 De urinæ acedine, mordacitateue ob vlcera à morbo gallico contracta 93
- 61 De quadam mala affectione derelicta à quartana febre 93
- 62 De ranice intestinali, ruptura dicta 94
- 63 De puero tumore prædurum & ingentē in occipitio patientem vnde paralytis illi superuenit, & postea obitus 95
- 64 De febre ardente cum pulicari morbo 96
- 65 De aurigine morbo simul cum tertiana duplici

- olici infestante 96
- 66 De veteri fluore rubri
cante 97
- 67 De puero continuo fe
briente, cui datū est
purgatoriumpharma
cū, quo mirum in mo
dum sudauit, & liber
à febris mansit, quę po
stea in quintanam de
generauit 99
- 68 De ægilope à morbo
gallico in angulo o
culi tracto malo 99
- 69 De ramice carnosio ua
riis cū affectionibus
complicato 102
- 70 De propaginibus ve
næ aiugos, quæ cōiun
guntur ramulis venæ
paris, thoracis inter
nas partes nutrienti
bus 105
- 71 De ischuria idest yrine
suppressionē ob yrine
fistulam crassiss & len
tis humoribus cōstri
ctam 108
- 72 De dolore gallico cre
am tibie anteriorem
partem infestante, &
per theriaces appli
cationem amolito 110
- 73 De angina sæua delite
scente, & hominem
postea interficiēte 111
- 74 De vlcere vterum oc
cupante, confirmato
dicto 116
- 75 De morbo grauissimo
& sæuissimo, in quo
ægotans bis, ter, &
pluries in die corri
piebatur, & ita sæue
ut à mulierculis assi
stentibus à spiritu de
moniacō eam vexari
crederetur 116
- 76 De humida qualitate
absque humore, ho
minem ad perniciem
trahente 120
- 77 De visu diminuto, &
corrupto, simulq; sco
tomia ob suffusionē,
& crassam nebulam
in altero oculorum
apparentem 122
- 78 De tuberculo capiti
exorto 126
- 79 De viceribus in uiis
yrine maximo cū ar
dore derelictis ex cu
ratione caruncula
rum 126
- 80 De crustis pueri caput
occupantibus, & ad
oculos descendenti
bus 128
- 81 De febre diaria ob fri
gus eueniente, simul
quod omne genus fe
bris

- bris cor pro subiecto
habet 129
- 82 De Aphtis 130
- 83 De symptomatis quibusdam mulieri cuidam sterili, nonnulla ebibenti, vt prægnans euaderet, obortis 130
- 84 De quodam monacho qui amore cuiusdam puellæ captus, se ipsum veneno hausto interemit 132
- 85 De puero commorso à cane plaustrum continuo comitâte 133
- 86 De sanguinis reiectione 134
- 87 De muliere quæ cum vterum gereret melâ cholica euadebat 137
- 88 De mira quadâ carnea excrescentia à mulieris inguinibus pendente, pondere viginti-quinque librarum 138
- 89 De topico quodam remedio optimo & tuto scabiei conueniente 139
- 90 De punctura ex piscis spinâ in digito obortâ 140
- 91 De quodâ puero, qui

- ob esum calcis vinæ diē suum obiit 142
- 92 De symptomatis obortis ob multarū herbarum esum in exposito 142
- 93 De optimo quodâ remedio contra dolores & tormina indysenteria 143
- 94 De opera naturæ, artibus operibus respondente 144
- 95 De Gigante Senogallix nato, crura tumefacta ad summum cū vlceribus habente 145
- 96 De destillatione oculorum 146
- 97 De affectionibus quibusdam & symptomatibus euenientibus ab ingēti caliditate iecinoris & cerebri 146
- 98 De puero qui ob esum cicatæ diem suum obiit 149
- 99 De scirrho ingenti in ore nato, & à multis pro cancro habitato 149
- 100 De vlceribus renibus præfixis maximo cum vrinæ ardore 151

Curatio-

Curationes secundum ordinem contentæ in sexta Centuria.

1 DE Hepate à thoracis alta pre ad testes vsq; sedate 155 2 De dysenterico puero topico quadam remedio curato 158 3 De morbo senio, & crudeli, in quo ægro tās trecentos egeſſit iustæ magnitudinis uermes 159 4 De sanguine ex pectore reiecto, & succo urticæ cohibito 162 5 De puero loquente, & ob ægritudinem factus est mutus 162 6 De fluxu sanguinis narium cū mala uetriculi intemperie frigida 167 7 De lyenteria 168 8 De laboranti ex duplici tertiana, qui in diaphragmatis abscessu incidit & breui medici negligētia obiit 169 9 De puero ex fenestra cadente 170 10 De phthiſi, hoc est, ulcere pulmonis 170 11 De puero dysenteria affecto 171	12 De puero meiere non potente 172 13 De puero ob timorem breui emortuo 173 14 De dysenterico uario ceræ usu curato 173 15 De errore à multis medicis cōmiſſo in præbēdacycorea discocta febri laborantibus 174 16 De fluore muliebri 175 17 De crustosis, & cōcretis quibusdā turundis muſcoſis p nareſe miſſis 176 18 De ophthalmia, ſiue lipopitudine 177 19 De caſſia ægyptiaca uiridi & recenti ſaccharo condita, quæ uentrem ſoluit 178 20 De sanguinis reiectione 178 21 De remediis partū accelerantibus 180 22 De gallica ſcabie manuum palmas papulis & ſciſſuris inſciēte 181 23 De febre tertiana, continua, maligna, pulicari cū ſymptomate 182 24 De febre continua epidemica

- demica 184
- 25 De surditate ptracta ob
malū uitę regimē 188
- 26 De tribus pueris fra-
tribus eodem morbo
corruptis 191
- 27 De plenitudine 193
- 28 De cordis angustis, &
ai anxietatibus ob mē-
ses suppressos 194
- 29 De febre interficien-
te 195
- 30 De dolore in iecino-
re 196
- 31 De punctura scorio-
nis 197
- 32 De febre continuo af-
figēte, cui postea san-
guinis reiectatio fit
subsecuta: & postea
sanguis per secessum
exiuit 198
- 33 De dolore stomachi
cordis quoq; regionē
infestāte ab humore
melancholico, & ui-
scida pituita, simulq;
de podagra 199
- 34 De puero sæpe in fe-
brem cum uermibus
propter obstructionē
& malum uitę regi-
men incidenti 203
- 35 De febre cū dolore ad
costas nothas simul q
cucurbitulę secta cu-
te morborū initio re-
cte exerceri pnt 204
- 36 De muliere continuo
febriēte cum tussi, &
purulēto sreatu 206
- 37 De muliere, pariente
geminos, marē, & fœ-
minā, q nō recte pur-
gata diem obiit 206
- 38 De papillarum dolore
& earūdem scissuris,
ac contra eas reme-
dio 211
- 39 De splenis duritie ex
quartana cōtracta 212
- 40 De muliebri fluore à
multa pituita uenien-
te: cui febris pituito-
sa cōtinuo cōplicata
erat à uētriculi uelut
& ipsius uteri frigi-
da intemperie ortum
trahente 216
- 41 De remedio singulari
cōtra podagrę ingen-
tes dolores 219
- 42 De quodam nobili gal-
lo imaginatricē cor-
ruptam habēte, & de
eiusdē curatione 219
- 43 De morbo gallico 222
- 44 De melācholico mor-
bo pendente ab hypo-
chondriis 224
- 45 De quodam correpto
febri continua, mali-
gna

- gna & male morige-
 rata: in qua p plures
 dies lotium nigerrim-
 um apparuit, & pe-
 cten conualuit 227
 46 De tertiana & hēdina
 carne 229
 47 De subluxato ad talum
 pede 232
 48 De marito, & uxore
 morbo gallico affe-
 ctis 234
 49 De puella mira quadā
 sanguinis reiectione
 laborante: quę &
 omnia, quę comedebat,
 euomebat 235
 50 De muliere abortiente
 certo gestationis tē-
 pore, deq; eius cura-
 tione 239
 51 De iuuādo difficili par-
 tu 241
 52 De feb. pestilēiali 243
 53 De muliere sterili quę
 medicamentis prępa-
 rata post decē octo an-
 nos concepit, & puel-
 lam elegantem pepe-
 rit, tandem mulier ta-
 be cōfecta intra bien-
 nium diē obiit 244
 54 De uetula, cui intra tri-
 duum sanguinis librę
 octo per nares efflu-
 xere 245

- 55 De p̄seruatione à co-
 xendicū dolore 246
 56 De lacte ingesto, & in
 grumos concreto in
 uentriculo, deq; eius
 curatiōe p̄spera 252
 57 De errore cuiusdā me-
 dici, qui acetū in coli-
 ca affectione dedit &
 ægrotū iterfecit 254
 58 De ardore urinx cum
 carūcularū mictione
 & p̄stantia conditi-
 ex malux floribus sac-
 charo apparati 255
 59 De lapide reiecto à re-
 nibus, simulq; de me-
 thodo seruanda in ar-
 dore urinx 257
 60 De quodā, qui natura
 sua multa, & uaria ab-
 horrebat 259
 61 De muliere pregnāte,
 quę ob mora aliis cū
 cibariis comesta, &
 in uentriculo corru-
 pta in anxietudines,
 & animi angustias de-
 uenit 260
 62 De repētina morte ex
 syncopi eueniēte, nō
 uerō ex apoplex. 261
 63 De quodam uaria rici-
 ni, seu cherux maio-
 ris semina pro pista-
 chiis comedente; un-
 de

- de illi mors est subse-
cuta 262
- 64 De scabritie, & scissu-
ris palmarū, deq; ea-
rum curatione 262
- 65 De pilis in lingua ge-
nitis satis longis 263
- 66 De continuo febrien-
te 264
- 67 De καχεξια, idē, de ma-
lo corporis hitu 266
- 68 De uariis symptomatis
ob laxatū uterum ob-
ortis, simulq; de epi-
demio morbo magnā
Europæ partem infi-
ciente, breuiq; duran-
te 268
- 69 De febre cōtinua cōiū-
cta fluxui uētris 270
- 70 De luxata inferiori mā-
dibula, & breui ad lo-
cum reddita 272
- 71 De febre cōtinua absq;
symptomatis, interfi-
ciente tamen 272
- 72 De pulsu deficiente e-
iusq; intermissione in
febre continua à cras-
sis, & uiscidis succis
pendente 274
- 73 De dysenteria interfi-
ciente, quæ post poli-
pos comestos eue-
nit 276
- 74 De uerme lato qua-

- tuor cubitorū per os
eiecto simul & Hip-
pocr. enarratur 277
- 75 De febre cōtinua cum
exanthematis 279
- 76 De febre oblonga &
miti absq; symptoma-
tis ab obstructionib;
mesaraicarum pēden-
te 283
- 77 De destillatione ad pe-
ctus descendente si-
mulq; de uētriculi &
lienī obstructionib;
& errore medici 285
- 78 De dolore uentriculi
à multa uiscida pitui-
ta oborto 287
- 79 De dolore stomachi in
tertianæ paroxismo at-
tigente 290
- 80 De uertigine 292
- 81 De phymate inter anū
& testiculos, & quod
crudum aperiri de-
bet 294
- 82 De abscessu spirituofo
dicto, raro euenire so-
lito 295
- 83 Detegitur, error in de-
scriptione galliæ mu-
schatæ Nicolai, & al-
ter ī descriptione ro-
facei apud Mesu. 295
- 84 De tenesmo ob inflam-
matū rectū intestinū
cum

- cum stranguria 298
- 85 De ulcere in palato à morbo gallico ortū trahente 299
- 86 De accelerando partu simulq; de redundante lacte minuēdo 300
- 87 De impostura quadam quòd muliercula incantamētis iuuenem surdum fecerit 301
- 88 De ueneno ad certum tempus dato 305
- 89 De pleuritide notha 309
- 90 De tussi ueteri, & de recenti puerorū 310
- 91 De lapide i uirgæ meatu contento, ex quo symptomata graui2 sequebantur 311
- 92 De disuria maximo cū ardore 312
- 93 De atterendo, comminuēdoque renū & uescæ calculo 317
- 94 De renum ulcere per potum aquarum falsarum & nitrosarum satinato 322
- 95 De remedio ad eos, qui se somno perminunt 324
- 96 Quò foecundē cognosci debeat 326
- 97 De muliebri satyriasi, simulq; uterino furore 327
- 98 An quæ in thorace continentur, tantum perscreatum purgari soleant 330
- 99 De prurigine inter inguina 333
- 100 De capitis uulneribus detecto craneo, & tutius ne curentur exicantibus medicamentis, an cataplasmatibus humidis, ut digestiuo ex oui uitello dicto, & similibus 334

FINIS.

I
A M A T I L V S I T A N I ,
M E D I C I P R A E S T A N T I S S I M I ,
C V R A T I O N V M M E D I C I N A L I V M
S V A R V M
C E N T V R I A Q V I N T A ,
nunc recens in lucem ædita .

*Curatio prima, in qua agitur de sanguinis reiectione,
ex parte superiori asperæ Arteriæ.*

R A E C E S S E R A T Hyems, partim rigida, partim uero pluuiosa, sed ueris prima pars subfrigida erat, media autem, hoc est, Aprili mense, comalescente aere, magna populi pars in capitis grauedines, & ab eo defluxiones incurrit, erant autem ij pueri, adoleiscentes, & maiores natu, viri mulieresq; quorū nōnullis catarrhus hoc est destillatio, siue ad os, & eius partem unam, seu columellam, defluxus progressu temporis apparebat. Alijs autem ad nares, quem defluxum Græci Coryzam, Romani uero grauedinem appellare solent, alijs autem ad fauces & guttura excrementum descendebat, ex quo sane defluxu Branchos, idest, raucitas oritur, sed multis omnia simul euenire contingebāt, ad hæc tussēs, excrementis nimirum capitis in Thoracē defluentibus, ex quibus uenæ nonnullis ruptę sunt, & ex ipsis multus sanguis effluebat. Alijs Anginę comparebant, alijs autem oris ulcerationes, & inflammationes, & secundum aures parotides pullulabant, nonnullis uero pleuritides grauissimæ & periculosissimæ fixę erāt. Sed multi quoque phthisi, hoc est, pulmonis exulceratione, uexati postea sunt, Epidemicus autē morbus hic est, quia populi magna pars eo corripiebatur, præcipue

A catarrho.

catarrho, cum quo pauci in febrem incidebant, sed ab eo plures euadebant, a quo cæteræ citaræ affectiones ortû trahebant. Quia in hyeme coaceruati pituitosi humores, ueris caliditate commoti, & diffusi, tales generant morbos, qui ut docuit Hippocrates libro tertio, Aphorismorum uigesimo, uerno tempore potissimum euenire contingunt, cum quibus aeris influxus maxime concurrebat, Hæc lues, ut audio, uniuersam Italiam, & Dalmatiam, ac Illyricam regionem grassata est.

Ex tam multis igitur male sic affectis, primo mihi se offert Manuel Hamifus e Castello à Vite, Iuuenis naturabiliosus coloris nigelli, capillamenti uero nigri & hirti. Qui quum catarrho uexaretur, & tussi torqueretur graui in sanguinis per os reiectionem incidit, eum autem multum & feruidum, ac satis flauum bis, uel ter emisit, sed per interualla excreando, quem quoque tussi reiciebat, & eum non aliunde quam a tracheæ arteriæ superiori parte effluere, hæc mihi attestantur notæ, prima, quia excreando solum & ualide tussiendo sanguis reiciebatur. Secunda, quod ipse æger ex ea eminenti parte sanguinem exire percipiebat. Tertia, quod in collo ad mentum, ubi tantumquam modus caput tracheæ arteriæ multis apparet, & larynx dicitur dolebat, dolore quidem ad sinistram clauiculam usque ascendente. Huic igitur de repente occurrens, sanguinis uncias sex ex dextri brachij uena iecora demere iussi, quo detracto, hominem quiescere neue alte loquatur, aut magnam edat respirationem suadeo, ac illico album oui optime concussum pulueri sequenti permixtum ebibendum offero, habet autem puluis sic. ℞. Gummi arabici, tracaganti. singulorum unciam mediam, sanguinis draconis optimi, boli armeniaci pallidi, terræ lemnæ, uulgo boli Armeniæ, lapidis hæmatitis, sarcocollæ, utriusque coraliij. ana. drach. duas. Seminis hyosciami albi. Sem. portulacæ, plantaginis, cicutæ. ana drach. unam. Radices symphiti, dra. unam & alterius mediam. Omnia hæc in puluerem redigan-

tur

tur, & misceantur, & fiat puluis, ex quo scrupuli duo, in oui allumine pro uice propinentur, exterius uero, albū oui quoque pulueribus confringentibus mistum, & stupa exceptum, loco dolēti applicabatur, cæterum, ab ebibitis per interualla tribus uel quatuor ouorum albuminibus, prædicto modo apparatus, sanguis effluere desijt. interdiu tamen per interualla, syrupum myrtinum aqua stipitum rosarum, & plantaginis dilutum, adiectis nonnullis, ex prædictis pulueribus, cochleari lambendo accipiebat, nonnunquam uero ex hoc electario pitisabat, capite non nisi ad dorsum recuruo. *R.* Radicis symphiti recentis, unciam unam, boli armenix pallidi, & ueri, drach. duas. seminis papaueris, portulacæ. ana. drac. x. gummi arabici, tracaganti, an. drac. unam. sacchari rosacei, uncias tres. Philonis Antidoti. Drach. duas.

Omnia syrupo de papauere excipiantur, & fiat electarium, ac folio auri inaretur, sed tunc secundo die, retractiones & in membris ligaturæ sunt factæ, imo philonij perfici à Mesue descripti; drachmam unā, exiguo rodosaccharo mistam, illi dedi, quo optime ualere dixit, nam & recte dormijt, & ex toto sanguis cohibitus fuit, nec opus fuit ad Diaspermation tantopere decantatum medicamentum à Galeno libro quinto methodi medendi, & alibi sæpe, deuenire, cuius descriptionem ueram si recte teneo, superioribus nostris Centurijs, memoriæ cōmendaui. Huic primo cibus, ex similagine pulicula fecit, mane & sero, quandoque simplex, quandoque uero illi semen rhois, hoc est, sumachiorum admistum, quod prisce olim obsonijs miscere solebant, quandoque uero ptisana huius loco ueniebat, postea uero, elapsis tribus diebus ex oriza, eadē apparabatur pulicula, prædicto cum semine, uel plantaginis, uel portulacæ, uel taleolis radicis symphiti admistis, potus huic ad multos dies, aqua hordei calybeata fuit, postea uero uinum rubrum paulum adstringens, & tunc pyrum unum uel alterum illi elargiebamur, ueluti diacidonitem ex saccharo

Amati Lusitani

concinatum. Nam pultrcula illa simlaginea, uel ex oryza, ad aliquot dies, ut dixi, sola aqua, aliquando adiecto sumachiorum semine, uel taleolis radice symphiti, parabatur, postea uero ex pulli gallinacei iure, uel pedum neruecis, aut uituli apparabatur, demum, ut alas & petasculum pulli ederet suafimus, semper tamen clysmis uel glandulis aluus responderet, in uniuerso morbi processu, curauimus, tandem elapsis quindecim diebus e cubili sese erexit, & domi ad uigesimum diem mansit, post quem pancreatice semper habere dixit, sed nostro consilio, bolum armeniacum pallidum, & quem Galenus lib. decimo de facultatibus simp. med. describit, & huic morbo mirum in modum prodesse tradit, per plures dies aqua plantaginis, uel farfaræ dissolutum ebibit, nunc uero integra, & secunda, fruitur valetudine.

S C H O L I A.

Κατάρρῃς, siue Katarrhus, latinis fluxio siue destillatio dicitur, à *Κατάρρεω*, quod est fluo, uel destillo, unde à multis, catarrhus pro quacunque fluxione siue destillatione licentiori uocabulo accipitur, unde Primus secundus libro primo de re medica, capite secundo, ita tradit, Est quidem catarrhus humor defluxus ad nares, ad fauces, ad pulmones, uade catarrhus dictus est à fluore, Graci enim hunc fluorem dicunt. proprie tamen *Κατάρρῃς* apud Galenum libro tertio de Symptomatum causis, destillatio dicitur ea, quando ad os excrementum defluit uel ad palatum, ut libro secundo presagiorum enarratione 49. idem refert, quod perinde est dictum ac ab Aetio sermone octauo sue medicine, capite quinquagesimo tertio catarrhum esse, si ad rnam, seu columellam humor defluerit, est enim rna, ut omnes norunt, oris pars, nec minus à Paulo dictum est, libro tertio sue medicine capite 28. Katarrhum esse, ubi ad fauces & palatum humor descendit, quum & fauces, oris partem esse, omnibus conspicuum sit, si uero humor ad nares delabatur Gracis *ροπίζα*, Romanis uero grauedo. At si humor ad fauces descendit, à Galeno & Gracis *ῥραρυχός* appellatur, à Celso, Plinio, & Latinioribus Raucitas, Paulus tamen raucitatem fieri tradit cum humor ad guttur & asperam arteriam defluit, nec mirum, quum facilis est delapsus humoris in faucibus existentis, ad guttur, & asperam arteriam, sic igitur legendi sunt versiculi in omnium ore habiti.

Os, ruamq; petens humor, Stillatio nostris,
 Fertur Romanis, Graij dixere Katarrhum,
 Quod si guttur habet, faucesue, hac horrida pestis,
 Branchos erit Graijs medicis, Raucedo latinis,
 Graeca Coryza premit nares, Romana grauedo.

Ceterum, scire operepretium est, quod sanguis à vasis quatuor modis effluere potest, ut nos docuit Galenus libro quinto Methodi medendi, quem percurrere ne pigeat: potissimum tamen tribus de causis palam excitari sanguis à vena uel arteria contingit, aut earum ruptura, aut earum erosione, aut quum earum ora adaperiuntur. dignoscimus autem sanguinem ob vasis rupturam euenire, quia extrinseca aliqua causa praecepsit, ut delapsio ex alto, aut si luctando pius iusto vasa distensa sunt, & consequens rupta, aut in terram homo concidit, aut si grauius aliquod pondus eleuauit, vel in pectus ceciderit, item ob clamorem magnum quomodocunque editum, vasis ruptura fit, in quo reponas vel lim tussim asperam, ut ex ea huic euenit iuueni, aliquando vero ruptura euenit ob humorum multitudinem, & tunc sanguinis effusio repeata & coaceruatim facta cognitionem exhibet, sed tunc deposita per euacuationem multitudine, sanguis compestitur, & postea ad ulcus curandum deuenimus, sed quando à causa procatartica siue extrinseca, ruptura euenit, tunc curatio non admodum difficilis est, quae potissimum conficitur, praeter retractiones & dermationes, per conglutinationem vasis disrumpi, praecipue medicamentis adstringentibus, & alijs illis miosis, citra mordacitatem resiccantibus, & glutinosum quiddam habentibus, velut est, terra lemuia, & samius aster, & bolus Armenia pallidus verus, quo hodie abundamus, & de eo Galenus mira prodit, & varia alia à nobis citata in pulueris compositione. praetereo pastillos à succino paratos, quos à Karabo, Mauritania factionis medici, appellant, & eos Galenus ornatissimus medicus, libro vii. de comp. med. secundum locos describit, velut ex Coralio dictos, aut à terra sigillata, hodie bolus Armenio dicto, ut varios alios pastillos taceam, & prope infinita remedia, ab eodem Galeno, Paulo Aegineta, Oribasio, Aetio, Alexandro Tralliano, Aetico, & practicijs varijs citata. Nos vero, ea quibus vsus sumus, remedia in medium tantum adducimus, & eorum mentionem facimus. Ampla etiam remedium sylua est, non aduertentibus hodiernis medicis, qui vel pro minimo in disidium & discordiam, vel ad arma vsque veniunt, sed ij à consortio hominum eliminandi sunt, aut inter hominum hostes reputandi, ut qui fauere honori, & rei caduca ac pertinacia, quam hominum saluti, magis uelint. estote igitur concordēs,

quia concordia, ut nostis, parua res crescunt, discordia magna dilabuntur. Fit quoque, ut dixi, sanguinis reiectio ex uasis, siue uena corrosione, quae potissimum euenit ob acres & mordaces à capite in thoracem delabentes humores, vel in ipso thorace genitos, sed tunc per interualla parua euacuatio, sed cum tussi contingit, quanquam aliquando compertum habeo, etiam ob corrosionem, copiosam & coaceruatam sanguinis educationem cum tussi fieri, sed hac sanguinis reiectio periculosa admodum est, & raro ab ea egrotantes euadunt, ut antea nos docuit Galenus in suis dogmatibus, & merito sane, quia eam ulcus consequitur, quod multis de causis difficillimam acquirit consolidationem, & consequens hectica febris & tabes, mortis imago introducitur. Curantur autem exesa, aut corrosa uasa, quoties per cibos boni succi & pharmaca carnem gignentia, renutrientur, ceterum, Galeni precepto, medicamentis constringentibus, huic morbo facientibus, nonnulla calida, & tenuium partium, miscemus, portione tamen exigua, ut ea constringentia ex stomacho ad iecur, & inde per cauam uenam ad cor, & consequens in pulmones distribuunt, & ea penetrare faciant, ac illis uiam sternant, ut nos docuit Galenus libro septimo de comp. med. s. l. ubi de reiectione sanguinis agit. Ceterum, tu per calida intellige, medicamenta tenuium partium arteriam, quae constringentia medicamenta ad pulmones & thoracem trahant, & ueluti manu ducant, quae omnia magna soletitia, & maturo consilio, medicis exercere debent, non minus ac in stupefacientibus medicamentis propinandis, & eisdem, pharmacis ad sanguinis reiectiones facientibus, miscendis. Contingit quoque sanguinis reiectio, quoties uasis osculum referatur, & quasi per resudationem transcolatur, quod potissimum fit, cum quis calidis balneis utitur, praecipue in regione calida & tempore calido, & cibarijs calidis assuevit, etenim multitudo sanguinis aut eius acuties accedone, uenarum ora aperit, & laxat, & tunc sanguis in principio est paucus, deinde absque dolore augetur. Curatur autem uena os dilatatum pro varia eius causa, potissimum per obturationem, quae obturatio per astrigentia conficitur, ut in curationibus Pilsauri fusius dicemus.

Curatio secunda de inflammato isthmo, seu uua & tonsillis, quae τριτοδύια, & άγρίαδες. Graecis dicuntur.

MVLER nata annos uiginti, cum eius uua isthmus dicta, & tonsillae, ob defluxum a capite uehementer rubricaret, & tumentes apparerēt,
ut vix

ut uix deglutire posset, multa spuebat, & per nares uaria quoque emittebat. Hæc cum paucula & liquida in cibo admitteret, Syrupum uiolaceum & de endiuia eisdem cum aquis sed parum dilutos, in aurora bibebat, & membrorum frictionibus utebatur, & ad nares materiã uenire, ipsis sæpe manu attractis, curabat, imo eisdem naribus aquam uiolaceam in qua dilutum erat parum sacchari candi, adiecto quoque exiguo succo betæ, non raro attrahebat, & ex aqua decoctionis hordei, adiecto syrupo aceroso gargarizabat, tribus uero elapsis diebus, à deglutito bolo, ex cassia ægyptiaca tantum melius habuit, ex tunc ex atramento eiusdem cassiæ ægyptiacæ, aqua decoctionis hordei excepto, gargarismo parabat, & breui sanitatem obtinuit. Cæterum nata proxeneta Græci, duodecim annorum, qui ad fonticulum habitabat, in hanc eandem affectionem lapsa est, sed aliquantulum febriebat, & altera tonsillarum ulcere affecta fuit, huic sanguis ex cephalica uena, in brachij curuatura secta, missus ad uncias quinq; fuit, & gargarismo sequenti utebatur. ℞. balaustiorum, cittinorum, rosarum, plâtaginis. ana pug. medium. Hordei mundi. pug. unum. calicum papaueris albi. drach. unam, Libris tribus aquæ pluuiæ omnia excipiantur, & ad ignem fiat decoctio sufficiens, & coletur, cui adde, diamoronis, syrapi rosati simplicis, ana unciam unam, pulueris boli armeniaci pallidi, unicam unam. misce, fiat gargarismus, & eo assiduo utatur, post quẽ, ulcus ex melle rosaceo colatitio, adiecto puluisculo thuris, & prædicti boli armeniaci, inungebatur, & tandem breui sanata est, ueluti plures alij, uario tamen artificio. Vxor tamen illius, qui alituum pernitries uocabatur, post intensam febrem, ulcera quoque sordida in tonsillis passa fuit, pro quibus curandis, ad aquam ex sublimato, post multa & uaria adhibita, confectam deuenimus, & sanata est.

S C H O L I A.

NON discedam ab hoc loco quin oris totius partes prius ex-
 ste percurram, ut tyrunculi eas in totum teneant, neque in eis nominan-
 dis errorem committant. dicitur igitur palatum totum fastigium supra
 linguam usque ad fauces Grecis *υπερωε*, sed Aristoteli *ερανος*, &
 Galeno nostro *ερανωκος*, sequuntur fauces, Grecis *παρυξ*, quæ Gale-
 no auctore libro quarto de locis affectis capite quinto, ubi anginae qua-
 tuor percurrit genera, sunt oris interna pars, ubi simul conueniunt, &
 gule & gutturis partes extrema, ceterum, Græci *παρυγα ισθμου*
 appellant, in quo spacio Gurgulio, & amygdale sunt, unde nonnullis
 gurgulio siue gargareon isthmus appellatur, quia inter duas eamitates,
 tanquam inter duo maria collocatur, amygdale latinis tonsille & glan-
 dule dicuntur, Grecis *αμυγδαλεις* & *αμυγδαλαι*, due euidētes & ma-
 gna, totidem occulte. ceterum, ne nominum uicinitate decipiari, nota
 quod a pharynge larynx multum differt, nam pharynx, ut dixi, fauces
 sunt, larynx uero tracheæ arterie caput, siue gutturis nodus, qui non-
 nullis foras prominet, & brouchorum caput quoque uocatur, aut abso-
 lute bronchus. supra laryngem est Epiglottis, cartilago mollis, quæ la-
 ryngis operculum est, simile folio edera, factum à natura ad claudendā
 tracheam arteriam, ne cibus aut potus illabatur rursus ad aperiendam
 eā in aere attrahendo, porro Glottis, aliud quiddā est, lingula scilicet in
 orificio tracheæ arteria, qualis est in fistulis musicorū, rima duabus te-
 nuissimis membranis facta, ceterum, pro curandis destillationibus ad-
 uertendum duximus, quod à capite in fauces, & iugulum destillantes
 humores, non ita temere & inconsulte gargavimus cohercendi sunt, aut
 sistendi, ni suffocationis, aut angina imminet periculum, repurgato uero
 corpore, tunc etiam apprime constringentibus tulo uti possumus. non
 enim iam inuor est, ut retenti & congesti in capite humores, deci-
 dant & ruant, & repente soffocent, ut Mesue, præceteris clarius
 nos docuit.

Curatio tertia, in qua agitur, de Viro singulis mensibus,
 per hæmorrhoides, euacuationem siue sanguinis pur-
 gationem habente, ut mulieres per uterum.

IOANNES Baptista propola, vir annos natus quin-
 que supra quadraginta, & qui iam olim morbo galli-
 co correptus fuerat, tandiu per hæmorrhoides, sin-
 gulis

Curation. medicina. Centuria v.

gulis mensibus, ut mulieribus menstrua contingunt, sanguinis evacuationem copiosam habebat, qui nunc, quum illi ad aliquot dies constriingeretur, nec solito modo flueret, ecce per os sanguinem absque tussi, & feбри, sublauum & rubrum multum coaceruatim emittit, perterritus igitur hic, consilium petit, quo tantum fugiat malum. Ego omnia ut decet perpendens, iubeo hominem bono esse animo, ac illico Hemorrhoidibus quatuor apponi iubeo hirudines, quæ sanguinis uncias sex sugendo extrahant, quo uero modo, ex scholio percipies, postea uero præscripta optima victus ratione, syrupum ex endiuia, & fumaria herba, ac lupulis, earundem herbarum decocto dilutum, ad aliquot dies ebibit, hinc pharmacum, ex manna, rhabarbaro, & portiuncula electarii Diaphiniconis constans, quibus optime habere dixit, ad plures tamen postea dies conditum ex floribus fumarie, saccharo, ueluti floribus cicorij concinnatum ieiuno stomacho comedebat, super ebibita aqua cicoreæ singulis uicibus, paxilla, hoc enim ordine, sanguis cursum suum consuetum cōsequebatur. cuius fluxu hic optime ualebat. Alios tamen hoc morbo affectos notauimus, quibus refrigerato sanguine, temporis successu, & ætatis ratione, sanguis ex se cohibitus est, & recte habebat, cæterum, qui ob hemorrhoidum solitum sanguinem restrictum, in capitis dolore incurrunt, catapotia ex Aloe non lota deglutiunt, & bene habent, quia Aloe uenæ aperiantur, & deinde sanguis fluit. huic casui non ab re esset quoq; annectere unum uel alterum hominem, quibus singulis mensibus ex gingiuis ad radices dentium absq; dolore aliquo sanguis exit, qui si tamen ad aliquot dies moratur, & solito non respondet modo, in capitis dolorem incurrunt, ac sic eum ex gingiuis ipsis euocare necesse habent, ex iis autem studiosus quidam est. At Aegrotus is de quo agimus, elapsis postea multis diebus de totius corporis lassitudine conquerebatur, qua & sæpe in animi deliquium & capitis uertigines incurreret,

bat, adeo ut ne in Epilepsiam incideret aliquando timeretur. Cæterum, huius corpore expurgato per medicamenta respicientia humorem morbum gallicum fouentem, illi decoctum radicis Synarum ad. 24. dies dedimus, quo ita ualuit, ut omnes ad huius decocti radicis potum inuitaret. At, præscribebatur huic, uictus ratio hoc modo, in prandio turdum assum habebat, exceptum (ad stomachum dissolutum iuuandum) intinctu, siue sapore, parato cinnamomo, saccharo, & decocto eiusdem radicis synarum, tandem abstemius factus panis nautici uncias quatuor comedebat, & totidem in cœna, paucis cum uuis pãsis & amygdalis, porro. Vino, sale, & similibus ut nostis abstinebat, singulis tamen octo diebus, catapotiiis purgabatur. iis enim ut dixi pancratice habuit, sex tamen interiectis mensibus, hic cum ad comestationes & intempestiua conuiuia suis cum congerronibus & compotoribus frequens esset, ac semel aliis, & uino se ingurgitasset, repente apoplexia enectus obiit.

S C H O L I A.

QVVM sepe hirudinibus utamur, dignum quesitu est, an deceat post earum admotionem cucurbitulam affigere, ut Galenus agebat, & agendum proprio quoque libro de hirudinibus suadet, ad leuandam scilicet, uenenositatem ab ijs animantibus derelictam. Nos huic quesito breuiter respondentes, dicimus, non opus esse, quando nos hodie eisdem utimur, purgatis & aueneno alienis, quas pharmacopole uitreis uasculis du afferuant, sepe affusa, innotataq; aqua, cæterum, in exercenda hac per hirudines euacuatione, ut omnes sciant, hunc seruamus ordinẽ, postquam affixe sunt, & sanguinis suctu hirudines sanguisuga dicta tumesceri incipiunt, per mediũ eas forficibus præcindi mādamus, nam tunc melius sugunt, & ex agrotto super perforata sede sedente, supposita aqua calida. sanguis in uasculum aut scutulam cadens, ea a nobis per scripta quantitate seruatur, ut postea de eius colore & substantia iudicium feramus, sed licet admirari hodie Bononiensium medicorum quorundam stupiditatem, ne dixim ignorantiam, qui indiscrete uenas hemorrhoidales phlebotomo aperiendas iubent, uos uero caute, inde multa sequi mala, certum est, & scalpelli uice in aperiendis, & referendis

referendis uenis hemorrhoidalibus, quæ ad anum terminantur, sanguisugis utimini, uel saltem parietaria Helxina dicta herba, aut folio ficus uel simili alio quibus frictio eo loco, sanguis profilit, earum uenarum referatis osculis, placuit autem nobis huiusmodi euacuacionis modum docere, quum sciamus eam hodie apud Hispanos prætermisam esse, quæ utinam deinceps utantur, & eam in præxim trahant.

Curatio quarta, de hectica febre, intromissa post longas alias febres.

IOANNES ab Aegydio Gradu, Teutona, Antuerpiensis mercator, Vir annos natus triginta tres, longus, gracilis, & temperatura biliosus, quum in hyeme per duos uel tres menses febribus laboraret, quas cuius naturæ essent, ad præsens referre non puto operæpretium, eum tamen hectica febre laborare primo occursum comperiui. Nam macie affectus ingenti febre laborabat, sed à prandio, hoc est, ab assumpto cibo, grauius & intensius à febre ipsa affligebatur, cui pulsus debilis & paruus, & subdurus quadam cum æqualitate erat, lotium uero tenuæ lucidum, & subcitrinum, & quod peius est, à medicis pro deplorato derelictus erat, ad hunc igitur ingressus ipsa, eum dicto modo habere cōperio, præter hæc etiam semper sudabat, sudore quidem frigidiusculo, & copioso, adeo ut duæ mulieres in eo abstergendo, pannis calidis, diu noctuq; continuo se fatigaret. Hunc igitur curaturus cum sex res non naturales animaduerto, Ecce hunc ægrotantem in cubiculo per amplo & ualde alto iacentem percipio, cuius cubiculi aer humidus admodum, crassus, & frigidus erat, unde non falsa coniectura deprehendo, aeris frigiditas quia calidos uapores ex intima corporis parte in cubili ad cutem delatos, attingebat, eos cōdensabat, & in aquam uertebat, unde sudor continuo huic, & madores copiosi, hærebant: pro quibus abigendis, sumo, sed graui & philosophico consilio, (abstinet dicto inuidia.) usus sum, focum namq; ex accensis carbonibus in cubiculum in-

ferri

ferri iubeo, ut aeris huius frigiditas, malave eius temperies temperarentur. a quo illato quatuor horas uideres rem incantamento similem, & illas duas mulieres applausis manibus omnia mihi felicia precari, quod tanto labore eas subleuarim, diu noctuq; enim, ut dixi, abstergendo eius sudore, magna angustia premebatur. Nam intra quatuor illas horas sudor hic continuus leuatus fuit, nec postea illum amplius persensit. Vnde agrotus ipse iam de me optime opinari coepit, & breui fore, ut à me sanaretur, pro certo habebat. his igitur perfectis, huius uictum ita praescribo. primum cum hic gracilis sit, ut obesior euadat, & pristinas recuperet carnes, multis & optimis cibus uestatur oportet, ceterum, cum hi cibi dari debeant pro concoctricis uirtutis tenore, & robore, ea de causa, maximo cum iudicio offerendi sunt, ad hæc, ut suis qualitatibus feбри opponantur, & optimum adgenerent succum, talia enim cibaria erant, ex pullo, aut capro, lactuca aut hordeo mundo incoctis absq; sale, contusum, adiecta portiuncula ptisanæ optime coctæ, aut amygdalarum & seminum melonis cremore, uel caprino lacte, ex quo gabatam iustam, frigidiusculo bibebat, & desuper parum pulli gustabat, quæ omnia in cœna iterabat, sed interdum condita saccharea gustabat, uidelicet, lactucam, portulacam, semen melonis, cucumerem, citrulum, pira moschata, & huiusmodi alia saccharo incrustata, uel parata, & postea id quod in potu continuo habebat, ebibebat, uidelicet, aquam hordei, iulepo uiolaceo illi admisto, contusum ex pullo, adiecto cremore seminis melonis, cucurbitæ, uel citruli, aut lactucæ, uel papaueris & portulacæ, quo multum oblectabatur, illi reperebant. hic uero plerunque noctu tres uel quatuor horas dormiebat, & quandoq; uigil manebat, sed tunc iusculis, aut contulo, semen papaueris albi, unius uel alterius drachmæ pondere, infundi iubebam, sed eius uice, sæpe syrupi papaueris uncias duas, aqua lactucæ dilutas bibebat, ceterum, successu tempo-

ris ob epota medicamēta, stomachus laxior factus, prædicto contuso puluisculum cinnamomi & coralij & margaritarum præparatarum, immisci iubebam, uentriculi ipsius roborandi gratia, aut portiunculam spetierum Diamargaritonis frigidi, cuius descriptionem, à nobis euulgatam prima harum centuriarum habetis, sed tunc exterius os uentriculi oleo mastichino fovebatur, ut inferius latius hæc patebunt, cætera uero quæ ad sex res non naturales spectant, ut hæcticis conueniunt, debito ordine habebantur. BRANDANVS. Si uerum est medicorum nostrorum axioma, contrariorum contraria sunt remedia, Hæcticis aer conueniens, frigidus & humidus sit decet, ut qui æquali intemperie, calida sicca laborent, ad quid igitur ò Amate in hæctici cubiculum ignes inferendos curasti? AMATVS. nunquā, me hercle, te tam lethargum, aut obliuiosum putaram, ut qui paucis antea lineis à me signatam causam memoria deponeres, norunt uel garruli barbitonfores, nedum cordati medici hæcticis aerem frigidum & humidum conuenire, ignem tamen intra ægroti cubiculum inferendum curauī, ut aquea quædam sed pessima aeri mista humiditas expelleretur. quæ friditati iuncta subleuatos ex intima corporis parte uapores in cute augebat, densabat, & in aquam uertebat, unde ille madidus, & sudore respersus continuo affligebatur. ut duæ mulieres noctu diuq; id solum agerent, ut eius sudorem detergerent. solet sæpe, cameris occlusis, & in quibus iandiu ignis non fuit, similis uigere humiditas, ut docuit quoq; Galenus libro primo de sanitate tuenda, & eo magis si parietes noui sint, aut uasti & lati, ut in turribus & carceribus euenire uidemus, qui sane aer cutis poros obstruit, & magis obest, quàm prodest, unde Galenus, aerem nimis frigidum hæcticis tanquam obnoxium detestatur. libro decimo Meth. Med. & libris de diff. febrium, BRANDANVS. Placent hæc, sed domo ne in illa nulla alia cubacula erant, in quæ ægrotans transferri posset? AMA. maxime.

me, domus nanque quam bonus vir his habitat perampla & magnifica est, quæ ad porticum vbi mercatores negotiantur, & suis mercaturis operam dant, posita est, & nonnulla alia cubicula habet, sed cubiculo hoc quo ægrotus decumbebat, nec maiora, nec ita ut illud, apta. BRAND. Cur igitur extra domum illam, atque in aliam opportunitiori aere eum transferri nō iussisti? AMA. Cordate ais, & eo magis quia Galenus vir medicus confutatisissimus, Romæ sæpe ægrotantes non tantum ex una domo, ad aliam traducebat, sed extra urbem eos ad alias longinquas regiones sanitatis acquirendæ causâ, relegabat, ut ad Tabias, & lōge distantem syriam, aut ut Celsus primo tradit, ex ipsa Roma, Alexandriam, quod Hippocrates ante omnes, ut primus medicorum parēs docuit, dicens libris Epidemiorum, & Aphorismorum, solum mutare patrium, in diuturnis morbis, bonum, is tamen ægrotus, ut paucis tibi dicam, extra domesticos lares migrare noluit, imo & ego cum aerem correctum patris artificio viderem, non admodum laboravi de eo ad alteram domum transferendo. BRAND. optume, ne gravere tamen pro tua humanitate nobis rationem medicamentorum, quibus hunc veluti ex perturbato mari ad portum incolumem & sanum perduxisti recensere. AMA. Lubenter faciam, & paucis absoluam, & eo magis quia in re graui & difficili hucusq; morati sumus; item ut tu apud Britanos præsertim Bristolij similia recte opereris. Primo igitur hoc descripsimus apozema, cuius in aurora sex ebibebat uncias, & ita habet.

℞. Hordei mundi, vncias duas. Foliorum borraginis, endiuiz, cicoreæ, ana pugillum vnum. Prunorum pinguium, sebesten, ana numero xij. Sene drach. duas, pimpinelæ pugillum medium, florū borraginis, buglosæ, violarum, ana drach. unam. Seminis portulacæ, lactucæ, endiuiz, papaueris albi ana drach. duas. Seminis melonis mundi, uncias duas. In libris sex aquæ, fiat decoctio secundum artis ministerium, ad medias, facta cola-

colatura, & decenti expresseione, adde. Syrupi de cycorea, de violis ana unciam unam. Misce, fiat apozema, ex quo, singulis diebus in aurora ieiuno stomacho singulas sex uncias bibat, & insuper dormiat, tunc uero pectus uniuersum, & costæ, cum uniuersa dorfi spina, hoc inungebantur unguento. *Rx.* olei violacei unciam unam & alterius mediam, butyri recentis, assungia galinæ ana unciam mediam. Pauca cera alba, ad ignem fiat unguentum molle. cæterum, hoc eodem tempore & sequenti, curæ nobis erat, ut alius responderet, præcipue clysteribus refrigerantibus, ex aqua hordei, oleo violaceo, saccharo, & ouo, nonnunquam uero atramento cassiæ ægyptiacæ adiecto. At, interdiu noctuq; conditum hoc gustabat. *Rx.* Sacchari rosacei, uiolacei, buglossacei, borraginacei, ana unciam mediam. Sacchari candi, drach. quinq; pulueris corallij rubei, drach. unâ.

In mortario marmoreo omnia conterantur, & syrupo de pomis excipiantur, & fiat mistura, de qua per interualla gustet, & desuper aquam uiolarum & borraginis simul mistam pitifet, huius tamen mixturæ loco, condita saccharea (ut dixi) comedebat, præcipue quando eam fastidibat, ijs enim placide ægrotus hic habebat consueta tamen habituali febre infestus. Elapsis curationis diebus duodecim, ad balneum dulcis aquæ eum vocauimus. quod ita habet.

Rx. Foliorum endiuia, lactuæ, maluæ, hordei mûdi, an. pugillos duos. In magno aquæ caldario pleno fiat decoctio sufficiens, & in cortina lignea, ad id parata, secundum hominis longitudinem, infundatur, prædicta decocta aqua & si opus fuerit, ex frigida illi adiungas, ut tepida sedentis collum usq; attingat, in quâ balneum intrabat, & uniuersum eius corpus (capite excepto,) magna eius uoluptate, ad dimidiam horam, vel integrâ, morabatur. Sed tunc quando ex cortina exire uolebat, prædictum bibebat apozema, & frigida irrigabatur aqua, suadente ita Galeno, tandem leuiter corpore à madore absteriso, eum dicto

cto unguento, aut simili inūgi iubebamus, præcipue circa spiritualia membra uniuersa, & dorsi spinam, & circa uentriculi os, ex oleo coroneorum, & circa iecur unguento santalino, sed tunc quum cubile ingrediebatur, non dormiebat, quia a balneo somnus corpus emaciat. Elapsis vero aliis octo diebus, ventriculus debilis ei redditus est, vt ægre concoqueret, & retineret, quæ comederat, immo ea ipsa cito per secessum remitteret, incocta, & non male olentia, tunc ori ventriculi ceratum applicitum est hoc. *R.* Ladani optimi, bene & suauiter olentis, & quod ad candelæ ignem facile accédatur, vnciam unam, rosarum rubrarum, thuris masticis ana drach. duas, spicæ celticæ, indicæ ana scro. ij. Galliæ moschatæ Mesuæ drach. mediam, coralij vtriusq; ana drach. vnam. & alterius mediam, terebinthinæ parum, misce, & ad ignem fac ceratum, & panno cocco infecto, ad scuti formam excipiat, & ori ventriculi admoueatur, item, vt omnino os ventriculi robur acquireret etiam ferculis, quibus uestebatur, & actu parum calida comedi debent vt suadet Galenus libro decimo Methodi med. pulvisculus is miscebatur. Qui habet. *R.* Cynamomi optimi drach. vnam, coralij rubri præparati, margaritarum præparatarum, ana drach. duas. Seminis sumachiorum, drach. mediam, Omnia subtiliter poluerizentur, & misceatur, ex quo puluere drachmam mediam pro vice, iuribus infundebat, sed audi, vt omnibus machinamentis ventriculo adiumentum præstaremus, initio prandij & cæne, parum diacitonitis ex saccharo parati, comedeat & a potu decocti siue apozematis descripti nostris monitis destitit. porro, quum sic aliquot dies maneret, & ventriculus robur adeprus esset, hic in tussim incidit, & in ore salsum saporem percipiebat, sed excreabat, & tunc syrupum violaceum & de succo farfaræ paratum, adiectis similibus aquis in aurora bibebat, & interdium & noctu, loch de althæa, & farfara lungebat. Cæterum, quum recte a tussi ualeret, a capite ad os excrementum descendere

dere percipiebat, cuius portiuncula ad pectus quoque labebatur; & tussim irritabat, contra quam affectionem, decoctum hoc parare illico iussi. *℞.* plantaginis, hordei mundi, rosarum rubearum, violarum, ana manipulū vnum, seminis melonis mundi, cucurbite, citruli, ana vnciam mediam, in libris quinque aquæ, fiat decoctio ad consumptionem duarum partium, facta colatura, adde syrapi rosacei de rosis siccis vncias duas, misce, fiat potus longus, cuius vncias quinque in aurora bibat, & sub hinc dormiat, interdiu autem diadragacathum cum b'ollo armeno in ore tenebat, & aqua ex decoctione coriandri bibebat, & noctu diacodij simplicis rotulam vnam vel alteram drachmę pondere gustabat, quibus breui a tussi & catarrho immunis euasit. qua de causa, iterum ad consuetum balneum eum traximus, in fine cuius uncias octo lactis caprini optimi, & calidi, recens emulcti, pauco saccharo fino adiecto, bibebat, a quo non tantum balnei ratione, sed lactis ipsius causa, non dormiebat, quia post epotum lac dormiendum non est, nec exercitatio vlla corporis habenda ad quatuor saltem horas, vt meminit Aetius sermone secundo, suæ medicinæ, capite 93. cui titulus est, de modo, tempore, ac mensura utendi lactis. quum vero in lactis potu perseueraret, quod ex capra (vt dixi) erat, quæ lactucis, endiuia, cicorea, rubi summitatibus, hordeo, & similibus uestebatur, restauras hoc conditum sæpe comedebat, quod habet. *℞.* carnis capi iunioris, vncias tres, pistaciorum, mudatorum & lotorum, amygdalarum. d. lotarum. ana vnciam vnam & alterius mediam, Seminum quatuor communium frigidorum, ana vnciam mediam, specierum diamargaritonis frigidi, drachmas tres. Saccharo tabarzethico aqua rosacea dissoluto, ad ignem misce, & fiant morseli tenelli, ijs enim & optimo constituto victus ordine, a nobis perscripto, intra duos menses hic sanatus est, magna artis medicæ gloria, vt qui ab omnibus deploratus habebatur, nunc vero viget, & gaudet, & lactis potum sibi fami-

liarem habet, vt omnes Teutoni solent, immo ex se non raro balneum parere iubet, in quod ingreditur, quia eo maxime delectatur.

Curatio quinta, de pleuritide, furculam, & scapulam dextram præbendentē.

MVLIER illyrica, annos nata quadraginta quinque, & quæ iam consuetos menses amiserat, robusta, magna, carnosa, vt eam ex Gigantea prole qui uis diceret, in pleuritim incidit, nam furculam siue claviculam cum scapula acriter dolebat, continua febris laborabat, nõ nihil tussiebat, sed ægre spiritum ducebat, hanc igitur sic male affectam ubi primum vidi, illico sanguinem ex axilari eiusdem brachij dolorem respicientis ad integram vsque libram emmittendum curauì, postquam sanguinis emissionem fomentum exceptum filtro loco dolenti addaptabatur. habet autem fomentum sic. ℞. hordei mundi, matrum violarum, foliorum maluarum, camomillæ, branchæ vrsinæ, radicū maluaufici, parietariæ, rosarum, ana pugillum vnum, Seminis maluæ fenu græci. S. lini, ana pugillum medium, in aquæ libris decem fiat decoctio sufficiens, cui postea adde olei violacei, rosacei, ana uncias duas, misce, & in ea filtrum imbuatur, exprimaturque & dolenti loco solidum admoueat, & iteretur, ac postea ex vnguento pectorali locus prædictus doloris inungatur, sed tunc syrupum violaceum aqua hordei dilutum in aurora bibebat, & interdiu syrupum eundem violaceum cochleari lingebat, aut loch ex althæa, vel farfara, & hordeaceâ iulepo violaceo mistam bibebat, & panatellam simplicissimam penidiis paratam, aut ptisanam optime coctâ in victu habebat, iis enim ita gubernata, intra septem dies conualuit, clysteres tamen cum opus erat iniiciendos curabamus. Simili modo sanitati restituta fuit filia

Marini

Marini, prædictæ mulieris vicina, puella septedecim annos nata, quæ & ipsa, eodê die pleuritide correpta fuit, veluti homo Antonij Carrionis, natus annos triginta, coloris ruffi, Qui tunc ex Neapoli per Anconam, Bru-ias nobilem apud Flandros ciuitatem patriam suam se recipiebat.

*Curatio sexta, de sanguinis reiectione, per interualla, simulque de fomiculo in brachio adaperto, ad pris-
corum imitationem.*

IOANNES Baptista Vccelinus, iuuenis Florêtinus, optimis litteris, & moribus apprime imbutus, Temperatura atrabiliarius, gracilis, collum oblongum habens, pectus admodum strictum capitis destillatione subiectas corporis partes offendente laborare solebat, Qui subinde, per interualla, sanguinem per os reiectabat, absque tamen tussi, & anxietudine aliqua, paucum, aliquando satis floridum & viuudum, cæterum, quum optimo victus ordine vteretur, & varia medicamenta, & remedia experiretur, & nihil comodi consequeretur, læguescebat, & contra artem medicam, & eius ministros irascebatur. petijt igitur, quum morbus ex ijs sit, qui indutias præbeat, & temporis intercapedinem ponat, nec sæuitiem, aut periculum aliquod secum afferat, ex late patente tamq; diuina arte remedium decerpamus, quo liber immunisq; ab hoc sanguinis reiectione euadat. Ego uero, ut qui sciam artem medicam uniuersam perfici, uno ex tribus instrumento, suadete id sæpe Galeno, & Auicēna, eius interprete, nempe, diætæ, hoc est, victus ratione, medicamento, id est, remediorum potu & assumptione, & opera manuali, Græcis chyrurgia dicta, uidens utique nec diætæ, nec pharmacis iuuenem hunc hucusq; iuuatum, ad opus manuale, tanquam certum & à me, & cæteris hodiernis doctis medicis pro comperto remedio habitum confugi, id autem est, fon-

ticulus paratus in brachio, tribus uel quatuor digitis ab humero inter illos musculos, qui in molles carnes habentibus, solo uesticatorio admoro ex cantaridibus pauculo cū fermēto & a ceto parato, excitatur. Vesicula. n. ex eo leuata forficibus scinditur, & ciceris granū superimponitur, & stricta fascia superligatur, ita ut carnem penetret, & fonticulus adaperitus maneat, sed ciceris postea loco pilula cera uiridis, uel cōmunis, introduci poterit, ægrotātis arbitrio, in ijs uero, qui duras carnes habent, candēte ferramēto forāmen excitat, sed in iuvene hoc uesticatorio fonticulus excitatus est, ex quo tantū iuua menti consecutus est, quantum ipse uotis cupiebat, bis tamen in die, mane & sero, fonticulum illum apertum curabat, & à sorditie abstergebat, nouo semper mutato cicere. BRANDANVS. Hoc unum iam pridem à te ò patrue Amantissime scire uehementissime desiderauī, an prisci fonticulos hos, & ijs similes, grauibus in morbis rebellibus, & diuturnis admittere in corpore cōsueuerint. AMATVS. Extant nepos charissime, ut paucis tibi respondeam, omnes fere libri medicorum priscorū, tam Græcorum, quam latinorum, qui testantur, quum grauis se offerret morbus, illico ad cauteria, & excitata ulcera, auctores cōfugisse, ex Græcis Hippocrates est, medicorum omnium primus parens. dein Galenus eius maximus ampliator, & sincerioris medicinæ uberri-
mus fons. Tertius ante eum ætate magnus rerum inuestigator, & singularis doctrinæ Author Dioscorides est, cuius præclara in Hippocratem commentaria, sua lingua conscripta, nunc Constantinopoli haberi, à fide digno homine accepimus, quæ nos omni diligentia, pro salute iuuanda humana, & arte ipsa medica amplianda, habenda breui curabimus. cæterum hos secuti sunt postea uiri doctissimi, & eruditione multiuga ornati, Arrateus siccam, nec adeo succulentam doctrinam præ se ferens. Paulus ægineta, doctissimus uir, & qui Galenum in compendium redegit, ut Galeni summa dici recte

mercatur

mereatur . Aetius diligentissimus medicus , & qui ex multis & doctissimis libris , sermones in medicina sexdecim uniuersam complectentes medicinam compilauerit , Alexander Trallianus , cognomento medicus dictus , & merito , ut qui suo iudicio multa arti medicæ adiunxerit , nec sic facile omnes ante se imiteretur , sed Galenum quandoque recto cum iudicio uellicet , & ab eius dicterijs merito discedat . Hic ut artem medicam recte teneret magnam orbis partem peragrauit , ut ex Græcia nō modo in Italiam sed in Galliam & in Hispaniam , & in Africā peruenerit , ut ex suis dictis elicitur , Magnus Oribasius cuius ex tam multis & uastis operibus , paruū uolumen hodie tantum habetur . hi , & multi alij , cum in morbos grauiores & contumaces ac curatu difficilies ægrotos incidi uiderent , quibus nec uictus ratio , nec medicamenta ulla iuuarent , illico ad imprimenda cauteria in capite , in scapulis , in brachijs , in spina dorsi , in cruribus , prout morbus postulabat , unum , duo , tria , plura & uaria pro morbi genere & ægroti tolerantia , confugiebant , & ulcera incitabant , Hippocrates sic , post diætā multā , & medicamenta uaria adhibita , ac lacnarium propinatum , ad cauteria se diuertit , ut apud ipsum legere potes . ut cæteros suos libros taceam libro secundo de morbis , ubi præcipue à capite morbos exortos prosequitur , quo in loco crustas octo , ex uestione fieri iubet , duas circa aures , duas in occipitio , hinc atque hinc ad ceruicis neruum , duas in naso , ad oculorum magnos angulos , sed latius libro de internis affectionibus . Qui sane liber , totus uestionibus , & sectionibus scatet , sæpe autem pectus , & dorsum in eo Hippocrates urit , & supra uesturam statim porrum multum , tritum imponere per diemq; permanere iubet , nos uero hodie buryrum per se , aut malux & oui uirelio mistum superponimus , aut ex ijs compositum pauco oleo rosaceo exceptum , sed in eo morbo ubi medulla spinalis siccatur , præcipue à Venere , uaria cauteria affigi iubet , ueluti

quum renum morbos curat, uidelicet ad scapulam, ad acetabulum coxæ, ad nates, ad medium femur, ad genu, ad malleolum, hac conditione, ut si carnosæ fuerint loca, ferro urantur, si uero ossea & neruosa, ignitis fungis, tu uero hodie dicas, aut causticis medicinis, ut oleo uitreoleo, id est ex uitriolo, cōposito, uel oleo ex Mercurio, uel ex Antimonio, concinnatis, & chimica arte extractis, aut caustico medicamine, ex uiua calce, & prima saponis aqua, conflato, quod ornatæ officinæ pharmacopoliæ paratum & promptum semper habent, ut uaria alia silentio præteream, quibus opus hoc cōfici potest, sed ex cantaridibus uesicatorium adiecto aceto acerrimo, & pauculo euforbio, cum fermento paratur, satis bonum, & medicis uulgare. Sic aut eodem libro citato Hippocrates, & splenem, & uaria alia membra, quum opus est, urit, ut libris Epidemiorum, & sexto aphorismorum, & libro de Articulis, quem secutus Galenus idem facit, ut ex eo elici potest, prædictis commentariis supra Hippocratem, præcipue libro sexto de morbis uulgaribus, & sexto libro aphorismorum, aphorismo sexagesimo, & libro de articulis, & libris de locis affectis, ubi prope genu crus & brachium ad humerum inurere iubet, quod Hippocrates & Galenus, idem faciunt cæteri Græci medici a nobis citati, ex quibus vnus præ ceteris Paulus Aegineta medicus cordatissimus, & sapientissimus libro sexto suæ medicinæ cōsulendus uenit, ueluti & cæteri Romani medici, ut C. Celsus magnus Hippocratis imitator in uniuerso suo opere medico, præcipue libro tertio, capite. 23. in quo de morbi comitialis curationibus agit, & libro quarto, capite secundo, ubi capitis morborum curationes persequitur, & capite. 22. eiusdē libri quarti, quo docet vlcera à cauterio contracta diu aperta tenenda esse, quousque morbus conquiescat. missos facio cæteros huius uiri libros, in quibus id in primis agit, & magno ægrotantium iuua-mento exercet, idem agendum suadet author libri, cui

titulus

titulus est Trotula antiquis Romanis medicis adnumeratus, idem Marcellus vir præclarus, idem Scribonius Largus, vir antiquissimus, idem Plinius secundus libris suis de re medica quinque, idem Cælius Aurelianus Siccensis, medicus doctissimus & absolutissimus in quinque de morbis cronicis libris, idem Theodorus Priscianus, scribens ad Timotheum, ad Victoriā, & ad Eusebium, idem & mauritanie factionis authores præcipui, Auicenna quarta fen libri primi, & prima fen libri tertij, capite de Apoplexia, idem Razes, & Alzaraius. sed ex ijs, & eorum sectatoribus, nemo est (ut ego arbitror) qui doctius, clarius, aut cordatius vno Albucasi, rem hanc tractauerit, in eo præcipue tractatu, qui chirurgiæ Petri ab Argillata, adiectus est, & ab hinc viginti quinque annos, varijs chirurgicis instrumentis pictis, Venerijs fuit excussus. **BRAN.** Optimo consilio hæc à te o Amare dicta sunt, vt ea cum mihi dabitur inuestigandi occasio apud præclaros hos authores percurrere possim, sed cū ad opus deuenerim, vt operari sciam, dicas rogo, quibus nam locis sapientes hodie medici in contumacibus de fluxionibus, & antiquis catarrhis cauterium admoueāt.

AMATVS, hoc differenter, pro varia destillationis ratione medici agunt, & vt rem teneas, audi, in iuvene hoc de quo agimus, vt qui destillatione antiqua laboret, fonticulum in brachij dextri parte syluestri, quatuor digitos ab humero inter musculos aperire iussi, & ita semper, vel maiori ex parte, quum in brachio candente ferramento, vel caustico medicamento vlcus excitare decreueris, eo in loco fieri debet, vt etiā superioribus diebus factum esse vidisti, Salustio Burquesio Viro nobili, & Coronelio Anconæ, cui ob defluxum à capite in pectus, & subiectas corporis partes, duo cauteria ambo- bus brachijs inflicta sunt, singulum pro parte, Qui sæpe voce priuabatur, & corporis functionibus destituebatur, nihil proficientibus medicamentis varijs, & potu aquarum è thermis, tandem hodie fonticulorum horum

beneficio, ita recte valet, vt nunquam melius, aliquando vero ad nucam, quandoque ad scapulam, sed in cruribus sæpe quoque fonticuli ij. aperiuntur, sed præsertim in articulorum doloribus. BRAND. qua igitur parte in cruribus parandi fonticuli ij. sunt? AMATVS. non secus ac in brachijs, quatuor digitos à genu, syluestri in parte, inter musculos, ad hos nanque fonticulos, humores soliti in pectus fluere, per coxas, & subiectas corporis partes trahuntur, & per eosdem purgantur, vnde superiores corporis partes mundæ & liberæ euadunt, in vteri tamen vitijs, & affectionibus, interna potius cruris pars aperienda est, vt infra dicetur, cæterum, cū quatuor digitos dico, intelligas velim, plus minus pro corporis ratione, vel ipsius ægrotantis mensura.

BRAND. beasti me ò Amate, vt qui hæc ita clare docueris, vt iam deinceps non sit futurus medicus qui ante oculos ea habiturus non sit, immo ijs & similibus tandiu à te edoctus ego, non verebor publice Londini, aut Bristolij, apud Anglos, aut Olyssipponi apud Lusitanos, & Sanctereme mea patria, artem medicam exercere, sed vnū vt ego reor prætermisisti patrue dulcissime, & est, an in commissura coronali dicta cauterium ignitum affigendum sit, precipue in desperato catarrho, vt omnes hodierni factitant medici. AMATVS. Id consulto præterieram, vt qui Secunda Centuria harum curationum quaesitum absolueram, & pro summa dixeram, in catarrho calido, à candentibus ferramentis, & causticis medicinis abstinendum esse, vt Alexander Trallianus magno iudicio contra Galenum contestatur, quia humores magis igniti fluxibiliores euadant, & consequens maius nocumentum inferunt, nec est, quod cauterij iuuamenta adducas, quando ea in humore calido nullius sint momenti, secus autem in frigido. Nā cum catarrhus à frigido humore pendeat, tunc commissuræ siue suturæ coronali, cauterium inditum summum est iuuamentum hæc autem obiter sint dicta, de cauterijs, & vitionibus; dicturus,

dicturus tibi multo plura, cum occasio se obtulerit, præcipue in coxendicum dolore, inurenda coxa, quum varient authores, BRAND. Eo mihi gratius erit, quia cum de hac re differueris, illud Galeni, contra quosdā medicos, ex commentario secundo, in librum sextum de morbis vulgaribus mihi interpretaberis, quod à te pridem audiui, & mihi mente excidit. AMATVS. O teneo id quod cupis, est enim locus apud enarrationem nonam prædicti commētarij, quæ huic nostro colloquio multum fauere videtur: in ea nanque Galenus vnum, pponit, quod quidam cum in coxendicum dolore, coxa inustus esset, illico dolore liber euasit, queritur tandem quid in causa fuerit, quod dolor coxendicus leuatus ita breui post inustionem illam fuerit, cui quæsito respondent nonnulli, quod huius rei causa fuerit dolor consequens inustionem, quod falsum esse Galenus tradit, & eos tanquam in arte medica & philosophia parum exercitos detestatur, quum dolentibus, nullum dolor præsidium afferat, adferunt autem auxilium ænodina remedia, hoc est, dolorem leuantia, affectum tollēdo, per quæ multæ dolentes partes sanantur, non igitur ob dolorem dolor coxendicus sedatus fuit, quia dolor exasperat, & magis contristat, ob inustionem igitur adhibitam, quam consequitur membri roboratio, & humoris diffusio, & expulsio, & malæ qualitatis impræstæ extirpatio prædictus subleuatus fuit dolor, non vero ob dolorem inustionem sequentem. Hæc enim tibi, satis ad præsens fore dixi, dicturus multo plura cum casus varij se nobis obtulerint.

Curatio septima in qua agitur, de lumbricis cū febre.

FILIA Trapezica, qui ex Pisauro Anconam uenerat, puella nata annos quatuor obesa, & boni habitus, feбри continua affligi cepit, quæ & per intervalla tremore quodam vniuersum corpus corripientis, cruci

cruciabatur, quo inter dormiendum quoque vexabatur & eo sæpe expergi fiebat, ad hæc, manus ad os, & nares sæpe admovebat, imo os ipsum sæpe aperiebat, p quod, halitum vermes præ se ferentē expirabat, vt tunc puellam hanc vermibus laborare febri cum ingenti illa, mihi certum esset, & eo magis, quia ante paucos dies, eorum nonnullos egresserat. Puellam igitur hanc sic afflictam considerans vesperi, quo tempore stomachus ieiunus fere erat, sic illico remedia illi paro, & primo per os electarium ex Rhabarbaro concinnatum, quod officinis paratum prostat, illi ebibendum tradidi, cuius descriptionem infra habes, & clysterem ex lacte iniici curauimus, sic enim medicamentum habet, ex Rhabarbaro compositum, **R.** Rhabarbari, Agarici, ana vnciam mediam, spicæ celticæ grana octo, salis gemæ, drach. vnam, sacchari albi, libram vnam, aqua graminis sufficienti omnia excipiantur & fiat electarium, cuius dosis ad vnciam integram sit, re vera tamen sequens medicamentum hoc interiectis nonnullis diebus illi propinauimus, **R.** Electarij de Rhabarbaro vnciam mediam, diasebesten lenientis, drach. duas. Seminis sancti scriptulum vnum, cum aquæ portulacæ vncijs tribus, misce, fiat haustus vnus, à cuius potu, illico ex lacte clysterium iniectum fuit. **R.** Lactis caprini, vncias decem, sacchari rubei vnciam vnam, vitellum oui vnum, misce fiat clysterium, porro, medicamentum epotum, post horam euomuit, & parum egeffit, ut nullum emisisset vermem, nec integrum nec comminutum, vt sæpe fieri solet, crederetur. tunc victus, panis affusus iure pulli portulaca incocti, illi erat, cui aromatum vice, puluisculus coralij præparatis, scordij, & Diptami cretensis erat, potus vero, aqua Coriandro incocta, paucio vino granatorum mista, sequenti nocte puella melius non habuit, itaque parentes maximo dolore afficiebantur, in aurora vero clysterem parare iubeo ex decocto coriandri herbæ, portulacæ, graminis & acetosæ, adiecta semiuncia hieræ picræ, & oleo violaceo

uiolaceo & rosaceo, singulorum uncia una, quo multa & varia egeſſit, tunc uero aliquantulum quieuit, cæterum, quum per uetulam quandam ceratum ſupra cor, huic admotum eſſet, ex aloe, myrrha, & alijs huiusmodi compoſitum, ecce autem forte fortuna, caliditate, & attractione, febris intenſe aucta eſt, unde puella angipit, & aliquantulum delirare, tunc ad eam ueſperi ingreſſus, eodem modo eam afflicta & eius parentes nõ mediocriter turbatos reperiõ, qui tunc poſt uaria ultro citroque dicta, ceratum ſupra cor applicitum illi eſſe, id quod antea occultauerant, mihi ſignificarunt: quo percepto, & depoſito cerato, epithema, ut errorem à uetula commiſſum ſarcirem, ſupra ipſum cor poni iuſſi, quod habet. *Rx.* Aquæ acetofæ, roſarũ, portulacæ ana uncias tres, aceri roſacei, unciam unam, & alterius mediam, croci, grana. vj. ſpecierũ diamargaritonis frigidi, drachmam unam, uini odoriferi optimi, unciam unam, coriandrorum præparatorum ſubtiliter piſtorum. drach. unã.

Miſce, fiat epithema, & cordis regione applicetur, & ſæpe innouetur. Item, ori uentriculi remedium hoc applicitum fuit. *Rx.* portulacæ pugillum unum, & acetozacerrimo incoque, & ſic tabefactam herbam ori uentriculi admoue, ijs enim remedijs febris imminui cæpit, & puella melius habere, tunc victus & potus, dicto modo erant, re uera tamen uniuerſam hanc curationem clauſit bolus armeniz uerus, quem (vt verum fatear) nunquam antea uideram, & is eſt, quem tantopere Galenus libro nono de facult. ſimpl. med. ad uaria morborum genera laudat, eſt autem terra hæc, merito lapis cognominandus. quum gleba terre ſit, grauis, coloris pallidi, ſaporis butyroſi, nihil arenæ referentis, odoris non iniucundi, quam ſi in aquam infuderis, illico ut calcem liqueſcere uideas, huius igitur ſcriptulum unum uel alterum in aqua acetofa, uel condito ex acetofitate citri, puellæ dabamus, qua ex toto ſanata eſt, cæterum, hanc ſiue terrã, ſiue lapidem, ſiue lutum, ſiue bolum armeniz appellauimus

rimus, Galeni modo nihil interest, quæ dubio procul, ue-
ra & germana est, & qua olim Galenus uti solebat, præ-
cipue in lue pestilenti illa immani & sæua, contra quam
hodie Venetijs scentillantem, utinam medici Veneti ea-
vantur, & in praxim trahant.

*Curatio octaua, in qua agitur, de talpa siue talparia,
hoc est, tuberculo cum cranei corruptione, quod ad
melliceridas, vel atheromata, vel steatomata redu-
ci debet.*

FILIVS Romerij chirurgici, qui postea è carceris
fenestra se præcipitavit, & miserrime obiit, annos
natus octo, gracilis, nec adeo bonæ temperaturæ
nulla interueniente extrinseca causa, per aurem absque
dolore, anxitudine, aut febre aliqua, saniem multā emit-
tebat, cæterum, anno post, huic in capitis laterali parte,
tuberculum doloris experts, ni manu premeretur, appa-
ruit, succedente uero tempore, puer feбри correptus
fuit, quem cum pater infelix sic afflictum uideret eius
tuberculum capitis aperire, multis conuocatis chirurgi-
cis & medicis, decreuit, quo tandem aperto tuberculo,
cranei magna pars corrola perforataue conspecta est,
sed vice cranei exempti, sanies quædam carnis modo
concreta, nata erat, quæ supra duram meningem sedem
habebat, tertio uero die, ab hoc opere, quum chyrurgus
scalpro rasorio corrolas cranei partes adæquare tenta-
ret, & nonnihil prædictæ concretæ saniei extraheret,
ecce post peractam operationem, & puerum fasciatum,
illico puer conuulsione & tremore correptus fuit, ut il-
lico eum moriturum putaremus, sed inde utcumq; robo-
rato capite, ex optimis herbis parato emplastro, fora-
quoque nuca oleo costino, & similibus, euasit, sed tunc
puer nihil gustabat, imo omnia fastidiebat, eadem sequen-
ti die, eadem hora, simili aduentante paroxysmo; diem
suum obiit, quo die in eadem domo puella quoque
phthifi-

phthisi consumpta, mortua est.

S C H O L I A.

QVI practicas ex recentioribus scripserunt, medici, tumores in capite vario modo appellant, videlicet, testudines, caries, rimas, & talpas, vel talparias, aut topinarias, quæ genera abscessuum, dubio procul, ad ea quæ Græci atheromata, steatomata, & melliceridas appellant referri debent, pro contenti ratione, de quibus Culenus 14. Methodi medendi tradit, & alibi sæpe, veluti & nos, qui eum pro viribus maxime imitari cupimus, his in Centurijs, fuisse enarravimus, dicitur tamen tumor hic de quo agimus, talpa bene adaptato vocabulo, ab animalculo talpa, muri simillimo, sed visu carente quod terram fodiendo, sub qua vitam degit, eam in monticulos & eminentias leuat. hunc fere morbum Hippocrates describit libro secundo de morbis popularibus, capite tertio, quem non lethalem esse tradit, & re vera, maiori ex parte egrotantes ex hoc evadunt morbo, obijt tamen puer hic de quo agimus, quia exedens materia non solum cranium corrodit, sed duram meningem imo subtilem & ipsam cerebri substantiam male affecerat.

Curatio nona, in qua agitur de verrucis in balano à coitu contractis, qui morbus Græcis thymus fortassis dicetur.

A S C A N I U S Bronchomius, nobilis Senensis, iuvenis viginti quinque annos natus, post habitum cum muliere coitum, uerrucas in balano contraxit, cæteris sui corporis partibus recte valentibus, cæterum, hic quum ex membro uirili foedationem hanc depellere conaretur, ne forte eius contagio reliquæ corporis partes foedarentur, chirurgos & medicos accersivit, qui post corpus sæpe expurgatum & guayaci ligni decoctum ad multos dies ebibitum, & varia adplicata topica remedia, melius non habuit, quum verrucæ semper fixæ manserint, si quandoque tamen remediorum uidelescebat, breui postea repullulabant, ut ad quatuor menses morbus hic, sic progrediretur. ad eum igitur ipse nouissime accitus, post propinata catapota à nitro dicta, quibus alius optime respondit, uerrucas hoc remedio

medio breui extirpauī, quod diligentissime chirurgus nostris mādatis apponebat, habet autem remedium sic. Aquam argentariorū, quam fortem vulgo appellant, ampulla excipe, in quam frustula aliquot chartæ dentibus contractæ, & exacte masticatæ, ad minus per horas duas macera, dein uero unicuique uerruce unamquāq; dictæ cartę portiunculam adaptā, pro loci, & magnitudinis ratione, butyri tamen recentis parum, aut unguenti albi portiunculam lineo panno exceptam, superpone, ipsi enim eradicatis, earum uestigia, ac derelicta ulcera, ex plumbeo unguento ad cicatricem reducta sunt, ijs enim tantum, intra paucos dies, hic ab hac fēdatione sanatus est, qui postea ut audio, misere bello Senensi interemptus est, magno parentum, & amicorum suorum dolore.

Curatio decima, de carneis excrescentijs, & ragadijs quibusdā intra anum ad primū intestinorū adnatis.

FABRITIUS de Medicis Illustribus familię apud florētinos iuuenis unum de viginti natus annum, post habitum morbum gallicum, à quo curatus fuerat, intra anum carunculas & ragades rectum intestinū occupantes, ab eodem morbo derelictas, & contractas patiebatur, adeo seuas, & malignas, ut quū egerere uellet ingentem inde incurreret dolorem, anxietudinem, & animi deliquium, quo factum est, ut sæpe non nisi singulis sex uel octo diebus, egereret, ita enim hoc cruciatur morbo, ut post cōsultos Florētię, & Senarum medicos, Romam uenerit, ut illic quoque à doctis curaretur medicis, quorum opera, ut paucis dicamus, nullum nobilis hic iuuenis iuuamentum consecutus fuit, sed in dies peius habebat, adeo ut Anconam se receperit, ut saluti cōsuleret suę, eiq; provideret, ad quem uocatus ipse, morbum confidero talem, qualem à me descriptum percepiſtis, sunt nanque intra podicem caruncule, ficos referentes, nouistis autem locum hunc propitium fisis esse, ueluti &

luti & caput, non sunt tamen fici carunculæ hæ, quæ primum intestinum infestabant, uarijs cum ragadibus, ob quas quū egerebat multū dolebat, causam porro huius morbi referre, non puro operepretium, pulcherrimus autem hic iuuenis erat, qui & morbo gallico infectus iam fuerat, quantum uero, ad curationem audi. Hic optima uictus ratione, & subtili cōstituta, post eius corpus recte preparatum & purgatum decoctum Rubi uiticosi ad triginta dies ebibit, ita enim sarzam parrilham uocitadam meo in Dioscoride, primo sanxiui, quum ex directo sarza parrilha, Romanis rubus uiticofus dici debeat, quæ ut hodie compertum habeo, apud Dioscoridē similax aspera appellatur, ubiq; plāta obuia, in dumetis spina sua seuiens, cuius radices rotundas, sed oblongas à Dioscoride prætermittas, sarmentis æquales hodie eradicaui, in totum similes ijs quæ ex peru afferri solēt, & Romæ, & Venetijs publicæ uenales habentur. proinde, quum radices hæ iam hodie recentes ubique haberi possunt, nō est, quod ab India & terra noua, eas amplius petamus. gaudeant igitur Gallicana scabie infecti, quū tam præstans antidotum pro ea domanda, tam paucis numis paratum habeant. receptui igitur carentes, post eorum huius similacis asperæ decoctum ad triginta dies quo semper iuuenis hic optime sudabat, recte ualere uidebatur, sed interim hæc machinabantur speculo instrumento ferreo, quod matrici adaptabatur, unde speculum matricis nomen adeptum est, latiniore spicilum oricularium dicunt, podex aperiebatur, & carunculæ rubricantes, & nigricantes, aqua forti argentariorum, aut oleo ex Vitriolo, aut Mercurio, aut ex Antimonio, inurebantur, quæ facile cadebant, ac postea balanum ex pinguedine porcina filo adligatum intromittebatur. quod per diem integrum ni egerendi necessitas impediret, retinebat, & toties repetebat balanum quoties aqua illa, aut oleo inurebantur carunculæ, cæterum, apprime extirpatis carunculis, Syphone hæc impel-

impellebatur aluminosa aqua, quæ habet. *Rx.* plantaginis, centum nodiæ herbæ, hippuris, rosarum rubeorum, balaustrorum, citrinorum ana pugillum unum, Radicis Symphiti, Aristolochiæ rotundæ ana unciam unâ, Aluminis rochæ uncias duas in libris quinque aquæ, fiat decoctio secundum artis ministerium, ad medias; & coletur, ac Syphone impellatur, & ut dixi, ulcera irrigentur, postea uero balanis concinnatis ex medicinis propitiis nunc, nunc, dicendis, ulcera fouebantur, habent autem balani siue glandes sic. *Rx.* sarcocollæ, Myrrhæ, Aloes, Thuris, Boli armeniæ pallidi & ueri, pulueris radicis Aristolochiæ rotundæ, ana partes æquales, & decocto rubi uiticosi omnia excipiuntur & formentur glandes crassitudinis & longitudinis longioris digiti, medii dicti, quibus filum adaptabatur, extra prominēs, aliquando tamen ex Gosapio glandes filo prætensæ parabantur, quas ex unguento plumbeo illini iubebamus, *BRAND.* maximo iudicio glandes hæ pro hoc curando morbo excogitatæ sunt. *Amate*, ut quibus intromissis, vires suas medicamenta super ulcera imprimere ualeant diu. *AMA.* Solis iniectionibus, & infusis, Florentiæ medici, & Romæ, pro hoc curando iuvene, præcis primis carunculis, utebantur, quibus scopum nunquam attigerunt, nos autem decocto huius rubi uiticosi, dictæ similacis asperæ, ad triginta dies ebibito, & sæpe repurgato huius iuuenis corpore, subtili admodum uictus ratione habita, & iis paucis citatis remediis, & nonnullis similibus, eum ut nosti, & manibus tractasti, intra sexaginta dies pristinæ sanitati restitimus, nec postea unquam repullulauit morbus.

Curatio undecima, de febre interficiente grauibus & perniciosis symptomatis.

DAVID Donius, vir probus, temperatura sanguineus, renes calidos habens, ueluti & iecur, obesus, faciem satis rubicundam præferens. ætatis suæ anno quinquagesimo secundo, febribus laborare coepit. Qui cum per medicum tractatus esset, ad octauum diem, optime habere dixit. At medicus multo plura machinari uolens, quàm aut morbo aut ægrotanti conueniret, nono die, illi ualde potens purgans pharmacum obtulit, quo multa egeffit, & breui male habere coepit, delirabat, intense, & continuo fiebat, & sudore frigido eius uniuersum corpus irrigabatur, ut eo die ad eum uocatus exacte deprehendi, & ut ab assistentibus & familiaribus accepi, non multum à ratione distrahebatur, quia circa res de quibus non diu antea tractauerat, eius erat sermo, huic lotium crassum turbidum, & subalbidum erat, quo & pulsus utcunque constabant, & ad oblata bene recteq; habebat, ceterum, quum hic post nimiam humorum excretionem, male habere uisus esset, ad ea remedia quæ conueniunt uitii, & symptomatis, à medicamento post purgationem derelictis, confugere uisum est, pro ut medici actitant, & Ioannes Meue vir doctissimus, omnibus suis numeris absoluit, quarto theoremate libri sui primi. Erant autem ea remedia, (ut paucis dicam) hyrudines uenis hemorrhoidalibus applicitæ, cucurbitulæ scapulis admotæ, epithema uniuersum pectus refrigerans, & aliud quoque renes respiciens, ad hæc, clisteres alterantes, & corpus ad frigidum trahentes, oxirhodinum capiti ad motum, & similia, sed victus quoque huic, confusum ex pulli carnibus erat, duabus ptisanæ recte paratæ adiectis portiunculis, cui sæpe syrupum de papauere miscebamus, aliquando uero eiusdem papaueris albi semen, pondere drachmæ

unius. At, post exhibitum contusum, ita ut dixi, prifang mistum, iure optimo pulli offas imbutas comedeat, & tunc aquam hordeaceam iulepo & uino granatorum acetosorum mistam superbibebat, porro, phrenitis in dies perseuerabat, qua de re, abrafis capillis, embrocha, siue irrigatione caput eius præcipue anterior pars, Sincyput dicta, ex alto irrigabatur, ut optime agendum suadet Galenus libro tertio decimo Methodi Medendi capite 22. & postea ex unguento populeo caput inungebatur, & quandoque ad pileum ex ranis confitum uiuis deuenimus, qui uniuersum caput prehendebat, ueluti ad pullos dissectos innato suo calore calentes, quibus sic dissectis, hyosciami succus affundebatur, sed uice pullorum gallinaceorum, uel columborum, animalium pulmones calidi prædicto fomento imbuti apponebantur, quæ omnia remedia nihil profecerunt, quinimo in deterius uires lababantur, & morbus præualebat, adeo ut à præfagio habito, hic quarto decimo die obierit.

S C H O L I A.

IN dubium uerti posset, num agrotus hic ab uiolentum & acre propinatum pharmacum, diem suum obierit, demum ut coniecturis assequi possumus, cum Galeno dicemus libro de consp. Artis medica, ut humor putrescens latitans, & forte principem partem offendens repente ab ea ad membrum ignobile defluere poterit, & tunc eger pro deplorato habitus recte ualideq; habebit, ita contrario euenire solet, ut humor partem ignobilem obsidens, repente ad principem ruat, unde repentina & non cogitata mors subsequitur. ut huic hebreo euenisse credendum est, quo factum est, ut ab Hippocrate recte dictum sit, Acutorum morborum non minus certa esse præfagia ad salutem uel ad mortem, fuit tamen pharmacum obitus ex parte causa, cum humores ad motum concitauerit, uiresq; deiecerit, & eas ad prostrationem traxerit. Caueant igitur medici de dandis potentibus & magnis purgationibus, febribus in continuis, malignitatem præcipue præferentibus, quoniam ut ex Galeno audis lib. 2. aphor. enarr. 22. Euacuatio nimia morbum parit, unde Auienna eius interpretes sen. 4. primi libri, capite. 3. recte ait, euacuatio superflua

perflua secundum plurimum febres gignit, & ob hoc, inibi inquit, residuum materia dimittere, quod etiam necessum erat euacuare, minus noxium esse, quam confertim euacuare, quæ omnia Diuus senex, duobus uerbis, ante docuit, quum dicat, euacuationes quæ ad extremum deducunt periculose, rationes uero hæc omnia, roborantes, ut lectori notas prætermitto.

Curatio duodecima, de Abortu, & symptomatis postea exortis.

VXOR Moïsis Iobij, Mulier sanguinea, annos natus quinque supra uiginti, quum uterum ferret unius mensis foetum, uel uerius cyema, id est, conceptum, abortiuit, ab abortu nihil ex ea sanguinis effluxit, sed ualide habebat, rei tamen euërum timebat, quia intus alterum foetum habere obstetrices in dubium uertebant. Ego uero parum sanguinis ex pedis uena extrahi oportere contendebam, cæterum, quum mulier optime recteque haberet, absq; opera aliqua transegi-mus. Elapsis uero triginta diebus, ecce mulier hæc circa ilia dolere cœpit, absq; febre tamen, pro quo remouendo dolore, sanguinis emissionem, ex uena pedis usi sumus, & fomentis debitis, quibus optime habuit, cæterum, tertio die, post dolorem, ad pectus circa mammam intensius doliuit, ad hæc, tussiebat, continuo febrie-bat, & difficulter respirabat, ac capitis anteriorem partem dolebat. At tunc ut pleuritide affecta, tractata curaque est, & sanitatem obtinuit, perdurauit autem morbus ad viginti quinque dies.

S C H O L I A.

IN sedando quouis dolore, dignum quesitu proponitur, an primo uti debeamus fomentis & medicamentis anodynis, hæc est, dolorem sedantibus, & postea sanguinis missione, uel potius contrario, regulata cura, & uera incedendo methodo, ubi & sanguinis missio, & fomentorum usus, tuto admitti possunt. Huius nanque dubij author Auicena præcipuus

C. est,

est, ut qui sen. 4. libri primi sui Canonis, capite. 3. dicat. Caterum, cum ad locum remotum materiam reuellere intendis, mitiga prius dolorem loci affecti, sic enim minor fiet tractionis violentia, cum dolor ipse trahat. quæ uerba, primo capite eiusdem partis idem Auicēna memoria comendauerat, dicens. At cum ad contrarium locum reuellere desideras, primo quidem dolorem illius particule aqua retrahitur, mitiga, & cetera. & inferius, subdens repetit, ubi morbus coniunctus fuerit dolori, aut cause doloris, uel inferenti dolorem, ut est vulnus uel casus, tunc à mitigantibus dolorem inchoandum est. hac Auicēna ex Hippocrate desumpsit, libro secundo de ratione victus in morbis acutis, ubi priusquam in pleuritide sanguinem mittat, enixe uariis fomentis dolorem sedare conatur, præcipue anodynis, hoc est, uere dolorem sedantibus medicinis, quæ temperate esse solent, uel saltem primum caliditatis non excedunt gradum, & cuius ipsam ad perspirationes rariorem efficiunt, humorēq; inflatum dissoluant, ut sacculus ex milio semiplenus, uel ex furfure & sale, aut ex semine lini crudo compositus, aut vesica semiplena decocti camomille, seminis lini, maluæ, radicum maluaufici, anethi, & similiū, adiectis adipibus ut gallinaceo, anserino, uel oleis camomilino, sesamino, anethino, rosaceo completo, & de semine lini, uel horum uice, unguentis lenientibus & dolorem mitigantibus utimur, quia doloris locus tensione affectus cum sit, oblitus laxatur, sed hac ultima foris applicata forte respondent illis, quæ sua mistura humorum acrimoniam temperant, unde Galenus Commentario sexto in librum sextum de morbis vulgaribus Enarratione quinta, inquit: frequentissimus est apud medicos fomentorum membris dolentibus usus, nam & contenta laxat, repleta euacuat, refrigerata calefacit. Refrigeratione autem rarius ad partium dolores tollendos utimur, ut pote, quæ exteriorem superficiem condenset, & proinde diffilationes impediat, intentaq; tensiora reddat, & cetera, nos igitur fomenti anodynis prædictis uaporem exitum non habentem discutientibus. primo occurrimus pro sedandis doloribus utimur, item quia humorem ita saepe inflatum dissoluant, ut opus compleant, nec sanguinis missione, aut alio remedij genere uti opus sit, ut uere remedium hoc non solum tentans, ut neoterici putant, sit dicendum, sed magis curans. sed id quoties molimur, regulata methodo, & non uolenta operamur, quoniam aliquando ita urget dolor, ut ad narcotica improprie anodyna appellata, affectu pro tunc neglecto, recurrere cogamur, uel auersionibus, & euacuationibus ante eius admotionem utamur, ut inferius latius docebo. Caterum, fomenti acris & potentibus, dissoluendiq; potentiam habentibus, opus hoc non aggrediemur, quoniam ut Galenus indicat, & experientia ipsa rerum magistra attestatur, ad se multum tra-

hunt.

hunt, quo fit, post exercitias ac celebratas uniuersales euacuationes, ipsis
 uti debemus, ut ex libro tertiodecimo Methodi medendi, capite 22. do-
 cemur. porro internis in doloribus secus est, ut colicis affectionibus, pro
 quibus domandis, præcipue si à frigido euenerint, Galenus acerbis &
 potentibus illico ritur, ut oleo in quo incocta sunt semina apij, petro-
 selini, cymini, etiam æthiopici dicti. fœniculi, siſonis, anisi, libistici, se-
 selis, dauci, & spondyli, quibus & rutam addit, & lauri baccas, &
 fœniculum, ueluti bitumen & oleum laurinum, & alia huiusmodi, ut
 iam uideas mutari curationis materiam pro differentia locorum affe-
 ctorum, ut per ample docet Galenus libro 2. ad Clauconem. Porro,
 si anodynorum applicatione dolor non deluit, sed potius magis incre-
 buit, tunc ad sanguinis missionem, si modo casus effragitat, veniendum
 duximus, quia defluxus maior & copiosior ad locum doloris est conci-
 tatus. Caterum, locus exposcit, cur in diuersionibus, dolorem primo se-
 dare debeamus, rationem reddamus, pro quo absoluendo dubio, ut Auicē-
 nā quoque recte teneas, audi, Auersio, humoris ad alia loca conuersio
 est, quæ sane auersio ueluti genus est ad reuulsionem & derivationem,
 ut ex Galeno desumitur libro quinto Methodi Med. cap. tertio, & libris
 eiusdem voluminis, 14. cap. 8. & lib. 13. capite uadecimo, de quibus
 multa uaria & pulchra leges, commentarijs nostris, in Auicēna Fens
 quartam libri primi. Curamus autem nos Vgonem, & sibi similes ho-
 mines è scholis detrudere, ut rei medicæ studiosi in totum solidiorem me-
 dicinam ut pote Galenianā teneant, sed de q̃s alias, nunc autem ad du-
 bium respondentes dicamus, Auicēnam responsuri capite 3. à nobis ci-
 tato, iam dedisse. sic enim Auicēna citato loco, ait. Caterum cum ad lo-
 cum remotum materiam reuellere intendis, mitiga prius dolorem loci
 affecti, sic enim minor fiet tractionis vislentia, cum dolor ipse trahat.
 q̃s enim uerbis Auicēna rationem reddit, quare in reuulsione, stante
 dolore, ipsam prius sedare debeamus, quia reuulsio attrahit materiam
 quæ est in fluxu, dolor uero eam quoque ad se attrahit, quia attractio
 à dolore, calore, proprietate, & vacuo, ut nosti, fit, unde ex ista varia
 attractione, maxima oritur contrarietas, violentia, alteratio ac mate-
 riarum concitatio, & eo maior, quo dolor potentior in attrahendo ad
 se fuerit, reuulsio uero generosior in retrahendo, unde (ut mea fert opi-
 nio) Auicēna sententia de ea præcipue intelligenda uenit reuulsione, quæ
 absq̃ euacuatione fieri solet, ut cucurbitulis, frictionibus, vinculis, si-
 napismis, & dolorem inferentibus remedijs. Nam in ea quæ cum ua-
 cuatione molitur reuulsione, iam & si optimum sit primo dolorem seda-
 re, ut ex Hippocrate docemur, non adeo tamen ut in illa quæ absque ua-
 cuatione fit, necessarium est, quippe reuulsio cum uacuatione non so-
 lum

humorem fluentem retrahit, sed etiam eum fluxum, qui locum obsidet, & dolorem infert, & eo magis quo uacuatio copiosior fuerit, hinc enim & Galeno tanquam ex tripode aureo proditum est, libro primo aphorismorum, Enarratione 23. in maximis uero doloribus nullum maius inueni remedium quam usque ad animi defectionem euacuare. ceterum, quod hac eadem sit Auicenna mens, deprehendet ille qui eius penitus senserit uerba capitis tertij adducti, quæ ita habent, & citatis sunt continua. Ac cum grauiter irahitur ad locum, ad quem trahere cupis non properes importune, fortasse enim huiusmodi ugens infestatio mouebit materiam eanigi; attenuabit, & non trahetur, imo ad affectum locum facilius reuocabitur, & cetera, per quæ, sententia nostra manifesta euadit, uidelicet, quod Auicenna intelligendus uenit potissimum de reuulsionibus quæ absq; uacuatione fieri solent, tunc enim primo medicus omnibus conatibus dolorem placare eniti debet, quanquam non raro eueniat retractionibus solis dolores sedari, ut in cordis pressuris, angustijs, & doloribus affixa cucurbitula euenit, & hodie in muliere quæ pueros prima literarum elementa docet, contigit, nec minus in colicis affectibus hæc uenire quoque seruamus, quāquam Galenus pro eisdem curandis, primo anodynjs tam intus affusis, quàm extra applicatis re-luti calfacientibus, extenuantibus, & rarefacientibus, utatur, postea ad cucurbitulam magnam multa flamma ignitam recurat, ultimo uero ad stuporem inducentia medicamenta, ut libro Artis curatiuæ ad Glauconem legitur. Nam libro 12. Meth. Med. hæc à nobis in presenti proposita, Galenus ipse disputat, & tractat, quem legere ne pigeat.

Curatio tertiadecima, in qua agitur, de febre continua, ex repletione oborta.

IACOBYs fororius Vincentij à Chio, militis Lauretani, Vir quadraginta septem annos natus, pinguis carnosus temperatura sanguineus, post multa comesta & bibita, in febrem continuam incidit, capitis totius quadam cum grauedine, & ipsius partis anterioris non exiguo dolore. Huic occurrens ego, illico uomitoriũ pharmacum obtuli, quod nihil uomuit, quæ de re minorans hoc pharmacum illi propinaui, Recip. Syrupi rosacei solutiui, uncias tres, electarij de prunis non solutiui drach. tres, diaphiniconis drach. unam, & alterius mediam,

diam, decoctionis fene uncias quatuor, misce fiat potus, quo sane alius optime rñdit, sed inde febris increbuit, nullo alio grauantē symptomate, nam hic parum sitiebat & noctu dormiebat, tertio vero die lotium non admodum rubrum apparuit, sed substantia mediocre erat, & in eo nescio quid nubeculæ pendebat, affligebant namq; tunc febres hominem acriter, & vires constabant, quæ de re deonerata per clysterem aluo, sanguinem ad librā integram emittere iussi: qui sane sanguis in totum putrefactus apparuit, à cuius extractione perinde æger vt antea habuit, proinde vesperi ex eodem venæ vulnere iterum sanguinem fluere in duas permixtus peluiculas, in prima quarum sanguis infectus quoque apparuit, sed secundæ peluiculæ sanguis corruptione omnimoda vacabat, vnde iudicio habito, præfagiui hunc breui ad sanitatem rediturum. quarto die febris eodem modo erat, & cætera illi annexa, cæterum in lotio pendens nubecula maior conspiciebatur, vnde bono animo uxorem & assistentes esse iussi. Quinto, peius habuit, & nocte antea non dormierat, pulsus tamen fluctuosi vndosique intercurrentes, quandam præ se ferentes vehementiam erāt. Sed ecce, in fine quinti, sudor copiosissimus vniuersum eius irrigans corpus superuenit, quem tres vel quatuor horas tulit, post quas, arteriæ in genere quietis rariores erant, in genere vero motus tardiores, & demum in genere rhythmici, pulsus si non eurythmus, hoc est cōsonus, saltem pararhythmus, id est, mediocriter consonantiæ accedens, dicendus erat, exterius tamen carnes bene calebāt. Sexto febris parua erat, sed vesperi nulla, Septimo bene habuit, octauo, pharmacum ebibit hoc. *℞. Rhabbari optimi bene contriti drachmam vnā, & alterius mediam, in aquæ endiuivæ vnciis quinque per noctem macera, dein in aurora exprime optime, cui diluto adde, manæ electæ vncias duas, Electarij lenitiui, dicti diasene lenitiui drachmas sex, electarij de dactylis, drachmas duas, misce fiat haustus vnus, quem in aurora*

bibat, & sub eum dormiat, quo alius optime respondit, & tunc pulli gallinacei gustauit carnes, & vinum optime dilutum ebibit, quum tamen antea sola panatella & prifana, & aqua decoctionis hordei per se sola, aut saccharo, aut iulepo, aut vino granatorum mista egerat, nono a lauante iniecto clysteri, & postea saccharo rosaceo gustato, recte habuit, decimo, taurice valebat.

S C H O L I A.

H V I C agrote pendens nebula in urina, quarto die apparuit, salu-
tis ut omnes nostis signum euident, ceterum quanto sequenti die peius ha-
bere usus est, pulsus tamen undosus, & intercurrentes, crissim futuram
pra se ferentes, erant, & eo magis quia ictuum uehementiam undosus q
pulsus comitabantur, iudicium ualida & potentis facultatis, unde Ga-
lenus libro. 2. de causis pulsuum, capite octauo, prope finem, inquit, Nā
ualidam facultatem habet undosus pulsus, quippe magnas sic partes ar-
teriarum poterit attollere. haecenus Galenus, quem tu intellige de undoso
pulsu eueniente ab humorum multitudine, cum quandoque euenire
soleat, à mollitie arteriarum ob nimiam humiditatem emollitarum, id
quod Galenus ipse fatetur libro. 2. de praesagatione ex pulsibus, capite
nono, in quo & de undoso & uermiculato agit pulsus, ita inquit, Aliud
ad superiora genus est inaequalitatis in uno pulsu, quod non raro ani-
maduertitur, nec in paucis affectibus, imo praeter cetera frequenter, at-
que in multis, inuenitur hoc tum, cum arteria propinquior pars princi-
pio prius mouetur in quo genere undosus, atque uermiculatus pulsus sunt,
quos mollis arteria, & facultas non ualida constituunt. Ac uermiculans
non modo non ualidam, sed & infirmam facultatem denunciat, undosus
interdum hoc ipsum duntaxat, significat non firmam esse: non sta-
tim tamen infirmam, interdum etiam mediocriter firmam, cum praeser-
tim decretorium sudorem promittit, in humidis enim inuenitur & pi-
tuitosis morbis, cum ipsa solida corpora nimia humiditate imbuta emol-
lita sint, id quod potissimum accidit in morbis lethargicis, & febribus
quotidianis, illisque etiam, quas palustres & typhodes appellant, iam
etiam tarditatem, & raritatem, magnitudinemque, pulsus in ijs omnibus
acquirunt, qui si praeterea altitudinem, & uehementiam nactus sit, decre-
torium sudorem significabit, magis hic sperandus est, si plures uehemen-
tes, & alti appareant, quam contrarij. Qui si equaliter appareant, sa-
lubrem simul & breui sudorem promittunt, maxime si indicia appareat

CONCO-

concoctionis morbi. Hæc Galenus, in quibus hæc, ut noscitur, traduntur, primo quod undosus & uermiculans pulsus sub genere inæqualitatis in uno pulsu & non in a ceruo continentur, de quo genere quum dabitur occasio multa & præclara dicturi sumus. Secundo traditur à Galeno, quod pulsus ij undosus & uermiculans, eueniunt a molli arteria, & facultate non ualida, sed hic deest, tertium ab eo dictum libro. 2. de causis pulsuum, capite octauo, a quo quoque undosus pulsus euenire solet s. humorum copia, ita enim ille, Cause sunt illorum generationis, facultatis imbecillitas, uel copia humorum, uel summa instrumentorum mollitudo. in quo capite, ut obiter hoc scitu dignum tradā, Galenus contra Erasistratum agens, pro firmo tenet omnes arteriarum partes, eodem distendi tempore, adeo ut cordi uiciniores non primo moueantur, quam ob eo distantes. tertio traditur à Galeno uermiculantem pulsus semper argue re facultatis imbecillitatem, undosum uero potius uehementiam, & eo magis in eo si altitudo & uehementia fuerint, tunc enim decretorijs sudoris indicium est, & eo certius, si concoctionis signa præceserunt, ut in hoc nostro agrotate euenisse percipitis. Qui si quinto die male habere uidebatur, & in symptomata deuenit, ea omnia futura crisi tribuenda esse, ex Hippocrate didicistis, libro aphorismorum, cum dicat, quibus crisis sit, ijs mox antea difficilis est, prudens igitur & exercitatus, ac generosus sit medicus oportet, ut similia adipiscatur, teneat, & non turbetur imo futuros euentus tanquam presentes habeat, & de eisdem præsagium uerum tanquam de rebus euidentissimis ferat, que omnia facilius consequetur, si modo pulsuum omnes numeros & differentias uarias memoria tenuerit. proinde ne sic ab undoso, & uermiculante discedamus pulsus, scias uelim quod undosus pulsus ab undarum similitudine dicitur. uermicularis uero à uermibus præcipue reptilibus, qui cum mouentur undarum quoque modo mouentur debilius tamen & obscurius, & ea de causa uermicularis pulsus facultatis imbecillitatem insignem semper arguit, qui etiam sæpe sine febris, solet largis euacuationibus succedere, ut memoria comendauit Galenus libro. 2. de præsagatione ex pulsibus, capite citato nono. cæterum uermicularis hic pulsus, si in extremam incadat debilitatem, paruitatem & frequentiam, iam tunc non uermicularis, sed potius formicans appellabitur, in quem sæpe labuntur ij, qui iam prope ad obitum ueniunt.

*Curatio decimaquarta in qua agitur , de miro quodam
artificio ad recuperādam uocem in totum amissam ,
propter ulcus palato innatum.*

GRÆCVS nobilis, & qui à Græcis imperatoribus
originem trahere se iactabat, variis vlceribus à
morbo gallico contractis scatebat, à quibus opti-
mo sed subtili constituto victus ordine, & ebibito Gua-
yaci decocto ad quadraginta dies, ac postea à ceratis
cruribus & brachiis, ex mercurio impositis, & postea
iterum repetito guayaci decocto, sanus euaserat, vno tã-
tum vlcere in alta palati parte permanente, quod nullis
medicamentis cicatricem duxit, immo ibi perpetuum
foramen relictum est, ob quod vir hic in totum vsum lin-
guæ & vocis amiserat. Quo tamen modo tanto malo
occurrerimus, & vir commode loqueretur, attendite,
mirum nanque artificium hoc excogito, quo ita recte &
concinne postea loquebatur, ac si nihil mali vnquam ha-
beret: habet autem artificium sic. Ex auro capitatum cla-
uum per aurificem parari iubeo, clauus caput erat rotun-
dum latum, vt vniuersam foraminis circumferentiam cõ-
regeret, cuspis vero parua admodum & rotunda, in cu-
ius medio auricula lentis modo prominebat, in hac igitur
clauus cuspide, siue spica, spongiola adaptabatur, quã
simul intra foramen ægrotus mittebat, quæ humiditate
tumida inibi fixa manebat, vnde ita eleganter loqueba-
tur ac si nihil mali haberet, dein vero singulis diebus,
bis, vesperi scilicet, & mane, instrumentum deponebat,
& spongiolam lauabat, & digitis comprimebat, & iterũ
instrumentum reponebat, & intromittebat, quo ita con-
cinne & eleganter loquebatur, ac si nihil mali vnquam
haberet, eo enim deposito, Vox in totum deficiebat,
quæ (eodem intromisso) recuperabatur. merito igitur
inter alia voci necessaria palatum numeratur, ex
hoc nanque instrumento, arti medicę gloria non vulga-
ris ascita est, quo & nunc dum hæc Ragusij commenta-

remur, simile opus conficimus in Samuele Erquio iuue-
ne Hebræo, cæterum, clauus ut ex auro ita ex argento,
uel stagno parari poterit.

*Curatio decimaquinta, in qua agitur, de duobus simi-
lem faciem habentibus, simulq; eodem
morbo ægrotantibus.*

QUVM ad cœnobium prædicatorū inuisum ægro-
tantes de more accederem, hominem mona-
chum Racanatensem, annos natum triginta,
pleuritide affectum comperio, qui cum omnia neceffa-
ria conficienda ut decebat iussissem, ad alterum iam eo-
dem cœnobio inuisum diuerti, ætate, tēperatura, & phy-
sionomia, primo similem, qui & eodem die, eodem mor-
bo affligi cœpit, ambobus igitur curatio similis peracta
fuit, & uictus similis præscriptus, & demum symptoma-
ta omnia paria erant, & uno eodem die ambo sanati
sunt, erant uero diuersi patria & moribus.

S C H O L I A.

DVM hac commentarer, ueniebat mihi in mentem illorum Vir-
gilii carminum.

Glaucia Laride Thymberg; simillima proles,

Indiscreta suis, gratusq; parentibus error,

*Sed Plinius, & Valerius maximus, multa de hoc similitudinis ge-
nere, memoria prodiderunt. quod uero magis me in admirationem tra-
xit, duo fratres hebraei fuere, Hamisii nomine, septimestres, & eodem
partu ambo editi, qui ita inter se similes erant, ut ipse familiariter
etiam illis usus, alterum ab altero, nunquam discernere potuerim.*

Curatio decima sexta, de febre continuo affligente.

RANDANVS nepos meus nigelli coloris iuue-
nis annos natus niginti, natura biliosus, exustus,
ut omnes fere hispani sumus. quum primum Ira-
liam uenit, ut philosophiæ & arti medendi operam na-
uaret

uaret in febrem continuam incidit, huic (eo efflagitante) nam doctor medicus est, ter secta uena brachij fuit, & sanguis ad libras duas extractus: nam & syrupos refrigerantes ex succo acetosæ ebibebat, demum, quinto die ægritudinis in copiosissimum sudorem, uniuersum eius corpus irrigantem incidit, à quo sanus euasit, nec pharmaco aut alijs medicamentis opus habuit, usus autem quinque illis diebus, subtili admodum & refrigerante uictus ratione fuit, prout talibus conuenit febribus. nam potus, tamarindorum decoctum illi erat.

Curatio decima septima, de quodam, qui balanum ob præputij stricturam, nudare non poterat, qui morbus Græcis φημωτις dicitur.

A LOYSIVS Beneuenutus, iuuenis florentinus, glandem præputio per partem frenum dictum, ita hærentem habebat, ut ipsam glandem nudare non posset. ipse igitur ab eo consultus, illico chyrurgum accersiri iubeo, qui meis mandatis eam partem præquam præputium glandi hærebat, & frenum romanis appellari dixi, uniuersa cum parte decliniori præputij scalpello acuto præscidit, breuiter igitur, oui albumine cōstringentibus pulueribus admistis applicito, & tempore sequenti, pauculo unguento digestiuo simplici, admoto, & albo camphorato superposito, intra octo dies, omnino sanatus est, dicitur autem morbus hic Celso, ex Græcorum mente, φημωτις, libro septimo, capite 25. Aeginetę uero, phymi nomine appellatur, qui & mulieribus in uteri ceruice contingere solet, tunc autem obturatio seu coarctatio quædam est, in ore aut uteri ceruice, de qua re cum dabitur occasio agemus. cæterum, huic morbo cōtrarius alius est, Græcis περυμωτις dictus, & est, ubi glans ita est detecta ut non possit amplius tegi.

Curatio decima octaua, de intestinorum dolore, ab humore calido oborto.

PRÆDICTI iuuenis socius, qui simul apud Aloisium pixonium Florentinum mercatorem agebat, ætate uiginti duorum annorum, dolore intestinorum afflictabatur, huic facies hilaris erat, temperatura sanguinea, iecur calidum, ad quem accedens, clysterem ex infuso (ut uocant) communi, iniici iubeo, quo biliofa mera eiecit, in aurora uero, dolores manebant non continui tamen, sed identidem pungentes, quodam p uniuersum corpus extraneo calore. quibus omnibus p-pensis, iudico, à iecore ad intestina humorem biliosum aliquem delabi, à quo pungentes dolores ij ortum trahabant, tunc uero haustum hunc ebiberet suasi.

R. Syrupi rosati solutiui, uncias tres, aquæ endiuix uncias quatuor. Misce, fiat haustus unus, quem ieiuno stomacho bibat, quo aliquantulum egeffit, & sequenti nocte, absque dolore quieuit, cæterum, tunc iecur & renum regio ex fantalino unguento rosaceo misto illinebantur, & ægrotus ipse syrupum hunc bibebat.

R. Syrupi de endiuia, lupulorum, cicoreæ, ana unciam mediam, aquarum cicoreæ, endiuix, acetosæ lupulorum, ana unciam unam. Misce fac syrupū, & bibat, ac tereteret, optimo habito uictus ordine, tunc uero iecoraria uena in brachij curuatura secta fuit, & sanguis ad sex uncias emissus, unde ita recte ualere dixit ut non opus fuerit alijs uti medicamentis, ad nonnullos tamē sequentes dies saccharo rosaceo ieiuno stomacho usus est, quo uniuersa clausa fuit cura, cæterum huic cibus tenuis erat ad frigidum declinans, potus uero, communis aqua uino granatorum acetosorum mista.

*Curatio decimanona, in qua agitur de tertiana duplici
in simplicem versa, & breui sanata.*

EDVARDVS Gomez Lusitanus, vir grauis, doctus, & Poeta non vulgaris, ut qui Petrarcæ numeros hendecasyllabos, & cantiunculas hetrusca lingua scriptas feliciter in linguam hispanicam uertat, ita cordate, apposite, & suis numeris consone, ut omnibus admirationi sit. hic anno ætatis suæ quadragesimo quinto, ex Venetijs ubi uaria & ingentia mercium negotia exercet, Anconam uenit, ubi ab Amicis (ut fieri solet) ad opipara & lauta conuiuia inuitatus, in duplicē tertianam lapsus est. cæterum, is secundo elapso ægritudinis paroxismo, uncias tres syrupi rosati solutiui, totidem aquæ Endiuia dilutas ebibit, quibus alius optime respondit, & humor excernendus excretus fuit, ad eo ut paroxismus eo die uenturus, non uenerit, & sic ex duplici tertiana simplex facta est, nec multum ab exquisita distans, in qua paroxismus singulis inuasionibus singulas tres horas anteponebatur, adeo ut ad horam unde coeperit deserit, ut consonum sit dicere, humorē hunc, circulum suo motu perfectum & integrum confecisse, terminabatur autem paroxismus sudore copiosissimo, ad duas & plures horas. Nam cum primum ad statum paroxismi febris ueniret, multam gelidam ad satietatem usque bibebat, qua & sudor copiosior illiciebatur, & febris expers tūc manebat. cæterum, hic Syrupos de Endiuia, & acetosa, eisdem aquis stillantitiis, uel decocto optime dilutos bibebat, sed elapso quarto paroxismo, ani uenis Hemorrhoidalibus dictis, duas hyruidines apponi iussi, nam sanguinis missionem per uenæ sectionem in brachio non admisit, post sextum uero paroxysmum, multa & copiosa apparente in urina concoctione hoc ebibit pharmacum, quo sanitatem adeptus est.

Recip. Mannæ electæ uncias duas, rhabarbari optimi

drach.

drachmam unam, Electarij lenitiui, unciam mediā, aqua endiuæ excipiantur, & fiat haustus unus, super quem dormiat horam unam uel alteram, quo ita multa biliofissima & peccantia excreuit, ut inde sanus euaserit. huic porro, requiei die, pro uictu pullus gallinaceus lactuca incoctus erat, die uero paroxysmi, aut panarella, aut lactuca oxaleo cocta, mica salis adiecta, uel potius per se cruda pauculo aceto intincta, & recentes amygdalæ à putaminibus extractæ & dealboræ, ac aqua frigida immerfæ, & cerasa acida saccharo concinnata, potus uero in uniuerso morbi tempore, aqua fontana per se fuit, aut iulebo mista: fuere autem paroxysmi simplicis huius tertianæ septem duobus prioribus non numeratis.

Curatio vigesima, in qua agitur, de febribus consequentibus charadas, id est, strumas, scrofulas vulgares dicunt, quæ ægrotum interfecerunt.

FILIVS Barbosij Illius, quem sauiiter & immaniter Turcæ apud thesaliā interfecerunt, puer annos natus quatuordecim, tēperatura sanguineus, præualefcente humiditate caliditatem, iandiu charadas in collo patiebatur, non admodum tamen eradicatu difficiles, quia supernam corporis partem occupabant tantum. Cæterum, quum puer hic nihil doleret, nec mali aliquid à charadibus perciperet, de eis eradicandis, matri nunquam curæ fuit, porro, post elapsū unum uel alterum annum, à charadibus puer hic, miti & lenta quadam febricula pertentari cœpit, quam consideranti in mentem mihi uenit Cornelius Celsus libro quinto suæ medicinæ, inquiens, strumæ sæpe febres moueant, quas ego maiori ex parte interficientes dico, proinde cum febres strumas sequantur, ut strumas eradiceamus illico pro uiribus adniti debemus, id quod in puero hoc maxime curabamus, cæterum, cum hæ extirpatæ non essent, febres eas consequentes, in dies magis affligebant

ægro-

agrotum quadam graui cum tussi, sed & temporis processu in Kakexiam lapsus puer hic est, cum faciei & oculorum palpebris tumescencia & pedum edematis, hoc est, laxis tumoribus. cæterum, huic medicati sumus prout morbus postulabat, & indies symptomata apparebant, & pullulabant, demum, quum morbus omnino ingrauesceret, & uires indies labarentur, spueri destitit, & phthisi consumptus occubuit, cui si strumæ dum uires constarent, extractæ fuissent, proculdubio, puer hic uiueret, ut aliis euenisse uidimus.

Curatio uigesimaprima, in qua agitur de dentium dolore, & optimo contra eum remedio.

MVLIER iuuenis senensis, & quæ ut deprehendi, morbo gallico olim infecta fuerat, dentium dolore torquebatur, quos & tremulos habebat, post uaria (ut illa dixit) exercita medicamenta, ad eam accedens, eius uniuersum corpus per catapotia à fumo terræ, purgari iussi, ac postea hoc diluto dentes collui, & optime habere dixit. Recip. sandarachæ Arabum optime puluerizata, unciam unam, aceti acerrimi, uini rubri non dulcis, ana libram mediam, misce, & ad ignem fiat ebullitio sufficiens, hoc enim medicamento calido, os colluebat, ter & quater die, quod sibi multum opis attulisse dixit, & multo magis, quam si decocto parato ex ligni guayaci scobe, rosæ, myrtillis, mastiche; balastuiis, & uariis huiuscemodi, usa fuisset.

Curatio uigesimasecunda, de Cura morbi Gallici, per inunctiones ab unguento ex mercurio confecto, simulq; docetur, quomodo euitari debet sputum ad os euenire solitum.

LAPICIDA, Iuuenis robustus & fortis, morbo gallico infectus erat, nam uniuersam eius faciē, pustulæ uariæ foedabant, ueluti aliquas alias corporis

poris sui partes, sed præcipue inferiores, nihil dolebat, nec mali aliud quicquam habebat, præter pustularum foeditatem. cæterum, hic ab epotis syrups, & repurgato corpore, ac optima constituta uictus ratione, ex unguento mercuriali sæpe à nobis repetito iis in Centuriis, octies inunctus fuit, & sanitatem obtinuit, uerum, ut hic oris foeditatem & ulcera effugeret, quum mihi compertum esset humores in motu esse, catapotia ei propinavi: id autem post secundam, uel tertiam inunctionem facere soleo, nam eo tempore humores rebelles, & qui nix medicamenti purgatorii obediunt, commoti, & ad expulsionem acti, à catapotiiis propitiis humores peccantes respicientibus, facillime foras per inferiora traduntur, purgantur uel. quo fit, ut superiores partes immunes & liberæ maneant, nec ita infici soleant, ut per consuetas similesq; inunctiones contingit, cum ægri sic ore infecti, ulcera in eo patiuntur, & multa & uaria, ad multos dies expuunt, non loquuntur, uix liquida deglutire possunt, dentes tremulos habent, qui postea nigerimi euadunt, unde oris siue habitus foetor certus pullulat, quæ omnia, uel eorum magnam pars, catapotiiis, uel pharmaco (ut dixi) præuisiuis, opportuno tempore exhibito, intercipiuntur, ut sæpe experientia compertum habemus. Simili modo, Luna ad oppositionem ueniente, morbos rebelles, & quibus humores eradicatu difficiles insunt, curamus, eo nanque tempore humores natura sua pharmacis resistentes, lunæ caliditate subleuantur, rarefiunt, & expulsionem parati pharmacis obediunt, ac sic facillime purgantur, & à medicamenti purgatoriijs uincuntur, ut olim Romæ, non sine artis medicæ gloria, uarijs alijs rationibus, & experimentis probauimus. sic autem æger hic de quo sermo nobis est, à catapotiijs eo debito tempore deglutitis, multa egeffit, & parum per sputum purgauit, & intra quindecim dies, penitus sanatus est, ultimo tamē, ob ynguenti sordiciem derelictam, aqua marina calida

se totum lauauit. hoc eodem modo sanus factus est Leonardus Dolarius, sed hic ob tumorem in genu habitum claudicabar, at huius vxor guayaci decoctum magis ebibere uoluit, quàm unguento illini, ueluti & Franciscus, qui arcas parat, sed hic brachia, scapulas, & crura dolebat, & alij duo huius sodales, nam & ijs duo uicini tunc male habebant, quorum alter, quum segniter ambularet, à deglutitis catapotijs, optime ualuit, alter uero, cum caput doleret, & sanguifugas ano tres admoueret, & oximel ad nonnullos dies ebiberet, ac postea per catapotia purgatus esset, recte habuit.

S C H O L I A.

PLACUIT hoc loco, argenti uiui unguentum adornantis, temperaturam veram describere, ne deinceps in scholis iuuenes pro una vel altera parte diuadentur, nouis autem alios opinari argentum uiuum (mercurium uocant) calidum esse, alios uero frigidum, nos igitur dicimus argentum uiuum frigidum siccumq; esse, in quo partes subtiles & acute sed frigide, ut in uestro boreali, reperiuntur, quibus mediante, rarefacit, subtiliat, & penetrat, ac humores in altam ascendere facit, denum ipsis, omnes suas complet operationes, harum partium subtilium, acutiem, & acredinem ignorantes medici nonnulli, argentum uiuum humidum putrefaciens describunt, nulla falsi ratione euidenti, quum si chemicam artem tenerent, et mercurium condensatum uideret, uel inuiti id frigidum & siccum esse faterentur. inest igitur mercurio, rinacinas, motus facilitas, penetratio, acuties, & humorum subtilizatio non ob caliditatem sed ob acutas partes illi herentes, quas frigidas siccasq; similes illis quas frigidus boreas possidet, diximus, cetera uero de Mercurio, in nostro legito Dioscoride.

*Curatio vigesimatertia, in qua agitur de
febris continuis.*

DIUA Myra iuuenis uidua, & quæ asthmate per interualla corripitur, quum febribus cōtinuis corripereetur, ad eam accersitus, eius iecur calidum admodum, & renes calidos deprehendi, hujc sym-
ptoma

ptomata grauiā admodum erāt, & similia ijs, quæ viduis iuuenibus euenire solent, erant nanque huic pulsus, protensi, rari, & inæquales, urina uero iumentorum modo crassa, turbulenta, ad ruborem uergens, in qua & nescio quid pinguitudinis conspiciebatur. pro hac igitur liberanda muliere ab ijs pessimis affectionibus, optimo constituto uictus ordine, ex saphena primo sanguinem emit ti iubebam, cæterum, uena illa pedis saphena dicta, quā penitus lateret, nec artifice ut feriretur, se exponeret, ex iecoraria brachij sanguinem emisimus, postea uero elapsis tribus diebus, in quibus syrupos refrigerantes & aperientes bibebat, ad eam uenā feriendam quæ sub genu posita est, & poplitis appellāt, deuenimus, ex qua sanguis abunde effluxit, & melius habere uidebatur, & re uera, eo die, sexto scilicet, febris ita remissa erat, ut eam non febrire quis diceret, per interualla tamen uerina symptomata eam affligebant, ob quæ, nonnulli pessimi ex herba mercuriali concinnati, ueluti alia metrenchyta non admodum calida utero subdita sunt, cæterum octauo ab epoto pharmaco, quo multa egeffit, etiam torrida, tamen si saepe clysterijs alius respondebat, melius habuit, tunc uero sequentibus diebus cucurbitæ fæ moribus sunt applicitæ, in quibus & frictiones uniuersa crura percurrentes fiebant, nam & renes & iecur unguento rosaceo & santalino inungebantur. Quibus omnibus intra quatuordecim dies sanitatem obtinuit, ne tamen in morbos similes incideret, consului, ut nuberet, ab humore nanque intra uterum uitiato, morbus originem traxerat.

Curatio vigesima quarta in qua agitur de febribus continuo affligentibus.

IOANNITIVS Teutona, mercator antuerpiensis, vir annos natus triginta quinque, capillitio rufus, cum in æde diui Cyriaci pernoctaret, ut concionem

de Iesu obitu, audiret, in febrem continuam lapsus est, quam comitabatur tussis, capitis dolor, & scapularum grauedo. huic quum minorans pharmacum primo propinatum esset, & sanguis ex uena brachij abunde extractus, breui sanitatem obtinuit, veluti vxor Francisci à Franzinis, & illius soror, & Ioannes Telinus Florentinus, vt multi alij, sed tunc filii duo viduæ Letitiæ, febriebant, & multos habebant uermes, qui vt cæteri sani effecti sunt.

Curatio vigesimaquinta, de morbo gallico, narium interiorem partem occupante.

L I V I V S à Bertinoro iuuenis uiginti natus annos, cum iandiu morbo gallico laboraret, ex quo tubercula uaria in cruribus, & frontis alta parte, & brachiis, contraxerat, intra nares ulcera habebat, ex quibus, singulis diebus multa pituitosa turundarum modo, per ipsas nares concreta emittebat, cæterum, hic à sua patria cum ad me ueniret, ut ipsum à tanto malo liberarem in medio itineris ex equo cecidit, & brachium per tres fregit partes. cæterum, hunc ut à morbo gallico liberaremus, eius fractum brachium ut par est, sanare primo operæpretium erat, qui ubi ab eo recte ualuit, & si antea syrupos, & purgatorium pharmacum ebiberat, iterum tamen monitis nostris potentiores ebibit, proinde, eius optime purgato corpore, ad decoctum rubi uiricosi, confugimus, quod ad plures dies ebibit, & recte ualere dicebat, huius nanque radicis decoctum intra nares syphone immittebatur, quo ulcera lauabantur abstergebantur, & purgabantur, ei tamen quandoque colatitium mel rosaceum adiungi faciebamus, nonnumquam uero torundæ lineæ apostolico unguento illinitæ intromittebantur, aliquando uero alia remedia uaria, ut plumbeum unguentum, quibus ulcera cicatricem duxerunt, & ægrotus ipse non amplius concretam sanien-

illam per nares emittebat, ac sic cum recte valeret ad eius fratres uolauit, qui Romæ agebant. eodem fere artificio sanatus est Nicolaus Grimaldus Chius, iuuenis nobilis, sed hic extra nares ruborem quoque patiebatur, & uice rubi uiticosi, asperæ dictæ smilacis, decoctû guayaci ad quadraginta dies ebibit. cæterum, alios non paucos nouimus, qui cum ulcera intra nares haberent, ni ossicula primo ex eis demeremus, nunquam ad sanitatem peruenirent.

Curatio vigesima sexta, in qua agitur de febre biliosa continua.

NAAMAN sacerdos, qui ex Græcia Anconam reuersus est, ut ingentia mercium negotia tractaret, iuuenis biliosus exultus, si quis alter, natus annos vigintiquinque, in febrem continuam biliosam incidit, caput grauissime dolebat, & oris amarorem inegrem sentiebat, & circa scapulas dolorem patiebatur. ad hunc igitur accitus ipse, illico uesperis clysterem iniiciendum curauit, & in aurora minorans hoc pharmacum ebibit, quod habet. *℞.* Syrupi rosati solutiu. *℞.* Syrupi electarii lenitiui drachmas sex, aqua en^u excipiantur trium unciarum mensura, & fiat potus, quæ ieiuno stomacho bibat, quo postquam multa exersit, ita multa biliosa, citrina, & uitellos ouorum re^{re}ferentia, p^{er} interualla euomit, ut mirum fuerit, grauis^{sim}us autem (ut ego reor) error fuisset, si primo huic anguis per uenæ sectionem demeretur, quam minorans hoc pharmacum propinaretur, (ut prima quoque dixi Centuria) sequenti uero die, melius habebat, cæterum, urina cum crassitudine rubricabat, & pulsus magnus erat, excedebat autem longitudine, latitudine, & altitudine, profunditate dicta, ad hæc, capitis dolor non admodum intensus eum affligebat, quæ de re, præmisso leui clysteri, ex iecoraria sanguinis uncias sex, duabus in peluiculis siue

re iussi, ex quibus, sanguis primus corruptione affectus erat, secundus uero absque ulla aquositate serosa, rubricabat, unde eodem die, melius habere dixit, & re uera, tunc febris minus erat intensa, sed tunc sudore superueniente ex toto, liber hic euasit. scire tamen decet, quod hic ad oblata male se habebat, nam eius uictus, cucurbita agrestis parata erat, aut prisana optime concianata, absque tamen saccharo, aut leuior panatella agrestis succo parata, a rebus namque dulcibus in uictu & potu, tanquam ab igne et meis monitis abstinebat, quæ facillime in bilem illi vertebatur, qua de re, syrupum quem ter tantum repetiuit ita parabamus. R. Syrupi de agrestis succo, unciam unam, aquam acetosam, endiuie lactucæ, portulacæ, ana unciam unam, misce, cæterum aqua huic, quam potus vice habebat, ex acetosa destillatitia erat, cui non raro vinum malorum granatorum acetosorum miscebat, vel horum vice, decocto tamarindorum utebatur, quo multum in potu oblectari non raro inculcabat, veluti acetum diluto, porro iulebo, & saccharis, ac rebus dulcibus omnino abstinebat. At, post sectam venam & extraximus sanguinem, renes ex refrigerante Galeni unguento uebantur, superposito linteo imbuto aceto rosaceo, aqua rosacea simul mistis, nec minus iecur unguento santalino & rosaceo simul refrigerabatur. Cæterum, hic ut auxillis, absque dulcibus curatus est, & intra paucos dies reiecto leuiori pharmaco, sanatus est.

Curatio vigesima septima in qua agitur de muliere utero gerente. feuri continua laborante.

MULIER Vrbinas, quadragenaria, robusta, utrum ferobat, quæ cum ad secundum mensem conceptionis perueniret, in febrem continuam lapsa est, qua afflictabatur & multum conquerebatur, & ad renes multum quoque dolebat, & lotium crassum meiebat, quibus omnibus perpensis, illico post glandem ex melle

melle paratam, intromissam & facibus excretis, vena communis brachii dextri, secta fuit, & sanguis ad uncias sex extractus, à qua sanguinis missione, melius habuit, adeo vt ex continua, tertiana nocturna simplex facta fuerit: tunc syruporum vice, ex quatuor simul conditis cordialibus, conseruis dictis, singulis diebus, in aurora gustabat, & secundum hæc, aquam endiuæ ad uncias tres bibebat, & renum regio ex Galeni refrigerante vnguento fouebatur, & visis folia superponebantur. Cæterum, elapsis nonnullis diebus, in quibus vixit semper morbus, apparente materierum aliquantula concoctione, pharmacum hoc illi concessi. *R.* Mannæ electæ, uncias duas, rhabarbari optimi pisti, drachmam vnam, electarij lenitiui unciam mediam, aquæ endiuæ, uncias quinque, misce fiat potus vnus, detur in aurora, & deinde dormiat, ad horam vnam vel alteram, cæterum pharmacum hoc, vt percipitis sic concessimus, quia mulier hæc magna, corpulenta, & potens est, quo optime & absque anxitudine, vel vetriculi rosione egessit, & melius habuit, sed non inde penitus extirpata febris fuit, tunc vero singulis ex octo diebus sequentibus, rotulum vnum diarhodonis abbaris ieiuno stomacho, comedebat, & tandem optime valuit. scire tamen decet, postea quam febris desit continuo eam affligere, nunquam mulieri huic adnegatam pulli carnem fuisse, & vinum pauciferum, id quod Teutona mulieri huic presistes multum laudabat. proximum erit hic narrare curationem vxoris propole, quæ cum pregnas secundo mense esset, febris continuo affligente correpta fuit, quæ caput grauiter dolebat, & multum sudabat, cui illico externam brachij venam aperiendam curauim, & sanguinis uncias septem fluere, vnde febris cum capitis dolore repente cessauit, ad quos tamen sequentes dies, circa ventriculum, & præcordia, erosiones, & angustias per sentiebat, sed fomento ex rosis, camomilla, mētha, & similibus confecto, & filtro excepto, & applicito, omnino sanata est, sed & mulier vte

ro gerens, quinto mense, vxor cuiusdam mediolanensis claudicantis ophthalmia graui utroque in oculo corripiebatur, cui cephalica quoque vena, brachij exterior dicta secta fuit, & sanguis copiose extractus, & breui melius habuit, adeo ut paucis postea adhibitis topicis medicamentis ex integro sana euaserit. nouistis autem cephalicam venam securius pregnantibus prescindi, tum quia non ita cum utero communionem habeat, tum etiam quia sub se nec arteriam, nec neruum teneat, subsistit autem basilicæ, & aliis venis, primo arteria, dein vero neruus, ut docuit Galenus libro secundo de locis affectis, capite. 2. & experientia rei, ita esse indicat. Vxor quoque Pandulfini militis Lauretani, quum utero gereret, ni prioribus gestationis mensibus illi multum sanguinis ex vena in brachii curuatura extraheretur abortiebat, sanguinis autem quantitas quadam acedine infecti abortus causa erat.

Curatio uigesima octaua de cholera morbo, simul febre continua, & intestinorum tumescencia externa, affligente.

IVVENIS orientalis mercator, annos natus viginti octo, temperatura biliosus exustus, in choleram morbum febris cum continua incidit, nam infra, supraque multum materierum emittebat, & adeo violenter, ut ad tertium diem intestina infra umbilicum intumuerint, ut mihi tunc non difficile fuerit asserere, & grotum hunc colica affectione phlegmonosa laborare, ventris namque illa inflatione tumescenciae non parum dolebat, & continuo febrieat, demum postquam ventris tumor ille apparuit, & febris, & ciborum fastidium perseverarent fluxus tam superior quam inferior defuit. tunc in dubium vertebatur, inflatio, & ea ventris tumescencia, illico ne cum vomitu & fluxu ventris ceperit, an postea ob morbi violentiam, & dolorem intensum superuenerit, cui quæsito
medici

medici qui primo adfuerant, omnino nescire responderunt, multum nanque ad curationem, vt tu optime nouisti medice, interest, an tumescencia illa, primum cum morbi inuasionē cæperit, adeo vt illa præcipuus sit morbus, quem sequerentur symptomata varia, hoc est, febris continua, vētris fluxus, simul & vomitus cholera dictus morbus, demum cum in agone & dubio hoc effemus, re mediorum beneficio, tam intus assumptorum, quàm extra applicitorum, fluxus ventris denuo superuenit solus vnde confestim tumescencia illa imminuta est, & breui ex toto extincta, cæterum, nonnullis affectio hæc colica phlegmonosa videbatur, quam, ob violentiam & sæuitiē miserere mei deus, practici appellant, & ea olim apud Lusitanos, mulierem quandam obesam, vterum gerentem, laborare vidi, cuius vi & crudelitate, ea enectâ, diē suū obiit. At vir hic de quo agimus liber euasit, etenim vt ego credo, ob morbi violentiam, intestina subleuata sunt, interueniente humore quoque flatuoso, cæterum, medicamenta quibus hic curatus fuit, pauca fuere, vniuersus autem noster conatus eo dirigebatur, vt hic morbo resisteret, & valeret, clysteribus tamen nonnullis vsumus, & fomētis carminātibus & flatu dissoluētibus.

Curatio uigesima nona in qua agitur de uera & indubitata quadam methodo præseruandi à podagra, simulque de remediis non nullis conuenientibus doloribus podagricis, & tophis articularum, quos Græci τώπος appellant.

METHODVM præseruandi à podagra, (quod mirum, sed verum dixerim,) veram & indubitatâ describere aggredior, cui quicunque se credere voluerit, omnes fugiat causas oportet, à quibus podagra ipsa, aut chiragra, aut vt in vniuersum dicam, arthritis, sine articularius morbus, ortum trahere solet, vt at

fiduas comeſſationes, intempeſtiua conuiuia, frequen-
tes ebrietates, immodicum rei venereæ uſum, à quibus
cruditates certæ gignuntur, præterea uehementes, &
concitatiores deambulationes, præſertim poſt aſſumi-
ptum cibum, ut crebrum equitatum, præcipue abſque
ſtapedis, ut meminit Hippocrates cum de Scithis agit,
quo tempore, non ſolum Scithæ, ſed Romani abſque ſta-
pedis, cruribus pendentibus, equitabant, non minus me-
rores, curas, uigilias, & reliquas animi perturbationes,
omnia nanque hæc podagram generare ſolent, ueluti
alicuius familiaris exercitii intermiſſio, & conſuetarū
excretionum ſuppreſſiones, præcipue hemorrhoidum.
Parcus igitur, & frugalis ille ſit oportet, qui curationi
huic ſubiici debet, aliter, ea abſtineat ſuademus. ſit igi-
tur huic cibus qui parum nutriendo extenuet, ut ſunt
olera, & ſimilia; proinde oua niſi imbecillis multum fue-
rit, fugiat, carne niſi auium montanarum proſus abſtine-
at, ea de cauſa, capos præſertim ueteres fugiat, podagra
enim & ipſi affici ſolent, uino penitus huic interdicitur
cuius uice, ſi uentriculum calidum habuerit, nec colicū
affectum timuerit, aquam puram bibat, ſi minus, aquam
decoctionis coriandri, aut aquam mellis conſectam fo-
liis & ſummitatibus, uel ipſis floribus ſaluix. Aut ue-
ro, melle conſecto ex floribus ſaluix, ſaluiatio dicto, quæ
eo tempore, quo uigent flores concinnari poterit, aut
uua paſſa, aut floribus roris marini, aut omnibus ſimul,
ſit mellis pars una, ſed non niſi optimi & rutili, aquæ
uero octo partes, & dum coquuntur, ſubinde uel aſidue
deſpumentur, quo ad tertia pars abſumpta ſit. cætera ue-
ro, conſulto prætermittimus, quæ in immenſum protra-
hi poſſent, & ad inſtitutum redimus. Galenus igitur
in primis occurrit, libro de ſanguinis miſſione per ue-
næ ſectionem, qui Arthritide & podraga affici ſolitos,
uerna & autumnali ſanguinis omiſſione, & per pharma-
cum purgatione, ſanos præſeruabat, hanc uel illam, aut
utrāq; ſimul, ſecundum humorum prædominium, exer-

cens euacuationem, quod nos summopere laudamus. Admonentes uenæ sectionem edirecto membri affecti fieri debere, ut sæpe agendum suadet Galenus, tū libro à nobis citato, tum etiam libris methodi medendi, nam si dexter pes dolore affici contingat, uena ex brachio dextræ secta, sanguis emitti debet, quod si uero manus dextræ affecta dolore fuerit, uenam iuxta poplites, aut eam quæ talum obrepit, uel huius ramum qui ad magnū digitum solet apparere, secādam credimus, ut fusiūs cōmentariis nostris in Auicennæ sen. quartam libri primi diximus. cæterum, nos, Galeni præseruatrices uacuationes has, certis & constitutis iis temporibus exercitas, ut certas & mirificas, nō nisi laudibus extollere possumus, speramus tamen, ut quicumque hoc à nobis præseruante remedio usus fuerit, nulla sanguinis detractiōe, nisi ualde, & plus iusto fuerit sanguineus, indigere. nouitis autem uos ex artis exercitio, quod & prisci medici memoriz commendauerant. Qui sæpius podagra, & chiragra sunt confictati, plus noxæ, quàm auxilii, ex sanguinis detractiōe cōtrahere, sed ne iam eos, qui podagra, & chiragra, ac articulario morbo præseruari cupiunt, amplius remoremur, methodum hanc enarrare aggredior. In primis, lactis caprini optimi, libras quinque uel sex accipito, quod lacte ficus, si id tempus anni fuerit, si minus, cardui floribus, aut coagulo cogito, cuius serum per colum diligenter traicito, & olla exceptum, ad lentum ignem coquito, & ab eo dum coquitur, & bullit, spumam cochleari, ingenti cura quo ad nihil lactis spumæ appareat, abstergito, & serum hoc ad tertias, hoc est, quousq; tertia eius tantum pars remaneat, bullire finito, atque iterum per colum traicito, sed hoc quousq; ex eo nihil spumæ lactis compareat, iterato. nam tunc defæcatum, & ab spuma lactea purificatum serum dicemus, quum nihil spumæ superstitet dum per colum traicitur. In hoc igitur serum ita purum & ab spuma defæcatum, foliorum borraginis pugillum unum, infundito,

dito, quod si pituita multa in ægroto dominabitur, ut sæpe podagricis euenit, adiecito quoque iuxta, betonicæ, saluæ. ana pugillum medium, imo si atrabilis ad fuerit, addito quoque senæ, aut epithimi, unam uel alteram portiunculam, demum pro humoris dominantis ratione, simplicia hæc, uel illa prædicto misceto sero. cæterum, cum podagricus dolor nimis infestauerit, sic sero composito unam uel alteram drachmam optimi & albi agarici linteo excepti, infundito, & ad ignem simul omnia, sed parum bullire finito, demum percolato sero, à prædictis rebus, eius uncis decem uel duodecim, plus minus, pro ægotantis robore, & alui lubricitate uel constringentia, rhodomelitis, uel oximellitis, uel melius oximellitis scillitici binas uncias adiecito, & sic hoc modo serum apparatus ægroto, quoad ipse calidum ferre possit, à aurora ieiuno stomacho, propinato, à cuius potu, quatuor horas ægrotus ipse, absque cibo & potu maneat, quod si paululum supra potum dormierit, non erit à ratione alienum, & tunc magis cum serum agarico apparatus fuerit. Cæterum, potum hunc absq; agarico, singulis mensibus, septies, uel octies ægotas ebibere poterit, alternis scilicet diebus, pro alui respondentia, si enim aluus multum egefferit, supersedendum est: porro agaricum admiscere inchoante uere, & autumno, item æstate, & hyeme, concedimus, non secus ac cum dolor nimis cruciauerit ægrotum, modo uenter lubricus admodum non sit, uel cum ægrotus ipse timeret podagræ inuasionem, tunc uero hoc remedio præseruationis eius infringimus conatum aduentumue. Est namq; remedium hoc tantæ efficaciz, ut hominem totum liberum à podagra & articulario morbo præseruet, ita ut qui eo uicitur nihil ei opus sit, de sanguine extrahendo, aut remediis aliis, ut longa experientia compertum habetur, si modo ægotans sobrie uiuat, & sex rebus non naturalibus temperate habeat.

Supereff, ut hic appendamus remedia paratu facilia,
podagræ

podagræ conuenientia, ea præcipue quæ Topica appellamus, & nonnulla alia, quæ Tophos, id est, iuncturarū & articularum nodos, & duritiā, emolliunt, & curāt. Caterum, in podagræ, & articularij morbi curatione hoc notum omnibus esse uelim, ut iis quæ extrinsecus adhibentur medicamentis, quæ dolores lenire, discutere, & moderate resiccare solent, illico inchoante morbo, aliqua quæ constringendi facultates habeant, admisceant, post morbi uero initium, sola discutientia applicent.

Topicum remedium, contra podagricos dolores.

Oleum rosaceum omphacinum, pro linendis podagricis & arthriticis doloribus, linteo exceptum, præferim si locus rubore affectus fuerit, optimum est præsidium.

Aliud ex medulla panis & lacte confectum.

℞. Lactis caprini libram mediā, uitellos ouorum duos, quod si dolor inges fuerit, & caliditas, & rubedo egrorum contristauerint, eorum quoque albumina miscebis, olei rosacei, unciam unam, croci scriptulum unum, medullę panis contritię, quantum satis sit, ut cataplasmatiss formam recipiant, omnia simul terantur, & fiat cataplasma, & dolenti loco applicetur, porro, huic cataplasmati si dolor nimis cruciauerit, adeo ut ægrotus eū ferre non possit, adiugemus cicutę summitates, aut succum hioscyami, aut semperuiui, aut semina papaueris, & hioscyami, aut opij parum uel multum, pro uirium robore, & doloris uehementia, remanesci tamen oportet, quod post stuporem inducentium remediorum applicationem, membra refrigerata calferi & roborari cupiunt, ut pipere, cynamomo, zinzibere, castoreo, myrrha, croco, oleo lilino, piperato, costino, sinapino, iryno, unguento althęo, aggrippino, aragonio, & similibus.

Aliud

Aliud repercussorium & discussorium.

Recip. Ammoniacy, Galbani, aceto dissolutorum, utriusque unciam unam, thuris drachmas duas, croci drachmam unam, olei rosacei, unciam unam, aceti unciam mediam, resinæ drachmam unam, ceræ parum, ad ignem misce, far emplastrum, uel deposito oleo, para ceratum, & loco male affecto admoue.

Aliud.

Folia maluauisci aqua cocta, tere, & hordeacea farina excipe, ac oleo rosaceo & camomillino, quantum sit satis, emplastrum confice, & calidum dolenti loco admoue.

Aliud.

Farinæ feminis lini, rosarum, fœnugræci, fabacæ, hordeacæ, camemillinæ, lentium, ana unciam mediam, radice althææ, unciam unam, olei rosacei, camomillini, ana unciam unam, uitellos ouorum tres, rob uini unciam unam, omnia decocto rosarum & camomillæ excipiantur, & terantur, & fiat cataplasma, quod calidū applicetur, & sæpe innouetur, & lana succida fascietur.

Aliud.

Atramentum cassiæ ægyptiacæ, stillaticio, uel decocto solani dissolutum, & linteo exceptum, & applicitū, ab Auicenna proprio capite de cassia, laudatus.

Aliud.

Recip. Ramenti rapæ, & cucurbitæ, utriusque pugillum unum, foliorum caulium, pugillum medium, aqua excipiantur, & ad ignem noua olla parum bulliant, postea in mortario optime terantur, quibus addas, pinguedinis porcine uncias binas, oleorum, camomillini, rosacei, ana sesquiunciam, farinæ fœnugræci, quantum ad cataplasmatism compositionem sit satis, misce, & utere calido, nec ut refrigeretur permittas, sed iterum atq; iterum calidum applica.

Aliud,

Aliud, pro abigendis, & emolliendis articulorum
duris tumoribus, & tophis, quos Græci

τοποι, appellant.

Ita tophi, hoc est, articulorum duritiæ, & nodi curari
debent, quemadmodum nodi, & tubercula, ac dura curā
tur apostemata. solent quippe qui Galeni sequuntur me
thodū, libro artis curatiuæ ad Glauconem, & libris me
thodi medendi, & eius interpretem Auicennam, in cu
ratione apostematum durorum, & scirrhorum, primo
emollientibus medicamentis, postea vero discutienti
bus, ac vicissim nunc illis, nunc iis, quousque scopum at
tingant, uti, quem ordinem in profligandis & abigendis
articulorum tophaceis duritiebus summopere laudo,
proinde, primo emollientibus sic utere. **R.** Ebulorum,
althææ, maluæ, branchæ visinæ, ana pugillum vnum, cari
carum, numero, decemseminis lini fœnugræci, ana pu
gillum vnum & medium, camomillæ, meliloti, ana pu
gillum medium, in libris sex aquæ fiat decoctio, ad me
dias, & coletur, cui adde, vini cocti, sapæ dictæ libram
vnā, olei seminis lini libram mediā, & misce, qua imbuta
spongia, optime calida, membrum male affectum fouea
tur, & irrigetur, quousque rubere incipiat, tunc mado
re absterfo, hoc illinatur linimento. **R.** mucaginis, fœ
nugræci, seminis lini, maluauiſci, ana vnciam vnā, me
dullæ cruris vituli, ceruinæ, butyri recentis, ana vnciā
mediam, pinguedinis anatis, gallinæ, ana drachmas sex
adipis suilli veteris, vnciam mediam, vermium terre
strium, vnciam vnā, olei seminis lini, abiegni, terebē
tinæ, ana vnciam vnā, pulueris camomillæ quantum
ad spissitudinem mellis sufficiat, misce, & eo calente illi
natur membrum affectum, sequenti die, discutientibus
vtamur, & primo, fomento discussorio, quod habet.

R. Auenæ, vrticæ, hyssopi, marrubij, anethi, absinthij,
tribulorum terrestrium, abrotoni, camomillæ, meliloti,
ana pugillum vnum, radicis althææ, bryoniæ, ireos, lilio
rum alborum, ana vnciam vnā, in libris sex aquæ, vel li

xiij, fiat decoctio secundum artis ministerium, & co-
lur, ex qua imbuta spongia, irrigetur locus affectus per
dimidiam horam, tandem absterfo loco emplastrum hoc
applicetur.

Emplastrum.

℞. Emplastri de meliloto, de hisopo, ana vnciam me-
diam, ammoniaci, galbanes aceto dissolutorum, styracis
liquidæ, bdelij. ana drachmas duas, olei irini, vulpini,
ana vnciam vnam & mediam, croci drachmā vnam, me-
dullæ cruris vituli ceruini, ana vnciam mediam, vnguē
ti de althæa, aggrippini, aragonis, ana drachmas sex, ce-
ræ citrinæ quantum ad spissitudinem vnguenti sufficit,
misce, & ad ignem vnguentum compone, & morbofo lo-
co admove, & sequenti die ad priora remedia reuerte-
re, dein ad hæc recurre, & circulum hunc ab Auicenna
traditum, & seruatum pro curandis sephiris, & duris tu-
moribus imitare,

Aliud.

Ammoniacum aceto dissolutum, & igne ad formam
cerati redactum, & tophacæis duritiis, & modis applici-
rum, summum est remedium.

Emplastrum de marmore, tophacæas durtias dissoluens.

℞. Marmoris subtilissime puluerizati, libram mediā,
butyri vaccini, quantum ad spissitudinem prædicti pul-
ueris sufficit, misce, fiat emplastrum, & actu calidum ap-
plicetur, & recte fascietur, est enim à multis expertū.

Præseruantia à podagra, topica remedia.

Caligis, & manicis, ac chiritecis, ex pelle canis ruffi
paratis, vti, contra podagram, & chiragram, remedium
præseruatium non contemnendum à multis habetur.

Aliud.

Sale minutim oleo trito, membra affligi solita, illini-
re, bis & ter in die per totum vitæ curriculum, tanquā
expertum laudatur.

Aliud.

Succus caparum illitus, & desuper piperis nigri pulvisculus respersus, ac sponsia vino decoctionis cimini imbuta, superposita, si bis in die iteretur, mane, & sero, magna pollicetur, subtiliatur enim humor, & per sudorem extrahitur, vel saltem per insensibile euaporationē.

Aliud.

Membrum lauare fomēto, ex lixiuio parato aqua marina, in quo decoctæ sunt herbæ, stæchas, myrtus, saluia, rosmarinum, balaustium, & cætera similes, vt expertum scribo.

Aliud.

Lauare membrum affici solitum lixiuio, in quo terrestes tribuli cocti sunt, à podagra præseruat.

Admonēdū duximus in præsentī, quòd nodi articulo-
rum & tophaceæ duritiæ, sæpe remediis extirpantur, & tamen membrum retractum manet, sed tunc instrumento, membrum extendere faciente, medicus sapiens uti debebit, prout in Iulio III. Pontifice maximo, actitatu esse uidistis, digitum nanque dextræ manus contractum habebat, unde scribendi inhabilitatem contraxerat, qui instrumento parato, aliquando dicendo, in pristinum statum, & motū, redactus fuit. Sed hic occurrit problema ex Galeo decerptum, non prætereundum, cur nullus unquam podagricus uisus est pati conuulsionem, quæ frequenter solet in neruorum partium inflammacionibus aduenire, quum & ipsos partium istarum inflammatio fatiget. An quoniam neruorum omnium ligamenta tantum ipsis inflammari extendique contingit, reliqua uero neruosa, ut tendones neruiq; proprii non inflammantur, sed tantum dolent, ut quæ, cum ligamentis simul patiuntur.

Curatio trigesima de iecinoris inflammatione, cum singultu, ex qua subsecuta est mors.

SALAMON Sagatius, vir annos natus quadraginta, temperatura si qua altera sicca, hic cum assuetus esset non adeo optimis uesti cibis, inchoante autumno, conqueri cœpit pedes sibi & faciem tumere, demum resperta, & tumescencia illa abolita, quæ ex iecinoris uitio ortum, dubio procul trahebat, in dolorem quendam incidit, iecur & spiritualia membra uexantem, quem comitabantur febris continua, tussis, fastidium, sitis in exhausta, & respirationis aliquanta difficultas, quibus de causis, medici eum inuisentes, pleuritide affectum esse statuerunt, ac illico, secta interna eiusdem brachij uena, sanguinem emiserunt, cæterum, paucis interiectis horis, singultus huic superuenit, ad finem usque morbi perdurâs. Nam prioribus diebus hic expuit, sed postea elapsis nonnullis, scœatus ex toto sunt cohibiti, octauo, ad hunc vocatus ipse, cum absque dolore inueni, nihil excreabat, sed per interualla singultiebat, & quod peius est, uires deficiebant, à me enim sæpe diæterij modo vsurpatur, solus defectus uirtutis, signum malum, quæ de causa, hunc breui moriturum prædixi, ridentibus medicis assistentibus, sed ille intra triduum obiit, ignorabant autem medici illi, ut morbum, ita pulsuum inæqualitatem, ut tamen horum medicorum error deprehendatur attendant lectores.

SCHOLIA.

CUM hic iecinoris inflammationem pateretur, medici assistentes pro pleuritide eum curabant, nescientes inter utrunque morbum differentiam ponere, cum tamen eam Galenus ditissimus medicus oceanus descripserit, & chartis mandauerit, ut Centurijs ijs iam diximus, indicauimusq; ex ipso Galeno, tum alibi, tum etiam ex libro de locis affectis quinto, capite sexto, iecur affici declarauit in dextra præcordiorum parte

parte, gravitas, dolor tota præcordia retrahens, atque ipsius usque ad iugulum extensio, (nam & hoc nonnunquam evenire solet.) exigua tussis, lingua color. primo quidem ruber, dein vero niger, ingens fastidium, sitis inexhausta, vomitus tum syncera bilis, tum eius quæ ovariorum vitellis assimilatur, quæ postea æruginis aliquando colorem referre conspicitur, alvus quoque astringitur, nisi una cum visceris huius imbecillitate inflammationem excitari contingat, quæ omnia multum absunt à notis, quæ pleuritidi herere solent, sed age, cum iecoris gibba vel concava varia affici contingant partes, lectori gratificemur, ut doctus noscat inter utranque differentiam ponere, interdum igitur ut in gibbis duntaxat, ita & in simis, siue concavis huius visceris partibus inflammatio oriri solet, quanvis ut recte tradit Galenus, inflammatio in ventra partium exquisitè distincta possit consistere, quoniam gibbarum & simarum carnes inter sese continuantur, quando tamen inflammatio simas obsederit partes, tunc dolor ad intestina vergit, & ventriculus magis afficitur, unde vomitus oritur, nausea, singultus, inconcoctio, fastidium, sitis, & cætera mala, ac vitia, quæ membris nutritioni servientibus naturalibus dictis, evenire contingunt, quod si vero inflammatio gibbas occupaverit partes, tunc iecur tanquam semiluna evadit, sed signum hoc à paucis deprehenditur, proinde eius vices, supplent notæ hæc videlicet, tussicula sicca, dolor partes ipsas afficiens proprias, veluti & thoracem, & membra spiritalia ad, hæc tactus, quo non ita difficulter gibbarum inflammationes percipimus, quemadmodum simarum, tametsi enim iecur opertum sit peritoneo, ac tribus musculis contegatur recto, obliquo, & transverso, ob quos non facile ad eum topicorum remedium vires penetrant, nihilominus utrinque eas percipimus & assequimur. cæterum, cum egrotus hic magnam pateretur inflammationem in ipso iecinore, factum est, compatiente stomacho, ut singultus superne nerit, qui, (ut ego puto) & symptomata ipsa indicavit, compatientibus primo instrumentis respirationi deservientibus, evenit, quoniam gibba partes gravius afflicte erant nec enim apud me in dubium vertitur, in medio iecinoris inflammationem, utranque partem afficientem fieri posse, quoniam viscus hoc varijs canaliculis perforatum, diffectis humanis corporibus, comperimus, unde à mediocri inflammatione utraque symptomata evenire posse, non est dubium. Galenus tamen, libro sexto aphorismorum, enarratione sextadecima, aphorismi illius, à morbo laterali, vel pulmonia habito, alui profusivum adveniens, malum, inquit cum partes aliquæ patiuntur non simpliciter aliæ compati sunt natura apta, sed forti cum passione detinentur. secundum hoc igitur &

epate fortiter patiente, singultus superuenit, compatiēte stomacho, ruf-
 sis autem & difficilis anhelitus, compatiētibz his, quæ respiratiōi
 seruiunt instrumentis, cæterum, cum hæc commentarer, in mentem ve-
 nit Galenus, commentario secundo in librum secundum prorrhetici, enar-
 ratione sextadecima, qui ad iuuenem hepaticum vocatus, irrisus à me-
 dico Thessali discipulo fuit, ut qui per urinas, iuuenem tali affici morbo,
 scire contenderet, nam medicus ille à Thessalo doctus nunquā urinas
 contemplatus erat, imo eas contemplantes fullones appellabat.

*Curatio trigesima prima in qua agitur de papillis, siue
 mammarum capitulis elongandis, formandisue.*

NOBILIS Veneta, cum peperisset, & mammillarum papillas intus absconditas, contractasue haberet, ut lac nec pueri ore, nec artificio alio euocari posset, magnum dolorem ac ingentem grauedinem in ipsis sentiebat, ego uero attentius rem hanc considerans, sic pro papillis ipsis formandis producendisue, machinor. Vitream phialam, oris non admodum latam circumferentiam habentem, feruente aqua impleri iubeo, ac illico ab ea aquam totam deponi, cuius phialæ sic calentis os ad papillam admoueo, mirum enim in modum attrahit, qua attractione papillæ formatæ & elongatæ manserunt, lactis autem non parua quantitas in phiala ipsa extracta fuit, unde mammarum repulsio, & dolor imminui coeperunt, & mulier recte habere, persensit tamē (ut uerum fateamur,) nobilis hæc mulier, in phialæ applicatione, non paruum dolorem, quem postea in totū contempsit, cum præcipue tantum iuuamentum inde se consecutam uideret, fuit nanque opus hoc mirum, ex quo ars medica non paruum gloriam consecuta est, quæ de causa, & medici assistentes hoc summopere laudauerunt, ut qui nunquam antea uiderant, nec apud aliquem legerant.

Curation. medicin. Centuria v.

Curatio trigesima secunda de sanguine detracto à muliere gracili, cui iamdū suppressi menses erant, & contra medicorum opinionem sana euasit.

MULIER boni habitus, gracilis reddita est, cui menstruæ purgationes, per sex menses iam defecerant, grauabatur, angebatur, & quotidie non recte ualere nobis inculcabat, cæterum huic uenæ tumebant, & exertæ erant, ac nigricabant, quibus de causis, ex pedis uena, saphena dicta, sanguinem per interualla, ad libras duas, contra medicorum assistentiū opinionem demi iussi, a qua sanguinis emissionē, optime ualuit, & in pristinum statum reddita est, ac nō multo postea, menses illi suppressi fluxere, & basilice uiuit.

SCHOLIA.

QUVM hæc tractarem, in mentem venit Galenus commentariis tertio, in librum sextum de morbis vulgaribus, enarratione 29. ubi huic similem historiam enarrat, quam sic habet. multi itaque (inquit) non parum sanguinis habent, qui tamen maximopere graciles sunt, quemadmodum alij crassi quidem, nec tamen nisi pauco sunt sanguine præditi, & quidem mulierem, cui iam per octo menses suppressæ erant menstruæ purgationes, quæq; attenuatissima erat, copioso sanguine detracto, breui tempore ad suum pristinum ac proprium statum restitui, nec secus etiam quamplures alias, id tamen quod in ea factum est, quippe, quæ non ignobilis esset, celebre admodum fuit, præcipue uero quum alij medici uererentur polliceri, certum ex eo remedio futurum auxilium, immo nonnulli etiam nobis aduersari auderent, qui dicebant non modo ob gracilitatem, sed etiam ob inappetentiam, ex uenæ sectione illam fore ledendam, hæc Galenus: qui paulo post, inquit, porro, mulieri, de qua nuper est habita mentio, prima die, sanguinis sex quilibram, id est, libram unam & alterius mediam, detraxi, postridie libram, tertia uero, non multo plus sex libras, erant siquidem uncie octo, & subdit, porro, illi uenæ exerta erant, quæ sanguine uidebatur repleta, licentes, secto autem uase, sanguis atra pici, tum colore, tum crassitie, similis effluabat, ob id ipsum uero longe magis decreui liberalius uacuare. Hæc sane obiter medicis dicta sunt qui recte modo si uolunt. Hæc tenus Gale-

aus, cuius doctrina muniti nos mulierem hanc de qua agimus, ad sanitatem traximus, quæ & hodie firmata ualeitudine uiuitur.

Curatio trigesimalertia de obitu contracto, ex Diabete, & potu aquarum ex thermis montis Bodij.

ADAMANS ex Cyrolio, mulier nata annos sexaginta, cum ab hinc duos annos fluore muliebri uexaretur, multis & uarijs adhibitis remedijs ad morbum facientibus, conualuit, cæterum, paucis post ea diebus in aliam grauiorem lapsa est, diabetycam scilicet affectionem, maximo cum ardore afflictantem, porro cum hanc quoque malam & pernecantem affectionem leuare multis machinamentis conaretur, aquam thermarum Montis Bodij, alumen, sulphur, & ferrum sapientiu per quatrimum ebibit, ex cuius potu, uniuerſa eius facies tumuit, ac postea ita male habuit, ut per quatuor alios dies tanquam emortua cubuerit: Vix autem eius pulsus percipiebantur, sed postea reuixit, & tanquam ex tenebris in lucem reuocata est, mente tamen non exacte constabat, sic plures dies uixit, postremo ad obitum ueniens, per septem dies absque loquela mansit, & pulsus illi ita exiles erant, ut uix perciperentur, quousque ex toto absumpta, diem suu obiit. hoc eodem tempore obiit Ioannes Angelus Caribaldus mercator mediolanensis, diues satis, ex urinæ stillitidio, maxima cum acrimonia, & mordacitate, complicato malo, erat autem uir hic natus annos plus sexaginta quinque, raro enim ab hoc uitio Senes liberantur, ut diuinus senex, memoriæ cômendauit, libro sexto aphorismorum, aphor. sexto, dicens Renum, & uesicæ uitia, in senioribus difficulter sanantur. Sed tunc eodem uicio afflictum Vincentium faniculum rei maritimæ maximum exploratorem, liberauimus, senex autem & hic uir erat, sed robustus admodum, cæterum. de ijs & similibus curandis

disuitijs, breui multa & pulchra, Deo . optimo , maxi
mo fauente charis mandabimus.

*Curatio treagesimaquarta, in qua agitur de accelerando
partu.*

PINTA vxor Pharasij, musci insignis, quum per
triduum in emittendo foetu, grauiter laboraret, ad
eam iuuandam accersiti sumus, ac post multa ab
obstetricibus adhibita, & machinata, hoc illi ebibendū
dedimus medicamentum. ℞. Cynamomi optimi,
trochiscorum de myrrha; croci optimi ana drachmam
mediam, omnia optime & subtiliter triturentur, & ge
neroso vino excepta, bibenda propinentur, hoc enim
epoto, & repetito medicamento, duas peperit puellas,
omnino luteas, ob quem colorem assistentes mulieres
admirabantur. Cæterum, nos colorem hunc, a croco ebi
bito contractum esse docuimus, itaque lauatæ puellæ al
bæ sunt effectæ, porro interim hæc agebamus, stermuta
tionem ciebamus condiso, hoc est, struthio, siue lanaria
dicta herba, helleboro, pipere, euphorbio, & similibus,
prout nos docuit agendum nunquam satis laudatus fe
nex ille, naturæ verus minister, libro quinto suorū apho
risinorum, aphor. 35. dicente mulieri, quæ vterinis mole
statur, aut difficulter parit, superueniēs stermutatio, bo
num, vidimus autem nos difficulter parientes, à repeti
ta sterminatione, breui parere, quia uehementiore con
cussu, atque feruore, partim quidem naturā excitat, par
tim vero excernit, quæ partibus corporis firmiter infixæ
adhærēt, sic enim & singultum solet sanare stermutatio.
porro, ingresso nono mēse à cōceptione, ventrē uniuersū
affungijs, piguedinibus, & oleis uiolaceo, amygdala
rum dulcium, liliorum alborum, seminis lini, & varijs si
milibus emollire, laxare, extendere, dilatare, & forum
habere, optimum est, siue pariendi difficultas à uitio pa
rientis, aut foetus, aut secundarum, aut extrinsecus adue

nientium accidat, parturitionis quoque tempore, suffitus ex trochiscis mirrhæ, aut herbarū uariarum, iuuat, ut fauinæ, mentastri, calamēti nepithæ, pulegij, origani, dictāni, artemisiæ, iridis, rubeæ tinctorū, cyclaminis, baccharum lauri, & similibus, quæ sufficienti uino albo odorifero in olla decoqui debent, ac tandem olla ipsa sedili perforato supposita, mulier vnde quaque circumsepta vestimentis illi infideat. Nos instrumentum parare iubemus, quoties mulier difficulter parit, ut manibus apprehensa resti, ex alto pendente, alta maneat parturiens ipsa, ita ut concuti commodè à uiro forti possit, id enim ad partum accelerandum multum prodest.

Curatio trigesima quinta in qua agitur, de febre cōtinua affligente, in morbillos terminata.

ABRAHAMVS, ex Cidicarijs, puer annos natus decē, obesus, mense Ianuario febris continua uariis cū paroxysmis inordinatis affligebatur. huic sexto die ægritudinis secta fuit dextri basilica brachii uena, ex qua sanguinis uncia sex extractæ sunt. Cæterū, sequenti nocte, puer hic angi coepit, & lamentari, demū sanguis per nares illi ita copiose fluxit, ut pueri mater, de eius uita timeret, nam & ter egeffit, forte ob cassiæ ægyptiacam, quam die antea comederat, tūc uniuersum huius corpusculum exanthematis mitioribus, hoc est, morbillis, plenū fuit, à quibus gubernatus ut decet puer, & abstemius factus in totum sanus euasit, & liber, fuere autem omnes ægritudinis dies uiginti.

Curatio

Curatio trigesimasexta de uomitu cuiusdā mulieris, ex quo medicus quidam contendebat uermen scolopendrum dictum, eiectum esse.

QUAMULICER quædam nobilis Anconitana, iam diu morbo laboraret, & eum per inique ferret, & inde singultiret, ac uomeret, non nullos uermes cum uomitu emisit, paruos quidem, quos cum medicus consideraret, forte fortuna, scolopendram, uermem terrestrem, unde ceterach, siue asplenium herba, ob similitudinem scolopendra uocatur, inter eos uermes inuenit, magna cum admiratione, cum tam horrendum uermem, ægrotantem mulierem per uomitum emisisse uideret, porro illi similes, Bononię alias euomitos sub magistris uidisse, gloriabatur, id quod falsum esse, ipse contestatus sum, quum opinio eius non aliunde eueniret, quam ex ignorance uermis illius, quem ille terrestrē esse, scolopendrumque appellari, ignorabat. fieri autē posse, eo quo euomit tempore mulier, uermem in eum locum, in quem euomita ceciderant irrepsisse, uel si magis placet, id quod non credo, noctu dormiente muliere, & adaperto ore, in eius stomachum ingressum, ut olim euenisse cuidam adolescenti, memorix comendauit Hippocrates, libro quinto de morbis popularibus, & Gatinarius alij contingisse, historiam citat, vivebat autem uermis hic dū admedelatus est. Cæterum, cū uermem agnouissem, terrestrem esse, & in homine non genitum, medici ignorantiam detexi, unde populus miris laudibus artem simplicium dignostendorum extulit, & in nostram iuit sententiam.

*Curatio trigesima septima in qua agitur de
ascite morbo.*

MVLIER ad maris portum habitās, annos nata triginta septem, ascite morbo laborabat. ceterum, elapso nonnullo à morbo tempore, vmbilicus huic ex morbo similis membro virili factus est, & in eo pustula quædam ingenita fuit quam mulier vngue cum scalperet, inde aquositas contenta profluebat, quod aduertentes nos, emissarium natura factum, scalpello dilatauimus, vt humor siue aqua illa contenta, liberalius emitteretur, viuit autem & hodie mulier hæc, & recte se exercet, & ad functiones obeundas, optime viriliterque se habet, à qua plus minus libræ viginti aquæ huius, intra menses duos effluxere, magnum tamen splenem, (ut sciatis) mulier hæc patitur.

SCHOLIA.

MORBVM hunc ita curandum esse, docuit Diuus ille senex. libro de internis affectionibus, quum ait, si uero aqua intercus innascatur & rumpatur in uentrem, usdem medicamentis, & potibus & cibis, ac laboribus, quibus priores curato, uinum uero bibat, austerum nigrum, si uero tibi uideatur discessisse ab epate, ferro ubicunque apparuerit, urito. & aquam paulatim emittito, & uelut reliquos priores curato, si uero ab his non sanus fiat, temporis progressu corrumpitur, ac moritur, morbus enim est grauis, & pauci hunc effugiunt. ceterum, a natura facta apertura hæc, non ita seua & periculosa est, ut ea quam salmaticæ, hodie Florentissimæ in Hispania Academia, in alio ascite laborante, notauimus, de quo, prima Centuria sermonem si recte teneo habui.

Curatio trigesima octaua in qua agitur de febre continua eueniente à bile furente & maligna.

HABRAAMVS, Oæffus natus annos uiginti quinque, temperatura si qua altera sicca & cannina, ad Asculanum portum febri continua cum labo

raret, & eum medici recte, docteq; tractarent, elapsis quindecim diebus à morbi initio, Anconam delatus est, qui quum feбри continua grauitèr uexaretur, imum ventrem dolebat, & non quiescebat, immo furibunde cubili huc & illuc mouebatur, idque assiduo, parum dormiebat, nihil sitiebat, & recte ad oblata se habebat, solus in nocte absque socio dormire formidabat, cuius rei causam cum ab assistentibus interrogarem, respondit quidam, cum nūcium hic accepisset de morte amici sibi charissimi, proxima nocte inter dormiendum uidisse per somnium se per literas ab amico vocari, expergefactus, terrore affectum fuisse, & inde mærore & metu concitatum solitudinem in lecto timere. quum igitur hic tam grauitèr feбри laboraret, vt cubili perquiescere non posset, illico intra huius corpus humores furere, ad quorū motum hic moueretur, coniectura atque argumentis cōsequor, proinde illico purgatorio pharmaco furentes materias respiciente, euacuauimus, à quibus depositis, ægrotus dolere desit, & melius habere cœpit, quanquā febris continuo affligens, vtcunque eum teneret, quā & alius mediocriter respondebat, sed tunc decoctū hoc præparauimus. *℞.* Ordei mundi, asari, endiuia, cicorea, buglosi, borraginis; ana pugillum medium, radicum endiuia, buglosi, petrosilini, ana unciam mediam, senæ drachmas sex, prunorū pinguiū duodecim, florum cordialium, capillorum ueneris ana pugillum medium, seminis melonis mundi, cucurbitæ, batechæ, ana vnciam vnā, libris sex aquæ, omnia excipiantur, & fiat coctura secundum artis ministerium, ad consumptionem tertiæ partis, & coletur. *℞.* prædicti decocti vncias quinq; Syrupi de pomis saporis, de lupulis, de endiuia, ana unciam mediam, misce fiat syrupus, quē aurora ieiuno stomacho, bibat. At dum hæc pararetur interim iecur huic illinebatur santalino vnguento, & spina dorsi, rosaceo, & os uentriculi, roborante, fovebatur, tunc urinæ mediocres conspiciebantur. Huic uictus, carnes capi erant

& gallinæ iurulentæ, radicibus petrosilini vulgati, incoctæ, potus uero, uinum optime dilutum ordeacea erat, quandoq; communi aqua. Elapsis uero sex diebus, huic catapotia ex tribus cum rhabbaro, obtuli, scriptulorū pondere quatuor, quibus parum egeſſit. Cæterum, hoc tempore, uidens morbum præualere, & hunc in dies graciliorem fieri, cum eum gracilem & ſiccum eſſe natura cannina ac propterea facile in habitum morbi labi poſſe uiderem, ad balneum eum traxi, ex aqua fontana, adiectis paucis herbis, endiuia, lactuca, & malua. duobus autem balneis, intra tres dies peractis, ita recte ualere dixit; ut nunquam antea. morabatur autem fere in balneo horam vnā, quum eo multum delectari diceret, in fine cuius, ius pulli endiuia alterati, ad uncias octo bibebat, & idē abſterſo, oleo uiolaceo inungebatur, & ut ne dormiret tunc monebamus, tunc uero huius uires reſci uidebantur, & morbus minui, ſed nos ſingulis ſequētibus diebus, ſingulas gabatas prædicti iuſculi capi, ventre uacuo, dabamus, & eum optimis cibarijs reſiciebamus, & cum uenter non recte reſponderet clyſterijs utebamus, medicamenta purgatoria fugientes, demum ordine citato tractatus, intra quinquaginta dies ſanitatē obtinuit.

*Curatio trigeſimanona in qua agitur, de oris
uentriculi dolore.*

QVI de oris uentriculi dolore conquerebatur, vir effoeminatus, euomere nō potuit. Cæterū, ab iniecto clyſteri, quo alius recte reſpondit, uncias tres aquæ ſlorum camemalli calidæ ebibit, à cuius potu, dormiuit, & optime ualere dixit. Eſt ſane deſtillatitia camemalli aqua, hoc eſt, ex ipſis camomillæ ſloribus parata, pro iis leniendis uentriculi, & inteſtinorū doloribus præcipua medicina.

Curatio quadragesima in qua agitur de oris tortura.

VIa quadragenarius, morbis varijs vexari solitus oris tortura ingenti apprehensus est, à qua vt recte curetur, in dubium verti decet, vtrum à paralyfi resolutione dicta, an à cōuulsione spasmō dicto, tortura hæc euenerit, demum perpenſis & examinatis omnibus, à paralyfi ortum morbum traxiſſe comperiuimus erat enim in loco attracto, ſenſus deperditio, cui remedia admouebantur, non deſpecta tamen neruorum origine, vt ſecunda Centuria, yberius diximus, placet tamē non nihil de hac re, memoriæ euocare, vt ſtudioſi, & qui artem medicam exercent, quidquid in hac curatione deſideratur, in promptu teneant. Vir tamen hic, intra meſem ſanus factus eſt.

S C H O L I A.

EST Oris tortura, in figura uitium, quod ex accidenti contingit, aut à resolutione neruorum, Græcis dicta paralyſi, aut cōuulsione eiſdē ſpasmō dicta. cæterum, cum à paralyſi euenit, alterum duorum vel ſimul duo, in eodem membro reperiri neceſſum eſt, uidelicet, aut ſenſus, aut actionis, aut utruſq; amiſſionem: cum uero à cōuulsione euenit, nullum horum reperiri licet. porro, cum altera in parte reſoluti muſculi ſunt, membrum trahitur à reliquis, qui actionem obeunt, & ſic ſana pars egram trahit, & tunc attracta parti medicamenta admoenda ſunt, non neglecta (ut dixi) neruorum origine. At ſi muſculi cōuulſi, hoc eſt, ſpasmō ſiue retractione affecti fuerint, ij ad ſe partem ualentem alteram trahunt, & ſic attrahenti remedia applicabimus: nec. in hac alius repetere decet, quando, cætera huius rei conuenientia, ſecunda centuria curationū harum, abunde diximus, de quibus & Galenus non nihil attigit, libro de ſympt. differentiis, qua percurrere ne pigeat.

*Curatio quadragesimaprima in qua agitur de angustijs
& cordis doloribus.*

MVLIER quædam, quæ puellas legere docebat, nocte quadâ, angustijs & cordis doloribus ualde opprimebatur, ad eam igitur accitus, breui cucurbitam ad uêtriculum affigi iussi, & illico se sanam dixit, ut incantationi opus simile applausis manibus exclamaret, non minus mulier illa que post ebibitum phar macû purgatorium, in cordis pressuras & angustias incidit, ab applicita cucurbitula uentriculi regioni, illico se sanam dixit, & ad Deum pro tanto beneficio præces fundebat.

*Curatio quadragesima secunda in qua agitur de scabië
curanda.*

IVVENIS scabiosus, qui sæpe plus iusto calebat, optimo constituto uictus ordine, & ebibitis syrupis bilem atram respicientibus, & repurgato leuioribus medicamentis corpore, fomento & unguento sequentibus lauabatur, & illinebatur: & intra mensem sanus est factus, habet autem fomentum sic, ℞. herbarum fumariz, rumicis, senę, mentastri, acetosę ana pugillû unum, libris decem aquæ fiat decoctio sufficiens: ex qua aqua huius uniuersum corpus lauetur, & postea abstergetur, ac unguento sequenti illinatur.

Vnguentum contra scabiem.

℞. lithargirij, cerusę, an. unciam mediam, olei rosæ, uncias duas, aceti rosati, unciam mediam, sulphuris uiui, drachmas duas, salis drach. unam, butyri recētis, unciam unam, terebinthinę uncia mediam, mortario plumbeo omnia tere, misce, & fac unguentû contra scabiem.

Aliud.

℞. butyri recentis unciam mediâ, terebinthinę drachmas

chmas tres, aluminis roche usti drac. duas, sublimati drachmæ quartam partem, succi limonum duorum, oua integra duo, misce, & compone unguentum. Cæterum, curationibus pisaurensibus sequentibus, lōge melius aliud comperies remedium quo purpurati, & nobiles Romæ frequenter pro deponenda scabie utuntur.

Curatio quadragesimatertia de tertiana, gelida potu expulsa.

IOANNES Thomafius, mercator Venetus, & frater pharmacopolæ Venetijs præstatis in officina triplici corona insignita, quum ex Antuerpia Anconam uenisset, ex itineris longitudine, & laboribus cōtractis, fractus & confectus, in tertianam incidit, ad quem cum intraret medicus quidam & illi minorans medicamentum propinaret, & sanguinem per uenæ sectionem extraheret, & syropos illi concederet, & grauiissime haberet, elapsis quatuor paroxysmis, ad eum sum uocatus die paroxysmi, quem magna & ingenti febre afflictū, ac ualidissima siti cruciatum comperio, in qua accessione assistentes illi aquam obnegabant, ego uero, hominem sic eo tempore uexatum & ualde siticulosum uidens, linguam admodum quoque aridam habentem, in cuius urina nescio quid sublimamenti conspiciebatur, aquam ad satietatem bibere concedo. quā ille auidissime uno hausto, affatim ebibit, à cuius potu uehementer sudauit, & ita bene habuit, ut sequentis paroxysmi die, immunis euaserit, ne tamen in morbum recideret, ex māna, & rhabbari diluto, purgatus fuit, & basilice habuit.

Curatio quadragesimaquarta in qua agitur, de colico dolore.

PETRVS Bergomas, Anconæ mercator, quum dolore colico uexaretur, ab injecto clysterio emolliente, clysteribus acerbis & potētibus usi sumus, & breui

& breui sanus est factus, non multo post tamen in quartanam incidit, præstans tamen clyster, pro abigendo colico dolore, hic habetur. *R. anethi, camomillæ, parietariæ, rutæ, an. pugillum unū, seminis anisorum, carui, dauci, cumini, ameos, an. unciam mediam, oleorū anethini, rutacei, camomillini, an. uncias duas, butyri recentis, unciam unam, & alterius mediam, uini optimi, libram mediam, aque libras duas, ad ignem in olla omnia bulliant, & secundum artis ministerium coquantur, colentur, & clysterium paretur, salis drachma una, uel altera adiecta, itē mellis cocti, una uel altera unciola, quod si acre reddere cupis, adde trochiscorum alaudal drachmam mediam, plus uel minus, pro ægrotantis uirium robore, & morbi indigentia,*

Curatio quadragesimaquinta de sanguinis mictu, ob casum contingente,

PVELLA annos nata octo, ex alto cecidit, ac prope spinam ad lumbos uehementer contusa est, & in fronte uulnus non exiguum quoq; accepit. Cæterum, quum hæc meieret, sanguinem multum, & uiuidum cum urina emittebat, idq; non semel, sed sæpius ad tertium diem, à renum enim regione sanguinem effluere, tum contusio exterior, eos respiciens, tū etiam sanguis ipse, & dolor attestabatur. proinde loco exteriori constringēs medicamentū admotū est, interius uero pulueres adstringendi uires habentes pauco cū philonio persico ebibendos propinauimus, quos Mesues, capite de rhabarbaro descripsit, & demum sanguis intra tres alios dies cohibitus fuit, capitis quoq; uulnus postea ad aliquot dies, coaluit. Cæterum, nunc, nunc, cum hæc Ragugus commentarer. Ciues iuuenis ex alto cecidit, & sanguinem uiuidum meiebat, qui eo dicto modo tractatus, sanus euasit, bis tamen illi secta uena fuit.

Curatio quadragesimasexta in qua agitur de uermibus.

PVERI ab Alba, uermibus uexabantur. Cæterum, cum febrerent, & electarium ex myxarijs, sebestis dictis, cui admistum erat parū boli armeniaci palli di comederēt, sani sunt facti. porro, puella scarintij, quū uermibus quoq; laboraret, & illi tarde medicamērū datum esset, unum præmagnum egesit uermem rotūdum, cuius cum pater pede caput calcasset, ex eo alij prodire uermes, puella tamen breui mortua est.

S C H O L I A.

Ex uerme isto rotundo alij prodire uermes, quod Hippocrates fieri posse non negat, immo lib. quarto de morbis, rotundos lumbricos intra intestina parere & fatare, fatetur, id quod experientia de rotundo uerme isto habita, Hippocratem ueridicum attestatur, cum ex eo calcato & disrupto, alij prodire uermes fere ad exitum, maturi. porro, ut rotundi uermes in intra intestina nidificant, fatant, & pariunt, ita lati nihil horum faciunt, ut citato loco idem testatur Hippocrates, de quo uerme lato, lege sextam centuriam sequentē, ueluti primam, apud curationem sextam.

Curatio quadragesimasextima, in qua agitur de puella à cheradibus libera, postea gibbosa facta.

PVELLAE, filie honeste uidue brudorū, alteri ex ijs, quæ à nobis ab scrophulis liberata, sana perseuerabat, post elapsū annum, altera spinæ uertebra- rum exterius deducta est, supra quam muliercula quædam ex constringentibus rebus emplastrum cum admo- ueret, uertebra utcūq; intus sese recepit, sed postea pan- cis elapsis diebus, puella hæc gibbosa apparuit, pro qua curanda, accitus ipse, ex unguento de althæa, supra gib- bam partē, ad aliquot dies inungi iussi, postea uero con- stringente cerato, locus munitus fuit, & desuper lamina

F plumbea

plumbea superposita, habet autem ceratum confringēs eo modo, quo alibi à nobis in ijs cēturijs descriptū est.

Curatio quadragesimaoctaua in qua agitur, de urinæ suppressione, ob carunculas in vijs urinarijs habitas.

CYRIACVS Anconitanus, uir robustus, annos natus triginta quinque, quum longo tēpore gonorrhoeam esset passus, ad quam carunculæ in uesicæ collo uel urinarijs meatibus, oriri solent, & consequenter urinæ difficultas, quæ & in urinæ retentionem sæpe terminatur, carunculis laborabat, & urinæ retentione, cui malo occurrentes nos, cum nec medicamentis, nec caractere immisso quicquam proficeremus, postquā uniuersum eius corpus purgatū fuit, & gonorrhœa fere extincta, ad carunculas extirpandas nos diuertimus, & scopum obtinuimus, prout ex quarta centuria docui, & sanus euasit: est sane morbus hic difficilis curatu, & à paucis cognitus.

Curatio quadragesimanona in qua agitur de morbo gallico, papulis per corpus efflorescentibus.

ALONISIVS Florentinus, iuuenis ex Pixonum familia, mercator à muliere meretrice discedēs, in plures eius uniuersum corpus foedātes papulas incidit, quarum nonnullas etiam capiti infixas habebat, ad hæc in testiculis ingentem & ad internecionem usq; sentiebat pruritum, pro quo leuando, domandoue unguento populeo, nōnullis opij granis illi admistis & aceto acerrimo dissolutis, eos iniungendos curauimus, & breui à pruritu liber euasit. Cæterum, pro curatione papularum, & ne in palpebrarum & capillorum defluuium ueniret, à repurgato optime corpore, decoctum radicis synarum, ad uiginti quinq; dies ebibit, & tādē sanus est factus, nec enim opus fuit pro ipsis abigendis papulis

papulis, uti aqua forti argentariorum, aut aqua sublimati, aut unguento aliquo exsiccante, prædicto nanq; radicis decocto, penitus extirparæ sunt. Cæterum, hic tenui admodum usus est uictu, & eo quidem exsiccante.

Curatio quinquagesima in qua agitur de malignis quibusdam tuberculis, quæ in digitorum articulis sæpe oriri solent.

ROSA, mulier Anconitana, sexaginta nata annos, articulario morbo obnoxia, in manus pollice digito, tuberculum articulum prehédens passa est, ex eorum genere, quæ dolores, & grauiæ symptomata afferre solent, pro quo domando, illico emplastrum parare iubeo, quo nullum præstantius aut diuinius excogitari potest, & supra tuberculum admoouere. habet autem remedium sic. R. scabiosæ herbæ, pugillum unum, fuliginis camini, unciam unam, album oui unū uel duo, salis drachmas tres, omnia optime triturentur, & fiat emplastrum, & supra tuberculum apponatur. Cæterum, si tuberculum tibi incidendum uidebitur, incide & aperi, cui quoque sic adaperto emplastrum admoueatur, eo enim dolores, & symptomata pessima euenire solita, ex ijs tuberculis, leniuntur, & sæpe omnino remittuntur, immo & tuberculum ipsum, hoc remedio minuitur, & delirescit. Cæterum, si tibi uidebitur corrodamendam esse carnem, prout sæpe euenit, utere alumine rochæ exusto, uel unguento apostolico, uel simili alio; supra tuberculum prædictum semper ponendo emplastrum, quousque omnino composuotis, sic enim mulier hæc sanata est, nec in digito uirium aliquod relictum fuit, ut sæpe ex ijs tuberculis cōtrahi solet.

SCHOLIA.

EST tuberculum hoc, ex eorum genere, quæ tria sæpe citantur, scilicet

toma, Atheroma, et Meliceris, & sic pro contentorum ratione appellantur, in steatmate seuum referens materia continetur, in atheromate pulicula, in meliceride, mel, cæterum, id quod in iis continetur tuberculis siue abscessibus, nonnunquam putrescit, quandoque digeritur, quandoque vero ferro exciditur, in steatmate enim propter contentæ materiæ durnitiem, nunquam putrescit, nec digeritur, sed ferro exciditur, ut in Cerdone Pisaurensi acutatum est, de quo curationibus pisaurensibus, legito. in Atheromate contentum & putrescere potest, & excidi, in meliceride putrescere potest, digeri, & excidi, cæterum, emplastrum à nobis descriptum, tanta potentia & dignitas est, ut etiam ad carbunculos domandos usurpetur.

Curatio quinquagesima prima in qua agitur de quartana curata.

REVERENDVS Concionator, qui linguam sanctam optime callebat, ex ordine dominicorum, vir me hercle, meliori fortuna, quàm ut inter monachos agat, dignus, uigente autumnno, quartana laborabat, quam iam diu patiebatur, cæterum, hic ab epotis decem syrupis, humorem melancholicum respicientibus, & deuoratis catapotis, nocte, ante diem accessionis, melius habuit, demum, epotis drachmis duabus theriacis, singulis diebus, in aurora ieiuno stomacho, ueluti die paroxysmi, hora una ante accessionem intra mensem sanus euasit, cæterum uir hic doctus per manus nostras posse breui curari, sibi persuaerat, quia quartanæ curationem in Cæturia nostra prima antea perlegerat. cæterum, cibus huic optimus ut oportebat, erat, non nisi multo piperi, aromathis, & sinapi mistus, potus uero, vinum meracum, ab aqua uero, tanquam ab igne monitis nostris fugiebat, ea enim splen tumescit, fons, & origo quartanæ, si qua tamen aqua ebibi, à quartana affectis permittitur, ea est, asplenio, ceteracha, siue scolopendra dicta herba, incocta, aut capillo ueneris, aut ramarice, à lingua uero Ceruina herba, utpote philitide, meatus obstruente, & constringente, fugiendum, iam olim monuimus.

Curatio

*Curatio uigesima secunda, de puero continuo febriente,
& circa pectus, dolorem, difficili cum respiratione
patiente.*

FILIVS Zornagæ, cum iam diu affligeretur, & de
ventris & thoracis dolore quereretur, medici
iussa, hirudines ano illi applicitæ sunt, & mannam
iure pulli exceptam, ebiberat, & dolorum loca linimen
tis uariis illita sunt, quibus morbus grauior euasit, cæ
terum, ad hunc uocatus puerum quinque annos natum
confidero, obesum, morbo graui laborantem, uires con
stantes habentem, & cui olim ego, ut mater & assistentes
testabantur, morbo graui & periculoso laboranti, san
guinem per uenæ sectionem extrahere iusseram, tunc
audacter dextram iecorariam in brachii curuatura aperi
ri iussi, sanguinisq; uncias quatuor fluere, quibus extra
ctis, puer illico melius habuit, & breui sanitatem ex
actam obtinuit.

*Curatio quinquagesima tertia, in qua agitur, de delendis
oculorum nebulis.*

PVELLA, annos nata duodecim, quæ concepta
utero materno fuerat, eo tempore, quo pater mor
bo gallico laborabat, morbosa erat, cæterum, huic
post ebibitum decoctum guayaci ligni, in oculorum ne
bularum crassas, ob destillationem à capite, incidit, pro
quibus delendis, à repurgato corpore, & rubi uitiicosi
decocto ad viginti dies ebibito, non admodum subtili
uictus ratione constituta, hoc rimedio usi sumus, & sana
euasit. R. Mellis ex ipso fauo, libras duas, summita
tum foeniculi, florum sambuci, euphrasie, ana pugillos
duos, sacchari candi, uncias quatuor, in duplici uase
uitreo, fiat destillatio secundum ordinem chemicum, ex
qua nebulae sæpe innangebantur, & tandem sanata est.

*Curatio quinquagesimaquarta de puero mingente lotiū
nigrum, qui non febrieat, sed scabiem ulcerosam
multam in capite, & collo, patiebatur.*

FILIVS Angeli Anconitani, natus annos quinq;
obefulus, cum bene recteque ut parentibus uide-
batur, gubernatus esset, circa præcipue sex res non
naturales, in capite, & collo, multam scabiē crustosā,
ulcerosā uē passus est, ex qua ichores & sanies multæ in
dies fluebant, cæterum, elapso mense, à morbo, puer hic
lotium multum nigrum ad tres dies non sine acrimonia
& uirgæ dolore meiebat, absque tamen febre, porro re-
cte gubernato puero, & abstemio factō, mannæ uncias
duas iure pulli incocti lactuca, exceptas, bibit, quas illi-
co uomuit, sed postea ex calsia ægyptiaca atramentum
manibus suis exemptum, comedit, quo alius optime re-
spondit, & melius habuit, ad sequentes uero octo dies,
singulis auroris, singulas gabatas plenas, iusculo pulli
incocti malua, & paucis foliis senæ, bibebat, & tandem
sanus est factus, nec enim ad capitis scabiem quicquam
admouendum permisi, ex se enim postea sanata est. Cæ-
terum, lotium nigrum quod puer hic misit, crisis & ter-
minus fere huius morbi fuit.

*Curatio quinquagesimaquinta in qua agitur,
de Angina.*

PISTOR, Qui ad facellum Diui Marci habitat, an-
gina laborabat, febrieat, tussiebat, difficulter re-
spirabat, os non aperiēbat, ad latus sinistrum phleg-
mon magis daclinabat. quibus animaduersis, illico ce-
phalicam sinistri brachii locum læsum respicientem, se-
care iussi, & sanguinis uncias decem per interualla de-
mere, vires constabant, & emplastrum extra admouere
iussi, nam & gargarismo utebatur. Cuius usu, & empla-
stri

stri beneficio, disrumpa phlegmone ægrotus ab orci faucibus reuocatus est, tunc uero, aqua mellis gargarizabat, & paucis postea diebus pancratice habuit. Erat autem emplastrum ex nido hirundinis apparatus, ut sepe iam me fecisse uidistis.

*Curatio quinquagesimasexta, de morbo gallico, uarijs
symptomatis complicato.*

L V C A, ligurus, Vir robustus, & rei maritimæ maximus explorator, quum ex Alexandria Anconâ nauigaret, ita male affectus, & uarijs uitiis oppressus erat, ut pedibus deambulare non posset. Nam, morbo gallico uehementissime uexabatur, & eiusdem ulceribus, ab umbilico ad pudenda illi omnes particulæ excorticatæ erant, ad hæc, brachiorum, ita intensum dolorem patiebatur, ut ea mouere non posset, nec eisdem functiones obire, per uniuersum quoque corpus, papulas plures habebat, nonnullas uero crustaceas, Gonorrhæam nanq; iam diu illi familiarem, omnibus prædictis coniunctam quoque patiebatur, cum quibus omnibus uires imbecilles quadam cum febricula erant. curaturus igitur hunc, primo eum reficiendum, ei usq; uires instaurandas putauit, deficiente nanque facultate uitali, curatio cassa, & nulla sit necesse est, ut ex Galeni libris, docti euadimus, interim tamen ulcerum aliqua nobis cura erat, quia eis maxime torquebatur, adeo ut nec syndones, nec stragula opertoria, supra se ferret, tunc ea ulcera lauacro exiccâdi, & abstergendi uires habente, abluebantur, & unguento plumbeo inungebantur, resectis tandem uiribus, intra octo dies, hunc leuiori quodâ pharmaco, purgauimus, quo optime aluus rûdit, tandè pro extirpâda mala qualitate, iecinori, & reliquis mēbris impressa, q̄ prima intētio in curatione esse merito debuérat, ad decoctum radicis synarum bibédum eū traxi, quod ad viginti quatuor dies ebibit, & eo parum

sudabat, alius tamen in vniuersa hac curatione optime respondit. Cæterum, vix decimus agebatur curationis dies, quando huic vlcera ex toto sanata sunt, & brachiorum dolores leuati, quibus ita utebatur, vt se sanum diceret, ad triginta tamen dies, curatio protracta fuit, & recte habuit. Cæterum, cum adhuc sese non omnino sanum diceret, alium accersiuit medicum. Qui ex mercuriali vnguento eum illiniuit, & ita sinistre, vt per os vniuersam corporis substantiam spuere illi fecerit, adeo vt tabe & marcore confectus diem suum obierit.

Curatio quinquagesima septima de febre continua maligna, alteri feбри, superueniente.

IOANNES Florentinus, vir annos natus triginta, temperatura biliosa exusta, vt eum sæpe hispanum appellarem, feбри lenta diu correptus fuit, quam acuta, postea subintrauit, maligna cordis humores, & ipsius cordis corpusprehendens, magis tamen humores, porro, calor febrilis nunquam intensus fuit, pulsus tamen parui, diminuti, & debiles erant, caput ad anteriorem partem dolebat, & linguam aridam & nigram habebat, vt vix eius verba ab assistentibus percipirentur. delirabat, noctu magis, diu parum loquebatur, & interrogatus recte respondebat, ad oblata se bene habebat, & alius utcunque respondebat, huic vrina pallida erat, parte in superiori nubeculam diuisam habens. Cæterum, iis consideratis, victum huic ex pullo contusum parare iubeo, adiecto ptisanæ cremore, cui puluisculus boli armenicæ pallidi admiscebatur, item, diamargaritonis frigidi species, sed tunc ex vena cõmuni brachij, sanguinis uncias quatuor demendas curavi, qui sane non admodum magnam præ se ferebat putredinem, vnde prædixi, omnia prospera breui futura, tam & si, ex febribus cordis corpus occupantibus, quæ & ipsæ hecticæ sunt, vt fuscè iam in his centuriis dixi ex Galeno, libris de pulsibus, sanguis

guis extractus, optimus fere semper est, quare in eis à sanguinis missione, medici prudentes abstinent, modotales febres pendentiam ab humoribus, & membris aliis non habeant, vt Iosepho aurifici Veneto euenit, quade causa illi sanguinem extraximus, vt ceteriis per Frobenianos, excusis legitis. Cæterum, ab hac sanguinis missione agrotus melius habere dixit. Sed tunc spuerere cepit, nam circa pectus pondus sentiebat, & quandoque tussiebat, qua de causa, decoctum hoc parare iussi.

Rx. Capillorum veneris, farfara, radicum endiuia, buglossi, borraginis, ana pugillum vnum, prunorum pinguium, decem, sebesten, iuiubarum, singulorum quindécim, seminis melonis mundi, cucurbitæ, batechæ, ana vnciam mediam, glicirhiæ mundæ vnciam mediam, florū nenupharis, borraginis, buglossi, violarum, rosarum, ana pugillum medium, excipiantur omnia libris sex atquæ, & fiat decoctio ad consumptionem tertiæ partis, & coletur, cui adde, syrupi violacei, nenupharini, oximelitis, ana vnciam vnā, misce fiat potus longus, cuius mane & fero, magnam quantitatem bibeat. Cæterum, linguæ nobis cura incumbbat, quæ sæpe semine psilij ex aqua lauabatur, & circumflexa canna abstergebatur, & frontis altæ parti oxyrhodinum admovebatur, veluti cordi epithema refrigerans, quæ sæpe innouabantur, sed hæc cum tractarentur, ex naribus ei sanguis fluxit, non multus tamen, de hinc nocte quater egeissit, & magis solito delirauit, agebatur autem dies, (vt assistentes aiebant,) octauus à morbo acuto & maligno introducto. Tunc ego morbum in statu iudicauī, ac victum eius solum psisanæ cremorem esse iussi, & ad scapulas cucurbitulas quatuor applicandas curari, sequenti die, cum hic magna & ingenti siti torqueretur, & gelidam vehementer appeteret, tam & si hyems vigeret, aquam ad satietatem ei concessi, qua ipse valde oblectatus est, & ea multum sudauit, proximo die, melius habuit, & psisanæ cremor in cibo auctus est, & manne electæ, binas vncias

& tertię mediam in decoctione florum & fructuum cordialium, ei propinauimus, quo pharmaco alius optime respondit, & recte tũc habere dixit. exinde victus ei pul-
lus aqua coctus esse cœpit, & alia vires instaurantia, ut vinum verniculum subtile, quod facile conco-
quitur, & membris apponitur confestim. decimo-
quarto die, ex toto sanus fuit factus, qui & nunc re-
cte uiuit. Hoc eodem tempore, febribus quoque cor-
repti, conualuerunt, Lazarus iuuenis, qui ex nundi-
nis fulgineis, tunc reuersus erat, ubi à medico cogno-
mento uncia, recte tractatus erat, & miles qui summi
pontificis stipendium merebat, qui cum febris continua
conciperetur, tertio die bile suffusus est, pulicari mor-
bo apparente quoque.

*Curatio quinquagesimaoctaua de pleuritide in impiema
uersa, & hominem intra quadraginta dies interfici-
ente.*

QUINQVALLA, Vir tēperatura sanguineus, obe-
sus, natus annos quadragintafex, inspirante,
uento austro admodum calente, qui sese ad in-
ternationem exerceret, male habere cœpit. Caterum,
tertio die ad noctem, pleuritide seuisima affligi cœpit,
ad quem accitus ipse, eum ita fortiter dolore infra sca-
pulam sinistram, cordis anteriorem partem prehenden-
te, cruciari inuenio, ut me præsente, bis & ter, in animi
deliquium, ob dolorem illum internecabilē laberetur,
totus nanque rigit, quem pannis calidis confestim re-
stituimus, quibus & locus dolore affectus quoq; foue-
batur, ut ex milio, & surfure, confecto sacco, sed inter-
rim dum hæc applicabantur, fomentum hoc apparaba-
tur, quod habet. R. rosarum, hordei, foenugræci, semi-
nis lini, maluæ, uiolarum, anethi, camomillæ, parietarię,
radicis maluauisci, an. pugillum unum, libris decē aquæ
omnia excipiantur, & fiat decoctio sufficiēs, & coletur,
cui

cui adde, olei rosacei, uiolacei, camomillini, an. uncias duas, misce fiat fomentum, & spōgia noua, uel filtro, uel melius uesica bouina semiplena, supra locum dolentem applica, & saepe innoua, ijs enim dolor ille pernecans lenitus fuit, sed tunc ex interna brachij uena respicientis latus affectum, sanguinis uncias decē demendas curauī, & supra ipsum locum unguento inungi, constante, oleo rosaceo, uiolaceo, & pauca cera, lana succida excepto, quibus optime habuit, & eā noctem absq; dolore transiit, in aurora uero ad eum diuertens, eum recte ualere comperiui: Nam, optime spuebat, & parum uel nihil dolebat, totum tamen corpus suum tanquam contusum & uerberibus affectum, dicebat, parum gustabat, & id quod gustabat pitisanæ cremor, aut hordei aqua iulebo uiolaceo admixta erat, sequēti nocte, dulces somni eum tenuere, ut se sanum asseueraret, tertio die, ex flore filiquæ ægyptiæ bolum deglutiuit, quo alius optime respondit, & tunc omnia recte habere uisa sunt, quarto, cum ex toto se sanum diceret, cum uenia discessimus, domi tamen hic ad sequentes octo dies mansit, quibus optime semper habere dixit, post octauum uero diē dolore iterum circa eundem locum affligi cœpit, non sine febre, & corporis sui lassitudine, ad quem ingressus alius medicus, ita in eo curādo segniter & pigre se gessit, ut nullo extracto sanguine, solis propinatis syrupis, sexto die illi pharmacum purgatorium dederit, quo die phlegmone disrupta est, & ægrotus empimicus factus, tempore etenim illo intermedio, fluxio locum illum debilem reperit, unde phlegmone orta est, pro qua curanda, illico sanguinis copiosi emissionē opus erat, quam negligens medicus præterit, syrupos tantum dādo, oblitus uerborum Hippocratis. Vltimis morbis, ultima remedia esse adhibenda, & ultimos & exacte peracutos morbos summa & exacta diligentia indigere, denum sexto die, ab ebibito pharmaco concesso, per medicum indignum, ut medicus dicatur, phlegmone disrupta est, unde

unde ægrotus male habere cœpit, empimicus autē (ut dixi) euasit, à quo die, ægrotus in fluxum uentris incurrit, & saniem per os sœrare cœpit. Nam phlegmonem intus disruptam esse ægrotus ipse firmabat, quia eam rūpi perferens, sed euidentiores notæ hoc testabantur. Thoracis nanque cavitās ex ipso pure plena, ut empimicis euenit, euasit, id autem per os interpellatim ita putidum & fœculentum, magna quantitate mittebat, & ita pessimi odoris, ut ægrotus ipse amplius eius emissionem ferre non posse assistentibus non raro inculcasset, imo aliquando, ita coaceruatim, & magna quantitate, tabum & corruptum humorem hunc, mittebat, ut quis per uomitum emissum diceret, demum perseverante uentris fluxu, & putris materie per os reiectione, quæ magnam & ingentem uiscerum corruptelam arguebat, tabidus factus, diem suum obiit, quadragesimo die, à morbi initio, non sine medici illius culpa ingēti, aliter enim non moreretur.

Curatio quinquagesimanona, in qua agitur, de dolore oculi.

ANTONIUS Baptistæ filius, iuuenis natus annos viginti septem, quum recte haberet, repēte dextri oculi dolore cruciari cœpit, dolebat etiā à capite, perſentiebat autem iuuenis hic boni habitus temperatura biliosus intra oculum, dolorem pauco cū rubore, absq; tamen febre, pro quo curando, adpositis per clysterem alui fœcibus ex cephalia externa, siue capitali dicta uena, eundem oculum affectum respiciente, sanguinis uncias sex detraximus, à qua sanguinis missione, illico se recte ualere, nec amplius dolorem perſentire, dixit, ad oculum tamen stillatitiam ex Rosis, uno uel altero croci grano intinctam, admouebat: frigidam. Vt enim, quæ auribus iniiciuntur calida esse oportet, ita oculis applicata, frigida ut sint necesse est.

Curatio

*Curatio sexagesima, in qua agitur, de urinae acredine,
mordacitateve, ob vlcera à morbo gallico
contracta.*

MVLIER, quæ ad portum agit, & iam diu morbo gallico uexata est, ut quoque ex eius facie percipitur, in urinae ingentem acredinem, mordacitatemve, incidit, cæterum, hæc, proposito optimo uictus ordine, & cassiæ ægyptiacæ pulpamento bis, atque ter deglutito, ac ebibitis decoctis, quæ materiam morbi gallici respiciunt, Guayaci decoctum ad quadraginta dies ebibit, & ex toto sanata est.

*Curatio sexagesimaprima, in qua agitur, de quadam
mala affectione derelicta, à quartana febre.*

RAPHAEL Thadeus, iuuenis florentinus, & qui Anconæ apud Aloisium Pixonium mercatorem agebat, quum Antuerpiæ quartana laboraret, in Italiam se recepit, & ab ea curatus sanus euasit, cæterum, inde eius facies pallida admodum contracta est, ut alio grauiori morbo iuuenem hunc affligi, quiuis diceret, patiebatur nanque lienis, & corporis meatuum obstructiones, pro quibus abigendis, ab ebibitis syrupis, & apozematis deostruentibus, & repurgato corpore, decoctum radicum synarum ad uingintiquinque dies ebibit, & floridum colorem solitum adeptus est, fistula tamen ano infixæ detecta est, quam antea (ut ille aiebat) non perceperat, pro qua curanda Hipp. consulendus est, proprio huic dicato negotio libro, hoc est, de fistulis.

Curatio

Curatio sexagesima secūda, in qua agitur, de Ramice intestinali, ruptura dicta.

ESAV Martilinus, iuuenis florentinus, absq; pro-cathartica causa, (ut ille aiebat) in herniam intestinalem incidit, quæ descensus intestinorum in scrotum, ob omenti rupturam describitur. Cæterum, huius cnram suscipientes nos, à depositis alui per clystrem excrementis, intestina per chyrurgum leniter intus reducēda curauimus: tandē accinctus est fascia inguinali, optime composita, sub qua, ad rupturam, ceratum nostro modo apparatus ponebatur. Cuius beneficio, & tyruporum etiam infra dicendorum potu, intra mensem sanatus est. agitur autem iam bienium à curatione ista, ille uero ut ait, ita recte habet, ac si nunquam hunc passus sit morbum. habet igitur ceratum mirum contra rupturam, hunc in modum. Recip. Gummi tragacanti, Arabici, carabe dicti succini, ana drachmas duas, bdelij aceto dissoluti, acaciæ, mastichis, hipocisthidis, thuris, sandarachæ, boli Armeniæ, sarcocollæ, ana drachmas duas, & tertiæ mediam, sanguinis draconis optimi, Lapidis hæmatitis ueri, mucaginis Vesicarū vlmī, ana unciam mediam, uisci quercini unciam unam, Glutinis taurini aceto dissoluti, drachmas sex. cerę, resinæ, ana uncias duas, terenda terantur, & secundum artis ministerium, fiat ceratum, primo ceram & resinam in cacabo liquefaciendo, dein cætera mittendo. ultimo uiscum, & Glutinum, tandem ceratum para, me hercle diuinum dices.

Syrupus bibendus.

Recip. bistortæ, oñsium myrobalanorum citrinorum, mumia, Granæ tinctorum, radicū consolidæ maioris & minoris, sarcocollæ, ana unciam mediā, ruber tinctorum drachmam mediam, ex iis omnibus fiat puluis.

Reci. prædicti pulueris scrptulos duos, rob Myrtillorū

unciam

unciam unam, decocti rerum prædictarum constringentium uncias tres, misce fiat syrupus, quem ieiuno stomacho, bibat, & sæpe iteretur, iis enim vir hic sanus ut dixi, intra mensem euasit, qui & nunc apud ægypti mercatores exercendo taurice ualet.

Curatio sexagesimatertia, in qua agitur, de puero tumorem prædurum & ingentem in occipitio patiente, unde paralysis illi superuenit, & postea obitus.

PER proxenetæ à Lanxiano, anno natus duos, magnus & obesus, tumorem in occipitio prope nucham ingentem & prædurum passus fuit, pro quo curando, accersitus fuit chirurgus, qui emplastrum (nescio quale) tumori superposuit, quo breui tumor delituit. Cæterum, paucis interiectis diebus, puer paralysis correptus fuit, adeo ut brachium sinistrum illi ita resolutum fuerit, ut motus in uniuersum expers manseriat, & oculus dexter ita infectus, & puerfus, ut strabo puer factus sit. At, puer hic, paucis postea diebus, febris correptus est, multis & uariis exanthematis nigris corpusculum occupantibus, unde intra octo dies, diem suum obiit.

S C H O L I A.

OB tumoris materiã retroducentẽ, ad interiora supra neruorũ originẽ, obstructio facta est quã cõsecuta est paralysis, sed & oculus paralytici quoq; affectus est, qui ut Strabonibus apparet, peruersus erat, & uix à palpebra claudebatur, nã oculũ ipsum cũ ipsa palpebra egrotus non mouebat, quem casum, non raro ante nos, præfici multa laude digni, notauerunt, ut accurate Aetius sermone septimo siue rei medicæ, capite. 49. pertrahat, quem percurrere ne pigeat, lactauerat autem puer hic matris sue lac, quæ hectica febre, & phthisi laborauerat, & ex ijs consumpta non diu ante tumoris apparitionem obierat, unde forte puer morbum contraxit, & obitum hoc eodem tempore, huius pueri patrem ab hectica liberauimus, quam contraxerat ab uxore, quæ paucos antea dies, phthisi,

phthiſi, & heſtica conſumpta, diem ſuum obierat, quem ipſe dum curauit
rat tractaueratque,

*Curatio ſexageſimaquarta de febre ardente, cum puli-
cari morbo.*

VXOR piſcatoris, mulier procera, & corpulenta,
quadraginta nata annos, ardentiffima febre cor-
ripiebatur, ad quam accerſitus, eam ſic ardenti il-
la febre, pulicari ſymptomate per vniuerſum corpus flo-
reſcente, vexari comperio, multis rubris, paucis vero li-
uidis exantemathis apparentibus, unde huic illico ſan-
guinis vncias decem demendas curari, ex brachij dex-
tri vena baſilica, erat autem ſanguis non admodum cor-
ruptione affectus. Cæterum, victus ratione, prout ſimi-
libus febribus correptis, ſit, conſtituta, & propinatis ſy-
rupis ex ſucco acetoso, & acetofitate limonum, quinto-
die, per nares, ſanguinis fluxum adeo copioſum incurrit
vt opus fuit retractionibus, frictionibus, vinculis, ac
ad nares turundis pulueribus conſtringentibus oui al-
bumine exceptis, uri, immo ad tempora & frontem, gyp-
ſum oui albo miſtum & plagulis exceptum admoneba-
tur, tunc ſanguis deſiit per nares fluere, & in os cadebat.
cæterum, ab oxicato ore detento, ſanguis ex toto cohi-
bitus fuit, & mulier ex toto libera, hoc eodem tempore
huius mulieris filia duæ, eiſdem febribus, & ſymp toma-
tis correptæ erant, quæ & ipſæ ſanatæ ſunt.

*Curatio ſexageſimaquinta, in qua agitur de aurigine
morbo, ſimul cum tertiana duplici infeſtante.*

AMORRVS iuuenis Florentinus, natus annos
tres ſupra uiginti, tēperatura biliola, ſi qua alte-
ra, aurigine morbo, ſimul & tertiana duplici la-
borare cœpit. cæterum, huic occurrens ego, in brachij
curuatura internam ſecari feci venam ſanguine ad vn-
cias

cias octo diminuto, syrupos quoque iecur respicientes & eum ab obstructionibus liberantes exhibuimus, ultimo denique pharmaco purgatus ex rhabbaro & electario à dactylis, in quo oximeilitis parum affusum erat, composito, bene habuit, & sequentibus nonnullis diebus rhodosacharum ieiuno stomacho, comedebat, & stil latitiam cicoreæ suprabibebat, ac tandem sanatus est, erat autem huius lotium adeo croceû vt familiaribus admirationi esset. hoc eodem tempore, in eadem barberi-
norum domu, Petrus Franciscus à terra noua, mercator diligentissimus, à nobis ex articulario morbo, curatus est, qui & ipse sanitatem obtinuit.

Curatio sexagesimasexta in qua agitur, de ueteri fluore, rubricante,

VXOR Orientalis mercatoris, qui ad edem Dini Rocho habitat, postquam abortiuit, fluxum ordinatum passa est, qualem tamen, parietes uel abortientes, solitæ sunt pati, à quo optime valuit, octauo postea die, fluor muliebris rubricans, qui à toto corpore decidi solet, illi superuenit, ita copiosus ut sæpe mulier hæc animo linqueretur. ad hæc igitur vocatus ego, post septimum diem, eam habitu gracilem, viribus tamen utcunque valentem deprehendi, quæ ad ea quæ illi offerebantur, mediocriter se habebat, tunc vero vniuersa intentio nostra eo dirigebatur, vt hunc compesceremus fluxum, quando ex illo, mulier hæc sæpe in animi deliquiû incidebat, vt timor esset aliquando ex toto desceret, & moreretur. Cæterum, quia mulier hæc etiam de stomacho querebatur, & ad gulam nescio quid perferire se aiebat, vomitorium medicamentum hoc paro, vt humorum fieret auersio, retractione. *℞.* Seminis raphani, cumini, rapæ, cæparum, anethi, anî drachmas duas, seminis staphilagriæ scriptulum vnum, in libris duabus aquæ para ad ignem decoctum, & cola, cui adde, agarici opti-

mi, candidi, in puluerem redacti, drachmā mediam, oximellitis vnciam vnam, & alterius mediam, misce, fac vomitorium, & repidum bibendum trade. nouisti tu, quæ repida sunt, stomachum dissoluunt, & eum ad vomitum prouocant, hoc etenim vomitorio medicamento multa euomuit, dein uero ex diacitonite ante esum parum gustauit, ut eius stomachus roboraretur, qui laxus, & dissolutus erat. huius victus, capi, aut hædi, caræes erant, affæ potius quàm aqua coctæ, quibus assis siue elixis, aromatum vice species hæ iniiciebatur. *Rx.* Seminis sumachiorum optime pistorum, drachmas sex, coriandorum præparatorum, drachmas tres, boli armeniaci pallidi, drachmas duas, cariophyllorum, drachmā mediam, misce, & tere, & fac puluerem, cuius paululum p vice infunde, sed in potu vinum rubrum austerum aqua calybeata dilutum habebat, sed interdium, & noctu, iulebum hoc bibebat. *Rx.* Aquæ plantaginis, stipitum rosarum, ana libram vnam, rob myrtillorum, vncias duas, misce, fac iulebum longum, de quo bibat, & eo minus quod potuerit, iis enim ordine digestis, radicibus mammillarum, cucurbitulas duas magnas affigi curauit, post quas fluxus non ita copiosus erat, immo tunc ex se, materia p secessum deriuata est, sæpe nanque egerebat, & tunc ut consequens erat, ex utero fluor imminutus est, sed cum postea ventris fluxus restrictus sit, ex utero fluxus iterum ad solitum suum cursum rediit. At cum tunc ad manus esset ceratum contra rupturam paratum, curauit ut obstetrix ad os ventriculi, eius parum in panno coccino admoueret, veluti & parum quoque ad imum ventrem. quibus, prædicto regimine, ita fluor hic restrictus fuit, ut intra octo dierum spatium, post meum accessum sanata fuerit: raro sane morbi ij curationem recipiunt, & eo magis si iam veteres sunt.

Curatio

Curatio sexagesima septima, de puero continuo febriente, cui datum est purgatorium phar macum, quo mirum in modum sudauit, & liber à febre mansit, quæ postea in quintanam degenerauit.

PVER Alpharinorum, quum febre continua laboraret, & bene haberet, non multum postea, ab ingestis pomis viridibus in febrem recidit, huic post per iniectos clysteres, deposita ventris excrementa, sequenti die ad eum accedens, syrapi rosati solutiui uncias duas, tribus aquæ portulacæ mistas, ieiuno stomacho, propinaui, quibus ita in sudorem copiosum, vniuersum eius corpus irrigantem, ad tres horas peruenit, vt inde liber à febre maneret, ex pharmaco autem purgatorio, per sudorem euacuans humores factum est. Cæterum, elapsis postea quinque diebus, puer hic, febre correptus est, à qua sudore mundus euasit, postea, quinto altero sequenti die, eadem febre in eadem hora oppressus fuit, à qua & sudore liber euasit, sed & quinto altero sequenti die, simili paroxysmo vexatus est, à quo & sudore in totum sanatus est. Quintani autem tres ij. paroxysmi à me in hoc puero deprehensi sunt, adeo euidentes & manifesti, vt ex tertianis quotidie percipiuntur, euenire autem hæc, mense Iunio.

Curatio sexagesima octaua, in qua agitur de aglyope, & morbo gallico, in angulo oculi, contracto malo.

MVLIER, quæ ex Sancto Lupidio ad me delata est, morbo gallico laborat, nam eo, maritus antea laborauerat, ex quo Romæ curatus fuerat. Cæterum, hæc ex ipso morbo vlcus in naribus contraxerat, & ad oculum in magno angulo, hoc est, intra nares, & ipsum oculum, aglyopem, non admodum tamen inueteratum malum, nondum enim in fistulam dehiscerat, &

in capite tuberculum magnum patiebatur, & prope alterum oculum duritiem quandam, quam omnes affectiones, ac vitia, capitis ingens dolor comitabatur. erat autem mulier hæc, annos nata, quinque supra triginta, cuius alius, nisi clysteriis, aut balanis irritaretur, sex, & octo dies, absque secessu permaneret, causa non parua, ut morbus hic difficilis, & grauis, in dies magis, & magis foueretur maligniorq; euaderet. omnia igitur hæc, ipse consideras, quæ symptomata antea cum essent, morbi euaserunt, sic uictu huic instituo, quantitate, prout longitudo morbi, & ipsius uires postulabant, qualitate uero, cibaria optimi succi essent, comendaueram, potus uero, aqua decoctionis cinnamomi, ijs enim ordine digestis, syrupos hos, hæc bibere coepit. R. syrapi de fumo terre, de epithimo, de elleboro an. unciam mediã, infusionis senæ, ancias quinq; misce, fac syrupum, quem ieiuno stomacho, ebibebat, & octies repebat, in fine quorum, hæc deglutiuit catapotia. Recip. pilularum de nitro Alexãdri, scriptulos duos, aurearum, de fumo terræ, an. scriptulum unum, diagridij, grana tria, trochiscorum aliaanda, grana duo, omnia syrupo de fumo terræ excipiantur, & formentur pilulæ quinque, quas hora septima noctis deglutiuit, & inde nocte dormiuit, quibus alius optime respondit: tunc uero ad decoctum radicis synarum eam traximus, quod ad triginta quinque dies ebibit, subtili admodum uictus ratione instituta, & abstemia facta. Cæterum, paucis interiectis diebus, post potus initium, narium ulcus, ubi os denigratũ comparuerat, candente ferramento, leniter exussimus, & ut decet, tractauimus, sed ægylopé ita tractauimus, ut pro eã curanda non uisimus ultiõne, nondum enim os corrosionem, aut ingenrem putrefactionem in se contraxerat, quanquam non tantum quartum diem, sed alios plures ægylops ipsa, transfegerat. Et hoc est, de quo Gal. cõtra Apollonium, & Archigenem conqueritur, cõtra primum, ut qui nulla pharmaca ad ægylotas descripserat, quia

quia forte, quā morbus hic acerbis curari debet, ab eis oculus officitur, & affectū partis inflammatio magis augetur. item quia pernecessaria ad affectionem curandā, pharmaca liquida maiori ex parte sunt, quæ cum locus nō tolerat, quia necessario ex eis in oculum aliquid influit, ideo postponenda sunt, contra Archigenem, uero, quia per pauca scripsit, remedio pro hoc curando morbo, dicens, morbum hūc per chyrurgiam curari debere sed Galenus Archigenem toto coelo errare contendit, cum morbus hic non subiiciatur manuarū operi, sed pharmacis potius secundum genus, & id magis quando nondum ulcus ad ossa usq; dehiscit in fistulā, Galeni igitur doctrina munitus ipse, morbum hunc topicis remedijs profligandum curauit, proinde, ad emplastrum à nobis iam diu descriptum, pro hoc eodem morbo eradecando, cuius iam antea longam habueram experientia, confugi, ex cuius applicatione, res ita felicē habuit successum, ut nullo alio remedio uti opus fuerit, erat autē durities ad angulum magnum, prope nares, ingens, & orbiculata. Cæterum, intra oculi ipsius angulum, foramen paruum erat, per quod sanies effluebat, unde oculus totus male affectus euaserat, immo ex ipso angulo, palpebrarum circumferentiæ duræ, scabiæ, & contortæ apparebant. aduertendum tamen duximus, quod singulis curationibus, antea quam emplastrum admoueretur à nobis inferius describendum, ex ipso decocto radicis synarum, oculus, & nares, immo & tuberculum capitis, lauabantur, fovebanturq; , sic enim intra triginta dies ægylops ex toto sanitate obtinuit, ex narium uero ulcere, elapso quinquagesimo die ab unctione, tria exempla sunt ossicula, & uiginti aliis sequentibus, clausa uerula curatio fuit. porro, tuberculum capitis prædicto decocto radicis synarum quoq; fovebatur, quod postea absterfum, ex unguento ab althæa, pauco argento uiuomisto inungebatur, fricabaturue, sic enim ex toto mulier hæc intra hoc prædictum tempus, sanata est. habet

autem unguetum, siue ceratum ex nostra descriptione, contra ægyloas, sic. Recipe pulueris testarum coclearum drachmas duas, myrrhæ, aloes lote, thuris, an. uncia mediam, sarcocollæ, sanguinis draconis, cerusæ, an. drachmas tres, opopanacis aceto dissoluti, lapidis hæmatitis ueri, an. drach. unam, & alterius mediani, croci scriptulos duos, ceræ, resinæ, an. unc. tres, misce, & ad igne, secundum artis ministerium, para ceratum, & angulo oculi admove.

Curatio sexagesimanona Pisauri habita, in qua agitur de ramice carnosso, uarijs alijs affectionibus complicato.

PISAVRUM uenimus, urbem antiquam, de qua Cællus dixerat. Sedes moribunda Pisauri, nunc uero ciuitas nobilis est, & magnifica, in qua ita salubri aere & clementi amænâq; aura fruitur, ut nusquam, quod sciam salubrius aut uegetius uiuatur, sed id in causa esse, à senioribus ciuibus accepimus, in totum exsiccatas lacunas, à quibus olim inficiens & pestilens aer expirabat, item, quia filicibus munitæ uix, nunc late ribus sunt ornata: Cæterum, Pisaurum, ita fructibus, & ad uictum hominis, per necessarijs bonis abundat, ut hodie Italiæ totius hortus dicatur, & merito, quum inde ingens tritici, uini, fructuum, & frugum copia, per uarias totius Italiæ partes, dispartiat. Hæc dum scriptis mandaremus regnabat Guidus Vbaldus Illustrissimus Urbini Dux quartus, & Pisaurensium dominus clementissimus, & liberalissimus: qui ut est, omni genere literarum ornatus, & in gerendis bellis alter mars, ita Iustitiæ administratione alter Traianus habetur, sub cuius tutela Pisauri aliquot menses moratus sum, & ex pluribus quibus medicati sumus ægrotantibus, paucas has curationes memoriæ comendauimus, quarum prima sequens habetur.

Iacobus Mantuanus, mercator Pisaurensis tres supra quadraginta annos natus, téperatura biliosus, & qui ad rixas ita promptus est, ut uel ex facili causa, furibundus ad arma currat, hic adeo morbosus est, ut in hoc uite sue cursu magnam partem affectionum, quæ homini euenire solent, sustinuerit: nam à capite destillationem patitur, ex qua grauissima tussis per interualla oritur, quæ ipsum infomnem tenet, quas affectiones comitantur scapularum & coxendicum dolores, ueluti coli intestini affectionio, & renitēs curationi ramex carnosus, pro quibus abigendis, profligandisue tam uarijs, tamq; concatenatis, ac contumacibus affectionibus, multi multa, & doctrina & artis excellētia præstantes uiri machinati sunt, nam & decoctum guaiaci illi ebibendum tradiderant, quo peius habuit, & Thermarum aquas non paucas Patuij ebiberat, sed frustra, quo tempore ramicem ita finistre medici tractarunt, ut ipsis in testiculis cauernosum ulcus fieri permiserint, sed tunc docti medici Veneti ad nucham, fontem siue ulcus, candente ferramento excitarunt, per quem paratum fonticulū musci & solitæ destillationes, foras utcunque exibant, adeo ut curandis testiculorum ulceribus locum præstiterint, & exreræ affectiones non ita seque cruciarent: carnosus tamen ramex, cum ijs contumaciter uigebat. ad hūc igitur accersitus ipse præter citatas affectiones, alias nonnullas pati deprehendo, iecur nanq; calidum admodum habet, in lotioque album pituitosum multum emittit. Gonorrhæam non patitur, sed eam longe antea uiderat, proinde curationem sic adior, & primo, uigebat nanq; hybernū tempus, minorans medicamentum illi ebibendum dedi, sequentibus uero diebus, ex decocto sequenti, uncias decem in aurora, ieiuno stomacho bibebat.

Recipe myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorum, an. unciam mediam, polipodij quercini recentis, unciam unā, ligni sancti uncias duas, corticis eiusdem, unciam mediam, radicū cicoræ, endiuæ, an. pugillum

num, feminis melonis unciam unam, ordeï integri pugillum unum, passerum de corinthio uncias duas, foliorum & folliculorum senæ, an. unciam mediam, rosarum, rubearum pugillum medium, libris septē aquæ, excipiantur omnia, & fiat decoctio secundum artis ministerium, quousque maneant libræ tres, facta colatura, & expressura, adde syrupi de lupulis, de fumo terræ, de endiuia, an. unciam unam, misce. ex hoc cæterum apozemate, ut dixi singulis diebus, singulas decem uncias bibebat, quibus in dies ter, & quater egerebat, ut triplicato apozemate hoc, non opus fuerit illi purgatorium aliud medicamentum propinare, quo ita recte ualere inculcabat, ut nunquam antea, tunc uero ad ramicem carnosum, ceratum hoc descripsi, quo ita in minuta carnositas & durities illa fuit, ut ægrotanti & assistentibus admirationi fuerit, habet autem ceratum sic. R. ammoniaci pinguis & optimi, uncias tres, in aceto eas macera, & ad ignem cerati modo redige & postea illi adde, marchasitæ argenti & auri, in puluerem redactæ, *πυρίτην* græci, latini, ignarium lapidem appellare solent, unciam unam & mediam, & in aluta, ad equi ferri figuram, aut diadematis, aut lunæ falcata effigiem extendatur, & loco affecto superponatur. Cæterum, ne destillatio uirum hunc nobilem male afficeret, ad sinistrum brachium, fonticulum machinati fumus, quatuor ab humero digitos, sequenti hoc uesticatorio, ut tyrunculi addiscant, Accipe, cantarides ex aceto maceratos, quindecim, euphorbij, scriptulos duos, in mortario in puluerem redige, & fermento excipe, uesticatorium, ex quo caput cauum glandis infarciatur, & loco signato infigatur, modo in eius circuitu, ceratum in medio perforatū circumponatur, & aliud ac manuteneus superponatur, ne hinc inde currendo, locellos exulceret, sequenti uero die disrupta uesticula, loco exulcerato, granum ciceris adaptato, & parū prædicti cerati, scilicet, diachilonis, similis superponito, & fascia optime fasciatio, & singulis diebus, gra-

num bis in nouato, sic autem factitādo, fonticulus absq;
dolo re apertus manebit, per quem, mucorum & destil-
lationum, magna diuertitur quantitas. Ceterum, ijs in-
tra mēsem, hic ita recte ualere dixit, ut nunquam antea,
solent autem pro simili testiculorum atterenda duricie,
uti medici fomentis, linimentis, cataplasmatibus, unguen-
tis, uaporationibus, suffumigijs, ueluti uarijs alijs, quæ
referre non uacat. porro hæc Ragusij cum commenta-
remur, occurrit Hilarius senēsis, uir triginta septem an-
nos natus, qui ramicem aquosam & præduram paritur,
ex quo cum singulis sex mensibus, (scroto inciso) humo-
rem contentum foras trahat, recte habet, immo si non
coit, peius habet,

*Curatio septuagesima, in qua docetur quòd propagines
uene aungos, id est, uene paris expertis, coniunguntur
ramulis uene caue, thoracis internas partes nutri-
entibus.*

NOLLEM quis mihi uitio uertat, quod Vesaliij
Bruxelensis opinionem memoriæ reuoco, quam
curationum medicarum harum cēturia prima,
ab hinc octo annos confutauī, est nanq; Andreas Vesa-
lius Bruxelēsis uir medius fidus doctus, & honore mul-
to dignus, ut qui magna cura, & ingenti solertia, ac nō
uulgari labore, rem anatomicam, hac erate illustrarit, et
ita illustrarit, ut primas in hoc munere inter medicos
obtinuerit, coactus tñ, eius opinionem testis est Deus,
in medium afferō, ob quam uim, unum pulchrum acce-
dit, quod ratio propter quam in pleuritide dextra, axil-
laris dextri brachij secatur, in sinistra uero axillaris fini-
stri, illustratur. prædixi nanque prima cēturia Andream
Vesaliū, Caroli quinti Imperatoris medicum, non re-
cte dixisse, quādo in pleuritide, siue phlegmone partes
occupet dextras, siue læuas, dextram axillarem semper
secandam esse, ex eaque sanguinem mittendum, memo-

riæ cōmendauerit. credebat nāq; Vesalius, quia uena a-
iugos, quæ à uena caua iuxta cor, in dextra parte oritur,
& ad inferiora reflectitur, crassa, & multo sanguine re-
fecta est, optimum consilium fore, si semper, quacunque
in pleuritide dextra, siue sinistra, axillaris uena sece-
tur, ex eaque sanguis mittatur, quam opinionem Vesa-
licam, ut erroris plenam, nos citato loco cōfutaui-
mus, quia in corporibus humanis, à nobis magna dissectis di-
ligentia, comperiuimus, ea quæ uenam hanc sine pari in-
trant, non amplius remeant, nec foras transmittuntur,
obuiantibus, impredientibusque ea, ostiolis quibusdam,
quæ ad recipiendum aperta prostant. Cæterum, ea quæ
recipiunt, nunquam remeare sinunt, proinde credēs Ve-
salius in axillaris dextræ uenæ sectione, magna sangui-
nis quantitas per uenam sine pari phlegmonem alente,
extrahitur, quod summum remedium sit axillaris dextri
lateris uena, in omni siue dextra, siue sinistra pleuritide,
secetur: sed ille ignorans, per uenam illam, nihil sangui-
nis foras euocari, hanc in lucem misit opinionem, quam
postea Leonardus Fuchsius Germanus libris suis Ana-
tomicis, ueluti commentarijs suis in Galeni librum, de
sanguinis missione per uenæ sectionem omnibus uulga-
rem fecit, & ita pro coronide habet, si pleuritis latus
dextrum, tam in parte alta, quàm in parte infima, occu-
pauerit, sanguinis missio ex axillari dextra fieri debet, si
uero sinistrum offenderit, distinguendum, uel dolor la-
cessit costas tres superiores, uel nouē inferiores, si tres
superiores, ex latere sinistro sanguis demendus est, si no-
uem inferiores, ex brachio dextro sanguis extrahendus
est, quoniam nouem hæ costæ, (ut ille ait) aluntur pro-
paginibus & ramulis uenæ aiugos, idest, paris expertis
uenæ, quæ ad latus dextrum iacet. Cæterum, cum à no-
bis compertum sit, per uenam sine pari, sanguinem fo-
ras non uenire, nec remigrare, consequens est, Vesalij
& Fuchsi ratiocinationem, cassam & uanam esse, ut
Commentarijs meis, quos supra Auicennæ Fen quar-
ta, libri

ta, libri primi conscripsi, uberius dixi, præfixo etenim Auicennæ textu, per Iacobum Mantinum hæbreum, fideliter uerso; & à nobis reuiso, & latiniori facto, commentarios scripseramus, me hercle, ut ab iis, quibus legendos dedimus, accepimus, non obscuros, quos Anconæ in ea bonorum direptione, una cum uniuersa mea supellectili, & non paruo argenti pondere, ac non contemnenda bibliotecha, amisimus, speramus tamen, ad aliquot dies, resumptis uiribus, hos commentarios, denuo parturire, adere, & in lucem mittere, ut noscant omnes, meos illos esse labores, non illius, qui alienis se plumis ornare cupit. Sed de iis satis, & proposito redeunt, scire decet, quod cum hæc de pleuritide prædicto in loco tractassemus, ut rem claram & omnibus euidentem faceremus, indicaremque causam, ob quam in pleuritide, interna secanda sit uena, dextra in dextra, sinistra in sinistra, dixi, quod rami uenæ sine pari coniunguntur & copulantur osculis uenarum propagatarum à uena axillari, quæ internas thoracis altas partes alunt, id quod nunc ita esse firmamus, quando sic in corpore uno, uel altero, à nobis dissecto, euenire obseruauimus, quanquam uariis aliis in corporibus, uenæ huius iugos ramos, non omnino coniungi & copulari propaginibus uenæ axillaris in thoracis interna alta parte percepimus, sed ita oscula osculis sunt propinqua, ut non difficilis sit transitus humorum contentorum ab unius uenis, ad alias, adeo ut si non copulentur copulari tamen & coniungi uideantur, ut in omnibus fere euenire percipimus, nobiscum hac in re est, Bartholomeus Eustachius ducis Vrbinate medicus, qui ita rem haberi, per literas à Roma mihi significauit, ut prope diem, docto, & eleganti libro suo de Anatomia in lucem futuro, omnibus palam faciet. Cæterum, ut de hac re plenius dicamus, scitatis, quod rami uenæ paris expertis, qui per inferiores costas distribuuntur, quando uersus sternum reflectuntur, non solum coniunguntur, sed eadem

euadunt cum ramis uenarum, quæ sub os pectoris currunt, quæ originem à uena caua in iugulo antea quam diuidatur, habent, item ut supremam & ultimam manû huic rei imponamus, dicimus, quòd uenæ infixæ spatiis intercostalibus inferioribus, ex se mittunt uenas iuxta crassitudinis, & notatu dignas, ad thoracis externas partes, quæ coniunguntur propaginibus, & ramis thoracis in parte exteriori, qui ortum habent à uena axillari, & sic quoque uena sine pari cum axillari consensum habet, ex eodem loco, & parte. At hæc ita ingenti speculatione, diligentia & cura, ut adipiscantur, indigent, ut perpauci hodie extent qui rem hanc ita se habere noscant: non vulgari igitur diligentia deditus sit, immo ingenti labori, & assiduo studio incubat oportet is, qui ad artis medicæ cacumina peruenire debet, prout de uirtute acquirenda ex Hesiodo decantatur. Hæc porro si Syluius parisiensis in sua ut ille ait, contra Vesaliū Apologia, sciret, nunquam me hercle fileret, ac sic ex rã multis debacchationibus friuolis, tutilibusue depulsionibus, aliam ueram in lucem mitteret.

Curatio septuagesima prima, in qua agitur, de Ischuria, id est urinæ suppressione, ob urinæ fistulam crassiss & lentis humoribus constrictam.

VIR Venetus nobilis, qui Pisauri agebat, & urinæ omnimodam suppressionem, propter crassos, & lentos multos humores, urinæ fistulâ obstruentes, patiebatur, ita afflictabatur, ut in uitæ desperationem ueniret, quum non nisi accersito chirurgo, & immiso catectere, meiere posset, proinde ut nobilis uir hic expedite meieret, ne catectere, nec chirurgo opus haberet, sic curationem adior, ebiberat autem antea plures syrupos, & pharmaca purgatoria uaria. R. radicis raphani, fœniculi, apij, saxifragiæ, ana unciam mediam, corticis radicis anonis uel ononis, dictæ remotæ aratri, unciam unam, capillorum ueneris, agrimonie

ana pugillum unum, baccarum Alkekengi numero viginti, seminis asparagi, rusci, urticae, cari, ana unciam mediam, florum sambuci, camomillae, ana pugillum unum, in libris sex vini optimi albi, fiat decoctio, quousque remaneant librae tres. facta colatura, & expressione forti, adde theriacales optimae, si quae habetur, uncias duas, misce, fiat potus longus, ex quo ieiuno stomacho bibat uncias octo, uel decem, sed exterius, ad partes inferiores, etiam intra testes, & anum, hoc illinebatur linimento. Recip. aquae uitae unciam unam, olei scorpionum, uncias duas, Mithridati antidoti optimi, unciam unam, & alterius mediam, cantaridum panno lineo exceptarum, numero duas, cum cera ad ignem fiat linimentum secundum artis ministerium. Ceterum, linimentum hoc praecedebat balneum, ex oleo communi apparatus, in quo incoctae erant nonnullae excitatis herbis, quibus ita recte habuit, ut deinceps non opus habuerit caeterere, aut chirurgo, expedite autem meiebat. Porro, pro hac complenda operatione, succus limonis pondere trium uel quatuor unciarum, approbatissimum habetur remedium, sua namque acutiae, crassas & lentas attenuat & subtiliat materias. Qui quoque pro extinguenda gonorrhoea, primatum habet, ut milies experientia comperit habemus, caute tamen limonis acidi succus bibatur decet, cum impotentem saepe hominem reddat, & ad procreandam sobolem inhabilem, ut cuidam ex principibus Italiae, superioribus annis, in bello germanico euenit. Ceterum, ad egrorum de quo agimus redeuntes, interim dicta parabantur, hic optimo uictus ordine utebatur, uescebatur autem sicculis, & aliis auiculis montanis, perdice, turdo, ueluti & pullo gallinaceo, ex herbis uero aneto bene olente, feniculo, petroselino, caro, mentha, cerepholio, cappare, & similibus, quae aperiendi, & incidendi uim habent, eius namque potus uinum album generosum erat, non enim iecoris, aut renum caliditatem extraneam timebat.

SCHOLIA.

TRIFARIAM urinae meatus constringi contingit ut memoria commendauit Galenus libro primo de Locis affectis, cap. primo, aut enim resice corpus inflammatione, vel scirrho, vel abscessu, vel alio quouis tumore, ita in tumorem insignem attollitur, ut eius meatus adeo occupetur, & constringatur, ut per eum urina reddi nequeat. secundo, urina supprimitur solet, ob rem præter naturam, quæ meatus inuascitur, ut lapidem, callum, carunculam, quam semper ulcus præcedere solet, & ulcus hodie gonorrhæa, aut grimum, aut pus, aut lentum crassumq; humorem, prout in asu nostro contingit, qui ut citato loco adnotat Gal. ex iis est, quæ longo temporis spatio, & paulatim nasci solent. Ceterum habet unaquæque harum rerum suas notas, per quas coniectura artificiosa, deprehendit medicus exercitatus unam uel alteram in causa esse, quod urina suppressa sit. Qui igitur ad Curationes accingitur, primo sub magistris exercitatus accedit oportet. Nos uero, hunc uirum, hanc affectionem à crassis & lentis humoribus trahere deprehendimus, in præcipuis notis, quia non à lapide, non à grumo, non à caruncula, non à tumore, ergo ab humoribus crassis, & lentis, & eo magis quia immixta argentea fistula, catechere dicta, illico meiebat, & cum urina ipsa crassi & lenti humores exercebantur, item quia uir erat in otio educatus, & multis cibariis, crassus uiscosusq; humores generare potentibus, fuerit usus. Ceterum, affectio hæc ischuria uocatur, quæ & ob renum uitia non raro euenire contingit, & tunc periculosissima est, ut Aconæ semel notauimus in dulcicario homine magno, & robusto, qui in fora fontis habitabat, & Ragusi in homine obeiso, & graui, sed ii inde diu suum obiere.

Curatio septuagesima secunda, in qua agitur de dolore gallico, cream, tibiæ anteriorem partem infestante, & per theriacis applicationem amolito.

QUI patiebatur morbum gallicum, & male habebat, post remedia adhibita, melius habuit. ceterum, circa cream, id est, tibiæ anteriorem partem semper doluit, pro quo propulsando dolore, multa & uaria topica remedia, aliquando calida, aliquando frigida,

admota sunt, sed frustra, immo ad opium peruentum est, & nihil contulit, proinde cōsiderans eo in loco, nullum esse humorem, nullam qualitatem manifestam, in mentē venit, qualitatem venenosam aliquam a maligno humore derelictam, tibiā particulam illam infestare, pro qua abigenda, domandaue theriacam summum futurum antidotum coniecto, & re vera, à ratiocinatione hac mea minime sum defraudatus, cum post applicitam theriacā dolor ita euanuerit, ac mus, conspecto fele, nam theriaca adulta, calida est & potens, utpote ex tam multis, & potentibus, ac præclaris simplicibus, composita. cæterū, similibus doloribus, quoties theriaca non opitulatur, illi adiungendum suadeo oleum ex guayaco. ligno paratum, sic enim theriaca oleo huic mista, similes facit de erudit dolores.

Curatio septuagesimatertia, in qua agitur de angina sua delitescente, & hominem postea interficiente.

L AURENTIUS de Gentilibus, publicus notarius Pisarenfis, vir annos natus quinquaginta, temperatura biliosus, compositione vero sine habitu gracilis, & qui ut audio, & eius attestatur facies, morbum gallicum passus est, in anginam lapsus est, & eā quidem grauissimam seuissimamque. Quæ ita hominem lancinavit, ut intra quinque horas, linguam crassam ad modum habuerit, ut nedum loqui, sed nec vocem formare, immo vero ne aquam deglutire posset. ad eum igitur accersitus, hora noctis, hoc est, decima post morbi initium, illico iniecto clysteri, degrauiato ventre, sanguinem ex cephalica sinistri lateris, ad uncias sex, demere nō nisi per interualla, admodum digito vulneri, iussi, erat autem humor inflammationem faciens, sanguis pituitæ mistus. Cæterum, ex sinistro brachio sanguis extractus est, quia in colli parte sinistra, tumoris non nihil apparebat, & eo in loco æger magis dolebat, constabant autē

uires,

vires, tunc vero affecto loco, topicum remedium hoc applicitum fuit. *℞.* Foliorum maluarum, parietariæ, rosarum, camomillæ, ana pugillum vnum, radicis maluauiſci, pugillum medium, nidi hirundinis numero vnum, caricarum pinguium, quatuor, in aqua ſufficienti fiat decoctio ſecundum artem, & depoſita aqua, omnia in mortario tractentur triturenturue, quibus adde, olei camomillini, roſacei, ana vnciam mediam, butyri recentis vnciam vnam, farinæ hordei, vnciam vnam, & alterius mediam, cum decocto prædicto, miſce, & fac emplaſtrum, & calidum loco affecto applica, item, vt gargarizet, ſic perſcriptum fuit. *℞.* Aquæ hordei libram vnam, ſyrupi acetofi ſimplicis, vnciam vnam, & alterius mediam, diamoronis vncias duas miſce, fiat gargarismus. Tertia hora noctis cum morbus ingraueſceret, ad ſectionem venarum ſub lingua deuenimus, quæ cum difficulter ſecari poſſent, parum vel nihil ſanguinis ex eis deſluit, parum tunc dormiret, conſului, in aurora vero cum morbus ad ſtatum peruenerat, & materia fluxa fere erat, nihilominus ex eodem ſecto loco ſanguinis vncias quinque effluere feci, conſtabant autem vires. paulo poſtea interiecto tempore, cucurbitulas collo præcipue, & ſcapulis, ſecta cute, chirurgus admouit, nam licet deriuatio hoc tempore quam reuulſio magis conueniret, nihilominus multum iuuare opus hoc, vel ex hoc deprehendimus, quia de nouo aliquid humoris ad locum affectum ſemper effluit, & ea de cauſa, in Scirrho Galenus etiam repellentia deſiderat, quâquam & opus hoc à deriuatione non multum abhorret. Caterum, horuſa vna vel altera, interiecta, iterum ad venarum ſub lingua ſectionem peruenimus, quibus omnibus peractis gargarismo utebatur ſequenti. *℞.* Fiorum camomillæ, radicum maluauiſci, ana pugillum vnum, caricarum pinguium, decem, in aquæ libris duabus, fiat decoctio ſecundum artem, facta colatura, & expreſſione, adde oximellitis ſimplicis, vnciam vnam, & alterius mediam, diamori, vnciam me-

diam, stercoreis canis prærodentis ossa optime triti, vnciam vnam, crosci drachmam mediam, myrrhæ scriptulos duos, misce fiat gargarismus, quo tepido, assiduo gargarizet, sed tunc emplastrum sequens loco affecto applicabatur. ℞. Nidi hirundinis, numero, vnum, caricarum numero decem, radicum maluanisci, florum camomillæ, ana pugillum vnum, foliorum malnarum, pugillū medium, in aqua fiat decoctio secundum artem, & coletur. Cæterum, omnia in mortario iuste terantur, quibus adde, butyri recentis vncias tres, olei camomillini, anethini, farinæ lupinorum, camomillæ, hordei, ana vnciam vnam, misce, fiat emplastrum, quod si huic adieceris sterchus pueri comedentis lupinos, longe præstantius effeceris, iis enim eo die non nihil melius habuit, ut iulebū violaceum aquæ hordei mistum deglutierit, sequenti vero die ad eum diuertēs, in medio colli ex directo gutturi, dolere dixit. (loqui nanque iam cæperat) quo conspecto loco, tumorem inibi deprehendi, effluerat namque humor à superiori parte ad inferiorem, admoto tandem supra nouum tumorem, emplastro prædicto, tumor delituit, & ex ea materia nouus supra pectoris altam partem, ortus est tumor, tunc expedire loquebatur iam, & quæ illi offerebantur, comedebat, supra quem tumorem emplastrum admotum est, & sequenti nocte, inde humor effluit, & tumor euatuit, sed humor effluens, in costas dextras & thoracis anteriorem partem cecidit, sed quanto dolore ægrotantis, ipsi, & assistentes nouimus, ut qui eum totam noctem gemere, morique velle, dicere audiremus, difficulter nanque tunc respirabat, immo ea nocte, septies, vel octies egeffit, omnia pauca, liquida, putulenta, ingentem præ se ferentia corruptionem, inde enim male de ægrotante suspicari cœpimus, ut ex scholio rationes colligeretis, tunc vero supra latus dextrum, septem vel octo cucurbitulas apponendas curauimus, post quas, non ita dolere dixit, amoris porro cucurbitulis, cum vniuersum locum linimento hoc in-

gi iussimus, quod habet. *R.* Olei violacei, camomillini, ana vnciam vnam, butyri recentis vnciam mediam, cere, assungia gallinae ana vnciam vnam, ad ignem misce fiat unguentum, quo locus inungatur. Item ut expedita sciret, ita perscriptum fuit. *R.* loch de althea, de farfara, ana. unciam unam, sacchari candi violacei, penidiarum, diadragacanti, ana. unciam mediam, syrupi capillorum ueneris, syrupi violacei, ana drachmas sex, misce fiat eclegma, ex quo assiduo lambat, vesperi uero, quia dolor perseverabat, fomentum parari iussi, & loco affecto admouere, & ita habet. *R.* radicum maluauisci, camomillae foenugraeci, seminis lini, maluarum, hordei, uiolarum, ana. pugillum unum, in libris quindecim aquae fiat decoctio sufficiens, cui adde, olei camomillini, rosacei, ana. uncias tres, misce, & filtro imbuta applicetur, & saepe innouetur. Ceterum, cum dolor perseveraret, ab injecto clysteri lauante, hora secunda noctis, ex axillari dextra locum dolentem respiciente, sanguinis uncias quatuor, demere, (nam robur uirium, ut cunque constabat) & fomenta iterari iussi, sed sequenti nocte, pessime habuit, & uires labefactari ceperunt, & spuerede sijn, animalis tamen facultas semper immunis mansit, recte nanque loquebatur, ratiocinabatur, & auxilia exposcebat, quia intensissime dolebat, demum facta omnimoda naturae prostratione, suum obiit diem, sexto die, ab anginae ortu, à pleuritide uero infestante, secundo, demum obiit in pleuritidis augmento. nobiscum hac in curatione erant Baptista Gualterius, & Hieronymus Carmenas, ambo ex cōducto medici Pisauri, uigebat autē solstitium hyemale.

S C H O L I A.

QVOD egrotus hic moriturus esset, duo praecipua attestabantur, alterum, humor anginam faciens, in thoracis dextram partem cadens, & pleuritim gignens, quod quam perniciosum sit, testatur Hippocrates in aphorismis, dicens, quicumque ab angina liberatur, his ad pulmonem

rem uertitur, & septem diebus pereunt, si uero has effugerint, suppurantur. Nam licet Hippocrates annuat, ad pulmonem uerit, exitiosum esse, satis tamen esse exitiosum creditur, si ad succingentem castas membranam, talis humor decubuerit, & eo magis subiecto imbecilli, ut in hoc euenit casu, possit tamen quis argute in nos debacchari, presagium nostrum infringendo, cum ex ea angina permutatione, Hippocrate testis, potius bonum, quam malum presagire debeamus, sic enim Hippocrates libro sexta aphorismorum trigesimo septimo aphorismo, ait, ab angina habito, si tumor fiat in collo, bonum, foras enim morbus deducitur, & aphorismo quinquagesimo primo, libri septimi, ab angina habito, tumor & rubor in pectore superueniens, bonum, extra enim uertitur morbus, cum igitur materia anginam faciens euauerit, & extra in collo, ac pectoris alta, sed exteriori parte, apparuerit, consequens est, inde optimum desumamus presagium. Nos huius tergiversatoris facile diliquimus obiectiones, dicentes, ab interioribus partibus ad exteriores humoris mutationem fieri, optimum esse, ut docuit senex, & ratio dicat, quia à membris precipuis ad minus precipua humorum fit permutatio. uerò ut hec optima dicatur permutatio, decet exteriori in parte humor quietus & fixus maneat, ut ibi concoqui, suppurari, aut diffusi possit, nō aliter, talis permutatio nullius dicitur inuamenti, ut in hoc contigit homine, in quo humor anginam faciens, extra per transennam in thoracem ruens, apparuit. MICHAEL. Quid igitur o Amate, deinceps, quoties ita euenerit, ut ex angina humor in thoracem ruens, extra apparuerit, & ibi atiquot horas commoratus fuerit, agendum arbitraris? AMATVS. Pulchre me hercle queris Michael, & hoc quidem questum non philosophicum aut logicale est, sed ex ijs maxime que naturam humanam multum iuuare possunt. Ego uero, cum hec coniecto, nihil melius hac in re fieri existimo, quam quoties per transitum humor ille apparuerit, candente ferramento, decliuiori in parte excutere, si modo locus consenserit, sin autem, caustico medicamento, & hoc siue humor crassus fuerit, siue coctus, tamen ferramentum hoc in negotio magis laudari. Secundum indicans huius obitum, alui profluuium est, post habitam pleuritim eueniens, quod testante Hippocrate, malum est, sic autem ille libro sexto aphorismorum, sexto decimo aphor. tradit: à morbo laterali, uel pulmonia habito, alui profluuium adueniens malum, & ut Galenus recte admodum in enarratione ait, à laterali morbo, id est, pleuritide habito, hoc est, detento, siue fortiter uexato, profluuium alui superueniens, malum, ut huic euenit egrotanti. caterum, an humor ille alui profluuium faciens, portio fuerit illius cadentis ab angina per œsophagum

gum, & inde per pylorum & intestina, uel potius ex eo, qui pectus infestauit, & inde ad stomachum peruenit, quod & fieri posse, medici non inficias eunt, & Galenus fatetur, an potius uirtus excitulata, ex renis ipsum ad intestina traheret, in dubium uerti posset, probabilius autem mihi uidetur ex superiori parte ad uentriculum descendisse, quum eo tempore uentriculum multum doluit, re uera, ex quocunque loco decisum dixerimus, ipsum egrotantis perniciem protendere notius est, quam à multis explicari possit, nimiam namque humorem corruptelam attestabatur, & morbi supra naturam uisionem.

Curatio septuagesimaquarta, in qua agitur de ulcere uterum occupante confirmato dicto.

MVLIER propola, quæ ad Diui Dominici cenobium habitat, intra pudibunda grauissime torquetur, dolebat, & maximo cum labore, & ardore meiebat, & cum urina multas carunculas, maximamque saniei copiam emittebat. Cæterum ad eam inuisendam vocatus, paucis adhibitis remediis, præfugio habito, discessimus, adeo enim vlcus exedens, corrodensue erat, ut prædiceremus fore ut intra paucos dies intestina quoque corroderentur, & perforarentur, ita ut per ipsam vuluam, urina & sterces simul egrederentur, ut aliis, ita euenisse, obseruatum habemus.

Curatio septuagesimaquinta, in qua agitur de morbo grauissimo, & seuißimo, ex quo egrotans, bis, ter, & pluries, in die corripiebatur, & ita seue, ut à mulierculis assistentibus ab spiritu demoniaco eam uexari crederetur.

DIVA clara ex Gallis, animæ dotibus satis ornata, & optimæ habitudinis uirgo, nata annos octodecim, cum alias syncopi corripì solita erat, nunc demum ob merorem & longam habitam tristitiam, ingrauißimas lapsa est affectiones, nam singulis diebus, bis

&

& ter, ita affligitur, & membrorum omnium concussione torquetur, vt ab spiritu maligno, vexari, & corripì affistentes mulierculæ affirmarent, eo nanque tempore, quo ita correpta est, nihil sentit, nec percipit, immo omnes sensus sopitos habet, ingenti cum cordis motu, ad hæc dentes clauiculatos ita retinet vt os aperire illi impossibile fere fuerit, tanto tamen impetu, & furore, hora vna vel altera mouetur, vt robustissimos quosque homines eam amplectentes, lapsos defatigarit, post quæ ipsa ita fessa, & immobilis semi horæ spatio manet, vt eam ad obitum peruenisse, quis dixerit, agitur nanque tertia hebdomada, ab huius morbi initio, quo tempore, & eius læuum brachium, paralyti affectum fuit. cæterum, huius morborum, & sæuarum affectionum, ortum inuestigans comperio iuuenem hanc, mensium suorum respondentiam debitam non habere, & id in causa esse puto, coryle donum siue orarum venarum ad uterum peruenientiū obstructionem, à crassa & viscida pituita multo sanguini mista, genitam, vnde quoque humori atrabiliario, qui sæpe per menses expurgari solet, via abdita, & occlusa cum sit, maxime dominatur, & viget, qui sufficiens est vterum ita male afficere, vt inde symptomata prædicta oriantur, quibus accedunt (vt dixi) pituitæ non exigua quantitas, & excrementis coniicio, veluti non contemnenda seminis genitalis redundantiæ, iuuenis (vt dixi), est, in delitiis agens, bonis fortunæ affluens, quæ omnia ita vterum afficiunt, vt eam in prædicta trans symptomata curum non sit, ex vtero enim ipso, humor cor petit, dein capiti, ac neruorum origini obrepit, vnde cordis extraneus motus, veluti paralytis, & membrorum ingens concussio ortum traxere, meminit nanque Hippocrates Diuinus, libro sexto Epidemion, Melancholicos magna ex parte comitiali morbo affici, & contra, morbo comitiali laborantes affici melancholia, atque horum vtrumlibet magis accidere, prout vel in hanc vel illam partem infirmitas vergat, & vt Galenus libro tertio de

locis affectis interpretatur, si atra bilis in corpus cerebri cadit, ex ea epileptici fiunt, si vero, in mentem siue temperaturam ipsius cerebri, melancholici redduntur, quippe, epilepsiam, quem vocant morbum comitalem, non solum pituita efficit, sed etiam atra bilis, ea præcipue, quam fecis sanguinem, vel melancholicum succum, aut sanguinem melancholicum appellamus, qui humor, in quibusdam plurimus prouenit, vel à temperatura ab initio contractus, vel à cibis, qui quum in venis consequuntur, in huiusmodi humorem transmutari solent, ut prædicto libro, capite quinto, memoriæ commendauit idem Galenus, quo in loco, sapientissime adnotat ex Hippocratis sententia, animam esse temperamentum quatuor qualitatum actiuarum, aut saltem, eam ab ipsarum temperatura permutari. vnde ut receptui canamus, quum primum melancholicus humor cor, dein capitis meatus occupauit, & neruorum obstructionem genuit, & eorū origini vitium impertiuit, omnia hæc pullularunt, nam quoties exacta obstructio fit, nulla fit neruorum retractio, sed magis exolutio, ut in apoplexia, & paralyti, euenire percipimus, in semiobstructione vero, neruorum fit conuulsio, & retractio, ac membrorum concussio, ut huic euenit iuueni, & fusius nostra prima diximus Centuria. Nec est, quod dubites, de brachij paralyti, quū sic affectum brachium, non mouetur, nec concutitur, impediēte neruorum & musculorum obstructione, spirituum transitum qui sensum & motum, prædicto impartiri solebant brachio, cæteri vero nerui, non sic affecti habebantur, vnde cætera membra concutiebantur. Hanc igitur curaturus, cum alii medici multa iam essent machinati, sic curationi initium dedimus. *Rx.* pilularum foetidarum scriptulum vnum, diagridii grana duo, melle rosaceo collatio excipiantur, & fiat pilula vna, quā hora septima noctis inauratam deglutiat. cæterum, catapotio hoc, alius respondit, clysteres nanque non admitterebat, nec est, quod obiicias, catapotium hoc non conuenire.

nire, ob brachij paralyſim, quoniam medicea regula eſt, ut in huius morbi initio, potentia & humorum diſſoluētia medicamenta non dentur, quia, medicamentum hoc potens cum ſit, exigua datur doſi, ut potens debile, à iunioribus dicatur medicis, item quia morbi initium elapſum iam diu erat. Miſſa facimus rot, & tam varia, quæ paroxyſmi tempore adminiſtrabantur, & decoctum ſequens deſcribemus, quo ipſa uſa eſt. ℞. foliorum & folliculorum ſenæ, thymi, epithymi, radicis hellebori nigri, ana vnciam mediam, polypodii quercini recentis, & contuſi, radicis petroſelini, ruſci, fœniculi, aſari, ana vnciam vnā, hermodatylorum, drachmas duas, paſſarum de corinthio, vncias duas, pomorum apianorum numero ſex, ſeminis aniſi, carui, fœniculi, ana drachmas tres, in libris ſex aquæ, fiat decoctio, quouſque maneāt libræ quatuor, facta colatura, & expreſſione, adde, ſyrupi de epithymo, de matricaria, de pomis, ana vnciam vnā, miſce, fiat potus longus, de quo ſingulis diebus, ſingulas octo vncias, ieiuino ſtomacho calidas bibat, totidemque duas horas ante cœnam. Porro origini neruorum, & brachio ſic deſcripſi. ℞. olei vulpini, camomillini, liliorum alborum, ana vnciam vnā ceræ parum, ad ignem fiat linimentum, iis enim intra triduum iſta recte valuit ut brachium paralyſi affectum non eſſe, ſed magis ob labores paroxyſmorum ſic male affectum reliquiſſe, in dubium verterem. Porro, cum iuuenis hæc, optimæ ſit habitudinis, & natura ſanguinea, ex pedis vena illi ſanguinem emittere iuſſimus, cæterum, cum ſaphena nunquam apparuerit, ad uenam iecorariam brachij deuenimus, ex qua, bona fide, iſta uena, ſanguinem emitti ad uiginti vncias permiſi, tum quia uires conitabant, tum quia ſanguis admodum craſſus, niger, & atrabilarius expedite fluebat, tum etiam, quia niſi ſanguis ita copioſe demeretur, nullum ex ſanguinis miſſione iuuentum ægrotans conſequeretur, ſed magis nocuentum, cum ex acerabulis ſue cotyledonibus, hoc eſt, e

oris ipsis uenarum, quæ ad materiam terminantur, sanguinem euacuare, & obstructions referare, necessariû erat, hoc enim sanguine deposito, melius ægra hæc habuit, & intra quatuor dies libera à tanta feuitie & tormento fuit, non sine omnium admiratione, & artis medicæ ingenti gloria.

S C H O L I A.

IV. BET Hippocrates, & Galenus assentitur, libris de ratione mixtus in morbis acutis, tum sepe alibi, in pleuritide sanguinis missionem copiosam fieri, ut etiam in ipsa inflammatione sanguis contentus euacuetur, adeo ut pro rubro limbus sanguis euadat, uel contra. proinde nos tantorum uirorum consilium sequuti, quum huiusmodi affectiones & symptomata ab obstructionibus impactis cœlydonibus, pœdere sciremus optimum, imo consiliû summû fore duximus, si saphenam præcipue in iuvene sanguinea, & boni habitus aperiremus, & sanguinem copiose demeremus. At quia pedis uena etiam diligenter inquisita nunquam comparuit, de basilica eum demere, necessarium esse deliberauimus, ideo copiose eum emitti constituimus, ut etiam (ut uerum fateamur) ad libras duas deuenerimus, nisi enim tantus demeretur sanguis, pr oculdubio, hæc peius haberet, & in deterius rueret, quia symptomata magis durarent, & in dies seuius cruciaretur, quum optimus sanguis depoueretur, & pessimus obstructione facta, remaneret, demum ut multa præcis dicam, aut ita copiose sanguis ex interna brachij uena emitti deberet, aut omnino supprimi. Ceterum, crucum scarificationem hoc in morbo perutilem esse, nisi ad ar. usq; eam respueret, omnes nouiss, hæc enim copiosa sanguinis emissionem, hæc sana euasit, & pulchre ualet.

Curatio septuagesimasexta, in qua agitur, de humidâ qualitate absque humore, hominem ad perniciem trahente.

MERCATOR orientalis, qui cubiculum restidine lapidea cameratum habitabat, & in eo dormiebat, ita ab humida qualitate absq; humore vexabatur, ut parum abfuerit, quin in tabem ueniret.

attestabantur autem notæ hæ, morbum immaterialem hunc humidum esse, quia ab aere illo ambiente humido, grauedinem corporis totius contraxerat, & eius facies tumescentiam albido quodam colore præ se ferebat, & humiditates in eius corpore non paucæ accrescebant, ut nulli sit dubium morbum hunc à nuda qualitate humida ortum trahere. Cæterum, cum homo hic sic affligeretur, eum ab eo cubiculo in alterum sicciori aere perflatum uenire curauimus, & exiccante uictu constituto, nonnullis adhibitis frictionibus, & exercitio admissio, intra mensem sanitatem obtinuit.

S C H O L I A.

HUMIDA qualitas ueluti qualibet alia, per se sola, sufficiens est, corpus humanum deperdere, & destruere, ut huius rei Autor est Aristoteles & Galenus, quibus ceteri philosophi adstipulantur, unde hominē hunc sic ab immateriali humiditate affligi, & in uitæ suæ perniciem deuenire, ni malo obstitereamus, mirum non est, cum quis tamen, humiditas absq; humore sufficiens non est dolorem excitare, ut huius rei Autor est Galenus, libris de facultatibus simpl. med. & de sympt. causis, in hunc differens modum, porro, uehementes eneniunt in tactu à naturali habitu transmutationes, ob uolentum calidi, frigidiq; occursum, atque ob eas res, quæ contundere, secare, extendere, aut erodere possunt, uam siccitas, humiditasq; nisi calori, frigoriue coniungantur, occursum suo uix inferre non consuevere. Hæc Galenus, quorum rationem, nos ex eo ibidem collectum, subiungimus, quia nulla res dolorem excitare potest, nisi eius occursum sit uehemens, & repentinus. Cæterum, cum humiditas & etiam siccitas, nullam uolentiam, aut molestam sensationem, in corporibus sensu præditis, introducere nate sint, consequens est, dolorem non inferant, in summa, humiditas, qualitas nuda, non est sufficiens dolorē excitare, quia subito & repente, tristē & molestam sensationem inducere non est potens, cum hoc tamen ipsa per se sola, absque humoris complicatione, humanam naturam exoluere, & deperdere paulatim absq; dolore, & tristi introducta repentina alteratione, potest, unde Consiliatorem, dictum Petrum Abanum, differentia 193. aberrare certum est, cum humiditatem, plurimum gignere non posse nisi caliditati, aut frigiditati, aut humori catarrhali iunctam duxerit, experientia namq; rarię

in animantibus à nobis dissectis compertum habemus eorum pulmones male esse affectos, nullo in eis comperto humore. Ceterum, Mesuem, & alios de hac re loquentes consulto pratermittimus, veluti Auicennam, qui hemitraneam ab intemperie nuda fieri non posse contra Alexandrū Trallianum contestatur. Sed qua ratione nos ipsi iudices estote.

Curatio septuagesima septima, in qua agitur, de visu diminuto, & corrupto, simulq; scotomia, ob suffusionem, & crassam nebulam, in altero oculorum apparentem.

MA ALEM ex Castris, Hebræus, uir qui Solimani Turcarum Imperatoris in ægypto omnes reditus in cura habet, diminute, & corrupte uidet, & Scotomia laborat, dextro nanque in oculo nubeculam crassam, & magnam patitur. Is Pisaurum uenit, ut à nobis curaretur. Cuius affectiones intimius consideranti, in mentem uenit, quod omnes fere ægyptiī homines duo morborum genera patiuntur, aliud oculorum obtenebrationem, aliud uero, testiculorum rupturam; euenit nanque oculorum morbus, ex assidua eleuatione & depreffione fasciæ turbinatæ, capiti obuolutæ, unde capite sudore perfuso, & nimis calido existente, de repente, eleuata fascia capiti obuoluta, refrigeratur, & humor ad oculos fluit, unde obstructio sæpe fit, & scotomia, & nubeculæ, & suffusiones oriuntur. Iis adde, aeris ipsius. Siccitatem, & acutiem ingentem, qui sufficiens est, humores subtiles, & fluxiles ita reddat, ut in oculis morbi ij pullulent, & eo magis concurrente puluere, continuo à vento eleuato, qui oculos ferit, & percutit, ex qua percussione, & aeris caliditate, & acutie, ad oculos humores fluunt, ex quibus omne genus morborum ipsis euenire poterit, præcipue ophthalmia, lippitudo dicta: & suffusio, vulgo cataracta, Græcis *ὀφθαλμία*, dicta: visus obscuritas, dicta omnimoda uel maxima ex parte uidendi interceptio, Græcis *Ἀμαυρότης*

cus: dilatatio & diminutio pupillæ, Græcis. *Μυδρῖασις*.
 Nuscitiosa affectio: in qua interdium, ægrotantes uident,
 sole uero accidente, obicurius, sed noctu omnino nihil.
 sed hæc, ad mentem Galeni, sint dicta, non uero secundum
 Herodotum, in suo introductorio, & definitionum
 libris, Galeno attributis, in quibus longe aliter ille de
 hoc morbo sentit, ut legenti manifestum euadet, accedunt
 morbis, ægyptiis hominibus uenientibus. *Ὀνυξ*,
 siue ungula, quam practicarum autores sanie intra corneam
 appellant, & Græcis, aliis uocibus *πῖρσις*, uel
πριος uocitatur, accedunt iis, albugines, siue nubeculæ,
 aut nebulæ, quæ si oculi superficiem tantum attingunt,
νεφελία dicuntur, si uero altius radices pertingunt *λευκίματα*,
 uocantur, utraq; uero si, ab ulceribus curatis remaneant,
 cicatrices appellari merentur, & albugines, quia in nigro oculi
 omnes candidæ cernuntur.
 Ulcera, quæ plerunque in adnata membrana, nunc in cornea,
 interdium etiam in palpebris, & oculorum angulis sunt,
 ueluti phlyctænæ, dictæ pustulæ exiguæ, & prerygion, idest,
 neruosa adnatæ membranæ eminentia, quæ ab angulo maiori
 oritur, & ad irim oculi, siue coronam dictam progreditur,
 latinis unguis dicitur, ueluti uariæ alix affectiones oculis
 uenire solitæ, quas silentio præterimus, quæ in ægypto hodie
 frequentissime ueniunt, & ipsis homines inibi hodie
 miserrime uexantur, ut Glaucedine, quæ nihil aliud est,
 quam cristallini humoris in coesum colorem mutatio,
 quæ forte curationem non admittit, ut inferius patebit
 latius. Cæterum, in ramices quoque incurrunt
 ægyptij homines, quia multam aquam ad
 extinguendam continuam sitim, & arcendum
 ingentem feruorem, bibunt, ob quam inferiora
 laxantur & dissoluuntur, ueluti ex assiduo balneo,
 & frequenti coitu, pendent enim illis genitalia
 membra, neque enim brachati incedunt, unde
 facile laxantur, & omentum rumpitur,
 & ad inferiora intestina descendunt.

Hunc igitur curaturus nosco eum temperatura bilio
 sum

sum exustū, ætate quinquagenarium, qui sinistro in oculo suffusionis initium habet, quam Auicēna guttam oculi appellat, uulgo uero kataractam, in dextro uero oculo, nubecula se offerebat, coloris subnigri, alterā ex quatuor membranulis, corneam scilicet, occupans, quæ nubecula phlyctēna appellari meretur, quū ex pustula exigua in ipso oculo, alijs etiam uarijs ex æthematis faciem foedantibus, ortum traxerit, subtus quam, & suffusionem esse, angurabar, ob quam ipse parum uidebat, immo in circuitu tanquam muscas percipiebat, & candelam accensam tanquam duas cōspiciebat. Cæterum, pro ea deponenda nubecula, ipse collyrium quoddam suo modo apparatus, habebat, quod habet. R. aquæ super cannas in nocte cadentis, libram mediam, uiridis æris, drachmam, sacchari candi, unciam unam, aloes, drach. duas, camphoræ scriptulum medium, sief albi, uncia mediam, moschi scriptulum mediū, misce, fiat collyrium, ex quo penna intincta sæpe oculo admoueat. Ego uero post uniuersum huius corpus sæpe purgatum, & eius quoque caput mundatum, immo post propinatum decoctum radicis synarum, ad uiginti dies, in quibus uaria collyria ipsis oculis admouimus, nubeculam ipsam subtilē adeo reddidimus, ut sub ea suffusionem latitasse deprehenderemus, altera uero alterius oculi, tantum abest, ut medicamentis obediērit, ut potius incrementum nō exiguum acceperit, qua de causa, utrāq; permittē ad perfectionem uenire, optimum consilium fore duximus, unde ab omni curatione abstineret, consulimus, immo oryza, caseo, babula carne, farro, & alijs edulij, crassum & lenum humorem gignentibus, uteretur, monuimus, ijs. n. suffusiones, crassitiem exactam, perfectionem, & complementum, ut opera manuali extrahantur, adquirunt, quibus depositis, ægrum recte ualeturum haud ambigimus, ut etenim apparebat suffusio hæc, ex ijs erat, quæ curationem admittere solent.

SCHOLIA.

Ἰ ποχύμα, hipochryma, romanis suffusio dicitur, & est, ut res ipsa indicat, et omnes medici describunt, humoris aquei inter chrysi:orden es corneam concretio, differt à glaucmate, siue glaucedine, quod glaucendo chrysalini humoris in cæsum colorem mutatio est, quæ forte nullam admittit curationem, suffusio uero ut inferius dicitur, maxime Auicenna, sen tertia libri tertij, sui canonis, morbum hunc, aquam appellat, alii uero practicarum autores Kataractam, alii, guttam, non nulli uero imaginationem, hunc eundem morbum appellant, diuersimode tamen, quoniam in principio, eum imaginationem appellant, quando precipue ægrotus imagines non ueras recipit. sed hic aduertendū duxi, quod imaginationes siue imagines hæ, ut indicium sunt suffusionis, ita si sexto elapso mense, post earum apparitionem, suffusio non apparuerit, tunc imagines siue imaginationes hæ reducende sunt ad caput de uertigine, siue scotomia, non uero ad caput de suffusione. sic enim hōe cum hæc literis commendaremus, mulier quedam imaginationes patiebatur, in quas ab hinc biennium lapsa erat, ad quam uocati nos, ignoratibus non nullis medicis, concludimus, morbum non esse initium suffusionis, sed magis eum esse reducendum ad caput de scotomia, quum imaginationes hæ quando suffusionem arguant, ad summum sextum mensem non superexcedunt, sed intra hoc tempus, suffusio apparet, & deoculatur, quod si tempus hoc transgreditur, & suffusio ipsa non deoculatur, tunc iam non suffusionis argumentum esse dicemus, sed magis, ut dixi, scotomie, nomine morbus meretur, ut Auicenna citato loco memoria commendauit, & ante eum greci authores. ceterum, suffusionum uarias species, curabiles & non curabiles, colliges ex practicis. hoc te unum scire uellem, quod si is qui suffusionem patitur, nihil lucis aut claritatis percipit, etiam si radios solares intuetur, talis sanus non euadet, secus autē, qui aliquid claritatis percipit, ut monacha diui Bartholamæi, & bebreus, à quibus me præsentē, nursinus, suffusiones extraxit, & postea recte uiderūt, item, percipitur suffusio apta opera manuali, quoties clauso altero oculo, alter digito compressus, & repente apertus, in eo suffusio dilatatur, sed non diuiditur, quod si oculo compresso, & confestim aperto, suffusio in partes diuidatur, & separetur, tunc imperfecta, curationem per acum non recipit, & tunc ægrotans cibarius crassum gignentibus succum uescatur, decet, quod si oculo compresso, & illico aperto, suffusio non mouetur, sed sic ut est, immobilis manet, talis crassa admodum

admodum est, & acu extrahi non poterit, plura uero de iis cōsulto pre-
termittimus, de quibus cum dabitur occasio sermonem facien-
us.

*Curatio septuagesimaoctaua, in qua agitur, de tubercu-
lo capiti exorto.*

QVI mecum olim ab hinc uigesimalum quintum
annum, oceanum nauigauit, nunc Pisaurum ue-
nit, ubi cum testudineam camaram habitaret,
(ob uarias forte quas habet merces) in capitis syncipi-
te dextram partem respiciente, tuberculum passus est,
tactu durum, sed doloris non expertem, ex quo, & hu-
mor ad oculum dextrum descendit, ipsum quasi ex con-
tusu, denigratum reddens, cum quibus & caput uniuersum
dolebat, & aliquantulum febris pertentabatur. uir
etenim hic robustus est, temperatura sanguineus, annos
natus quadraginta, quem curaturus, primo deonerata
per clysterem aluo, ex eius cephalica uena, locum affe-
ctum respiciente, sanguinis uncias octo demere iussi,
& tuberculum hoc linimento inungi. *R.* olei rosacei
unciam unam, pulueris rosarum, camomillæ, an. drach.
duas, ceræ parum, misce fiat linimentum, oculus tamen
rosacea aqua lineo panno excepta fouebatur, ac sæpe
innouabatur. Cæterum, quum hæc machinabamur, cor-
pus uniuersum syrupis ex endiuia & rosaceo simplici,
præparatum, purgauimus, ac postea ab oculo, inflatione
& nigritie leuata, capitis tuberculum diu perdurans, ex
ammoniaco ad emplastri formam redacto, sæpe applici-
to, euauuit, & ægrotus ipse sanus euasit.

*Curatio septuagesimanona, de ulceribus in uis uis
maximo cum ardore derelictis, ex curatione carun-
cularum.*

ABRAAMVS, qui Pisauri habitat, & iam diu ob
carunculas in collo uesicæ habitas, difficulter me-
iebat, cum à gallo empyrico curaretur, in graui-
fima

suma symptomata, & uitæ suæ periculum incidit, nam ulcera grauiā in uijs urinarijs facta sunt, ob quæ cum meiebat, ita acritudine intensa, & maxima cruciabatur, ut alta uoce exclamaret, immo ob ea collum uesicæ ita contrahabatur, ut raro meieret. Cæterum, ut hunc à tanto malo liberarem, primo symptomata, hoc est, urinx ardorem, suppressum, siue leuandum putauimus. proinde syphone, siue iniectorio, per uirgam lac muliebre recens multum immitti iussimus, utque hoc sæpe attarent cõmendauimus, dein uero, lactis uice, ad collyrium sequens deuenimus, quod habet. R. rosarum siccarum pugillum medium, seminis lini, seminis maluarũ, an. unciam mediam, seminis citruli, melonis, cucurbitæ, portulacæ, papaueris, an. drach. duas, seminis halikakabi, numero. x. in libra una & alterius media aque fiat decoctio secundum artem & coletur, cui colaturæ adde, trachiscorum alkakengi, halikakabi dicti, unciam mediam, sacchari candi uncias duas, camphoræ drach. unā, misce, fiat collyrium, quo collyrio per syphonem iniecto, & urinx acredo infringebarur, & ulcera eluebantur, extergebanturq; & urina libere eiacularatur, quandoque uero trochiscus siue pastillus halichachabi, uno uel altero grano opij, adiecto, iniiciebatur. non me latet, passillos hos halichachabi, opio etiam parari, sed apud me absq; opio parati magis laudantur, cum medici iudicio, opium addi, & minui poterit, sed tunc lacte dilui possunt, aut aqua rosacea, uel plantaginis, uel portulacæ, uel luti pastilli diaphisalidæ, sed tunc unguentum rosaceum, & populeon renum regioni, & uirgæ radici, ac inter testiculos & anũ applicabatur, quibus remedijs, statuto optimo uictus ordine, hoc est, ex pullo conuulso, & portiuncula ptisanæ, uel per se sola ptisana, uel panatela simplicis, aut ex pulli iure parata, & ordeacea aqua in potu admissa, intra octo dies liber euasit, syrupos tamen uiolaceum & capillorum ueneris decocto supra signato dilutos, iis diebus bibebat, sed & clysteres ut alium respon-

dentem

dentem haberet, iniiciendos tunc curauimus. cæterum, hic cum recte ualeret, sed adhuc non nihil saniei per uirgam emitteret, elapso mense, cum uxore coiuit, unde testiculus sinister crassus maximo cū rubore & dolore est redditus. cæterū, ex fabacea & ordacea farina, adiecto oleo rosaceo, parato emplastro, optimo præstante uictus ordine, sanitatem exactam adeptus est. nobiscū hac in curatione erat Laudadeus Blanes, hebreus, Reuerendissimi Cardinalis Crispi, medicus doctus & probus.

Curatio octuagesima, in qua agitur, de crustis, pueri caput occupantibus, & ad oculos descendantibus.

SAMVELIS Catalani puer recens natus, crustas in capite patiebatur, quæ ad oculos descendebant, & ita eos occupabāt, ut timor esset, ne in ipsis uitium aliquod impingeret. nos igitur huic occurrentes uictio, iubemus, ut nutrix optimo uictus ordine utatur, simulq; parte, & optimis edulijis uescatur, atq; ut ex ubere suo, ulcera ipsa multo lacte irroret, ac postea, coronali capitis parti, uersus sincyput, folium caulis tepidum admo-ueat, ac sepe innouet, iis enim facillimis remedijs puer liber intra paucos dies fuit. possent quoq; huiuscemodi crustæ è capite leuari decocto maluarum & furfurū, ueluti aqua lauati panis, adiecto butyro, uel oleo rosaceo, aut utroq; simul, nonnullæ uero mulierculæ, folijs hedæ-raz adplicitis, opus hoc complent. cæterum, cum olim alter huius uiri filiolus similem pateretur affectionem, & sinistre eum medici tractarent, misere puerum in utriusque oculi suffusionē traxerunt, qui & nunc elapso triennio, eodem laborat morbo, nondum autem exactum incrementum suffusiones adeptæ sunt, ut opera manuali extrahi possint.

Curatio octuagesimaprima, in qua agitur de febre diaria, ob frigus eueniente, simul, quòd omne genus febris, cor pro subiecto habet.

QVI frigus passus est ingens, domum cum se reciperet, febre correptus est, ad hæc, caput dolebat, & non leuiter afflictabatur. cæterum, ad eum accersitus, arteriarum pulsus non admodum extranaturam suam, nec longe à proprijs dissidentes comperio, sed & lotium non admodum à naturali dissidebat, immo corporis functiones, siue actiones omnes nō multum lesæ erant, quæ de re, febrem ipsam diariam esse prædixi, id quod ita esse, successus probauit, per leuē autem quendam madorem exoluta febris sequēti die fuit.

S C H O L I A.

FRIGVS diariam febrem ex accidenti gignit, quia expiramenta & cutim claudit, & densat, unde effluuium quoddam solutum cohibetur, quòd si calidum & acre esse contingat febrem gignit, seu benignum, plenitudinem. cæterum in omnium medicorum ore est, febris diaria subiectum spiritus esse, veluti putride humores, hectica uero cordis corpus; & pro exemplo adducit famigeratissimam apud Galenum & ceteros medicos similitudinē, diaria sic febris dicta, quod unum tantummodo diem durat, similis est uero calido, qui utri includitur, ut enim aer calidus utrem cui includitur, calefacit, ita spiritus plus iusto calefactus, corpus calfacit, diaria febris igitur subiectum, ii spiritus constitunt, ueluti putride, humores, quoniam quoties in humoribus succenditur calor cum putredine, febris oritur, quam putridam medici appellamus, est quæ similis aquæ calide: ut enim aqua calida, uas frigidum cui infunditur calfacere potest, ita & humores plus iusto calefacti, corpus calfaciunt, non minus, si calor præternaturalis contingat in membris accendi solidis, hectica resurget, quæ a similis uasi est calido, quæ admodum enim uas calidum, aquam frigidam quæ infunditur calefacit, ita hectica, quæ membris fixa est, humores omnes corporis ex calfacere potest. Cæterum, similitudo hæc, ut à tantis uiris celebrata, ita pro uera & optimâ, reputanda est, non eo tamen inde arguere quis poterit, dia-

æ spiritus subiectum esse, nec putrida humores, cum re uera, omnis febris subiectum, cordis corpus sit, non enim febris res inanimata subiectum esse potest, ut humores, & spiritus, qui dubio procul inanimati sunt: necesse est igitur cordis substantia, omnis febris subiectum dicatur. Erit igitur spiritus calore febrili succensus, causa diarie febris, quia carnem siue cordis substantiam inficit: affectus igitur ille, actiones cordis primario ledens, mortuus siue diaria febris dicitur, ueluti putrida, quoties humores putridi, & febrili calore infecti cor petierint, & inde cætera membra, ueluti hectica, quoties cordis ipsius substantia, apprimo à calore febrili infesta euaserit, ut huius rei Auicenna quoque Auctor est, seu prima, libri quarti.

Curatio octuagesima secunda, in qua agitur de Aphthis.

PVER Abraami Catalani, qui aphtas in lingua, palato, & labiis pariebat, & ex eisdem multum torquebatur, à colluto ore, hoc lauacro optime habuit. Rec. rosarum rubearum, sumachiorum, summitatum rubi, balaustiorum, ana pugillum medium, in aqua fiat decoctio sufficiens. facta colatura & expressione, adde sacchari candi uncias duas, aluminis roche crudi unciam unam, misce fiat lauacrum, ex quo lineus panus imbuatur, atq; eo os colluatur, quandoque uero puluisculus hic intra os indebatur, quibus intra octo dies sanitatem obtinuit, habet autem puluisculus sic. Rec. pulueris rosarum rubearum, sumachiorum, balaustiorum, ana drachmam unam, & alterius mediam, sacchari albi, & fini, drachmas duas, aluminis roche crudi drachmam unam, misce fiat pulvis cuius portiunculam in os mitte.

Curatio octuagesima tertia, in qua agitur, de symptomaticis quibusdam mulieri cuidam sterili, nonnulla ebibenti, ut prægnans euaderet, abortis.

MULIER infœcunda, & sobolis procreandæ aut dissimulæ, tum ut uiro placeret, tum quia à parentibus audierat, hominem sine liberis decedentem

dentem male apud inferos cruciari, ab obstetrice auer-
tendæ sterilitatis remediū petit, obstetrix uero, ut om-
nium aliarum mos est, remedium non deesse, imo ex-
perimentum apud se tale haberi, ut eo plures ad conce-
ptionem preparasse mulieres, effusis multis & uariis uer-
bis affirmaret. Cæterum, hæc audissimè remedium ex-
poscens, quod non aliunde quàm ex puro pipere, &
gingibere, paratum habebatur, summa cum uoluptate
ebibit, post cuius potum, altero interposito die, ita an-
gustis, & cordis pressuris tenebatur, ad hæc fauciu stri-
ctura, ardore ueluti pulsuum minutionibus, & uigi-
lio, ut eam breui morituram assidentes crederent. Ego
uero, bona ægrotantis fortuna, ut qui alteram ab eadē
obstetrice, ita tractatam iam curaueram mulierem bo-
no esse animo iulsi, & contra prædictas affectiones, ita
inuado, & primo fecibus per clystesem ex aluo deposi-
tis, iecur hoc linimento illini feci, quod habet. *R.* vn-
guenti santalini, unciam unam & alterius mediam, ro-
facei, unciam unam, aceti rosacei parum, misce fiat lini-
mentum, quo leniter iecur inungatur. Cæterum, cordis
regio quoque inungebatur, sic. *R.* unguenti de nen-
phare uncias duas pulueris coralij rubri, drach. mediā,
aceti rosacei parum, misce fiat linimentum, timor nanq;
erat, ut ne hæc in hecticam laberetur febrim, ad collum
tamen, ut quæ tanquam strangulata, ob nimium ardorem
in eo perceptum, iacebat, de foris hoc admouebatur li-
nimentum. *R.* unguenti rosacei, populeonis utriusque
unciam unam, camphorę drachmam mediam, aceti parū
misce fiat unguentum, porro: ut gargarizet, hoc decocto
frequenter utatur suauissimus. *R.* ordeï, rosarum, uiola-
rum, nimpheæ, foliorum plantaginis ana manipulum
unum, in libris tribus aquæ, fiat decoctio secundum ar-
tem, facta colatura, & expressione, adde, rob mororum,
syrupi acerosi simplicis ana unciam unam, camphorę
drachmam mediam, misce fiat gargarissimus: ut quoq; in
aurora biberet, sic perscriptum fuit. *R.* foliorum en-

diuix, lactucæ, cicoreæ, uiolarum, rosarum, ana manipul.
unum, calicum papaueris albi, pugillum medium, seminis
melonis mundi, unciam unam, & alterius mediam,
prunorum pinguium, decem, sebestem, iuiubarum, ana
num. xii. tamarindorum, unciam unam, santalorum ru-
beorum, unciam mediam, in libris septem aquæ, fiat de-
coctio, quousque maneant libræ quinque, facta colatura,
adde, syrupi de cicorea simplici, uncias tres, misce,
fiat Iulep. longum, de quo ieiuno stomacho uncias octo
bibat, nocte uero cum it dormitum, diacodij simplicis
orbiculo uno uel altero, drachmę pondere utatur. ui-
ctus huic perscriptus, contusum pulli, cum parte altera
ptisanę erat, potus uero ordeacea aqua, iis enim post
elapso quadraginta dies sanitatem adeptus est. admissus
est autem in hac curatione Marcus, ducis Vrbinatis Il-
lustrissimi, medicus doctus, quum eo tempore, ingenti
colico dolore ipse cruciaretur.

S C H O L I A.

Q V V M varia sint sterilitatis cause, varia sint indicationes cura-
trices, & varia ipsa remedia decet, ex remedijs tamen que empirice ac-
cipiuntur, nulla seruata indicatione, aut à mala qualitate uterum insi-
ciente, aut à mulieris uel viri intemperie, aut varijs alijs, que non ua-
cat, nec puto esse operæpretium referre, aloë est, que tum ieiuno stoma-
cho, tum quando uadit dormitum, mulier deuorare debet, ita enim ex-
perimentum hoc pro certo habetur, ut non dubitem mulieres eo utentas
mihi pro eo gratiam habituras, dosis autem pulueris, scriptulus sit de-
cet, aut semidrachma, nebula abscondita, ac pauculo iulepo, ut in bolo
cassie, qui deuoratur fieri solet, amarissima etenim ut nostis est aloë, que
ad aliquot dies sic deuorari debet.

*Curatio octuagesimaquarta, in qua agitur, de quodam
monacho, qui amore cuiusdā puellæ captus, seipsum
(ueneno hausto) interemit.*

P A V L V S. monachus, ex ordine cruciferorum, iu-
uenis uiginti annorum, & ex Aquila oriundus, Pi-
sauri apud Cenobium sancti spiritus, cum ageret,
puellam

puellam nomine Catharinam Ariminensem, & filiã forte Ortulani, orti monachorum curam habeatis, amare cœpit, quam successu temporis ita impatiẽter amabat, & deperiebat, ut sæpe puellam in uxorem ducere, cum eaque repudiata cuculla, & monachali uoto, ad Germanos confugere, promitteret, unde flexis genibus, eã non raro ita orabat, ut illius misereretur, ut nisi eius uotis & precibus annueret, aut mẽtore se moriturum, aut sese interfectorum asseueraret, porro, monachus hic, puellę huius amore ita deflagrauit, ut eam cum iam in amorem suum trahi non posse persentiret, animum desponderit, clam enim ex officina pharmacopolia emprum uitriolum deglutiuit, à quo exhausto, male habere monachus cœpit, ita ut in ventriculi erosiones, & uomitum, & fecesum deuenerit, ad hæc, linguę nigredinem, & ipsius crassitiem, demum symptomatis auctis, & prostratis uiribus, rem aliis patefecit monachis, sed accersiti ad eum medici, breui ipsum deploratum reliquerunt, & merito, ouum eo die, uitam cum morte cõmutauerit, & amoris bonus monachus poenas luerit. Pisauri hæc eueneret, quinto die Mensis Februarii, 1556.

Curatio octuagesimaquinta, in qua agitur de puero comorso à cane, plastrum continuo comitante.

PVER natus annos duodecim, à cane plastrum continuo comitante, in crure demorsus fuit, sequenti uero die, eadem hora, puer rigore, succedente ingenti postea feбри correptus est, ad quem uocatus ipse, & accersito chirurgo, locum demorium scarificare iubeo non nisi profundioribus quibusdam uulnusculis, & calido uino lauare, postea uero crure optime absterfo, loco affecto hoc emplastrum admoueri iubeo, quo breui melius habuit, & intra paucos dies ex toto sanitatem adeptus est, sic autem emplastrum habet. Coepam unam acrem accipe, alliorum caput, siue radicem mediam, the-

riaces optimæ, unciam mediam, foliorum balotes, id est marrubij foetidi, melissæ, ana pugillum medium, rubiæ minoris unciam mediam, fermenti uncias duas, omnia pistentur, & loco affecto, superponantur, quibus, ut dixi, sanitatem breui obtinuit.

S C H O L I A.

OMNES canes aliquid ueneni in se habere, præter quod omnes docti firmiter medici, historia illa, quæ de Baldo iuris peritissimo circum fertur, attestatur. Nam cum sapiens uir ille, à caniculo in delictis habito, demorsus in labro esset, & medici præsentēs, parum ueneni morsus recordati, uulnus ad cicatricem breui traxissent, inde mortem contraxit, ut latius alius diximus.

Curatio octuagesimasexta, in qua agitur, de sanguinis reiectione.

DIUA Luna, Vxor Magnifici Leonis Abarbenelij, utero cum gereret, ut ipsa credebat, sed falso, & quartum ageret mensem suppressionis menses, ob maiorem & mestitiam repente euenientem, menstrui sanguinis non nihil emisit, adeo ut ne in abortum laberetur timeret. Cæterum, sexto mense à retentione menstruorum, dulcedinem in ore persensisse, me certiore fecit, quā ex sanguinis redundantia euenisse cōieci, porro, elapsis tribus diebus, hæc in sanguinis spiritum incidit, quem non nisi tussi reiectabat, ad hæc, in pectore dolorem persentiebat, & sanguis eiectus non admodum multus erat, nec rubicundus, sed potius subnigricans, & grumosus, ut in pectore affectionem esse, ne mini dubium esset, à thorace etenim concretus sanguis ad pulmones, ingenti tussi transmittitur, & inde dissoluitur, & postea iterum, cogitur, & concretus expuitur. Cæterum, cum huic nonnulla, me absente præscripta essent, sequenti die ad eam accedens, & omnia confiderans, ex interna dextri brachij uena, sanguinis uncias

sex demere iussi, qui oīno biliosus & florid⁹ erat, à quo extracto, melius habere coepit, ut sequenti die, ex toto sanguis cohibitus esset, huic aer frigidus erat, & somnus longus permittebatur, nam & si somnus internis affectionibus noceat, quia in eo spiritus, & sanguis intro abeunt, nihil minus in hac affectione, eum multum afferre iuuamenti, scimus, quia tussis cohibetur, & uena consolidatur, & consequenter sanguis constringitur, quod potissimum in hac curatione esse, & à medico in primis considerandum, docuit Galenus libro de compositione medi. s. l. proinde ceruicalia, & culcitra penna confitas fugiebat, non minus ac uestes pellibus fulcitas. Cibus porro, quia nunquam febris apparuit, primo ex amylo parabat, dein uero, pullus oryza, & paucis sumachiorum semine, aromatatum uice, aqua calybeata incoctus fuit, quanquam postea, caput cinaræ, chichophilum dicimus, adiectum in pulli coctura fuit, non nunquam uero uice chichophili, radices simphiti in taleolas redactas iniiciebamus, quas interdum nostris monitis, aqua refrigeratas, sic crudas gustabat, & earum uice eclegma ex ipsis & paucis bolo armeno, ac paucis gummi dragacanto, syrupo myrtino exceptis, lambebat. hæc porro, nostris monitis, acuta omnia fugiebat, ut acetum, sale, sinapim, uinum, cuius uice, aquam bibebat, & aromatatum omne genus, ueluti acris omnia, in aurora uero, ieiunio itoma cho, syrupum hunc deglutiebat. R. syrupi rosacei de rosis siccis, myrtini, ana drachmas sex, aquarum portulacæ, plantaginis, farfaræ, ana unciam unam, misce fiat syrupus. Cæterum, & si tribus diebus ex toto bene haberet; nec sanguinem amplius eiecitaret, in eodem tamen regimine ad aliquot dies, meis monitis perseuerauit, & regie uiuit.

SCHOLIA.

SANGVIS per os rejicitur uario modo, aliquando ab ore, & tunc

sola expuitione eicitur, aliquando effluit à faucibus, & tunc creatus spuitur, aliquando à gula, siue stomacho, uel eius ima parte uentriculo dicta, & tunc uomitu foras transmittitur, aliquando à membris spiritalibus, & tussi pellitur. Caterum, cum egrotans hac tussi sanguinem spueret, consequens erat asserere, ex ipsis spiritalibus membris sanguinem spueret, nec enim à capite in pectus, ut saepe fieri solet, sanguis cadebat, quod Galenus summopere notandum suadet. 4. libro de locis affectis, capite sexto, nonnullos imperitos medicos uellicando. cum igitur ex spiritalibus membris sanguis reiciebatur, dignum quæsitum est, an ex pulmone, uel potius ex ipso thorace, sed quod non ex pulmone, uel ex ijs probatum habeo, quia sanguis non spumofus erat, nec subalbidus ex interuallo prodien, quanquam in hoc signo, de sanguine spumoso, Auicenna fen decima libri terti, capite, de sanguinis reiectione priscos tacite suggillat, cum saepe ex trachea arteria, sanguis spumofus, ueluti à thorace quoque effluat, & non à pulmone, proinde, fallax signum spumofum sanguinem esse, Auicenna credit, cum hoc tamen uerum hoc esse scimus, quod nunquam à pulmonibus sanguis effluit, qui non spumofus, & subalbidus sit, ad hæc, tam & si sanguis à pulmonibus effluat, absque dolore tamen exit, cum pulmones neruis careant, uel saltem perexiguos, & paucos habent, quibus dolorem non percipiunt: cum igitur in pectore dolor percipiebatur probabilius erat asserere, ex thorace sanguinem effluxisse. refert autem Galenus libro citato, de locis affectis, capite sexto, Quacunque thoracis parte dolente si quis sanguinem non multum, nec rubrum, sed magis nigricantem & grumofum spuerit, huic pectus primaria effectione affici, certum esse, quæ sane doctrina, ut certa, ita aphoristica sit meretur, cum igitur huic egrotanti omnia hæc euenerint, consequens est, affirmare, sanguinem ex thorace effluere. Caterum, an ex uena disrupta, uel exesa, an ex eius osculo, plus iusto laxo, & aperta hoc opus hic labor est, habet autem una quæque harum malarum affectionem, suam peculiarem curationem, nam si uena disrupta fuerit, consolidantibus medicamentis curari debet, si exesa, siue corrosa, optimis cæbariis, corrosionem reuertentibus, & nonnullis pharmacis ad carnis generationem facientibus, si uero, ob osculum uenæ plus iusto laxum, obstruentibus, sunt autem obstruentia, contingentia omnia, quorum magna sylua extat, quam nec uacat, nec puto esse operæ precium recensere, receptui igitur canentes, uenam thoracis hanc, ex qua sanguis effluebat, non fuisse disruptam, uel ex hoc probatum esse dicemus, quia nulla causa procathartica autecessit, ex qua, uena plerunque disrumpi solet, non casus, non uaciferatio, non poderis alicuius grauis subleuatio, & eo ma

gis pectus comprimentis, non huiusmodi alia, ad hac, quod in uena rupta, sanguis copiosus exiit, nec admodum difficilis curatu est, modo, medicus dexter, & diligens illico in principio curationis sit, retractiones, euacuationes, & deriuationes exerendo, & pernecessaria remedia ad aptando, sed quod non sit exesa uena, pates, quia non destillatio ulla praecesserit, uel tanta, quae exederet, & uenam corrodere ualeret, difficulter autem uena exesa curatur, & eo magis, si à destillatione euenierit, ut Galeus refert, libris methodi medendi. consonum igitur asserere erit, sanguinem hunc, ob uenae osculum plus iusto adaperiunt, exire, uā quum haec mulier iuuenis sit, & in delitijs agat, optimis affueta cibarijs, & cui sanguis menstruus retentus est, non mirandum, si sanguis copiosus subtilis, & bilem praesferens, oscula uenarum dissoluat, laxet, & aperiat, diximus igitur, si ob uenae osculum laxatum, sanguis effluere contingat, constringentibus, siue obstruentibus, curationem perfici debere, quibus, ut docet Galenus, aliquod aperiens, & uiam sternens medicamentum, misceri debet, non eo tamen magna in quantitate, ut constringentium uires hebetet, attenuet, & minuat, sed magis ut eas cito ualidas, & potentes, ac manu ducentes, ab stomacho ad recur, & ex iecore per uenam cavaam ad cor, & inde ad locum affectum penetrare faciat. nouissis autem ex prima harum medicamentum curationum centuria, quae pectus per tracheam arteriam intrare debent, eam lambendo assumi debere, homine non nisi supino stante, hoc est, capite ad dorsum reflexo. Quod uero ad praesagium attinet, audi, tradit Hippocrates libro quarto aphor. sanguis quauiscunque sursum, malum, quem intellige, per os, & si magna copia fuerit, & cum febre, quod uero ita Hippocrates intelligendus sit, ipse se ipsum exponit, libro septimo, eiusdem uoluminum, cum dicat, quicunque sanguinem euomit, si sine febre, sine periculo est, cum febre uero periculo non uacat: memini me apud castellum album; iuuenem quendam cognomento syluam, sanguinis reiectione, intra diem obisse; nam hic cum recte ualeret, & uxorem iuuenem crassam et magnam, incubam, hoc est, supra eum cubantem, sepe faceret, in uena cauae rupturam deuenit, & breui effluxo toto ex corpore sanguine, uitam cum morte commutauit.

Curatio octuagesima septima, in qua agitur, de muliere, quae cum uterum gereret, melancholica euadebat.

MULIER Pisarenis, & uxor forte illius, qui uiperas nobis Anconam pro conficiendis thetriacis pastillis, deferbat, facie nigricans, cum,

utere

utero gereret, melancholia morbo detinebatur, & ita uaria & multa effuriebat, ut omnibus admirationi esset, ob retentos forte menses, melancholiā prae se ferentes, morbus hic originem trahebat, memini autē me, aliam Anconae uidisse, quae cum pariebat, melancholica quoque euadebat, ut primis dixi centurijs, ita enim uaria & multa pro uaria melancholia miscella euenire contingunt, oporteret igitur, ante conceptionem mulierem hanc, de qua curatio nostra agit, optime purgare.

Curatio octuagesimaoctaua, in qua agitur, de mira quadam carnea excrescentia, à mulieris inguinibus pendente, pondere uigintiquinque librarum.

IN hospitali Pisaurenfi, mulier nata annos quadragintaquinque, carnosam quādam excrescentiam, ab inguinibus nascentem, pondere fere uigintiquinque librarum, patiebatur, quae nō minus illi inter crura pendebat, ac ramex intestinalis, qui uiris saepe euenire contingit, & sacci instar inter crura pender. hæc cum à me uisa esset, paucis interiectis diebus, diem suum obiit, quā illico cōuocatis undique medicis, & chirurgicis, dissecuius, & prominentem carnositatem dictam, per medium scindimus, in qua nec intestina asseruabatur, ut nonnulli putabant, nec intus uterus cōtinebatur, ut alij credebant, sed nec in ea aquositas aliqua erat, sed tota ipsa pendula, caro erat, alba, puitosa, uberis carnē prae se ferens, nam uulua os, in parte huius pedulae alta, continebatur. ceterum, hac deformi carnositate incisa, & recte uisa, ad membrorum naturalium contemplationem, nos diuertimus, nam huius iecur, ita magnū & crassum uidebatur, ut sex equaret libras, nulla in eo diuisione cōspecta, proinde desinat Syluius in Vesalium maledicta profundere, doctus nanque est Syluius parisiensis, & cuius doctrinae, ego multum tribuo. At, cum ueritas ipsa, ante omnia sit praefenda, iubente sic platone, uel me-

liori

liori autore, ea de causa, Vesalio, quàm Syluio adherendum putarim. Sed & lien in hoc corpore, crassitie, lentore, & magnitudine, non recte ualere indicabat, unde membra hæc naturalia cum infecta essent, & male haberent, uice sanguinis, pituitosum excrementum gignebant, quod ad locum decliuem illum transmissum, deformem hanc carnositatem genuit, intra annū autem pendula hæc admirandam magnitudinem accepit, ceterum, huius mulieris uterus ita intra intestinum rectum & uesicam contractus locabatur, ut altera uesica ab imperitis, & parum in Anatomia exercitatis crederetur, solet autem huiusmodi uterus in nonnullis mulieribus non raro conspici, præcipue sterilibus, & quæ nunquam pepererunt, sed iis quoque mamillæ parue, & contractæ sunt, ut ex illis, uteri paruitas & exiguitas etiam arguatur.

Curatio octuagesimanona, in qua agitur, de topico quodam remedio, optimo & tuto, scabiei conueniente.

VT SCABIES facile decidat, præsertim à corporibus delicatis, accipe, herbarum fumi terræ, senæ, lapathi, ana pugillum unum, hellebori nigri vnciam unam, in aqua iustæ quantitatis omnia infundantur & bulliant parum, ex quo decocto, scabies lauetur, sed postea absterse corpore, hoc linimento scabiem inunge, & breui deiciet. Accipe olei communis, vncias duas, aceti mediam, sulphuris in puluerem redacti & lineo pāno excepti, vnciam unam, omnia in ollulam iniucito, & ad ignem bullire finito, quousque acetū absumptum sit, hoc enim linteo continente sulphur, sic oleo illo inuncto, scabiem inunge, & facile decideret, etiā non præcedente herbarum lauacro, opus breui cōsequeris, si ter, quaterve, in die illines scabiem.

S C H O L I A.

EST sulphur medicamentum ad scabiem satis idoneum, & securū, ut de quo dicat Galenus, quod intus non remittat sed magis foras extrahat, ut apud eum legitur libris de facult. simpl. med.

Curatio nonagesima, in qua agitur, de punctura ex piscis spina, in digito oborta.

A NNA Pinta, mulier honesta, quæ apud anglos diu egit, & uxor illius, qui apud indos multos egit annos, & multas callet linguas, Pisauri, cū pisces desquamaret, forte in pisciculū paruum subalbidum, quem araneum uulgus appellat, incidit, qui in dorso ut habet alam parua, ita spina, & aculeo uno uel altero, insignitam, armatamve, quibus pollicem digitū imprudens transfixit, tanto dolore, & sæuitia, ut mortē precaretur, neruus autem punctus fuit, ob id seca punctura hæc appellabitur, ad quam accedentes nos, illico per chirurgum scalpello puncturæ foramen dilatari iussimus, ut si quæ esset spinæ alicuius portiuncula auelleretur, ac postea scarificare mandauimus, aderat autem mulieris huius alia amica, quæ ore suo sanguinem à digito sic scarificato sugebat, quo ad nobis satis uisum fuit, pro curationis ratione. Cæterum, puncturæ, topicum remedium hoc ad mouere mandauimus. ℞. sagapeni, kalbanes, terebenthinæ, ana drachmam mediam, olei rosati completi, vnciam mediam, theriaces drach. vnam. pulueris radicis cannarum, drach. mediam, misce, fiat unguentum solidum, & ad moueatur, quo intra quatuor dies, sana euasit, nec sanguinem mittere per venæ sectionem opus fuit.

S C H O L I A.

PRO salute huius mulieris, in dubium uersum fuit, an tunc, hæc punctura initio, affligente dolore, & tumescente manu, & brachio, defen-

defendens, siue repercutiens aliquod medicamentum, quod frigidum natura esse solet, applicare deberemus, ut humorum fluxus coliberetur, coercereturque. Et demum, post multa hinc inde adducta, & dicta, conclusum fuit, quod non iubente sic Galeno, libro sexto de morbis curandis, non procul a principio, ubi historiam enarrat iuuenis philosophia deducti, in medio articulo manus, puncturam habentis, & ita inquit, Nam id quoque uel in primis semper habendum cura est, ne quid ex ijs quae vulnus contingent, frigidum sit, quandoquidem ipsa laborans pars & sensibilis maxime est, & principium partium primatis continua, & temperamento suo frigida, quorum omnium occasione, & ex facili a frigido offenditur, & suam offensam impertit cerebro: quod si ex ijs fuerit, quae in musculos perueniant, etiam conuulsionem facile accersit, si quidem monstratum est, musculos uoluntarij motus instrumenta esse, idem fore & in tendonibus expectabis, ijsdem de causis. Ceterum, cum memoratum remedium tum uulneri ipsi iuuenis imposuisssem, tum uera partium quae supra erant, non parum eodem complexus fuisssem, quae circa axillas, collum, caputque eius erant, omnia calente oleo assidue madefici. Hae Galenus, per quae nos docet, frigida in nervi punctura surgiant omnia, quia facile, exangues nervi cum sint, & frigidi, a scititia frigidityte, eorum originem, cerebrum, & nucham, refrigerabunt, & conuulsionem creabunt, proinde uel punctura in digito stante, oleo sabino calente, uel aliquo simili, ab aselis ad digitum male affectum, saepe manus foveri debet, id quod clarius paulo inferius tradit, cum dicat, ac quae ad ulceris curationem attinent, hic quoque sunt eadem. Ceterum, destrahere largius sanguinem, ac tenui magis quam in illis uti uictu, tum in quiete omnino, ac lectulo molli, hominem continere oportet, tum oleo calenti, ubertim in axillis, collo, tendonibus, ligamentis, & capite, uti, quod si vulneratus nervus ex ijs sit, qui in crure habentur, sicuti cum in manu erat, ale, ita in ijs bubones largo oleo imbuendi, tum per totam spinam, ad collum, & caput ascendendum. habetenus Galenus, qui paucis citatis iis, ita rem haberi indicat, ut non opus sit illius varios nunc adducere locos, ut ex libris de comp. med. S. L. Ceterum, euphorbium consulto praetermissi, quae in hac curatione, Galeno suadente, tuto uti poteramus, cum nervus denudatus non apparebat, abnegat autem Galenus in nervo denudato euphorbium, ueluti acria, & irritantia medicamenta, adeo ut Terebenthinam non nisi elotam admittat, sed tunc, unguentum ex calce elota, summo pericutolet, ueluti ex pompholige, non minus & medicamentum diacatharticos dictum, quae omnia remedia, ex libris de compo. medic. S. Genus petenda

petenda sunt. Ceterum, in horum remediorum usu, & applicatione, hominis temperatura, ac compositio, consideranda est, robustus enim vir fortis & acris, magis fert medicamenta, quam imbecillis, item vir potius quam femina, iuuenis quam mollis puer, ut Galenus nos docet, nos vero in presenti Galeni methodum legenti preposuisse, prout nostra exposcitur Curatio, satis duximus.

Curatio nonagesima prima, in qua agitur de quodā puero, qui ob esum calcis uiuæ, diem suum obiit.

FILIVS Hioseppi Chirurgici, annos natus octo, capillos, & parietum cretam assuetus cū esset comedere, semel in calcem viam incidit, ex qua cū abunde comederet, in grauiam lapsus est symptomata, intensissime febricitabat, sitiebat, & multum bibebat, sed eius sitis nunquam extinguebatur, ad fauces dolebat, & de ventris conquerebatur, non egerbat, nihil appetebat, sed ea quæ illi offerebantur, respuebat, & nihil gustabat. ad hunc tertio die ingressus ipse, præfatio habito, quod hic breui moriturus esset, lac illi copiosum bibendum darent suasi, vel saltem ius aliquod præpinguis carnis, sed & clysteres ex malua, ibisco, semine lini, paratos adiecto butyro, & oleo seminis lini, illi iniicerent, mandauit. Cæterum, cum is nihil per os admitteret, sexto sequenti die, obiit, agebatur autem nonus dies tunc à morbi initio. Cæterum, de ijs Dioscorides libro sexto, nonnulla memoriz comendauit, quem per ocium legere ne grauemini.

Curatio nonagesima secunda, in qua agitur de symptomaticis abortis, ob multarum herbarum esum in oxyporo.

DAVID Bonus, iuuenis annos natus viginti, habitus gracilis, & temperatura biliosus, cui sæpe sanguis per nares effluebat multus, herbis valde in victu

viſtu oblectabatur, cæterum, hic cum ſemel plus iuſto herbarum in oxyporo viſtitaret, male habuit, de dolore capitis conquerebatur, circa os ventriculi eroſiones patiebatur, calorem præter naturalem per vniuerſum corpus perſentiebat, nūquam ea nocte quieuit, ſed eam in ſomnis exegit, nauſea affectus nunquam vomuit, ſed bis vel ter alius illi commota eſt, ad eum igitur diluculo accedens, omnia citata contemplor, quæ ex bile præſina, ab herbis illis plus iuſto ingeſtis, exorta, originem trahere, certo compériui, proinde, deinceps iuuenis hic ab eſu herbarum abſtineret, ſuaſi, quando ventriculi calor non ita eſt potens, vt herbarum ita ingentem molem ingeſtam concoquat, ita enim huic, ex uſu herbarum multarum euenit, quemadmodum monacho recinenſi, qui Anconæ agebat, & capparorum ingēti copia utebatur, vt ſecunda Centuria dixi. Cæterum, aliis ſimile eueniſſe ob fabarum & eruiliarum, veluti capitum cinaræ, & pomorum eſum, non raro notauimus, proinde qui ſanitatē ſeruare ſtuderit, hæc & ſimilia fugiat oportet. At æger hic de quo ſermo agitur, euocato vomitu, & multa eiecta bile præſina, conualuit, porro deinceps, herbis cum abſtinuit, recte valere dixit.

*Curatio nonageſima tertia, in qua agitur de optimo quodam remedio, contra dolores & tormina
in dysenteria.*

QUVM puer ille nobiliſ torminibus, hoc eſt, doloribus dysenteriam conſequentibus vexaretur, iuſſimus hircos mactare, ac eorum omentum, zibum Arabes, retem vulgus appellant, ita recens calidum ſupra pueri ventrem extenſum admoovere, & faſcia faſciari, idque bis & ter, iterari mandauimus, quo remedio à doloribus puer liber breui euafiſt, & conſeques adplicitis aliis machinatis remediis, ſanus omnino eſt factus. Cæterum, topicum remedium hoc ſecurum & optimum

mum, vt ab hircis parari diximus, ita à uernecibus, & aliis animantibus accipi poterit, vt in curationibus racuinis videre licet.

Curatio nonagesimaquarta, in qua agitur de operanatura, artis operibus respondente.

VIx natus annos quinquagintaquinque, facie pallida, & emortua, vt qui singulis diebus per hemorrhoides sanguinis magnam copiam mittebar; febris continua inchoante mense maio, corripì cœpit, ad quem cum inuisum accederemus eum grauissima febris teneri, iuuenimus, nam huic pulsus uehemens, magnus, frequens & celer erat, lotium rubrum & crassum, vt hunc sanguinis missione indigere, nemini dubium esset, diluculo igitur eum cum semel inuiserem, intra duas horas rediturus, vt me præsente illi venam aperiat chirurgus, ita contingit, vt vix me ab eo discedente, in tantam sanguinis per nares eruptionem perueniret, vt cum post horas illas duas ad eum redirem, opus arte conficiundum, à natura completum inuenerim, ac ea de causa, relictis viribus per biduum, & propinato pharmaco ex rhabarbaro, & syrupo rosaceo solutiuo cum drachma vna vel altera electarii de dactylis breui sanitati restitutus fuerit. hinc enim videre licet, quam vera & præstas ars medica sit, quamque saluberrimis & ueridicis remedijs ornata, vt quæ ipsa aggredi deberet, natura per se primo cõpleat, & quæ natura ipsa exequi debuerat, ars suppleat. Erat autem opus, huic sanguinem mittere, quem intra duas horas extrahendum decreueramus, at natura ex se, sapiens & prouida, opus agendum antecessit, & tanto operi inuida, operatrix, & victrix euasit.

Curatio

*Curatio nonagesimaquinta, in qua agitur de Gigante
Senogallia nato, crura tumefacta ad summum cum
ulceribus habente.*

HOMO ingentis magnitudinis, ita ut gigas ab omnibus dicatur, & merito, quia communis hominis staturam, cubito excederet, nam eius manus, hoc est, ab initio metacarpij; ad apicem unguium, dimidium cubitum (depropto digito altero latitudinis) continet, quin, & eius pes calapodio viginti continente punctos, clauditur, dentes triginta duos habet, sexdecim pro ordine, & eos quidem ingentes, sed raros separatosque, reliquaue ijs citatis, proportionata putato, nam ut de viribus dicam, hic salmam tritici Senogallia, sexcentas paruas libras continentem ex terra eleuat, & eam suis imponit humeris, eamque ferens sine labore incedit, ceterum, hic cum Senogallia, ubi forte natus est, ætatis suæ vigesimo anno, male haberet, contigit, ut Guidus Vbaldus secundus, Illustrissimus Urbini Dux quartus, qui ut est princeps omnium virtutum genere ornatus, ita regnum suum magna cum iustitia substat, eoq; non raro per eum transcurrit, ut cuique petenti, de iure audiat, & quod unicuique debetur tribuat, in Senogallia ueniret, & hominem tam vastæ magnitudinis cerneret, & forte eo tempore male habentem, pietate, ac misericordia, peripatetica virtute summa commotus, eum Pisaurum deferri curauit, ut ibi omnia pernecessaria illi in promptu essent, ab optimisque medicis curaretur, ulcera namque cum pedum ingenti tumefactione patiebatur, qui ad sanitatem restitutus fuerit, ignoro, breui namque tunc discessimus à Pisauro, eius namque curam habebant, Marcus medicus doctus & Abraamus Aloya Lusitanus Iudeus, Pisauri ex conducto chirurgus, nobis autem satis est hominis gigantis nostræ tempestatis memoriam fecisse.

Curatio nonagesimasexta, in qua agitur de destillatione oculorum.

L VDOVICVS Corradus Mantuanus, vir hac ætate doctus, & qui nobis Philoreum græcum in Hippocratis aphorismos, latinum fecit, destillationē ad oculum finitrum patiebatur, cōtra quam hoc usus est remedio, & breui sanus euasit. tutiam præparatam lintheo raro excipe, & filo liga, & in vino cretensi austero immerge, & ea sic panno excepta, oculum laua, breui enim, uel intra triduū sanus euasit: bis autem uel ter, in die iterari debet.

Curatio nonagesima septima, in qua agitur de affectionibus quibusdam, & symptomatis euenientibus ab ingenti caliditate iecinoris & cerebri.

I OANNES Victorius, uir nobilis, & consalonarius Pisarenfis, annos natus sexagintaquinque, temperatura biliosus, & boni habitus, uariis symptomatis laborabat, à iecinoris & capitis intemperie euenientibus, nam ingentem caliditatem per uniuersum corpus persentiebat, ueluti sitim inextinguibilem cum liguræ quædam ariditate, & scissura, ad hæc, destillationem à capite persentiebat, falso quodam cum sapore, sed non tussibat, sed per interualla quasi syncopi detinebatur, quia eius loquela intercipiebatur, & nisi staret forte caderet, agebatur sextus mensis, ex quo morbo isto uexabatur, quibus per uniuersum corpus scabies ipsum detinebat, sed nunc phlegmones uarii eius uniuersa membra corripierunt, sunt sane phlegmones ij dicti herisipelatoides, quorum materia si magis exassaretur, in carbunculos, siue carbones, conuerterentur. Sunt igitur consideranda in hoc corpore, tubercula, uocis interceptio, caliditas accidentalis, uniuersum corpus prehendas, ueluti prin
cipalium

cipalium membrorum caliditas, de qua paulo inferius, ad hæc, destillatio falsa, & uirtus, morbos & symptomata hæc ferens, quæ sane uirtus, etiam si in sene, constans tamen & potens habetur, cum autem de uirtute loquimur, de uitali intelligatis oportet, sed hic optime concoquit, & optime digerit, ac distribuit, quæcunque in uitu habet, diu autem est à destillatione conqueritur ista, pro qua abigenda uariis usus est remediis, ueluti aquis thermarum, à ualle sancti Martini, cæterum, eos curari hominem hunc, sic orsi sumus, & primo statuentes in sene isto, iecur, cor, & cerebrum, membra tria præcipua calida cum sint, eius uniuersum corpus calidum esse, ut Galenus docuit libro artis medicinalis, eius tamen iecur cum supra modum calidum sit, sanguinem biliosum reddit, & male morigeratū, unde ipse sanguis ad uniuersum corpus delatus caliditatem illam extraneam inducit, cæterum, cum uirtus excretrix siue expultrix, ualida & potens est, quadam ueluti crisi, ad exteriora, hoc est, ad cutim, materiam hanc transmittit, unde phlegmones ij oriuntur, quandoque duo, quandoque tres, & plures, quia mala qualitas iecinori impressa, in dies nouam materiam gignit, ex qua alij & alij ortum habent. ad caput igitur obrepens humor hic ficcus immixtus capitis humiditati falsus euadit, non minus ac lixiuium falsum, ex cinere aquæ misto factum, cæterum, quia per tracheæ arteriæ parietes humor hic cadit rursim non facit, sed ea mala qualitate spiritus lancinat & afficit, adeo ut uox ipsa intercipiatur, & æger ipse lipothymia quadā detineatur, quanquam uocis huius interceptionem euenire ab humore isto, neruos recurrentes prope asperam arteriam opprimente, non absurdum crediderim, uel si magis placer, ob portiunculam ad uentriculi os delatam, unde consortij ratione, cor paritur, & consequens lipothymia illa cum uocis interceptione ortum habet. Ut igitur uir hic nobilis à tam uariis symptomatis liber euadit, sic curationem incepimus, & primo, quia nuper

bis sanguinem per uenæ iecorariæ incisionem abunde extraxerat, & calsiæ ægyptiacæ atramentum non semel deuorauerat, & decoctū ex endiuia, lupulis, sena, fumaris, buglofo, & similibus herbis, paratum biberat, cōmendauit, ut ad uenas hemorrhoidales, tres iuberet applicare hirudines, quæ sanguinem sugerent, quousque sponte sua caderent, ac singulis octo diebus per easdem hæc iteraretur uacuatio, interea hæc perdurat curatio, dein uero, aquam lactis oximellite à lacte sequestratam ebiberet, non quidem ut uulgus assuescit, cyathum singulis auroris, sed priscorum more, ad heminas, siue libras tres, & ut ego propinare soleo, ad quatuor & quinque, modo uentriculus ferat, eo modo, quo hodie aquæ thermarum bibuntur, per cubiculum deambulantes, euntes, & redeuntes ægrotantes, per interualla, pocula illa lactis aqua, exhaurientes, sic autem tanta corporis siccitas, & membrorum ariditas humectatur, & refrigeratur, cum uero turbercula sana euaserint, iubeo ut hic alternis diebus ex aqua porabili balneetur tepida in qua incocta sit malua, maluauiusculus, endiuia, & nymphaeæ flores, & ad iecur epithema ex succo endiuie, cicoreæ, lichenis, cum pauco aceto rosaceo admoueat, ac sæpe innouetur suadeo, aut eius uice, unguento santalino misto rosaceo, adiecto pauxillo aceto, illinatur. sed capiti quoque irrigationes fiant moneo, ex papaueris calcibus, senæ foliis, rosis, salicis foliis, endiuia, floribus nymphaeæ, & similibus, in iisq; diu agendis perseveraret, optimo præstante uictus ordine ad frigidum & humidum inclinante, non nisi optimum generante succum uino huic interdiceret facius erat, quia aqua contentus euadebat, si eo tamen utebatur, eo quidem oligophoro, paucifero, & optimo, iis autem & paucis aliis, quæ referre non uacat, bonus hic uir sanus intra mensem euasit.

Curatio

Curatio nonagesima octua, in qua agitur de puero, qui ob esum cicute diem suum obiit.

FILIVS mercatoris Pisarenfis, annos natus undecim, cum extra urbem cicuta summities ieiuno stomacho comederet, & ad torridum solem illico dormiret, breui mortuus fuit, nam cum à somno expergisceretur, non uidebat, nec mente constabat, ad domum igitur portatus breui diem suum obiit. Pisani hæc euenere, in calce mensis Maij. 1556.

SCHOLIA.

HÆC scribenti mihi in mentem venit Socrates; diuinus ille, qui à maleficis obsibus improbe accusatus, succi cicutæ potu interemptus est accelerante caruisse morum, ut apertis meatibus & corporis uis frigida celerius cor peteret, & interficeret. cæterum in Italia cicutam uenenosam reperiri, quemadmodum apud grecos, ex pueri huius successu, satis constat. at, ut puer hic mortem euaderet, meracioris uis copiosi potus, opus habebat, ut Galenus suadet, & Plinius non filuit.

Curatio nonagesimanona, in qua agitur, de scirrho ingenti in ore nato, & à multis pro cancro habito.

CERDO, qui ad diui Dominici Cænobium habitat, scirrhum prædurum, sed non omnino doloris expertem, in ore habet, qui ex maxilla sinistra superiori ad palatum, ab hinc duos annos ortum traxerat, & ita ingentem magnitudinem occupauerat, ut ex dente inferiori, illi respondente ex directo, ita fortiter comprimeretur, ut medici consilio, dentem illum album solidum & apprime fixum extrahere curaret. cæterum, hic ad manus duodecim medicorum, pro salute sua, (ut aiebat) iam conuenerat, quorum nonnulli affirmabāt morbum huius generis eē, ut eo scisso, aut perforato, illico uitā cum morte commutaturus esset æger, forte putan

tes cerebri medullam ad eam partem descendisse, & similem hunc esse casum, illi de quo prima nostra centuria harum medicinalium curationum, diximus, præcipue, de puero corniculum in capite habere, alij autem, morbum hunc cancrum esse prædicebant, reliqui uero, morbum nunquã antea ab eis uisum, ac ea de causa, nolle illius aggredi curationem, nec de eo periculum facere affirmabant. ad hunc igitur aduocatus ipse, tumorem prædurum, solidum, decliuiori tamen in parte aliquantulum mollem, animaduerto, qua de re, purgato ex leui pharmaco, corpore, in mentem uenit, quod tumor hic prædurus cum sit, & locus minime idoneus, ut emollientibus medicamentis, & alijs ad curationem facientibus, uti libere possimus, candente uti ferramento, summum in hoc casu esse remedium, duximus, eo enim humorem illum frigidum saxi duritiem præse ferentem. caliditate ignea emolli, & ea ipsum ad optimam uiam externi credibile erat. proinde, ore adaperto, instrumento uulgaris, ad id adaptato, tumorem hunc ignito ferramento perforo, ex quo aquositas nulla tunc, sed postea, sanguis ac aqua dilutus, exiuit, tunc tumor minor factus est, colore rubicundus, tactu mollis, & mitis, qui eo tempore unguento à pinguedinibus uarijs parato, colluebatur. cæterum, elapsis duobus diebus, hic febris pertentari coepit, & de capitis dolore conqueri, sed sequenti die, melius habuit, ulcus tamen ex se putorem quendam emittere coepit, ut æger ipse de eo conquereretur. cæterum, ulcere sæpe colluto ex decocto parato, rosæ & orobæ, melius habuit, ut omnibus iam spes esset, hunc ad sanitatem peruenturum, semituberculi autem quæritas absumpta erat, demum ut multa paucis contraham, hic postea ter exustus fuit, & ad radices tuberculum extirpatum uidebatur, pro cuius seminarijs eradicandis, oleo uitrioleo uti opus erat, sed interea, Ragusium, tunc dimisso Pisauro, me contuli.

Curatio

Curatio centesima, in qua agitur, de ulceribus renibus præfixis, maximo cum urinæ ardore.

IL L V S T R I S Comes Iulius, à monte ueteri, vir insignis, & alto loco natus, ulceribus renibus præfixis, & confirmatis laborabat, ut ex eius lotio fabuloso, & terreo, deprehendebatur, simul dum meiebat, magnum ardorem incendiumæ in uirga perſentiebat, sed hic præterire non est, dubium singulare, cur est, quod ijs, qui renum & uesicæ uitia patiuntur, cum meiunt, ardorem tantum in uirgæ seu glandis apice, supremaue parte, sentiunt, percipiuntue, an forte, quia neruus à renibus per uesicam delatus in uirgæ apice pauca cōtēctus carne apparet, & fere discoopertus, ab ijs qui corporis fabricam contemplatur cernitur, unde eo in loco sensus, quàm cæteris in locis urinæ, clarius percipitur. cæterum, ad illustrem virum hunc uocatus, præſagio habito, quod breuimoriturus sit, cum annos sit natus quinq; supra sexaginta, ex quo morbo, sene diuino præſente, maiores natu non euadunt, illius curam habere nolui, etiam si multa & magna, nobis pollicebantur, quando certo sciebam eius renibus ulcera complantata, & confirmata ita esse, ut æstiuante tempore, hunc è uita decessurum dicerem, quod ita euenisse nunc cum hæc Ragusij commémur, audimus. cæterum, habebat illustris hic uir, etiam recte ualente, pulsum dicrotum, idest, bis ferientem, qui & facultatis uitalis robur, & arteriæ tensionem præ se ferebat, ut Galenus non raro libris illis septedecim de pulsibus memoriæ cōmendauit, quæ pulsum quoq; olim Antonius Nebrisenſis si recte recolo habebat; is est Antonius Nebrisenſis in politioribus literis, ut paucis plurima comprehendam, Hispanus Varro. Sed cum hæc scribo, subit mihi doctissimi & innocentissimi senis fortunæ miserari, is enim in Gymnasio Salmanticenſi, à Castillio adoleſcente, & eius discipulo, publicis suffragijs

uictus est, & quod magis mirum sit, cum uterque, gramma-
tices rudimenta quæ quidem ipse Antonius composue-
rat, de superiori loco interpretaretur, præmium erat,
annuum trecetorum aureorum stipendium, præter ho-
norem, qui à magnis uiris multo pluris stimatur. Cessit
ergo uir doctissimus, à parum docto uictus, illud Africa
ni superioris subinde repetens, ingrata patria, ne ossa
quidem mea habebis, hæc scripsi, ut intelligant lectores
fortem fortunā in omnibus & per omnia dominari, pa-
rumq; literas & eruditionem ualere, nisi propitia adsit
Rhamnusia. Et hic finis esto quintæ hanc Curationū no-
strarum Centuriæ, quam Pisauri absoluius, sub id tem-
pus, quo Ferdinandus Albæ regulus, Teatino Pontifici
Romano infensus, Philippi Regis auspicijs, bellum Ro-
manis inferre parabat.

FINIS.

253

AMATI LVSITANI,

MEDICI PRAESTANTISSIMI,

CVRATIONVM MEDICINALIVM

SVARVM

CENTVRIA SEXTA.

Amati, introitus ad Curationes Ragusinas, in quo introducuntur, Ioannes Gradus, Simon Benesius, Paschalis Ceruinius, nobiles Ragusæi.

GRADIVS.

VT parum prospiciunt oculi mei, aut Amatū Lusitanū medicū uideo. BENESIVS. Immo nihil te fallunt oculi tui, ut qui Amatū utriusq; nostri amicū communem, uides. GRAD. Salue ò Amate, te saluum aduenire gaudemus, immo gratulamur & tibi, & nobis: sed isthac missa faciamus, & ad quendam ex nostratibus patrium inuisendum accedamus. BEN. Orsatū gondulanū forte? GRAD. Ipsissimū, & quem medici deploratum reliquerunt. BEN. Et ego uicissim te rogo, eum uidere digneris Amate. AMATVS. Accedamus bonis auib; quoniam nihil est mihi gratius, aut cordi fixius, quàm uobis inseruire: CERVINIUS. Hæc domus est, ingrediamur. AMATVS. Quem igitur morbum patitur hic ægrotus? CER. Febrem continuam, maximo cum delirio. AMA. Ex relatis, & symptomatis, ac morbo ipso, & eius tempore, ac anni tempore, & cōstitutione, uiget nanque ætas, iudico iuuenem hūc temperatura sanguineum, febri sinocha laborare, qui, breui

etiam si male habere uideretur, ab hoc liberabitur morbo: nam præter cætera, eius pulsus id mihi satis testatur, & delirium hoc effugiet illico, si modo frontis hanc uenam secueritis, & inde sanguinis unc. quatuor emiseritis: aut si hanc sanguinis emissionem timueritis cucurbitulas scapulis secta cute, affixeritis, in reliquis uero, prout uobis imperauit primus medicus, state, & si quid euenerit, me certiore facite, ualete. C E R. Salue Amate. A M A. Et tu quoque saluus sis. C E R. Aegrotus noster iubet te saluere, cui, iuxta quod imperasti, sanguis missus est, & nunc resipiscere, & mēte constare incipit, ut præsagium tuum uerum esse omnes iam testari audeant, nam & meliuscule gustat, & omnia prospera, & salicia ægrotanti nostro euenire uidentur. A M A. Eum recte ualeaturum breui, exacte noui, sed nunc cum exacte ciuitatem hanc uestram Ragusam, contemplamur & consideratam habeam, ad eam describendam me diuertam, quod ut primum, ita optimū officium medici prudentis & rationalis esse, testatur senex diuinus.

RAGVSI CIVITATIS, BREVIS DESCRIPTIO, per Amatam Lusitanam.

RAGVSIUM, v. bs parua, sed antiqua, & Venetiarum simia, ad Mare Illyricum inter rupes sedet, & meridiem spectat, & propterea australibus uentis est obnoxia, in qua, hyeme homines grauius & frequentius morbis uexantur, uina potentia, sed insalubria fert, fructus paucos, triticum ut quæ campis careat, nullum, republica gubernatur, admissis tantum nobilibus: qui & politici sunt homines, & diuites satis, ac sobrii, præter nobiles, populus numerosus est, cuius pars altera, mercatores sunt, homines ciuiles satis, merces ut nobiles, per plures orbis partes, ingentibus, ac miris suis nauibus exercentes, reliqua pars populi, misera est, & pauperie afficitur.

Curatio prima, in qua agitur, de herpete, à thoracis alta parte, ad testes usq; sædante.

HIERONYMVS Bucignolius Patritius Ragnæus, temperazura biliofus exustus, annos natus sexaginta duos; casu crus cum luxaret, uictu exiccante calfacienteque longo usus est tempore, unde cacochymia orta, & humores subtiliati, ac supra modum calfacti, corpus infestauerunt, quos natura tanquam crisi quadam extra ad partes cutaneas transmisit. quo factum est, ut Herpetem à thoracis alta parte, ad testiculos usque sædantem creauerint, ut sæpe fieri solet, & Galenus libro tertio de temperamentis memoriz commendaui; cum dicat magna ex parte: Cutis quoniã in hanc, excrementa quæ in habitu corporis colliguntur, natura expellit, multis & assiduis ulceribus afficitur, quippe, cancri, phagedenæ, herpes erodentes, carbunculi, & quæ chyronia & telephia uocantur, milleq; aliz ulcerum generationes, ab huiusmodi cacochymia nascuntur. Cæterum, hæc affectio cutem, rubore ingenti relicto, corrodebat, unde sæpe cutis ipsa decidebat, denuo alia, & alia ad casum posita: sed quod grauius erat, ita ingentem per interualla lancinationem secum ferebat, ut nobilis uir hic, uix eam ferre posset. Ad eum igitur accersitus, hominis temperaturam, ac eius habitum cōiecto, dein exedentem ruborem hunc ingentem confidero, qui uniuersum thoracem, uentremque ad pudendasque magna cum brachiorum & crurium parte comprehendit. corroditur autem hæc in affectione cutis suprema pars, quæ exiccata decidit, & denno alia magis squàmosa quàm farsifosa oritur, & quæ & ipsa exiccata cadit: sub ea tamen, ut æger ipse mihi referebat, aliquando ichores asseruabantur. Est autem morbus hic, Herpes à bile flaua facera, nullo alio humore admisto excreta, ortum habens, &

Centuria secunda harum medicinarum

cætarum curationum, fule diximus, aliquando tamen ichores subtus continebantur, ob alicuius aquosæ humiditatis cum bile miscellaneam, ut sæpe fit, & herpeti miliari quoque euenit. Nos tamen interea dum in hac fuimus curatione, nunquam ichores hos uidimus, proinde omnibus præ necessariis in ordinem digestis curatione sic aggressi sumus, & primo pharmacum hoc lene illi tribuentes, quod habet. *Rx.* tamarindorum unciam mediā, ordeï excorticati, unciam unam, florum cordialium drachmā, seminis melonis mundi drach. duas, in libra una aquæ fiat decoctio secundum artem, & coletur. *Rx.* prædicti decocti, uncias quinque, floris cassiæ fistularis drach. decem, misce fiat potus, adiecta unciola una syrupi rosacei solutiui, quem ieiuno stomacho ante prandium duas horas ebibit, & eo alius optime respondit. Cæterum, altero interiecto die, locus rubore affectus sic inungi coepit. *Rx.* succi plantaginis, semperuiui, solani, ana libram mediā, aceti rosati, uncias duas, olei rosati unciam unam, & alterius mediā, lithargyrii, cerusæ, ana unciam unam, in mortario plumbeo omnia tractentur, quibus adde, oua integra, demptis putaminibus, numero duo, misce, & fiat linimentum, quo uniuersus ille locus rubore affectus inungatur, & desuper pannus lineus imbutus iis succis admoueat: sic habent succi. *Rx.* succi solani, semperuiui, plantaginis, ana libram unam, aceti rosati, uncias duas, misce. Porro cum hæc parari coeperunt, illico decoctum hoc paratum fuit. *Rx.* endiuizæ, borraginis, lupulorum, ana pag. unum, ordeï mundi, uncias duas, florum cordialium drachmam unam, prunorum pinguium num. x. polypodij quercini recetis & contusi, unciam unam, fenæ unciam mediā, tamarindorum unciam unam, passarum de Corinthio, unciam unam, libris sex aquæ, fiat decoctio, quousque maneant libræ quatuor, & coletur. Rec. prædicti decocti uncias quinque, syrupi de succo cicoreæ unciam unam, uiolæti unciam mediā, misce, fiat syrupus, quem in aurore bibebat.

bibebat, & eo aluum lubricam habebat. Cæterum, prædicto unguento, quod loco affecto admonebatur, post elapfos priores dies addidimus, antimonij, unciâ unam & alterius mediam, mercurij extincti succo limonis unciam unam, & in mortario plumbeo, ut prius recte tractabatur, & eo inunctio fiebat, bis scilicet, in die, mane, & sero, & aliquando ter, super addito lineo panno succis prædictis imbuto. Cæterum, elapsis nonnullis diebus, ab applicatione huius unguenti, æger aurora quadam rigore affici cœpit, febrim tamen non habuit, imo tunc expuere cœpit, adeo ut ex ore multa mucosa & viscosa ad quatuordecim dies emiserit, mercurio nanque opus hoc tribuendum nostis: porro, ab sputo, duos dies, in hominis ore ulcuscula floruerunt, ob quæ ualde angustari cœpit, continuus autem sputator, & sreator erat, & nihil comedebat, nec noctu dormiebat. quæ omnia laboriosa noscens homini præsertim senî, temperatura sicco, & in marasum, ac extremam siccitatem, labi prono, illico ex pullo contusum ut biberet parandû curavi, ueluti ex aqua dulci, balneum, quo uniuersum eius corpus, dempto capite, irrigabatur, & eo multum oblectabatur, septies uero uel octies, balneum per totidem dies iteratum fuit: quin & gargarismus unus uel alter, conficiebatur, quandoque ex aqua ordeï, adiecto pauco syrupo rosaceo de rosis siccis, quandoque melle rosaceo colato, quandoque apparabatur ex sumachio, balauustio, plantagine, rosis, hordeo, omnibus aqua incotis, adiunctis alumine, & rosaceo melle colato, & similibus ad rem facientibus, quibus scopum intra dies quatuordecim consecuti sumus. Scire tamen decet, quod cum sputum apparere cœpit, illico ab applicatione unguenti destitimus, ueluti à propinatione syrupi, uerû unguenti prædicti loco, album camphoratum receptum fuit, quo locus illinebatur, & lineus pannus imbutus succis citatis superponebatur, sed syrupi uicê, saccharum rosaceum utrunque deglutibat, hordeacea supra bibita.

iis enim citatis, quibus (ut audistis) multam tam supra, quam infra excreta sunt, truculentus morbus hic extinctus fuit, & æger intra mensem, ex toto sanus euasit, vir proculdubio, bonus & liberalis.

Curatio secunda, in qua agitur, de dysenterico puero, topico quodam remedio curato.

PVELLVS sex uel octo tantum natus menses, & filius Benedicti Gondulæ iunioris, patritii Raguzæ, quum dysenteria laboraret, & multa uiridia, lutea, & aliorum colorum egereret, & anxie ferret, ac doloribus cruciaretur, ita ut lac sugere non ualeret, in dubia spe erat. ad eum itaq; uocatus, adductum ueruecem, intra cubiculum ubi puer erat, mactari iussi, ac diligenter exenterari, à quo calens omentum, zirbum arabes uocant, sic extractum, supra uentrem pueri extendendum curauimus, & fascia fasciari, hoc enim topico remedio, intra tres horas, puer melius habuit, egestionem. n. minui ceperunt, & dolores ex toto leuati sunt, iussimus tamen, ut nutrix pullo gallinaceo calybeata aqua incocto, adiecta oriza uesceretur, & uini uice, calybeatam pluuialem aquam biberet, ac à coitu abstineret, & cornu rubro fructu, tunc maxime abundante, pro cibo uteretur, iussi. Cæterum, post elapsas quatuor horas, & è pueri uentre leuato omento ueruecino, eum unguento è comitissa dicto, inungi iussimus, & aquam ex pullo per campanam destillatitiam, adiectis corallo, margaritis præparatis, ac coroneorum frustulis simul mistis, per os illi iniiciendam curauimus, iis enim, sequenti nocte puer bene habuit, & quieuit, ac dormiuit, & lac luit, nec amplius torminibus tentatus fuit.

SCHOLIA.

OMENTVM supra uentrem extendi, & saepe iterari, optimum, esse scire uos uelim, plures igitur uerueces, aut arietes, aut hircos macta-

te, & confestim exenterare iubete: est enim remedium hoc singulare.

Curatio tertia, in qua agitur, de morbo sano & crudeli, in quo agrotans trecentos egeſſit iuſſe magnitudinis uermes.

MAxcvs annos undecim natus, filius Hieronymi Baſſij, patritij Ragufaï, præfecti, inſula mediæ, in qua cum forte puer licentioſe uagaretur, & fructuum atque eſu piſcium copioſiori, uteretur, in febrem lapſus eſt ingentem, unde illico Ragufa delatus eſt, ad eum inuiſendum ſum uocatus, ſex à morbi initio, elapſis diebus, quibus ut ab aſſiſtentibus acceperamus, nihil quicquam guſtauerat, atque inde eum ita imbecillem, & uiribus proſtratum inueni, ut ea ipſum nocte mori, ni obuiam tanto malo iremus, certum eſſet, pulſus non apparebant, ſed foris frigidus, & algidus totus puer ipſe erat, ad hæc, circa guttur laqueum habere, & ueluti eo ſtrangulari inculcauerat, cubili proſtratus cum iaceret, non quieſcebat, ſed furibunde huc, illuc mouebatur, quæ omnia non aliunde uenire quàm à uermium multitudine puerum infeſtantium, mihi fides erat, proinde breui, clyſterium ſequens paratû, iniiciendum curauim, quo duodecim illico egeſſit uermes tam craſſos, & ingentis magnitudinis, ut puer illico melius habere dixerit, habet autem clyſter ſic. R. coraling, portulacæ, graminis, ana pugillum unum, betæ, malux, mercurialis, ana pug. medium, coriandrorum præparatorû, unciam mediani, ſeminis ſancti, drach. duas, in libris duabus aquæ fiat decoctio ſufficiens, & coletur, R. prædicti decocti, uncias quindecim, olei roſati, uncias duas, caſſiæ extractæ drach. ſex, hieræ picræ drach. duas, mellis uiolacei, unciam unam, ſalis drach. unam, miſce, fiat clyſter, quo ut dixi, duodecim egeſſit nermes, craſſos, & longos ſatis, & tunc meliuſcule habere

uifus est. At, ut uires robore afficerentur, ex pullo aquā destillatitiā parare in hunc modum iussi. Rec. carnis pulli Gallinæci, uncias duodecim, coraliij præparati, margaritarum præparatarum. ana scriptulos duos, feminis sanctonici drach. unam, feminis limonis drach. mediam, misce, & in balneo mariæ fiat destillatio, ex qua destillatitiâ aqua nō nihil deglutire, ac ebibere cæpit, id quod assistentibus mirū uisum fuit, qñ per se illos priores dies nihil quicquam deglutiuerat, sequēti uero die, chysterem similem iterari iussi, quo tantam uermium proluuie egeffit, ut omnibus admirationi esset, sed tunc meliuscule gustabat, & ad oblata melius habebat, pulli autem contusum bibebat, immo ex ipso pullo & ficedulis non nihil pitifabat, semper puluisculo coraliij præparati superaddito, pro potu uero, aquam coriano incotam uino granatorum mistam habebat. Cæterum, in aurora, ieiuno stomacho, syrupum hunc bibebat. R. feminis acetosæ, portulacæ, sanctonici, an. drach. duas, coralinæ drach. tres, feminis citri, limonis, coriandri præparati, an. drach. unam, herbæ acetosæ, scordij, portulacæ, graminis, pimpinele, an. pugillum medium, in libra una, & alterius medio aquæ fiat decoctio, quousq; maneat libra una, & coletur. R. prædicti decocti, unc. quatuor, oxifaccharæ simpl. uncia unam, misce, fiat syrupus, quem ut dixi, ieiuno stomacho bibebat, sed interdū, ex electario sequenti miris prædito uiribus, pro detrudendis uermibus, lingebat. R. feminis sanctonici, sancti, uel alexandrini dicti, unciam unam, contundatur, & per duas horas in aceto acerrimo maceretur, ac postea coletur, & semē melle discocto excipiatur, & fiat conditum, electarium primas contra uermes habens, dignum ut appelleretur, paratū enim ut est facile, ita uiribus, & facultatibus mirum, hoc, n. per interualla adhibitum gustabat & si placebat, ex prædicta aqua uino granatorum mista superbibebat, iis enim puer hic intra decem dies, quod mirum, sed uerum dixerim, trecentos egeffit uermes, & eorum

rum plures, crassos, & ingentes, ac uiuos omnes, sterco-
ri liquido & putido mistos. cæterum, cum intra decem
dies, à uermibus corpusculum hoc liberum esset, & iam
omnino recte ualere uideretur, adeo ut sequenti auro-
ra parum rhabbari, & agarici dare deliberarem, ut po-
stea incolumis insulam mediam se reciperet, in qua pa-
ter, ut dixi, Gubernatoris officio fungebatur. Ecce, no-
ctis initio, puer rigore affici cepit, quæ postea subsequen-
ta fuit febris, ad octo horas postea sudore terminata, se-
quenti nocte, eadem hora, similiter correptus fuit, mi-
nori tamen paroxismo, tunc uero, pharmacum ex rhabbar-
baro & agarito, prædicto à nobis decocto, exceptis, pro-
pinauimus, quo multa, lutum referentia subnigra, pau-
ca liquida, citrina, nullo conspecto uerme, egessit, & o-
ptimo appetitu, atque auide tunc comedit, sequenti no-
cte, paroxismus exiguo frigore puerum corripuit, sed
febris ut antea erat, in qua madores à pectore ad caput
usque, apparebāt, demum febris hæc pituitosa, quotidiana,
deocultata est, nocturna tamen, quæ ut Hippocrati
in Epidimiis placet, lethalis, & mortifera est, huic calor
humentionior erat quadam cum acrimonia, quam nõ pro-
tinus admota manu, sed permanente, sentiebamus, co-
pioso nanque uapore obruta acrimonia, quam putris
fumus parit, non ita primo occursum percipitur, huic pul-
sus parui admodum erant, & tardi, urina tenuis, subru-
bra, sitis nulla, sicuti nec symptoma aliquod puerum af-
fligens, præter frigus nocturnum paruum admodum, ac-
cessionem indicans, à qua, decem octo horas puer febre
correptus, fere semper dormiens, quietus manebat, nec
nisi appellatus quicquam loquebatur, sex uero aliis ho-
ris non ex toto à febre mundus, meliuscule haberi uide-
batur, tunc nanque loquebatur, & aliquid gustabat, sed
uires in dies magis & magis languebant, & corpus exol-
ui uidebatur, & morbus crescebat, omnibus conatibus,
nobis resistentibus. At, quum morbus natura sua leth-
alis esset, puerum ad interitum traxit, obiit autem nono

die Augusti, non sine parentum ingēti dolore, nam unigenitus illis erat, credere. n. est, tantam uermium colluuiem, puerum exuccum reliquisse. cepit agrotare puer sic duodecimo die Iulij, & decimo octauo sequenti, ad eum inuisendum peruenimus. porro, uigesimo octauo, cum à uermibus liber & sanus uideretur, febris corripit cepit, & in dies deterius habuit, tandem obiit nono die Augusti, hoc est undecimo die à febre corripiēte, ab initio uero morbi, uigesimo septimo.

Curatio quarta, in qua agitur, de sanguine ex pectore reiecto, & succo urticæ cohibito.

QUod si sanguinem ex pectore reiecerant, & à medicis tanquam deplorati sunt habiti, solo urticæ succo ebibito, conualuerunt, post multa autem machinata remedia, nullum remedium ita contulit, ut sanguis hic cohiberetur ac succus urticæ, quem ad quinque uel sex dies ebiberunt, singulis nanque diebus, singulas quatuor uncias ieiuno stomacho bibebant, imo & ipsam urticam incoctam iure pulli, aut ueruecis sæpe comedebāt, ex iis alter, prædicti Bucignolæ nepos erat, alter uero Ragusæus parritius quoq;.

SCHOLIA.

URTICAM hoc munus conficere posse, difficile creditur est, Dioscorides tamen, de ea ita inquit, urtica folia profusa uaria narium cum succo sistunt, trita imposita, & ultimo, urticæ succus, uiam gargariæ alius reprimat, inquit.

Curatio quinta, in qua agitur de puero loquente, qui postea ob morbum seu in superuenientem, mutus factus est.

NICOLAVS, filius Blasij Darfæ, uiri spectabilis Ragusæi, puer annos natus quinque, temperatura humidus, hic ætate cum esset annorum duo-

rum,

rum, recte prout illa ferebat ætas loquebatur. cæterum, cum illi febris ingens superueniret, & à medicis deploratus relinqueretur, mulierculæ dissectos, & exenteratos catulos, inter cætera parabilia remedia, capiti admo- uerunt, unde forte fortuna, à tam rabida, & mordaci febre, intra octo dies, liber puer, in sæuiorem morbum la- bitur, eius nanque crura ac brachia paralyfi sunt affecta, sed præcipue lateris sinistri, ad hæc, quum puer antea lo- queretur & recte audiret, loqui & audire desijt, ut muni nomen mereatur, coepit autem febris, quintodecimo die, mensis Iulij, quæ ut dixi, octo tantum dies uiguit, sed paralyfis per totam hyemem, ad aprillem usque durauit, adeo ut, maij mense sequenti, iam liber ex toto à paralyfi puer, nihil tamen audiat, nec loquatur, credere autem est, puer temperatura humidus cum sit, caput quoque humi- dum & excrementitia materia refertum cum habeat, fe- bri, & catulorum calore, capiti admotorum, ipsam in ip- so capite eliquari & fundi materiam, unde ad neruorū origines fusa, & delata piruita hæc crassa, obstructione procliui & prono in corpore, genuit, facta autem ob- structione, ac impedito spirituum transitu, per neruorū origines, per quos patet transitus motrici facultati ad musculos, paralyfis siue membrorum resolutio orta est. Cæterum, quia non modo nerui, qui motui præsumt, obstructi fuere, ab ea crassa & frigida materia, sed ii qui auditui & loquelæ inseruiunt, & forte reuersui, factum est, ut puer non surdaster, sed surdus & absque loquela euaserit, grauis autem morbus hic est, curabilis tamen, ut qui neruorum obstructio sit. Nam ut ea quæ impedi- bat crurum & brachiorum motum obstructio, ex toto ab hinc biennium leuata est, ita sperandum quoque, ut hæc ex qua surditas, & loquendi impedimentum ortum habent, ad aliquod tempus extirpetur, hac enim fulciti spe, puerum hunc curare aggressi sumus, & eo magis, quia in hac ætate vis caloris natiui magna est, & facul- tates naturales quarum ope præsertim id genus morbi

curantur, maxime ualida sint, quo fit, ut pueri si bene, & recte gubernentur, longe maiores difficultates superare soleant. primo igitur in uniuersum, eam constitui-
mus uictum rationem, quæ attenuandi uim habeat; à natura enim morbi, ut nostis, petenda est remediorum ratio, morbus autem is (ut diximus) cum à crassis lentis
que humoribus sit excitatus exiccantia iuuant. Oportet tamen non admodum siccitate excellant, cum à puerili
ætate indicatione sumpta, ualde exiccantia pueris non parum aduersentur. Caterum, cum Ragusium in meridiem uergat, & ideo australibus uentis, qui insigniter
caput replent, sit exposita, consonum fuit, uigente ætate, ut quæ non ita huiusmodi uentis sit obnoxia, curationem aggredi, permittentes, ut puer modeste exerceatur,
etiam pulchro, ac sereno die, extra domum, non tamen illico post sumptum cibum, ne & cibi coctio impediretur eo motu, & ita caput repleretur, in somno
quoque, ut qui pueris admodum familiaris est, plus illi indulgendum, quàm in cæteris, putauimus, modeste tamen,
utilior enim ad has discutiendas materias, & eas absumendas uigilia est, quàm somnus, præsertim tamen cauere est,
ne statim ab accepto cibo dormiat, maxime uero meridie, euitetur timor, & moestitia, quod si aliquando subirascat, non erit à nostro instituto alienum,
curauimus tamen consuetas excretiones de more haberet, in cibisque fugeret ea quæ humectant, & refrigerant, ueluti, quæ caput humore replent, ut fructus, & olera,
quantum per hanc ætatem fieri potuit, item & lacticia, & pisces, præcipue recentes, salitos namque libentius in hoc casu admitterem, parua tamen quantitate, legumina quoque omnia improba sunt, cicerum iure excepto,
pro oxiporo, ac acetario, cappares oximellite paratos, concedimus, abnegato tamen omni genere humidarum carniū, ut sunt, agni, suis, ueruecis, castrati, imo & caponum saginatorum, quæ uero rationem uictus attenuantis conficiunt, sunt, pullorum gallinaceorum,

rum, palumborum, hædorum, leporis iunioris, auium syluestrium, ut perdicum, turdorum, phasianorum, aui-
cularum nemoralium, ut ficedularum, & similium, quæ
assæ magis, quàm aqua coctæ permittebantur, ut saluia,
menta, maiorana, rore marino, petroselino, cerepholio,
serpillo, & similibus, adiecto cinnamomo, pipere, & aro-
matis similibus, oua recentia, ut boni succi admittuntur.
Vinum in totum abnegatum est, quia uinum, multû pue-
ris obest, & caput fumis replet, eius ergo uice utebatur
aqua incocta saluia, aut cinnamomo, aut betonica, aut
pipere. Iis igitur in ordinem habitis, quoniam morbû
difficilem curatu, & eum non nisi assiduo & longo me-
dicamentorum usu, curari & absolui prædixeramus, iux-
ta carmen prouerbiale, Assiduo illis, durum cauat un-
dula saxum, iis medicamentis uti cepimus, quæ ad mor-
bum faciunt, puerilis ætatis ratione habita, & ita initiû
habent. *℞.* betonicæ manipulum unum, florum roris
marini pugillum medium, seminis anisorum drac. duas,
libra una aquæ fiat decoctio ad tertias, & coletur.

Reci. prædicti decocti, uncias tres, oximellitidis, syrupi
de betonica, ana unciam mediam, misce, fiat syrupus,
quem auide in aurora, ieiuno stomacho, puer bibebat,
sed ebitis nonnullis syrupis, cataportia hæc recte deglu-
tiuit. *Rec.* Agarici nouiter præparati scriptulos duos,
diagridij, granum unum, misce. f. p. tres, quas inauratas,
quando ibat dormitum deuorauit, & eis alius optime
respondit, tunc uero, sequentibus diebus, conditû hoc
in aurora comedebat. *Rec.* conditi de betonica, de fio-
ribus roris marini, de saluia, ana drachmam unam & me-
diam, eum syrupo de corticibus citri, fiat mistura, quan-
doque uero ex omnibus, unciam integram deuorabat,
porro, tribus postea horis, irrigatione, siue embrocæ,
pueri caput irrigabatur, quæ ita habet, *Rec.* betonicæ,
maioranæ, saluiæ, stæcados, ana pugillum unum, origa-
ni, pulegij, foliorum lauri, ana pug. medium, in libris
quindecim lixiuii communis barbitonorum, fiat coctio

lufficiens, quouſque maneant libræ decem, & coletur, ex qua calida, irrigatio ſuper caput, ad ſynciput præcipue fiat. At, ab irrigatione exiccatum caput, hoc illinebatur unguento. Rec. olei camomillini, anethini, laurini, ana unciam unam, ceræ parum ad ignem miſce, fiat linimentum, ſiue unguentum molle, quo caput, antea à capillis denudatum illinatur, ſed per aures hoc infundebatur oleum. Rec. olei amygdalarum amararum, uncias duas, uini optimi albi, uncias duas & alterius mediam, maioranæ pug. medium, ellebori nigri, ſcryptulū medium, miſce, & ad ignem fiat decoctio uſque ad uini conſumptionem; & fiat expreſſio, & colatura, cui adde, moſchi grana duo, miſce, & utere, ac per aures ex eo parum infunde, quod moſcato goſſapio, occludebatur, itē, ſuccum hunc per nares attrahebat. Rec. ſucci maioranæ, betæ, ana uncias tres, radicis pyretri, drachmas duas, ellebori nigri, ſcryptulum medium, miſce, & ad ignem fiat decoctio, & ſucci purificatio, ſiue deſecatio, & coletur, cui adde, Ambari griſij, grana duo, moſchi, grana totidem, miſce, & utere, iis enim, etiam repetitis, ad quinquaginta dies uſus eſt, nulla tamen conſecuto iu- uamento, oporteret autem curationem hanc in longius protrahi tempus. Cæterum, cum hæc operaremur, occurrui quoque puer annos natus duodecim, filius Hieronymi Gradii patritij raguſæi, qui ad ætatem hanc uſq; cum pro muto haberetur, nunc demum loqui cœpit, ſcīrebat enim puer hic quibuſdam excrementis humiditatibus quibus temporis & ætatis ſucceſſu, conſumptis, expeditæ, & concinne, eum loqui ſperamus, ad nucham nanque laqueum inditum fuit, quo capitis humiditates ſuperflue, appriſe extinctæ ſunt, unde ipſe loqui cœpit.

Curatio sexta, in qua agitur, de fluxu sanguinis narium, cum mala uentriculi intemperie frigida.

MARINVS Gradius, patritius raguseus, uir annos natus sexagintaquatuor, temperatura biliosus, ut qui caput, iecur, & cor, membra precipua calida habeat, uentriculum uero admodum frigidum, sic olim à mala curatione pro restituendo, se à morbo antiquo, contractum, ad hinc quinquenium in tantum sanguinis per nares fluxum incidit, ut intra octo horas, (ut ille ait) duas adimpleret pelues, uiginti sex libras continentes, nunc uero narium sanguinis profluuium laborat, pro quo compescendo, bis illi secta est uena, nam ex brachio dextro & sinistro, sanguis missus est, tum hypochondriis & scapulis incisa cute, cucurbitulæ admotæ, ad hæc, fronti, syncipiti, medicamenta refrigerantia, & contingentia, immo intra ipsas nares imposita sunt, nihil tamen contulere. at, quia uir hic solitus erat per hemorrhoides multum sanguinis mittere, & ab hinc annum unum in totum cohibita euacuatio hæc est, iussimus hirudines plures ano admo-ueri, easque per medium postea disecari, quia retractione euacuationeue, sanguis è naribus quoque fluebat, nec à cursu suo desistebat, tunc ligaturæ, frictiones, & retractiones sunt factæ, & testiculis gelida aceto mista sæpe admouebatur, immo syncipiti, depositis capillis, & fronti, remedium nobis familiare ex gypso ouorum albo excepto, applicitum fuit, quo peius habuit, dixerat autem æger, eo caput magis calefieri, sed eo deposito, & sanguine ex sinistra nare tantum fluente, iussimus ex sinistro brachio sanguinem demere, & guttatim, ac per interualla fluere, tunc uero sanguis fluere desijt, sed non multo post, in lipothymiam, sine animi defectum incidit, cui reuocato, ius pulli cum oui uitellis oblatum fuit, cæterum, tunc embrocha siue pro capite irrigatio, para-

ta fuit sequens. *R.* Foliorum lactucæ, semperuiui, portu-
lacæ, plantaginis, solani, polygonij, corrigiolæ dictæ, flo-
rum uiolarum, rosarū, nenupharis utriusq; sumachiorū,
corticum granatorum, hioscyami, lysimachij, ana pagil-
lum unum, radicis mandragoræ, unciam unam, capitum
papaueris, sex numero, in libris uiginti aquæ, fiat deco-
ctio secundum artem, & coletur, ac supra caput irriga-
tio fiat, facta irrigatione, capiti exiccato, hoc applice-
tur ceratum, *R.* olei nenupharini, unciam unam & alte-
rius mediam, rosacei unciam mediam, seminis rosarum,
pulueris rosarum rubearum, ana unciam mediam, pulue-
ris corticum granatorum, balaustiorum, ana drac. duas,
succij lysimachiæ herbæ, unciam unam, ceræ quantum ad
spissitudinem sufficit, misce, fac unguetum, & capiti sed
præcipue syncipiti applica, cæterum, cum sanguis con-
strictus esset, non permisimus irrigationem hanc, nec
unguentum administrari, consilium tamen dedi nobili
huic, & patritio uiro, ut rhabarbarum ex tamarindorū
decocto ebiberet, ut sanguinis feruorem, bilisque acri-
moniam infringeret, domaretque, qui ubi consilio pa-
ruit, optime ualuit, & basilice uiuit.

Curatio septima, in qua agitur de lyenteria.

PVER qui lactabat, natus menses viginti, & filius
Sarcinatoris Racusini, ob nutriticis malum regimē,
ea quæ comedebat, incocta & cruda per inferiora
remittebat, asseruabatur autem in eius uentriculo, mu-
cago quædam, quæ cibum lubricum faciebat, impedimē-
to enim erat, retentrici, ac concoctrici facultatibus, hūc
igitur cum uiderem puerum, nutrice exacte purgata,
ac ut oportebat gubernata, oximel per interualla, ipsi
puello cocleari trado, postea uero oximellitris paululū
ex diluto rhabarbari, & agarici, puluisculo hieræ picræ
adiecto, propinauimus, a quo potu, mucagines in uen-
triculo contentæ, euacuatae sunt, & sequenti die, robo-

rato per ceratum uentriculo, recte habere coepit, & ea quæ comedebat, recte concoquebat, nec amplius ea incocta, aut cruda remittebat, male dubio procul consultum esset, si contentis in uentriculo mucaginibus ipsis, extra admouerentur constringentia, cresceret namque lyenteria, & puer in uitæ periculum incideret,

Curatio octaua, in qua agitur, de quodam qui cum duplici tertiana laboraret, in diaphragmatis abscessum incidit, & breui medici negligentia obiit.

AVRIFEX Racufinus, iuuenis natus annos triginta, temperatura biliosus, cum, uigente canicula, duplici tertiana laboraret, ut qui eius curam habebat, medicus referebat, septimo die male habuit, & ex brachij curuatura uncias tres sanguinis, prædictus medicus demere iussit, & peius habuit, dolere autem ad costas dextras notas coepit, simul & mente priuari, octauo, cum ad eum essem uocatus, in septo transuerso, diaphragmate dicto, inflammationem subortam esse, tum ex ipso dolore intensissimo ad prædictas costas, tum ex febre acutissima, & ex mentis alienatione, conieci, phrenæ enim eo dici puto septum transuersum, quia cum mente, & cerebro communionem ingentem habet, phrenas uero & Homerus & alij grauiissimi uiri, pro mente sepe numero usurpant, ut Galenus quoque aliquando scriptis mandauit, ut libro quinto de locis affectis, capite tertio, & alibi sæpe. Cæterum, huic uires ita deiectæ & imbecilles erant, ut intra paucas horas hominem moriturum prædixerim, quod ita postea euenit, oportebat autem huius morbi initio sanguinem copiose demere, id quod medici negligentia, ne dicam ignorantia prætermisum est.

Curatio nona, in qua agitur, de puero ex fenestra cadente.

FILIVS Nicolai Bonij, patritij Ragufæi, è fenestra, (bona sua fortuna) stomacho uacuo cecidit, & corpusculum contundit, nulla fracta, aut disrupta eius aliqua particula, cum nec scarificationem crurum, nec cucurbitularum admotionem, cute scarificata, admitteret, erat autem annos natus quatuor, iussimus pelle arietina recens calida, aut sindone imbuto uino, rosæ, & myrti summitatibus incocto, inuolui, ut centuriis iis iam meminimus, cæterum, post conuolutum puerum sindone ex uino prædicto imbuto, in potu mumiæ ex Mesues descriptione ebibit, & sudauit, & recte habuit.

Curatio decima, in qua agitur, de phthisi, hoc est, ulcere pulmonis.

SECVNDVS, Dominici Cladorouichi mercatoris Ragufæi filius, annos natus uiginti, ab hinc tres menses, multum sanguinis tussiendo ex pulmone reiecit, sed ex qua causa, aut unde euenerit, assistentes, ut incertum referunt, post reiectionem sanguinis febris continua correptus fuit, & male habuit, cum qua, quandoque in publicum exhibat, quandoque domi se continebat, tandem post elapsum tertium mensem, à morbi initio, ad eum uocatus, ipsum phthisi affectum, & consumptum, ac marasmoide detentum comperio, contradicente tamen medico illo, qui primo eius curam habuerat, morbidus nanque contendebat, ulcus in pulmone ægrotum non habere, cum tamen sputa assidua tussi, putida, & omni putrilagine affecta, ægrotus ipse excrearet, elleboro igitur indiget talis medicus, & ut ad anticyras relegatur dignus est, quando hecticam tertia specie constitu-

tam, nondum nouerit, quam uel barbitonforibus notam
tradit Galenus, & omnes ita esse norunt, ceterum, pau-
cis tentatis remediis, breui hic diem suum obiit, solent
autem ij etiam loquendo expirare, ut huic euenit iuue-
ni, qui ob medici huius ignorantiam, in summam perni-
tiam, & obitum deuenit, inter parata tamen remedia,
ex aqua dulci balneum habebatur, ueluti ex cancris flu-
uialibus restaurans medicamentum, quod haber. Acci-
pe, cancos fluuiales, tres, quos primo iugulabis, & aqua
fontana incoques, quo ad exossari uideantur, dein exan-
teratis, & exossatis, interanea pulpamenta ab ossibus
exime, quæ ter calido lixiui lauabis, & totidem aqua
calida dulci, & totidem quoque frigidiola, ac postea
in aqua rosacea, & violacea, per dimidiam horam mace-
rari fines, tunc uero accipe horum trium cancrorum flu-
uialium, uel nemoralium, sic preparata pulpamenta, ca-
ponis carnis, uncias duas, amygdalarum dulcium mun-
datarum, uncias duas, pistaciorum unciam unam, lactis
uncias tres, sacchari albi, penidiarum, ana unciam unam
& mediam, seminis papaueris albi, drachmam unam, ad
ignem lentum, misce fiat electarium, ad formam loch,
ex quo ad libitum deglutiebat. Item, ex cancrorum eo
modo apparatus pulpamentis, & pulli carne, contusum
confice, admisto saccharo & aliis, ut nosti, reliqua refer-
re non uacat.

*Curatio undecima, in qua agitur, de puero dysenteria
affecto.*

FILIVS Nicolai Palmotæ Patritij Ragufæi, an-
nes natus tres, dysenteria laborabat, intestinorum
autem inferiorum raturas mistas sanguini egere-
bat, cui cum primū occurrerem, iubeo pullum aqua ca-
lybeata adiecta oryza, ac nonnullis immaturis sorbis in-
coqui, ex quo pullo comedebat, & ex aqua pluuiali ca-
lybeata syrupo myrtino mista bibebat, ceterum, ad uen-
tem

trem, unguentum comitissæ, uel illud aliud, ex corticibus castanearum dictum, admovebatur, & ijs ac paucis alijs, sanitatem obtinuit, nec constringendi uim habentibus clysteribus uri opus fuit.

Curatio duodecima, in qua agitur, de puero meiere non potente.

PVELLVS natus menses sex, & filius Petri Catarini, mercatoris Ragusæ, cum nutricem mutaret, & meiere nō posset, sic descripsimus. R. olei scorponum, liliorum alborum, anethini, ana unc. mediam, dialthææ drachmas duas, ceræ parum misce, fiat linimentum, quo ab umbilico ad inferiora omnia, etiam inter anum & testes, inungantur. item, R. radicum petroselinii pugillum medium, cyperi, scinanthi, affari, ana drac. duas, in libra una aquæ fiat decoctio, quousq; remaneat tertia pars, & coletur. R. prædicti decocti, uncias tres, syrupi de quinque radicibus unciam unam, syrupi rosati solutiui, unciam mediam, misce, & cochleari per intervalla propinetur, iis enim & egebat, & optime minxit, & puer recte habuit, postea uero puer deiectus aliquantulum cū mansisset, ita fuit recuperatus. R. carnis puli, uncias sex, affari, florum uiolarum keiri, borraginis, an. pugillum medium, seminis melonis mundi, unciam mediam, in uitrea campana omnia simul destillantur, ex qua destillatica aqua, cochleari p intervalla detur puero, quam optime deglutiebat, & recte habuit, ex crassiori autem lacte gustato, lenta quædam humiditas ingenta est, transitum urinæ impediens, quæ prædictis remedijs leuata est. cæterum, de nutricis lacte, nobis non parua postea cura fuit.

Curatio

*Curatio decimatertia, in qua casus citatur mirus, de puer
ro ob timorem breui importuo.*

IACOBVS, filius alterius Nicolai Bonij, Patritij Ragufæi, annos natus quattuordecim, cū Augusti die secundo, pila alijs cum adolescentulis luderet, forte fortuna, euenit, ut ex illis unus repente ob rem malam ab eo uisam occlamarer, hic uero Iacobus cum hæc audiret, tanto timore perculsus fuit, ut omnibus animi potentijs expectoratus, parum abfuerit, quin illico mortuus conciderit, ad domum tandem reuersus, rem extoto matri, & assistentibus enarrat, affirmans cum alium puerum ita terrore affectum audiret, sibi cor distrahi, ac ueluti ad inferiora descendere sensisse, atque ideo animo se consternatum esse, ita ut se se moriturum credat, post hæc dicens, cubile conscendit, & male habere incipit, sebricitat, quarto die rem nigram ore euomit, quinto obiit, qua hora obitus, per os, & nares, illud idem uirus nigrum eiecit. ceterum, sanguinis missione per uenę sectionem illico hic opus habuerat, quæ à medico prætermissa est.

SCHOLIA.

ANIMI affectiones grauiores esse corporeis, omnes, qui animam corpore præstantiorem existimant, norunt, quo fit, ut earum diligentior habenda ratio sit, miras enim in corpore humano animi affectiones inducunt alterationes, et precipue timor, et pavor, ad interiora enim præsertim ad cor, tanquam ad arcem & scatebram suam in timore spiritus & sanguis se se conferunt, ubi spiritum suffocatione extincta anima, algescitibus externis partibus, breui mors subsequitur.

Curatio decimaquarta, in qua agitur, de dysenterico uero ceræ usu curato.

PORTONARIVS, qui ad montem habitat, & alterius portę ciuitatis curam habet, dysenteria cum laboraret, febriq; careret, iubeo præter alia pullo colum-

columbino affo, sed cera infarcto uescatur, ad hæc, pomum cotoneum excauatum, cera quoq; repletum, & ad ignem exassatum, ieiuno stomacho, comedat, nihilq; suprabibat, suadeo, iis. n. non sæpe iteratis conualuit.

S C H O L I A.

CERAM dysentericis conuenire, tradit Dioscorides libro secundo sui medici operis, capite de cera, ad hunc modum dicens; Cera datur in sorbitionibus, dysentericis, cui suffragatur Galenus, et cæteri post eum medici, cæterum, nonnulli, cera, mastichem adiungunt.

Euratio decimaquinta, in qua agitur, de errore quodã, à multis medicis commissio, in præbenda cycorea discocta febris laborantibus.

QUVM iuuenis Ragufinus febris laboraret, & medicus de more illi cicoream discoctam ox'eleo paratam cõcederet, illi obuiam iuimus, ac eum de errore notauimus, quia febris illa cū ab obstructionibus pendeat, discocta cicorea magis hominem constringeret, obstrueret, & febrem augeret; nam ita cicoreæ euenit, ac brasicæ, & lenti, cicorea nãq; frigida sicca temperatura cum sit, partium subtilium ratione, aperit, & meatus referat, ut notat Gal. lib. de Comp. med. f. l. capite de iecinoris affectionibus, unde cruda opus complet, aut eius decoctum primum, in quod partes ille subtiles abeunt, aut eius destillaticia debito ordine extracta aqua, crasso, & terreo, ac constringente manente eius corpore; proinde aduertant medici Italiæ, quibus nihil est in usu medico frequentius, quàm febris laborantibus cicoreum coctum in victu porrigere, parum alioquin aduertentes. coctam cicoream cõstringere, & meatus ac vias obstruere, dysentericis igitur, aut alui fluxu patientibus, ex herbis discoctam cicoream secure concedemus, non ignorantibus nobis, eius decoctum quia aperit, & aluium prouocat, diuersionis ratione, appri-

me

me quoque eisdem cōuenire; qui igitur erraticis febribus, autumno præcipue tempore laborat, ab esu discoctæ cicoræ abstineat, eius nanque esu facile in quartanam labetur, & in grauiores morbos incidet.

Curatio decimasexta, in qua agitur, de fluore muliebri.

VXOR Mudai, nata annos triginta septem, magnam sanguinis viui copiā per os vteri, ab hinc sex menses, emittit, & intra corpus, ac extra, ventuli ad pedum plantas, ingentem caliditatem persensit, abunde sitit, noctu nō dormit, & ad ilia cum uniuersa ea parte, in qua præcingi solet, intense dolet. ad quam uocatus, comperio hanc multos ieiunasse dies, (Hebræa nanque est,) unde supra calfacto ac subtriliato sanguine, fluor hic ortum traxit. per scripto igitur huic uictu, uim refrigerandi, & condensandi habente, & quiete habita, ex interna brachij uena dextra, sanguinis uncias quinque demere feci, & syrupos densandi, & adstringendi facultatem habentes, mane & sero, bibebat, quibus peius habebat, nam sanguis copiosior fluebat, qua de re, iis posthabitis, & demissa aqua chalybeata, cuius uice uinū rubrum, crassum, & adstringens in potu intro missum est, ad mammas cucurbitulas duas magnas multa flāma ignitas affigi curauī, ex quibus sinistra fixa illico fuit, dextra uero, nunquam affigi potuit, ex quo mulier hæc sibi magnum futurum iuuamētum augurata est, quia omne malum ad lēuam eius partem stare contendebat, ac ea de causa, cucurbitulam in ea parte fixam per totū fere diē mansisse, illi fides erat, & re uera, cucurbitulæ huius beneficio, & pulueris albo oui excepti, & ebibiti, in aurora ieiuno stomacho, & noctu quando ibat dormitum, ita recte ualere dixit, ut intra tres dies sequētes sanguis ex toto fere cohibitus esset, habent uero pulueres sic. R. gummi tragacanti, arabici, utriusque unciam unam, sanguinis draconis ueri, boli armenia pallidi, succini, terre lemnia

lemniæ; vulgo dictæ boli armenia, lapidis hæmatitis, an. drach. una, & alterius mediam, se. lactucæ, portulacæ, cicutæ, papaueris, hioscyami, radicis mandragoræ, ana. drachmas duas, omnia terantur, & fiat pulvis, cuius drachmam ieiuno stomacho albo oui exceptam deglutiat, & noctu quinta hora à coena, alteram eo modo ebibat, cæterum, ilijs & ad renum regionem hoc vnguento illinebatur, quod proprijs manibus domi parabat. R. ceræ albæ racusinæ, vncias duas, aqua & aceto quinquies lauentur, cui postea adde, olei rosacei omphacini, vncias duas, cerusæ, vnciam mediam, aceti rosacei, vnciam vnā misce, & ad ignem fac vnguentum mollæ, quo inungebatur, & supra pannum imbutum oxicato, siue posca, ponebat, & assiduo mutabat, cæterum, hæc cum aliquot dies recte ualeret, & postea profecta esset castellum nouum, olim numerosi militis hispanici cruentum macellum, re crudecente morbo obiit.

Curatio decima septima, in qua agitur, de crustosis, & concretis quibusdam turundis muschosis, per nares emisissis, à mala quadam capitis affectione, ortum trahentibus.

FRANCISCVS nummularius Racusinus, per nares crustaceas quasdam turundas, ac concretos quosdam mucos, mittere solebat, non sine capitis tamen dolore, cui occurrentes nos, à purgato corpore, & capite particulariter tum errhinis, tum mastichatorijs medicamentis, decoctum radicis synarum ad viginti dies exhibuimus, & sanus factus est.

SCHOLIA.

QVI ex Alexandria, & Memphi ciuitate populosissima, hodie ad nos veniunt, ibi radicem synarum ita apparari à mauritanis, apud quos in pretio habetur, affirmant radicem hanc in scabem redigunt, & mel-

le exceptam, ac coctam, seminiunciam pro uice agrotanti comedendam porrigunt, supra quam cyathum decocti eiusdem radicis ebibendum offerunt, & hoc mane & uesperis, ac sic curationem duodecim dierum tempore, absolunt: porro, nos huic de quo agimus, agrotanti, radicis decoctio solito nostro modo concinnatum dedimus, & sanatus est.

Curatio decima octaua, in qua agitur, de ophthalmia, siue lippitudine.

TVRCA Imin, ex Duratio, qui Solimani turcarum Imperatoris redditus extra urbem Ragusium colligit, lippitudine, siue oculorum ophthalmia grauissime laborabat, ut penitus nihil videret, nec oculos aperiret, intus enim rubicundi, & sanguinolenti uidebantur. ad hunc uocatus, tenui victu constituto, ad frigidum declinante, primo, quia clysteres hic non admittebat, bolum hunc deglutendum tradidi. *Rx.* floris cassiæ nouiter extractæ, drachmas sex, diaphiniconis, electarii lenitiui, ana vnciam mediam, specierum hieræ picræ, drachmas duas, saccharo omnia excipiantur, & fiat bolus, quo optime egeſsit, tunc uero, sequenti die, ex externa vena brachii, sanguinis uncia quindecim extractæ sunt, à qua sanguinis missione, melius habere cepit, tunc uero oculi, hoc collyrio fovebantur, lauabanturue. *Rx.* sief albi, sine opio, drachmam vnā, camphoræ scriptulum medium, aquarum plantaginis, rosarum, ana uncias duas, misce, fiat collyrium, & penna sæpe applicetur, item, ut alius lubrica huic esset, & singulis diebus responderet, & caliditas extranea infringereſſet, decoctum hoc parauimus. *Rx.* cicoræ, endiuia, lupulorum, euphragiæ, ana pugillum medium, foliorum fenæ, folliculorum fenæ, utriusque, vnciam mediam, florum boraginis, bugloſi, nenupharis, rosarum, ana pugillum medium, prunorum damascenorum, duodecim, libris quatuor aquarum, omnia excipiantur, & fiat coctio ad medias, & coletur. *Rx.* prædicti decocti, vncias quatuor, syrupi de cico-

rea, vnciam vnam, rosacei simpl. vnciam mediam, misce, fiat syrupus, ijs enim tertio die, sanus euasit, nec aliis opus habuit remediis.

Curatio decimanona, in qua agitur, de casia ægyptiaca, uiridi, & recenti saccharo condita, quæ uentrē soluit.

PAVLVS Gradius patritius Ragusæus grauissimus natus annos octoginta, cum difficulter egeret, & oris amarorem sentiret, & multum sitiret, ob bilem forte altam stomachi partem fluitatem, semiunciam casiaæ ægyptiacaæ saccharo paratæ meis monitis comedit, qua bilis exacte purgata est, tandem ipse breui recte se habere dixit, ut postea plures alij, qui ægyptiaca hac casia sic saccharo condita, usi sunt.

SCHOLIA.

AEGYPTIACA hac casia, interim dum uiridis est, & parua apud memphim ubi nascitur, quandoque integra, quandoque uero in parua frusta scissa, saccharo conditur, cuius uncia ad summum comesta, aluum lenit, mouet, & purgat, secure, benigne, & absque labore, qua de causa à principibus & regibus in pretio maximo habetur. ceterum, ægyptia hac casia, interea dum uiridis est, gustu acerba est, non minus ac ceratium xilocaracter & carubium dictum.

Curatio uigesima, in qua agitur, de sanguinis reiectione.

VIRGO abscondita & secreta, quæ raro patuerat virorum aspectibus, ut illam religiosam appellaremus, sanguinis reiectione laborat, cui absenti, (apud Canalem oppidum nanque agebat) cum sanguinem ex saphena demere mandarem, ecce illi consueti menses responderunt, unde illico sanguinis sputus constrictus est, quibus postea paucis interiectis diebus, suppressis, ingenti tussi, in eadem sanguinis reiectionem redijt,

redit, magno dolore, & ingenti caliditate in ore ventriculi percepta, qui retractionibus, & ligaturis membrorum extremitatibus factis, & ebibitis pulueribus descriptis curatione prima quintæ Centuriæ, albo oui exceptis, ex toto restrictus est, porro, ad sedandum dolorem oris uentriculi ingenti illa caliditate perceptum, portulacam aceto coctam ac tabefactam, & calidam, sic illi imponebant, & melius se habuit. Cæterum, tunc curauimus saccharum rosaceum mistum bolo armeniaci pallido, pauculo roboris myrtillorum exceptum, ad multos dies, nucis magnitudine, ieiuno stomacho comederet, simulque quando iret dormitum rotulum ex diacodio simplici ingereret, uel granum vnum, uel alterum thuris deuoraret, & uino omnino abstineret, uesceretur tamen pullæ carnis portulaca incoctis, aut sorbis, aut mali cotonei frustis, aut symphiti radicibus, aut semine sumachiorum, aut similagine suasi, quibus optime ualere dixit. Gracilis puella hæc est, collum altum, & pectus strictum habens, cuius altera soror, & frater vnus, phthisi consumpti, diem suum obiere, cæterum, hæc elapso mense, Ragulum delata est, quæ noctis certa & deputata hora, septima scilicet, tussiebat, & spuebat, pauca, alba, uiscida, durabat autem tussis parum. At, interdum spuebat quidam sed non tussiebat, cæterum, à prandio febriebat, aliquando intense, aliquando uero remisse, & lotium optimum, quantitate, qualitate, & contentis in uniuerso huius morbi incessu, habuit, porro, uniuersus noster conatus eo dirigebatur, ut capitis destillatio in subiectas thoracis partes, transferretur. proinde à purgato per catapotia ex agarico, corpore, nam de hiera catapotia, in hoc casu nonnullis medicis suspecta sunt, & propinatis uarijs alijs medicinis respicientibus malam intemperiem frigidam capitis cum mareria, ad synciput, sacculum ex rebus exsiccantibus, & roborantibus calidis, compositum, admouimus, & tunc saccharum rosaceum bolo armeniaci pallido mistum, quando ibat dormitum, nucis magnitudine, com-

debat. cæterum, hæc cum viscidam multam pituitam, non saniosam ad multos dies tulsiendo scirearet, quæ à capite ortum trahebat, in capitis cômiffura, eâ cauterio indigere, exposuimus, quæ cum non paruit, sic incuratam reliquimus, agebatur autem sextus mēsis curationis. cæterum, hæc elapsis aliis duobus mensibus, hoc eodē morbo ad summum consumpta, diem suum obiit.

Curatio uigesima prima, in qua agitur, de remedijs partum accelerantibus.

HIVS soror, filia Dominici Cladorouichi, mercatoris Racusini, primipara, tēpore partus difficulter cū pareret, & in angustiiis esset, ad eā accersitus, ut eius partus acceleretur, sic descripsi. *℞.* radicū maluauisci, petrosilini, rubæ tinctorum, an. unc. mediā, dictami cretenfis, dictami albi, origani, pulegij, hyssopi, calamenti, mentastri, nepitæ, an. pugillū unū, seminis fefeli, rusci, cumini, fœniculi, an. drachmam unam, libris tribus aquæ, & una uini generosi, fiat decoctio sufficiens, & coletur, cui adde, cinnamomi optimi, drach. duas, croci drachmam unam, trochiscorum mirrhæ drachmam unam, & alterius mediā, antidoti emagogi, drachmas tres, misce, fac potum, de quo uncias octo, uel decem, tepidas parturiens bibat. cæterum, ut expedire pareret, curauī, chordam ex alto pendentem, manibus apprehenderet, ita ut erecta staret, & si fieri posset, à uiro robusto cōcuteretur, item, ut huius aluus oleo amygdalarum dulcium foueretur, aut oleo seminis lini, aut oleo lilino, aut linimento sequenti. *℞.* olei amygdalarū dulcium, butyri recentis, an. unciam unam, pinguedinis galinæ, unciam mediam, ceræ, parum, misce, fiat linimentū ad ignem, quo illinatur aluus, item, ut sternueret, sic præscriptum fuit. *℞.* condisi, assæ foetidæ, an. drach. unam, ellebori, scriptulum medium, euphorbij, grana decem, misce, terantur, & fiat puluis, & gossapio exceptus, for-

mentur

mentur errhina medicamenta, aut sic per se naribus præsentetur, iis enim ita mulier hæc iuuata est, ut intra diem puerum peperit, cum enim sternuit, puerum misit, nec enim obstetrices permisimus unquam, manibus uiolentum aliquod tractarent, prout illis moris est, quando ex illa uiolenta attractione, multa uitia, & foedæ affectiones oriuntur. cæterum, post partum, hæc ad utranque sciam doluit, quem dolorem, olim eo tempore quo menses illi consueti, fluere incipiebant, sentiebat, & tunc eū sic sedauimus. R̄. olei hypericonis, unciam mediam, camomillini, rosacei, an. unciam unam, pulueris rosarum camomillæ, an. drach. duas, ceræ parum, misce, fiat linimentum, & utrunq; locum dolore affectum illine, quo breui recte habuit, & sanata euasit.

Curatio uigesima secunda, in qua agitur, de gallica scabie, manuum palmas, papulis, et scissuris inficiente.

MARINVS Gondulanus, nobilis iuuenis Ragusæ, ex memphi apud egyptum, Ragusium morbo gallico infectus, reuersus est, circa genitalia ulcera passus est, & mento, & facie, papulas non paucas habuit, à quibus remedijs propitijs adhibitis, breui sanatus est. cæterum, in ipsis manuum palmis papule quæ eas infecerant, & in scissuras euaserant, reliquerūt, pro quibus abigendis, & in totum ipsius scabiei seminariis extirpandis, iuueni huic annos nato uigintitres, decoctum radice synarū ad quindecim dies, habita optima, & subtili uictus ratione, ebibendum dedimus, in quorum singulo, ter & quater, eodem decocto manus lauabar, demum, iis citatis intra prædictum tempus, sanatus est, uictus huic, panis nautici uncie quatuor in prandio circumscribebantur, totidem in coena, potus ea ipsa aqua, sine decoctum radice synarum erat. cæterum, ultra panem, in prædio semipullum gallinaceum inassarum, uel decocto ipsius radice synarum elixum absque sale, huic

concedebamus, in coena uero, pugillū passæ uux, & pau-
cas dealbatas amygdalas.

*Curatio uigesimalertia, in qua agitur, de febre tertia-
na, continua, maligna, pulicari cum symptomate.*

PETRVS Ioannes Bonius, ex Patritia Ragusa-
rum gente, adolescens annos undeuiginti natus,
temperatura biliosus, habitu gracilis, colore subni-
gro, cum extra urbem refractario equo, curreret, mulie-
rem obuiam impetuose ad terram prostrauit, ut eā tunc
emortuam, ipse putaret, vnde merore affectus, multa vo-
muit, & in febrem incidit, primo lentam, dein uero acu-
ram, & malignam. ad hunc igitur accersitus undecimo
die ægritudinis, cum ingenti febre oppressum compe-
rio, ad hæc, siti ingenti, lingua arida, & nigra, retro col-
lum ad scapulas uariis exantemathis efflorescētibus, nō
nullis rubricantibus, paucis ad nigredinem uergētibus,
urina huic citrina, cruda, nihil concoctionis indicans,
erat pulsus uariius, nunquam sudauit, nec sua sponte ege-
rebat, sed aluo clysmis, aut balano irritata. cæterum, ad
hoc usque tempus plures ebiberat syrupos, sed nullā ha-
buerat notatū dignam uacuationem, duodecimo sequen-
ti die, ad eum de more accedens, exantematha aucta ef-
se, & uniuersam posteriorem partem corporis occupas-
se, conspicio, unde ea non diu antea initium habuisse, sa-
tis euidentis mihi argumentū erat. proinde aluo per chyf-
mum irritata, ex balylica uncias decem sanguinis dimi-
nuo, qui non admodum magnam præ se ferebat corrup-
tionem, hic summopere uinum appetebat, cuius uice,
potum hunc descripsimus. Recip. tamarindorum, unc.
unam, radicis buglosi, ordeï mūdi, seminis melonis mun-
di, cucurbitæ, batechæ, an. unciam mediam, florum cor-
dialium, an. pugillum medium, prunorū pinguium, decē
numero, libris quinque aquæ fiat decoctio secundum ar-
tis ministerium, & coletur, cui adde, syrupi de acetofo-
tate

tate citri, unciam unam, misce, aquarum acetosæ, portulacæ, an. uncias tres, misce, fac syrupum, & stomacho ieiuno propina, ut uero huius lingua abstergeretur, cāna curua, & psilij semine humectaretur, assiduo curabam⁹.
 cibus huic, contusum ex pullo herba acetosa in cocto, erat, portiuncula ptisanæ admista, cui puluisculus di-
 margaritonis frigidi resperfus fuit, nesperis huius diei, ita habuit, & peius, quia accessio eum grauius afflixerat, est namq; febris hæc tertiana continua maligna, noctu melius habere coepit, & recte dormiuit, decimoter-
 tio, ita recte habere dixit, ut nunquam antea, melius & reuera, tunc urina quantitate, substantia, & contentis, optima apparuit, & pulsus meliores, qui urina certius indicare solent, tunc frictiones exercebātur, & cucurbitulas uarias corporis uariis locis affigi curauimus, & syrupum hunc descripsimus. R. syrupi acetosi simplicis, de cicorea, ana drachmas sex, decocti florum nenupharis, acetosæ, cicoreæ, ordeï, uncias sex, boli armeniaci pallidi, tantopere à Galeno decantati, scriptulū unum, misce, fac syrupum, & propina, ieiuno stomacho, quo, sequenti quartodecimo die, hunc sudaturum assistentibus tunc prædixi, quod ita futurum, pulsus fluctuosi recurrentes, mihi satis indicabant, & ita euenisse ipsi assistentes obseruarunt, sudauit quidem, sed parum, à quo sudore melius se habuit, sextodecimo, pharmaco composito manna, & rhabarbaro, purgatus est, quo optime egressus, & qualia purgari debuerant, purgata sunt, sed tunc uinum illi paucum sed optime dilutum concessimus. decimoseptimo, ab iniecto clysteri lauante dicto, saccharum rosaceum pauco bolo armeno mistum, comedit, nec amplius sudauit, forte quia materia sudoris purgatorio pharmaco uacuata fuit, rectius tamen æger ipse habebat, pulsus tunc optimi erant, & lotium tum substantia, & contentis optimum, à prandio tamen aliquantulum febriebar, qua de re, syrupum aperiendi facultatem habentem, singulis auroris bibebat, & aquam

hordeaceam iulebo mistam, pro potu habebat, uigesimo primo die, ex se natura mota est, bis nanque ægrotus ipse egeffit, multa & citrina, sed à prandio, solito modo caluit, 23. & 24. & 25. eadem erant, clysmis tamen alius irritabatnr, 26. iterum purgatus, sanatus est, eius tamen uenter ad multos dies restrictus, non nisi clysmis, & infusis irritatus respondebat, ad solitum tamen suum cursum redit, epoto iure pulli, aut ueruecis, incocto malua, & mercuriali, aut beta, aut omnibus simul.

S C H O L I A.

IN ijs pestilentibus & malignis febribus curandis, duæ habentur uia, altera Galeni, & Græcorum, altera uero Mauritanorum, nam Galenus, ut ceteri Græci, iubet pro ijs curandis febribus, aperire, uias reserare, & totius corporis expiramenta patefacta habere, ut apud ipsum quis legere poterit, libro secundo, de differentiis febrium, Aui-cenna uero, & Mauritanica factionis Classici medici, res frigidas & stypticas, ac constringendi facultatem habentes, potius concedunt. Nos uero utranque uiam optimam esse nunc doceamus, donec nanque pestil-lentis febris caliditas uiget, & feruet, rebus frigidis, stypticis, ac acidis utimur, ut putredo infringatur, coerceatur, nec amplius serpat, item ne hoc ueneno lancinati spiritus breui deficiant, ad quorum difflationem, & resolutionem, uita amittitur, & mors introducitnr. Ceterum, remisso huius pestilentis febris incendio, furoreue, tunc ad ea quæ aperiendi, & sudorem euocandi facultates habent, confugimus, ea ægrotis similibus propinando, ut in hoc de quo agimus ægrotante, à nobis factitatum est. At, hec ita breuiter per transennā dixisse uolui, quando de ijs quoque me dixisse nonnulla puto, Centuria tertia, harum curationum no-strarum.

Curatio uigesimaquarta, in qua agitur, de febre continua epidemica.

STEPHANVS Mænsius, patritius racuosus, annos natus unum supra triginta, cum apud stagnum ciuitatem, prætoris officio fungeretur, febris grauissima correptus est, & ea quidem tertiana continua epidemica,

demica, est enim uir hic temperatura sanguineus, ut ex notis elicitur, nam, hic magnus, longus carnosus, musculosus, & hirsutus admodum est, genas rubricantes habens, in eo tamen humiditas superat caliditatem, ut excrementa uaria attestantur, & paulo inferius interpretabimur, huius caput humidum & calidum est, caliditatem indicant, capitis magnitudo, oculi ingentes, foras prominentes, ut Alciatus iuris peritissimus doctor, hac nostra ætate phenix, habebat, qui ferrariæ leges publice profitebatur, eo tempore, quo & nos Galenum, & Hippocratem eisdem in scholis interpretabamur. Cæterum, huius ægrotantis capitis humiditas deprehenditur, ex uariis, & multis quæ ab ipso capite continuo defluebant humiditatibus excrementitiis, sed & cor huic calidum & humidum quoque est, ut eius attestantur arteriæ magnæ, molles, & crassæ, veluti pectus perlatum, magnum, & bene hirsutum, sed iecur huic, calidum quoque est & humidum, id quod uenæ admodum crassæ, latæ, & sanguine refertæ, satis approbant. cum igitur præcipua tria hæc membra calida sint, uniuersum corpus calidum sit decet, quin & cum ipsa humida sint, & uniuersum corpus humidum dicatur oportet, ut ex Galeno sæpe repetiuimus. Cæterum, cum hic humida calidaque temperatura præditus sit, omnium temperaturarum pessima, & corruptioni magis obnoxia, si modo Galeno fidem damus, & multis & uarijs cibariis assuetus, contigit, quod cum apud stagnum, ut dixi, ciuitatem Ragusæ orum imperium subiacentem, prætoris officio fungeretur, in febrem grauissimam, sæuissimamque laberetur, & eam quidem epidemicam, biliosam: solent autem huius ciuitatis Incolæ certis, & statutis anni temporibus, fere omnes febribus similibus corripì, ob causam communem, aerem scilicet, morbificum & infectum, à quibus plures eorum euadunt, unde pestis dici non debet, esset nanque pestis, si omnes uel maior ægrotantium pars, morerentur. is igitur, cum corpus multis refertum

excrementis haberet, non difficile fuit, ab aere illo alterari, & affici, unde in tertianam continuam lapsus est, à bile vitellina pendente, qua eius caput multę pituitę mista refertum erat, ut eius indicabat grauedo, pituitęque de scensus ad maxillarum, & faucium musculos, unde dentes dolebat, & lingua crassa, & fere contracta reddita, non recte loquebatur, ad hæc, non sitiebat, id quod & in stomacho humiditatum redundantia arguit, sed magis, nausea, siue ad uomitum procliuitas, imo rerum pituitosarum, & uariarum copiosus aliquando cum uerme uno uel altero, uomitus: hic cæterum, multa cū abundet pituita, tamen non dormit, ob fumos forte ad caput delatos, biliosos siccos, ob quos inappetentiam quoque incurrit, uel quia humiditas pituitę stomachum laxat, multum quoque ad appetentiam refert, pituitam altam stomachi partem occupare, uel eius infimam, nec enim omnis frigiditas causa appetitus est, sed uerius ea quę acerbitalis nonnihil habet, ut melancholię. Cæterum, hic uentrem constrictum habet, nec nisi clysteri adiutus egerit, solet autem sæpe natura infusis, & clysteribus assueta, pigra fieri, nec excrementa, nisi eisdẽ, aut balano irritata, mittere. Ad hunc igitur, accersitus ego, trigesimoquarto ægritudinis die, eum cubili prostratum comperio, tertiaua continua, à uitellina bile pendente, laborantem, qui, ob prædictam à nobis causam, non recte loquebatur, porro, huius pulsus digitis nostris admodum resistebant, latitudinem, longitudinẽ, & profunditatem satis amplam præferentes, febrilis porro calor non admodum acris erat, sed lotium rubrũ, & crassum uidebatur, in quo concoctio, ut assitens medicus aiebat, apparuerat, tunc nanque delituerat, itẽ nocte antea multũ sanguinis per nares illi effluxuerat, quibus omnibus perpenfis, & examinatis, iudico, & si huic sanguis semel abunde ex brachij curuatura missus fuerit, & per hirudines, uenis hemorrhoidalibus admotas, tunc quoque summum remedium esse, scissa brachii uena,

uena, sanguinem emittere. erant autem notę sanguinis missionem exposcentes, pulsus plenitudo, quam præferebat arteria, ueluti ipsius magnitudo, digitis maxime renitens, & lotium crassum & rubrum, ad hæc, morbi magnitudo, hoc est, febris continuo affligens, & sanguinis e naribus fluxus, nec morbi longitudo eam impediebat, ut monet Galenus, libro de sanguinis missione per uenę sectionem, & sexcentis aliis locis, aut si hanc nollet exercere uacuationem, per cucurbitulas secta cute, & scapulis applicitas, saltem extraherent, consului, de qua re, ignorantissimus quidam ex conducto hic medicus, admiratus, responderet, stante humorum abundantia, cucurbitulas non esse affigendas: sed hic, cum artem medicā omnino ignoret, satius est, illum innominatum relinquere, quā eius opinionem refellere, ut noscant tamē qui hæc legerint, si quis modo legerit, sciatis uelim, Galenum, & post eum omnes medicos, etiā initio morborum, iubere, uel saltem non negare, per cucurbitas secta cute, euacuationem moliri, cum ut Auicenna ait, cucurbitulæ uicarię sunt phlebotomiæ, abnegat autem Galenus, ueluti cæteri medici, plethora stante, cucurbitularum, ut aiunt siccarum admotionem, id quod Cumanus hic asinus, capite clitellatus, distinguere nesciens, ita ut audistis effutiuit, edoctus tamen inde, sequenti die mulieri sanguine à febre laboranti, hic illico morbi initio, per cucurbitas costis affixas, cute secta, euacuationem tentauit, ad quam eo die accersitus ipse, opus ut audistis confectum inueni, cum tamen secta in brachio uena rectius, & securius esset euacuationē exercere, menses nanque muliercula hæc diu erat perdiderrat, de qua postea sermo fiet. Applicitis igitur scapulis cucurbitulis ægrotanti, de quo agimus, & extracto sanguine ad uncias sex, melius habere coepit, qui postea, paucis ebibitis medicamentis deobstruendi facultatem habentibus, ueluti purgatoriis, paulatim pristinam salutem consequutus est.

Curatio uigesimaquinta, in qua agitur, de surditate contracta ob malum uitæ regimen.

SEBASTIANVS Bubalius ex Racusæis patritiis, annos natus triginta quatuor, iam diu est, morbo gallico afflictus fuit, qui postea immoderatis rei ueneræ usibus deditus, & aeri nocturno assiduo expositus, in capitis grauedines, & ipsius uertigines, multo cū flatuoso spiritu, utranque aurem infestante, incidit, unde diminute audire cœpit, qui etiam ab eo uitæ inordinato regimine, tot mala illa ascita sibi esse non ignorās, nihilominus in eodem perseuerabat, in dies minus audiens, quousque ex toto surdus factus est, est autem uir hic robustus, fortis, temperatura optima præditus, multam tamen præferente humiditatem, præcipue in ipso capite. Cæterum, surdus hic est, id est, sensu auditus omnino spoliatus, quod accidere sole ex lesione nerui auditorii, uel eius partis cerebri, ex qua oritur, nonnunquam etiam ex intemperie, aut tumore contra naturam uel ex obstructione, uel solutione continui, uel ut Galenus commentario primo, in librum primum porrhæti, enarratione trigesima secunda tradit, fit surditas & ob humorem quendam, in auditoriis meatibus impactum infarctumque nihil quod malignum sit habēs, fit quoque & interdum extincta audiendi facultate, quā in acutis turbulentis morbis contingere cernimus. hæc Galenus. porro, ægrotus noster surditatem à crassis glutinosisque humoribus, præcedentibus procatarticiis dictis causis, contraxit, id quod Paulus ægineta, dignoscendum docuit, cum dicat, libro tertio suæ medicinæ, capite 23, sonitus qui fiunt à crassis glutinosisque humoribus cognoscuntur quod nō uniuersim sed paulatim increſcunt, ac nascuntur. Cæterum, cum ægrotus hic sonitū utraq; in aure illico à morbi initio persensit, & in dies maiorem & crebriorem, quemadmodum & nunc

surdus

surdus factus, consequens est dicamus, ab eisdem humoribus capiti infixis surditatem ortum traxisse, non uero aliunde ad eum delatis, qui mea sententia, auditum, & aurium meatus obturant, unde surditas prognata est, quæ ut ingenue fateamur, immedicabilis est, cū hucusq; uiderimus tam multa & egregia remedia pro hoc leuādo morbo nihil contulisse, celebrata nanque fuit sanguinis missio, ut agendum suadet Paulus libro tertio suæ rei mediæ, dicens, ex crudis crassisque humoribus prognatas surditates, uel grauem auditum, curato uenæ incisione, aut omnino purgatione ex hiera, non minus materia hæc ante eius purgationem oximellite uulgari, ueluti Inliano tributo, præparata fuit, quæ postea etiam uniuerso purgato corpore, particulariter uacuabatur, apophlegmatismis, errhinis, & sternutamentis, ueluti uariis aliis, quæ incidunt, & attenuant, crassos, & uiscosos hos humores, etiam per calamos perforatos eorum sublatus ad auditorium meatum uapor. Nos tamē post multa ab aliis adhibita, & exercita, hæc pauca illi concessimus. Recip. ligni Guayaci, contriti, & in scobem redacti, librā mediam, infundatur in libris decem aquæ fontanæ per totam noctem, cui adde, maioranæ starchados, ana pugillum unum, menthæ, pulegij, hyssopi, origani, ana pug. mediū, senæ, unciam unā, polipodii quercini unciam mediam, thymi, epithymi, an. drach. tres, paf farum de corynthio uncias duas, omnia secundum artis ministerium buliant, ad medias, & coletur, cuius decocti ieiuno stomacho in aurora, uncias nouē, uel decem, optime calidi, ebibebat, quo alius illi optime rñdebat, & recte quoq; sudabat, item, caput purgium, siue errhinum dictum medicamentū, ita adaptabatur. Rec. succi maioranæ, succi foliorum capparū, betæ, an. uncias tres, pulueris corticū radice capparorū, piretri, ellebori nigri, an. drach. mediam, clarificentur succi ad ignem, & naribus trahendo utatur. item fomentum hoc pro irrigando capite apparatus sic fuit. Rec. maioranæ, stor-

cados,

chados, betonicæ, saluæ, origani, pulegii, hyssopi, camomillæ, meliloti, anethi, rutæ, ana pugillum unum, seminis anisorum, fœniculi, ameos, ana drachmas tres, garyophyllorum, macis, ana unciam mediam, foliorum lauri, pugillum medium, libris quinque aquæ, & decē uini, & quatuor aquæ uitis, omnia excipiantur, & fiat decoctio ad consumptionem tertiæ partis, secundū artis ministerium, & coletur, optima facta expressione, quo fomento, depositis capillis caput irrigabatur, saltē per mediam horam, tandem exiccato ab humiditate capite, hoc illinebatur unguento. *Rx.* unguenti aragonii, agrispini, althææ, ana, vnciam mediam, olei rutacei, laurini, ana unciam unam, pulueris stœchados, pulegii, maioranæ, ana drach. unam, mastichis, garyophyllorum, macis ana drach. mediam, aquæ uitis optimæ, uncias duas, omnia simul bulliant, ad aquæ uitis absorptionē, cui postea, adde, ceræ citrinæ parum, misce fac unguentum, quo, ut dixi, caput inūgat. Sed ut in aures destilletur, sic quoque paratum fuit, *Rx.* olei de castoreo, liliorum alborum, ana unciam unam, anethini, unciam mediam, ellebori, drachmam mediam, aquæ vitis, unciam unā, misce, & in balneo mariæ bulliant omnia, quousq; aqua uitis absumatur, postea per colum traicito, & calidum in aures infundito, gossapio moschato superimmisso, iis enim optimo uict^o ordine seruato, intra uiginti dies, saniem ex utraque aure emittere cœpit, aliquādo albam, nonnunquam uero nigram, quam curiose admodum, abstergendum curabamus, unde sonitum illum uniuersum caput apprehendentem, circa aurium meatum persentiebat, aliquando tamen percepto dolore, nō admodum tamen offendente. Cæterum, iis non contentus, chirurgum accersuit, qui eum ceratis ab argento uiuo confectis, illeuit, unde peius habuit, nouistis autē ex Auicēna, argentum uiuum, natura sua, auditui obesse, tum etiam quod materias ad partes superiores id ipsum trahat, quæ dubio procul infra trahendæ erant, ut docet

docet Hippocrates uariis sententiis suorum aphorismorum, & Galenus firmat sexcentis suæ doctrinæ locis, ueluti Auicenna fen 4 libri primi, nunc uero ita hic habet, ut immedicabilis maneat.

Curatio uigiesimasextæ, in qua agitur, de tribus pueris fratribus, eodem morbo correptis.

FILI Manuelis Fragosii, uiri qui apud indos diu egit, cum ueherentur naui, & multam aquam per mensem integrum, nec adeo bonam biberent, ad hæc, pane nautico, & uariis aliis crassis & obstruendi facultatem habentibus cibariis, uescerentur, in febrim inciderunt continuam, quibusdam apparentibus excrecentiis, ab obstructionibus pendente. Nam eorum uentres tumebant, & pedes oedematosi uidebantur, quin & eorum facies tumore pallebant, sed præcipue oculorum palpebræ, est autem minimus annos natus duos, secundus, annos quatuor, maior uero, sex, ad quos accritus ipse, uidens omnes simili morbo laborare, eadem curatione omnes indigere iudicaui, habita tamen ratione ætatis, & uariarum eorum temperaturarum, primum nanque, optimam uictus rationem illis propono, refrigerandi, & destruendi facultatem habentem, proinde uictus illis, pulli caro uulgati petroselini radicibus elixa erat, aut perdix, aut turtur, aut in dumetis uigentes auiculæ, aut panatella semine melonis parata, aut ptisanæ cremor, aut amygdalatum, ex amygdalis & melonis semine concinnatum, pauco adiecto saccharo, aut ex internis pulpamentis pulli paratum contusum, pro potu uero aquam parare iulsi ex hordeo integro, apij communis radice adiecta, diuide, ut quisque horum puerorum unam uel alteram unciam syrupi rosati solutiu, adiecta portiuncula electarii lenitiui, quod uulgo medici, diasene lenitiuū appellare solent, ebiberet, curauimus, tandem ut obstructiones amolirentur, eorum uentres sequenti

sequenti unguento inungebantur, quod habet. *R.* succi de cicorea, uncias duas, apij, petroselini, vulgati, absinthij, menthæ, ana unciam unam, olei capparorum, uncias duas, pulueris ceterachi unciam mediam, corticum radices capparorum, drachmas duas, ceræ parū, ad ignem misce, fiat unguentum molle, etiam cum ipsis succis, quo bis eorum ventres in dies, inungebantur, mane, & uesperis, & ita respondebant, ut bis & ter eorū quisque in die egereret, cum tamen antea eorum ventres satis constricti habebantur. ita enim iis, pueri ij recte habere coeperunt, ut corporis inflationes & ædemata imminui coeperint, qua de re syrupum hunc illis descripsimus. *R.* radices petroselini, cicoreæ, hordei, ana pug. unum, feminis melonis mundi, unciam unam, passarum de corinthio, uncias duas, in libris tribus aquæ fontanæ fiat decoctio ad tertiæ partis absorptionem. *R.* prædicti decocti uncias sex, syrupi acetosi simplicis, unciam unam, mellis rosati colati, unciam mediam, sy. capillorum ueneris, unciam unam & alterius mediam, misce fiat syrupus, cuius partes ita distribuuntur, puero paruo, duas propinato uncias, & tertiæ mediam, sequenti, tres uncias, maiori uero residuum, iis enim aliquot dies tractati habita consideratione accessionū, in quibus, à cibo fugiebant, cum concoctio in lotio apparere coepit, unum uel alterum pharmacum illis dare decreueramus. Cæterum, cum pueri sint, & nollent obedire, nec pharmacum bibere, sic optimo constituto regimine uitæ, eos seruauimus, contenti ea unguenti inuentione & pauco concesso uino, prædicta diluto aqua. Cæterum, meminisse decet, horum maiori, quia grauius & intensius febri affligebatur, ex basylica brachij uena sanguinis uncia tres extractæ sunt, à qua sanguinis missione, recte habuit, porro, ille alter, quatuor natus annos, ob patris auaritiam me absente ita tumuit, ut inde suum diem obierit, terebenthinæ autem usu opus habebat.

Curatio uigesima septima, in qua agitur, de plenitudine.

HORVM puerorum pater; vir annos natos quinquaginta, temperatura biliosus exustus, ut qui diu apud indos egerit, in ano fistulâ pariebatur, ex qua puris multum continuo emittebat, morbo laterali correptus fuit, cōtinuo febriebar, ad costas dextras multum dolebat, tussiebat, & difficulter ingenti cum capitis dolore respirabat. ad quem accedens, post quatuor uel sex horas huius morbi apprehensionis, illico accersito chirurgo, ex interna eiusdem brachii uena, unde erat dolor, sanguinem mittere ad uncias sex feci, qui sane in totum corruptus, & putore affectus erat, à qua sanguinis missione alius sua sponte cōmota est, sæpe nanque egerebat, pauca pro uice, biliosa, putida, & corruptione affecta, tunc syrupum ebibit uiolaceum, & de endiuia, prædictis dilutum aquis, & in cibo illi ptisanæ cremor erat, pro potu uero aqua hordei. Cæterum, doloris locus fovebatur sequenti fomento. ℞. hordei, rosarum, matrum uiolarum, parietariæ, camomillæ, foenugræci, seminis lini, maluarum, summitatum maluauisci, ana pugillum unum, libris quindecim aque fiat decoctio secundum artis ministerium, facta colatura, et expressione, adde, olei rosacei, uiolacei, ana uncias duas, misce, & uestica semiplena, uel filtro, uel spongia, loco dolenti applicetur, & sæpe innouetur, locum uero absterfum & recte exiccatum hoc linimento illine.

℞. Affundigæ gallinæ, vnciam vnā, olei rosacei drachmas sex, uiolacei, vnciam mediam, camomillini, drach. duas, butyri recentis, unc. med. pauca cera alba, ad ignē misce fac linimentum, sequenti die, etiam circa locum dolebat, & intense febriebar, & caput dolebat, quibus de causis, iterum ex eodem facto vulnere, totidem vncias sanguinis demere curauī, qui ita corruptione affectus erat, ac primus. Vltimus tandem rubicundus appa-

N ruit,

ruit, vnde ipse melius habere coepit, dolor nanque minui coepit, & febris remitti, sed & capitis dolor fere eodem die leuatus fuit, ad os tamen amarorem persentiebat. cæterum, primo die morbi, hic per intervalla syrupum violaceum simplicem, cochleari lingebat, quibus paucis, multum excreabat, & ad septimum usque diem, melius semper habuit, aduertendum tamen duximus, quod tertio die, ptisanæ loco, amygdalarum cremorem saccharo concinnatum bibebat, quinto ius pulli ebibit, sexto, ad alas ipsius pulli deuenit; imbecillis nanque factus erat, & eo magis quia per fistulam illam antiquam multum puris emittebat, porro, quia bilem per cassiæ ægyptiacæ pulpamentum, purgandam decreueramus, & ille non obediuit, pessime habuit, & morbus ita contractus fuit, vt mirum fuerit, quod ex eo diem suum non obierit, post duos tamen menses valetudini integræ restitutus fuit.

Curatio nigesimaoctaua, in qua agitur, de cordis angustijs & animi anxietudinibus, ob suppressos menses euenientibus.

HIVS vxor, cum mensium respondentiam exactam nō haberet, ita vt vtero gerere firmiter crederet, mentis obtenebrationibus, & cordis angustijs, ita sæpe detinebatur, ut omnes, etiam sibi charissimos filios odio haberet, quo tempore paroxysmi, vestium omne genus, ex pectore, veluti quæcunque in capite gestabat, deponebat, & reiciebat, quæ omnia secta ex brachio interna vena, abundeque extracto sanguine, in totum atro & crasso, libera euasit, nam pedis saphena vt quæ merito secanda erat, vt quæuis alia pedis, nunquā apparuit, cæterum, elapsis postea paucis diebus, menses cursum solitum suum habuere, & basilice habuit.

Curatio uigesimanona, de febre interficiente.

STEPHANVS Aranius ex patritia Ragufæorum gente, iuuenis quinque & uiginti annos natus, robustus, & musculosus, & otio deditus, crapulæ, & ueneri, ut nobiles adolescentes factitare solent, multum indulgebat, quare in stomachi imbecillitatem, & melle-raicarum venarum obstructions, atque duritiem incidit, quoties uero largiore potu utebatur, in seuisimum intestinorum, & uentriculi dolorem incurrebat, quo adeo misere uexabatur, ut crebro illud ex sacris, repeteret, in manus tuas domine, &c. habebat præterea & capitis vertigines, & animi deliquiū. cæterū, hic, circa idus octobris febris corripitur biliosa, & nunquam intermitte, quibusdam tamen excrecentiis satis apparentibus, quas à vitellina bile originem trahere, pro certo habebamus, ut paulo inferius dicitur. At hic, sub initium mente parum valebat, sitim non habebat, forte ob multam in uentriculo congestam pituitau febris tactu non adeo intensa erat, immo omni morbi tēpore, mitis semper apparuit, urina crassa, turbata, & ueluti subiugalis, pituitosa in ea residētia, apparebat, quam ex gonorrhæa prouenire, familiares aiebant, pulsus tactui valde resistebant, cæterum, uomitiones prassinam bilem referebant, quæ res ut de iuue ne male suspicaremur effecit, ob nimiam autem iecinoris & venarum caliditatem, eam prouenire non uero ob ciborum cruditatem, multa fidem faciebant, primo enim, pituitosa in uentriculo contenta euomuerat, ex assata autem bile flaua, ut Galeno placet enarratione. 38. commentarij secūdi prædictionum Hippocratis, vitellina euadit, & inde ex vitellina prassina, ex prassina eruginosa, tandem ex eruginosa atra bilis sicca & feruens consurgit. ad hunc igitur accersitus ipse, cum iam agrotus leniens medicamentum ebiberat, per assistentem medicum perscriptum, consultum fuit, de sanguinis

sanguinis missione, vnde tunc sanguinis vnciæ octo extractæ sunt, cæternm, septimo die morbi, ad eum reuersus, inuenio infomnem noctem cum delirio transegisse, & tunc pulsus illi imbecilliores erant, lorium turbatum, immo per interualla ægrotus ipse non recte mente constabat, varia nanque effutiebatur, immo vt tunc ab absistentibus mihi relatum fuit, tres antea noctes non dormierat, quibus ad oblata vtcunque se habebat, vnde ea consultatione, hunc moriturum prædixi, scapulis tamen cucurbitulæ secta cute infixæ sunt, & sanguis per eas abunde extractus, quin & ano hirudines admotæ, & cordi, refrigerans epithema cordiale dictum, veluti capiti irrigatio quoque pro somno conciliando, refrigerandi vim habens: cæterum, cum iis, pulsus imbecilliores erant, & ægrotus ipse omnia cibaria iam abhorrebat, tunc ad capiti destillatitiam aquam deuentum est, hic demum nihil mali persentiebat, sed gemitus ingentes, per interualla, ingentem spiritus difficultatem præ se ferentes, immo certum obitum, emittebat, tandem, uiribus omnibus prostratis, initio decimi diei, obiit, non sine matris merore, vnicus illi erat & diues satis, obiit autem die plenilunij, quâdo ex directo luna soli opponitur, & plena dicitur.

Curatio trigesima, in qua agitur de dolore in iecinore.

D I D A C V S Pyrrhus, vir Græce & latine peritissimus, & magni nominis poeta, cum in suburbio Ragusij ageret, (recens enim ex Bizantio venerat) ubi pestis grassabatur, ob esum forte pomorum crudorum & cibariorum malorum, bilis vitellina in eius stomacho genita est, quæ ad iecur descendens magnum dolorem inferebat, vnde febris orta est, & sinistra manus stupor insignis, cæterum hic cum Bizatij simili morbo correptus esset, & medicorum consilio illi secta esset brachij uena, & extractus bis sanguis ad uncias viginti, vt prope obitum esset, de morbo rimuit, quare cum ma-

le sic haberet, de sanguine extrahendo sollicitus erat. At ego materiam extra venas dignoscens à sanguinis missione fugiendum iudicaui, secta nanque vena, humor iecinoris simas partes infestans, intra iecur & venas magnas retraheretur, unde morbus ingrauesceret, & ex facili difficilis euaderet, ut Bizantij euenit, proinde iudicio habito, uomitum prouocauimus, & multam uitellinam euomit bilem, tandem clysteri uno uel altero, aluum deonerante iniecto, & prisana pro uictu habita, ac supra dolorem uesica femiplena ex decocto rerum anodinarum, & dolorem sedantium adplicita, melius habere coepit, tandem pharmaco leniente ebibito, intra quatrimum sanatus est, magna artis medicæ laude, ut qui tam facillimis, à tam graui morbo, & à quo uix Bizantij euaserat, liberatus est.

Curatio trigesima prima, in qua agitur de punctura scorpionis.

VI R qui ab scorpione in manus digito punctus fuit, multum dolebat, & refrigeratus totus contremebat, & per corpus dolores cure tota quasi acu puncta, formicantes patiebatur. cæterum, hic ab scorpione punctus, illico eum interfecit, & contulit, & contusum puncto digito superposuit, & breui à dolore liber fuit, ad aliquot tamen dies, digitus totus excoriatus fuit, & quasi ab igne exustus redditus, & ex toto sanatus.

SCHOLIA.

SCORPIO qui laesit contritus, & super locum impositus, inuat, ut testatur Dioscorides, sic dicens, libro sexto suæ medicinae, in remedio erit scorpionis punctura scorpio ipse, qui laesit contritus, & super locum impositus, tanquam iniuriæ uindex, & perniciem quam intulit, corpore suo laeus, dominante illa rerum dissidentia, ut constat, & subdit, prodest, & scorpius quicunque tritus cum sale, ac lini semine, & althea herba impositus.

Curatio trigesima secunda, de febre continuo affligente, cui postea sanguinis reiectio subsecuta est, & postea sanguis per secessum exiit.

MILE s temperatura sanguineus, pluuioso tempore iter cum ageret, domum reuersus in febrem cōtinuam incidit, caput dolebat, sitiebat, & ualde conquerebatur, accersitus itaque ad eum, illico ex communi uena, in brachij curuatura, sanguinis uncias quindecim demere curauit, qui quidem sanguis, tau- rinam crassitudinem præ se ferebat, ab incisa uena, ut primo fiebat, & sanguinem ingenti tussi reieciat, & pectus non dolebat, multa egerebat, liquida, & uaria ingentem attestantia corruptionem, quinto die, per secessum sanguinem purum & bene flauum bona quantitate, absque uentriculi, & intestinorum dolore ullo, eiecit. Septimo, febre, & symptomatis aliis liber euasit, imbecillis tamen, & ex altera aurium surdaster, à qua surditate, paucis postea diebus immunis quoq; & liber fuit.

SCHOLIA.

SANGVIS per os ingēti illa tussi ex thorace reieciabatur, qui postea p secessum eiectus est, nec. n. mirari est, sanguinē thorace cōtētu p secessum emitti, quando ille cor petens, per uenam putealem cauam dictam transmitti ad iecoris simas poterit, & inde ad intestina, unde postea per secessum emittitur. ceterum, tradit Galenus libro sexto de locis affectis, capite quarto nos pulmonis uenicam per urinam; thoracis autem per intestina & aluum expurgari uidimus; quanquam in primis ex pulmone per renes transitus, nullam re uera dubitationem excitare debet: etenim, ut à caua uena, ita ex magna quoque arteria rami descendunt ad renes.

Curatio

Curatio trigesmatertia, in qua agitur, de dolore stomachi cordis quoque regionem infestante, ab humore melancholico & viscida pituita eueniente, simulq; de podagra.

PAVLVS Gradius iunior, Parritius Raguseus, annos natus quadraginta septem, temperatura melancholicus, vigente autumnus, quo atra bilis, (vt nostis, viger) de dolore stomachi, & cordis, ac posterioris partis illi respondentis conquerebatur, sed noctu magis, redundabat autem in huius venis melancholia, veluti in eius ore ventriculi viscida pituita, à quibus dolor hic originem habebat. audistis autem alias a me, ex Galeni præclara doctrina, sanguinem uena cava contentum, & cordis corpus ingredientem, non nutrire cor, cum cor à sanguine coronali vena contento nutriatur, sanguis tamen hic crassus cum sit, à natura in cordis ipsius priore uentriculo contentus, vt ipsum cor in medio thoracis recte itare facit, cõtigit, quod crassior quam deceret, euaderet, id quod attestabantur, tempus fouens sanguinis crassitiem, & rerum melancholicarum longus usus, cordis dolores & ipsius nocturnæ diurnæq; angustię, ac pressiones, quibus fauebat viscida pituita ore ventriculi contenta, quam, linteolo fricata lingua, nobilis vir hic euomebat. cæterum, vt nobilis vir hic ab hac affectione euaderet, sic curationem orsi sumus. *℞.* floris cassiæ nouiter extracti, drachmas sex, pulueris senæ præparatæ, drachmam vnam, electarij lenitiui, vnciam mediam, pulueris seminum anisorum, scriptulum vnum, saccharo omnia excipiantur, & fiat bolus, detur ante cibum duas horas quo multa egeſsit, nigra, & aquosa, pauca vero viscida, sequenti vero die, hunc descripsimus syrupum. *℞.* radicis buglossi, borraginis, petroselini, an. vnciã mediam, senę, epithymi, an. drach. tres, polipodij quercini recetis

vnciam vnam, glicirrhizæ rasæ, & recentis, vnciam me-
 diam, hyssopi herbæ, absinthij, an. pugi. medium, pomo-
 rum appianorum, numero sex, seminis anisorum, drach.
 duas, passiarum de corinthio vncias duas, corticum my-
 robalanorum indorum, chebulorum, ana drach. duas, in
 libris quinque aquæ fontis, fiat decoctio ad consumptio-
 nem tertiæ partis, & coletur. *R.* prædicti decocti, vnc.
 quinque syrupi de pomis compositi, vnc. vnam, oximel-
 litis vnciam mediam, misce fac syrupum, & ieiuno sto-
 macho, propina, & repetatur sæpe. porro, secundo die,
 hirudines tres, venis hemorrhoidalibus apponi iussi,
 quas per medium cum primum tumescere incipiebant,
 calente supposita aqua, præscindi fecimus. ita enim per
 medium sectæ hirudines, avidius & magis attrahūt, de-
 in vero iterato pharmaco ex rhabarbaro, ægyptiæq; fili-
 quæ atramento, cum hieræ picæ speciebus melius ha-
 buit, non ab re tamen fuerat, sanguinem ex interna bra-
 chij vena ob sanguinem crassum corde contentum, de-
 mere. ceterum, quia per marifcas extractus sanguis nul-
 tū attulit iuuamenti, ab ea destitimus euacuatione, tunc
 vero foris ventriculus ipse quodā inungebatur linimen-
 to, & singulis auroris, rotulum vnū vel alterum diarho-
 donis abbatis, ægrotus comedebat, habet autē linimen-
 tum sic. *R.* pulueris comæ centaurij minoris, absinthij,
 farinæ loliacæ, an. vnciam mediam, seminis cumini, ane-
 thi, apij, fœniculi, an. drac. vnam, & mediam, scināthi, spi-
 cæ indicæ, mastichis, an. drach. vnam, oleorum laurini,
 rutacei, anethini, absinthini, an. vnciam mediam, vini o-
 ptimi vnciam vnam, & alterius mediā, misce, & ad ignē
 secundum artis ministerium cum cera fiat linimentum,
 quo succida lana excepto, os ventriculi fovebatur, pre-
 misso antea fotu ex fomento prædictis rebus, & simili-
 bus apparato. cæterū, eo tempore quo fotus, & inunctio
 fiebat, durities, & tensio, perceptæ, aliquantulum circa
 ipsum os ventriculi dolebant, demum cum sic incedere-
 mus, elapsis octo diebus, nihil iam dolebat, immo duri-

ties & tensio illa, ex toto extirpata erat. sed audi, a deuorato rotulo illo diarhodonis, vinum pitisabat generosum, tunc vero post extirpatam tensionem & duritiem, vt ventriculus robustior euaderet, sacculum huc parandum curauimus, qui habet ita. Rec. absinthij, menthae siccae, rosarum siccarum, anisorum, an. vnciam mediam, specierum aromatici rosati, drachmas duas, mastichis, macis, thuris, an. drach. duas, & alterius mediam, spicae nardi, scinanthe, cariophilorum, cinnamomi, ana drach. vnam & alterius mediam, galangae minoris, drach. tres, galliae moscatae mesuae, drach. vnam, omnia terantur. & fiat puluis, ex quo paretur culcitra zendalo rubro conficta, & interceptiatur, quam generoso vino irroratam ventriculo admouebat. & recte valebat: victus huic, carnes perdicis sunt, aut pulli, circa potum vero scire licet, quod hic postquam ab hinc sexennium Constantinopoli podagra correptus fuit, vino abstinere sibi proposuit, vnde abstemius euasit. cæterum, ob vetriculi imbecillitatem, & humoris atribiliarij redundantiam, me authore, victus rationem mutauit, & pauciferum vinum ebibere cepit, a cuius potu, vt ille aiebat, melius habebat, & ventriculus rectius concoquebat. porro, exacto mense vno vel altero, animi excandescencia correptus, in podagram recidit, mirum dictu, vt nunquam vir hic in podagram incidat; ni primo ira aut merore corripitur. Contra podagram itaque morbum remedia adhibere institimus; erat namq; illi ad digitum crassum inflati pedes, & in furis contractio quedam neruorum percipiebatur, leuiter namq; dolebat, & ab ore multam saliuam reiectabat, dormiebat vero suauiter; & ciborum paulo iusto erat appetentior, aluum non iuxta respondentem alternis diebus infuso lauabamus. At, quia topica remedia adhibere sibi nunquam permisit, ad hoc sequens decoctum recurrimus, quod habet. Rec. radicum buglosi, endiuiae, cicoreae, an. vnciam vnam, rosarum siccarum, pugi. medium, passarum, vnciam vnam, polipodij, quercini recentis, & con-

ruli, vncias duas, hordei integri vnciam vnam, florū cordialium omnium pugi. vnum, in libris quinque aquæ fiat decoctio quousque remaneant librę tres, & coletur, cui adde, syrupi rosati de rosis siccis vncias duas, syrupi rosati solutiui, vncias duas, & alterius mediam, misce, fiat potus longus, de quo singulis diebus ieiuno stomacho, singulas octo vncias calidas bibat. hoc etenim decocto, destillatio à capite illico coercita fuit, & alius recte respondēbat, tandem intra viginti dies, à podagra sanatus est. cæterum, in huius morbi inclinatione pedes lauati sunt, & ab eis vngues, & crustosæ superfluitates plantis hærentes, cultro præcisæ, habet autem lauacrum hoc modo. Reci. summitatū myrtillorum, rosarum rubearum, balaustiorum, an. pugillum vnum, camomillæ pugil. medium, nucum cupressi, numero sex, in libris octo aquæ, & duabus vini rubri optimi stipticitatem præ se ferentis, misce, & fiat ebullitio sufficiens, & fiat lauacrum, quo vniuersa curatio clausa fuit. cæterum, vt hic ab ouis abstineret suasi, veluti à rebus aperiendi vim habentibus, familiarem tamen sibi orizam haberet, veluti similaginem, & farrum, maluam, mercurialem, betā, pruna, caules, & ex carnibus, optimas permisi, vinum porro, vt dixi, fugere sibi proposuerat, cuius loco aquam mellis introduxit, sic à nobis apparatus. Rec. coriandri præparati, vnciam vnam in libris decem aquæ fiat decoctio sufficiens, & coletur, cui decocto adde, mellis despumati optimi libram vnam, ad ignem lentum coque sufficienter, semper spumam demendo, vel loco mellis communis, mel salutarum mittebat, quod ita meis mandatis parabatur. mellis optimi rutili, & recte despumati libras viginti quinque, accipito, in quod, florum saluæ recentium libras quindecim, per horas vigintiquatuor, macerari finito, ac postea floribus ipsis torculari optime expressis, & abiectis, iterum totidem florum saluæ libras prædicto melli adjicito, & per vigintiquatuor quoque horas maceratos finito, & vt primo torculari exprim-

to, &

ro, & postea abijcito, quod & tertio repetito, quod mel tandem per colum laneum traicito, & ad ignem admo- ueto, & coqui finito, quousq; syrupi rationem obtineat, aliter autem ob humiditatem à floribus cōtractam, bre- ui mucidum euaderet, & non perduraret, sed corrumpere- tur. ex hoc igitur saluiato melle, aquam mellitam pa- rat, quam sibi familiarem habet, & ea per totum annum utitur, & basilice valet, quod vero ab animi affectioni- bus fugiat, illi cura est, quoties autem excandescit, illi- co podagra afficitur.

Curatio trigesimaquarta, in qua agitur, de puero sepe in febrem cum uermibus propter obstructions, & malum uitæ regimen incidente.

IVNIUS Gradius, Patritij prædicti nepos, optimæ habitudinis puer, annos natus octo, varijs quum ci- barijs, & fructibus autumnalibus multis indiscrete, ut à voracibus pueris fieri solet, vesceretur, in mesente- rii & venarum meseraicarum obstructions lapsus est, unde febrim per intervalla patiebatur, cum qua & ver- mes multos sed paruos egerebat, ad umbilicū dolebat, & tactu eo in loco obstructions esse percipiebamus, subduriusculus nanq; locus quadam cum tensione erat, pro quibus omnibus deponendis affectionibus, optimo victus ordine constituto, & à fructibus & rebus obstru- ctionem parientibus alienato, sic orsi sumus. *℞.* floris cassiæ nouiter extracti, vnciam mediam, specierum hie- ræ picræ drachmas duas, pulueris glicirrhizæ drach. me- diam, misce fiat bolus, quo recte egeffit, postea vero sy- rupū hunc descripsimus. *Rec.* radice petroselini, apij, graminis, rusci, foeniculi, an. drac. duas, seminis rusci vñ- ciam mediam, capillorum veneris, coralina, an. pug. me- dium, senæ, drach. vnam, polipodij vnciam mediam, pas- sarum de corinthio vnciā vnam, libris duabus aquæ fon-

tis excipiantur, & fiat decoctio secundum artis præcepta, ad consumptionē tertiæ partis, & coletur. R. prædicti decocti vncias tres syrupi de duabus radicibus vnciam vnā, misce fac syrupum, quem continue interim dum decoctum durauerit, item, foris locus prædurus sequenti vnguento inungebatur. R. succi absinthij, apij, cicoreæ, perroselini vulgaris, foliorum raphani, an. vnciam mediam, olei capparorum, amygdalarum amararum, an. drach. sex, pulueris cæterach. capillorum veneris, corticum radicum capparorum, camomillæ, ana drachmam vnā, ceræ, quantum sufficit, misce fiat vnguentum molle, quo his in die venter illinatur, porro, ebibitis quinque syrupis, & nonnulla apparente concoctione materierum, hoc ebibit pharmacum, R. rhabarbari optimi, & pisti per noctem infusi in vnciis duabus destillatitiæ fœniculi, drachmam vnā, in aurora fiat expressio fortis, & prædicto diluto, adde, mânæ electæ vnciam vnā, & alterius mediam, electarij lenitiui, drach. duas, cinnamomi scriptulum medium, iuris pulli parum, misce, fiat haustus vnus, detur in aurora, & supra dormiat, quo alius recte respōdit, & optime valet, ad aliquot tamē dies, singulis auroris, singulos rotulos drachmales gustabat, cæterum, puer hic, quum manus verrucis varijs, & ingentibus satis fœdatus haberet, ignitis sarmenis dextræ adhibitis, absq; dolore vllo, intra octo dies sanus, & ab hoc fœdo vitio liber, & immunis euasit.

Curatio trigesima quinta, in qua agitur, de febre cum dolore, ad costas nothas, simul quod cucurbitulæ secta cute, morborum initio recte exerceri possunt.

H V I V S ancilla muliercula Illyrica, annos nata sex & quadraginta, quæ bizantijs apud hebræum Hispanum seruitutem seruiuit, febris laborabat continua, quæ & caput continuo dolebat, & per vniuersum corpus lassitudinem perſentiebat, & ad costas men-

dofas

dofas dextri lateris dolorem patiebatur, ad quam vocatus medicus, cucurbitulas fecta cute fcapulis affigi iuffit, & fanguinis vncias quinq; demere, cum tamen antea duos dies, medicus hic cum apud Stephanum Menfaum Patritium, qui male habebat, effemus, & propofitum à me effet, de affigendis cucurbitulis fcapulis cum fcarificatione, firmiter contendebat, Galenum nūquam vsum fuiffe cucurbitis, ftante repletiōe, ignorabat autē ille Gal. doctrinam, vt qui cucurbitulas eo in cafu fccas quod aiunt, abiq; fanguinis extractione, abneget, fecus autem cute fecta, & extracto fanguine, id quod Auicenna interpretatus eft, cādide cum dixerit, cucurbitz cum fcarificatione, vicariæ funt phlebotomiæ, proinde hic doctus factus mulieri huic cucurbitulas fecta cure affigendas curauit, & fanguinis vncias quatuor demere, ad quam fequenti die accerfitus ego, eam prædicta febre continua laborātem inueni, cum qua & lotium craffum rubrū apparebat, & dolor ad norhas coftas dextas eam vexabat, qui dolor, non à phlegmone, vel pleuritide, ortum trahebat, fed potius à flatuofō quodam fpiritu, eo in loco occlufō, malam qualitatem, & folutionem continui inducente, quāquam vt verum fateamur, & ad Galeni mētem loquamur, alterum horum fæpe fit fatis pro inducendo dolore interno dicamus, fecus autem in externis doloribus, in quibus & mala qualitas & folutio continui femper neceffe eft reperiantur & concurrant, vnde Galenus in fua doctrina, alterum horum per fe natum effe introducere dolorem, quandoq; meminit, præcipue quādo de internis doloribus corporis interiores partes occupātib; loquitur, cum à minori caufa, & facilius alterari poffunt interiora, quā exteriora. fed hæc, quafi per trāfernā funt dicta, & ad institutum noſtrum reuertentes, dicamus, quod dolor mulierem hanc infeftans, à frigore tanquam à caufa procatactica fanguinē mouente ortum traxit, vigebar autem hyems. iis igitur perpenfis, iufsimus vt hæc vini loco, aquam decoctio-

nis cinnamomi pro potu haberet, in victu vero ossam iure pulli intinctam, & parum martij panis comederet, infirmus. ceterum, locus dolore affectus ex vnguento anodino dolorem sedante, & resolvente illinebatur, demum humoribus per syrupos ebibitos præparatis, ad expulsionem, concoctione apparente, pharmaco purgata est, & melius habere dixit, postea tamen ad cutē exanthemata, qualia ex sanguinis redundantia oriri solent, floruerunt; error namq; fuit, quando cucurbitule admotæ fuerunt, vena secta non fuit, & sanguis abunde extractus, præcipue ex interna brachij eundem locū affectum respiciente, vt cunque tamen septimo die, recte valuit, & nunc firmata valetudine utitur.

Curatio trigesima sexta, in qua agitur, de muliere continuo febriente, cum tussi, & purulento sreatu.

VXOR Georgij à Martinis, ciuis Ragusini, aliquando sanguinem ex pectore reiecitauerat. ceterum, nunc cōtinua febre laborat, tussiebat, & sreatum purulentum mittebat, & ad pectus dolebat, huic occurrentes nos, cum sanguinis missionem renueret, ab ebibito pharmaco manna composito, melius habere visa est. ceterum, duobus elapsis mensibus, phthisi consumpta, diem suum obiit, contraxerat autem, vt intelligo, à matre morbum, ex quo quoq; decesserat.

Curatio trigesima septima, in qua agitur, de muliere pariente geminos, marē et foeminam, quæ non recte purgata est, unde diem suum obiit.

VXOR Michaelis Scipionis Bonij, ex patritia Raguseorum familia, annos nata sex & triginta, Geminos peperit facili ut ab obstetrice pcepi, parti, marē & foeminam, ex quibus mas illico obiit, foemina superest. Ceterum, hac nono à partu die, quum suo, & asst-

& assistentium muliercularum iudicio, abunde purgata nideretur, febris continua corripitur, qua & per intervalla non mente constabat, sed multa effuriebat, & delirabat, non sitiebat, nec eius lingua admodum arida aut denigrata erat, non egerebat sua sponse, sed irritata balano, aut clysteri aluo. est sane febris hæc sinochus, ortum a sanguine menstruo cotyledonibus retento, & putrefacto, habens, qui per puridos fumos continuo corpetens, & lancinans, febrem hanc gignit, & inde caput obrepens, & animales spiritus male afficiens, delirium parit, non sitiebat, nec linguam aridam, aut denigratam habebat, ob nimiam humiditatem capite, & stomacho contentam, cum quibus continuo vigilabat ob calidos, forte & ficos continuo ascendentes fumos, qui cum malam qualitatem in ipso capite imprimerent, & membra nullarum distensionem facerent, dolorem continuum inducebant, quem ipsa persentiebat, ad eam igitur accersitus medicus de sanguine detrahendo, ex saphena contendebat, quod cum ab illa impetrare non posset, erat enim valde timida, uenæ sectionis uice ad uaria conuertitur remedia, nam frictionibus, retractionibus, cucurbitulis, non minus syrupsis aperiendi, & menses educendi facultatem habentibus, non admodum ramen natura calidis utebatur, quin, & membrorum extremitates fomento infrigidandi, & somnum conciliandi, uim habente irrigandas iussit, ad hæc, temporibus unguentum populeum naribus, auribus, & brachialibus, postea illini curabat, docte admodum morbi causam, & febrem, ac symptomata considerans, Nam morbi causa, sanguis obstructus & retentus, ac refrigeratus ipfis in cotyledonibus est, qui prouocatione, incisione, & apertione, & subtiliatione indiget, pro quibus complendis operationibus, medicamentis calidis indigemus, quæ dubio procul, febrem acriorem reddunt, intendunt, & symptomata omnia augent, & consequens mulierem hanc in delirium maius traherent, unde de phrenitide timor erat

erat, quod si contra febrem tentare proposuerit, frigidis utatur decet, quæ sanguinem densant, meatus obstruunt, & morbi causam fouent magis & augent. ad hanc igitur uocatus ego, quinto die morbi, eam eo dicto modo afflictam inueni, cui uires utcunque constabant, & ad ea quæ illi offerebantur recte se habebat, eius tamen lotium crassum, turbulentum, & subnigrum, quantitate multum erat, quod menstrui sanguinis substantiam præ se ferebat, unde cum mulierem hanc ita afflictam considero, quæ ob timorem sanguinis detractionem (secta uena) renuebat, hemorrhoidibus, quas pati solebat, & mulieres assiduo parere solitæ, sæpe incurrunt, quatuor hiru-
 rudines admouere, & eas semiplenas per medium secare curauit, ac perforata sella sedens ad calentis aquæ uapores fere libram sanguinis fluere permisimus, tunc victus huic, prisanæ cremor mistus pulli contuso multo semine melonis apparato erat, porus uero hordeacea ex pullo non admodum discocta, sed ea nocte parum dormiuit, & multum delirauit, & floccos ab stragulis euellerebat, & festucas colligebat, & manus sæpe porrigerebat, & eas ita contrahebat, & euertebat, ut exteriores articulo-
 rum partes intus conuerti uiderentur, spasmosum namque motum patiebatur, nam lecto nūquam quiescere manebat, porro media nocte huic ius pulli aut simile offerebatur, & in aurora syrupum hunc bibebat. *R.* capillorum ueneris, manipulum medium, seminis melonis, citruli, cucurbitæ, omnium mundatorum ana drachmas duas, radicis endiuivæ, buglosi, petroselini, ana drachmam unam & mediam, hordei, pugillum unum, cicoreæ, manipulum medium, prunorum pinguium, numero decem, florum cordialium, ana pugillum medium, in libris tribus aquæ fiat decoctio ad consumptionem tertie partis, & coletur. *R.* prædicti decocti uncias quinque, syrupi de dubaus radicibus, de cicoreæ, oximelitis ana unciam mediam, misce, fac syrupum, nam tunc melius habere uisa est, & ante prandium suris, & foemuribus frictiones exerceban-
 tur, &

tur, & cucurbitæ scapulis ueluti brachijs retractiones, & ligaturæ adhibebantur, & tunc lotium clarius apparuit, & febris minui coepit, & non delirabat, & quæ illi offerebantur comedebat, immo tunc cōquæsta est, quod à tam multis remediis illi adhibitis fuerit uexata, septimo, non dormuit, sed delirabat, quæ de re, oxirhodinum capiti applicitum fuit, & pessus ex succo mercurialis & mytridaceo antidoro cōstitus, ad os uteri intromissus est tunc in lecto meiebat, & conspurcatur. Cæterum, à prandio febris intensæ est, sed uesperis remissa. At ante cenam clysterium paratum fuit, quo immisso, ægretulit, immo in animi deliquium deuenit, adeo ut eam emortuam assistentes putarent, sed postea optime egressit, & ita recte habere uisa est, ac si nihil mali haberet, optime loquebatur, & febris lenis & remissa erat, & de conuulsuo motu nihil tunc in arterijs, aut manibus percipiebatur, postea tandem ita pessime habuit, ut frictions, & retractiones ante coenam solitas, assistentes mulieres prætermitterent, immo tunc parum coenata est, & à coena duas horas, requiei Nicolai descriptione drachmam unam, & alterius mediam ex lactucæ decocto ebibit, & unguento somnum euocante, tempora, aures, nares, frons, & brachialia illinita sunt, quibus etiam totam noctem non dormiuit, unde à pharmaco, quod illi ebibendum decreueramus, abstinuimus, octauo, omnia in delirium uersabantur, & urinæ excretionem absque recorde patiebatur, parum loquebatur, sed contractis manibus floculos colligebat, tunc abrasis capillis, irrigatione somnum cōciliante caput irrigabatur, quæ habet. R. hordei mundi, florum nenupharis, foliorum lactucæ, endiuiz, portulacæ, ana pugillum unum, hyosciami, pugillum medium, rosarum, uiolearum, anethi uiridis, ana manipulum unum, corticum radice mandragoræ, unciam mediam, calicum papaueris albi, & nigri cum suis seminibus, ana numero tres, seminis lactucæ, portulacæ, endiuiz, ana unciam mediam, camomillæ pugillum medium.

dium, in libris duodecim aquæ fiat decoctio secundū artem, & sponsia noua ex alto caput irroretur ad minus per mediam horam, tandem absterfo capite, illinatur, hoc unguento. *R.* unguenti populeonis, unciam unam olei uiolacei, rosacei, ana unciam mediam, opij grana quinque, aceti drachmam mediam, succi hioscyami, pulueris radiceis mandragoræ, ana drach. unam, seminis lactucæ, portulacæ, pulueris camomillæ ana drachmam unam, & mediam, ceræ parum, ad ignem secundum artis ministerium fiat linimentum, quo & tempora, & nares, & aures, & brachialia illinebantur, immo sponsia linimento imbuta ad nares appositā est, quod si tunc mādragoræ, aut eius generis uarij pomum aliquod luteum haberetur prope nares admitteretur. cæterū cū hæc agerentur, de stillatitia ex capo aqua illi bibenda offerebatur, quemadmodum iam antea institueramus, ueluti & pulli contusum hordeaceæ prisanæ admistum, sed hæc somnū nunquam conciliare potuerunt, proinde ad clysteres sic confugimus. *R.* corticum mandragoræ unciam mediam, hordei mundi pug. unum, calicum papaueris cum suis seminibus, numero tres, seminis endiuiz, lactucæ, portulacæ, ana drach. duas, foliorum uiolarum, maluarum, ana pug. unum in libris tribus aquæ fiat decoctio ad consumptionem tertiæ partis. *R.* prædicti decocti uncias quindecim, olei rosacei, uiolacei, nenupharini, ana unciam unam, sacchari unciam unam, cassiæ extractæ, unciam unam, salis drachmam unam, ouum integrū optime conquassatum, unum, misce fac clysterem, nono die, omnia eadem erant, in quo lunæ coniunctio soli uigebat, quo factum est, ut syrupum de papauere compositum cum decocto lactucæ, & foliorum & florum nenupharis, post coenam ebiberet, aut eius uice, requiei Nicolai descriptione drachmas duas, decocto lactucæ, & florum nenupharis, cum calicibus papaueris, parato exceptas, assumeret, & interim cum hæc exercebantur, sequentem syrupum bibebat. *R.* syrupi de acetosita

te citri, unciam unam, de lucco acetosæ, unciam mediâ,
decocti florum nenupharis, lactucæ, acetosæ, uncias qua-
tuor, misce. Cæterum, febris hæc uarie habebat, cū quan-
doque eodem die insurgebat, & ualida ac intensa appa-
rebat, quandoque uero deprimebatur, & remissa perci-
piebatur, adeo ut eodem die, ternas & quaternas muta-
tiones febris hæc faceret, unde mihi in mentem uenit
Hippocrates libro primo prorrhëtici, textu. 27. dicens,
frequêtes in phreniticis permutationes conuulsionem
inducant, erat autem mulier hæc, conuulsione (ut dixi)
maxime affecta, cæterum, Galeum aliter Hippocratem
interpretari in ijs citatis uerbis me non latet, nec enim
credere est, febris uarietatem hanc, ex uaria febrium cõ-
plicatione gigni. demum cum hæc uigil semper mane-
ret morbus increbuit, & præualuit, eius uiribus subcum-
bentibus, adeo ut illi phrenitis confirmaretur, duode-
cimo die, huic crura frigida ac emortua sunt facta, quia
à caloris fonte longinqua, unde pedum arteriæ motus,
quæ ad digitum magnum percipiuntur deficiebant, &
non apparebant, demum tertiodécimo die, suum diem
obiit, apud me tamen opinio semper fuit, quod mulie-
ris huius morbus, ab ipso die partus coeperit, nam & a-
maricarum oris, & febrim, & corporis totius lassitudi-
nem illico parsensit, quæ omnia mulieres assidentes in
lactis generetionem reijciebant.

*Curatio trigesima octaua, in qua agitur, de papillarum
dolore, & earundem scissuris, ac contra eas remedia.*

E N I X A E mulieres, post partum sæpe conqueri so-
lent de papillarum dolore, & earundem scissuris,
pro quo leuando malo, nullum præstantius, nec
uotis magis respondens remedium, hoc uno infra scri-
bendo comperi, quod habet. R. unguenti populeonis,
de plumbo, ana unciam unam, opij thebaici, grana quin-
que, misce fac unguentum. & eo inunge mamillarum
papillas.

papillas, quas cum mulier puero lac dare uoluerit, uino diluto lauet, & postea iteret, est sane remedium hoc certum & indubitatum, cæterum, uxor Salomonis Erguij, dolore & scissuris ingenti cum febre torquebatur, cui bis uena secta fuit, & sanguis abûde extractus, ac idè ad moto topico remedio citato, breui sanitatè adepta est.

Curatio trigesima nona, in qua agitur, de splenis duritie, ex quartana contracta.

QVI ex Thesalonica ad me uenit, mercator cognomento Crispinus, natus annos triginta, temperatura biliosus, coloris nigelli, lienis magnitudinem ingenti cum duritie patiebatur, quam ex quartana olim habita contraxerat, solet autem splen, ut nostis, obstructionibus, & scirrhis facile tentari, præsertim iis in corporibus, quæ quartana longa laborarunt, & gelidam multam biberunt, nihil enim spleni male affecto magis aduersatur, quàm aqua: qua de causa, suadeo, quoties medicus quartana laborantem sibi curandum proposuerit, cuius quartanæ, lien fons & origo sæpe est, aut induratos lienes minuire decreuerit, quod ægrotantes non solum ab aqua abstineant pura, sed etiam ab stillatijs herbarum curet, quarum uice, decocta ex ipsis herbis ad rem facientibus parare facillime poterit, quæ per se propinari possunt, uel syrupis misceri, sed hæc tanquàm dicendorum præfatio sit, quum multa & pulchra, pro liene curando in scholio habebis. Hunc igitur curaturus, sanguinis missione omissa, ut quæ huic casui tunc non cõueniebat, sic orsi sumus, constituta primo optima uictus ratione, quæ extenuans esse debet. Nam Galeni præceptum est, ex libro undecimo Methodi med. decerptum, & à medicis in usum praxis adductum, & hodie obseruatum, obstructa non sunt aperienda priusquam plenitudo uacuetur, & quoniam purgatio non recte celebratur ante corporis preparationem, iuxta illud Hippocratis sa-

tistriuiale, cum quis uult purgare, oportet prius fluida facere, proinde hunc ad euacuationem primo preparatum purgauimus, sic autem euacuationi preparatio anteiiuit. *Rx.* herbe fumiterre lupulorum, scolopendrie, capillorum ueneris, ana pugillum unum, cuscute, betonicę ana pugillum medium, epithymi, drachmas duas, seminis aniforum, foeniculi, ana drachmam unam, & mediam, in libris aquę tribus fiat decoctio secundum artis ministerium, ad consumptionem tertię partis, & coletur. *Rx.* predicti decocti, uncias quatuor, syrupi lupulorum, de fumo terre, syrupi acetosi diarhodonis, dicti, ana unciam mediam, misce, & fac syrupum, & donec decoctum perdurat, iteretur, postea uero bolum hunc illi obtulimus, qui habet. *Rx.* electarij lenitiui, unciam mediã agarici recens preparati scriptulos duos, confectiois amech, drachmas tres, saccharo omnia excipiantur, & fiat bolus, quem in aurora ut decet, capiat, quo alius recte respondit. ceterum, post hec peracta, ad lienem ipsum induratum emolliendum, & minuendum, uniuersus noster conatus uersabatur, non solum intus exhibitis, sed foris admotis, proinde sic descripsimus. Recip. corticis thamarici, radicum capparorum, ana pugillum unum, radicum foeniculi, apii, rusci, asparagi, ana unciam mediam, seminis anethi, foeniculi, apij, aniforum, carui, foliorum matris syluę, periclymeni dictę, ana drachmas duas, sene, unciam mediam, polipodij, unciam unam, cuscute, epithymi, myrobalanorum indorum, citrinorum, chebulorum, ana drachmas duas, herbe ceterach. manipulum unum, libris sex aquę, omnia excipiantur, & ad ignem fiat decoctio ad medias, secundum ordinem pharmacopolium, & coletur, cui postea, adde aceti acerrimi uncias tres, & iterum ad ignem parum ferueat, ex quo in aurora uncias septem, uel octo, ieiuno stomacho, bibat, & totidem ante coenam, duas horas, quia eius uentriculus optime ferebat, & ad oblata recte se habebat, successu uero temporis, huic apozemati, aceti scillicet

portuiculam addebamus, Galeni præceptis innixi, libro de facultatibus simpli. medic. quinto, capite undecimo, sed extrinsecus, fomentum ex multis citatis herbis, & flore geniste, semine lini, foenugræci, malua, radice altheæ, ireos, cucumeris asinini, absinthio, cuscuta, asaro, flore camomille, meliloto, semine anisorû, fœniculi, carui, aqua & aceto incoctis quoque parabatur. sepe autem dixi, acetum tam intus quam extra spleni maxime conuenire, & opitulari, ut Galenus sepe docet, præsertim citato à nobis loco, post fotum uero lienem, & recte absterlum, atque optime frictum, ammoniacum aceto dissolutum ad unguenti formam redactum, & lana succida exceptum, superponebatur, quod medicamentum in emolliendis huius uisceris duris tumoribus, Galenus summopere laudat, & nos ipsi præstans esse, sepe experisumus. sic enim Galenus, libro quattodecimo. Methodi medendi, capite quinto, inquit. At in liene & carnosis musculi partibus scirrho affectis, tucus aceti est usus, quippe raræ sunt naturaliter hæ partes, nec est quod metuas, ne quis neruus eius ui ledatur, ac ammoniaco quidem thimiamate cum aceto, etiam alij non pauci lieni imponentes utuntur, ad luti, scilicet crassitudinem, quod ex utrisque mistum est redacto, idque solum ei curando satis fuit, & cetera, quæ Galenus inibi tradit. porro, splenem quoque fouere aceto acerrimo, in quo machaëra dicta lapis pyritidis candens, & ignita extincta fuit, spongia uel filtro exceptum ad Galeni mentem optimum est remedium, non minus uisum decoctionis radicis filicis ad medias, & ebibitum per uiginti dies splenis duritiem minuit, Galenus quoq; lib. 1. artis curatiuæ ad Glauconem, capite. 6. tradit, lienem aut flatu, aut scirrho, facile affici, quo circa, quum flatu lien, at potius adematè tumuerit, absinthio perfundi postulat, ac postea emplastro foueri ex sulphure & plurimo alumine constante. quod si scirrholien occupetur, digere di

rio admisceri, ut in flore salis exterius supra ipsum lienem lineo panno excepto, & applicito, reperitur. Cæterum horum remediorum maiori parte, nos pro liberando hoc hebræo, usi sumus, & sanus euasit, victus huic, extenuans erat, ex rebus quæ facillime cōcoquuntur, & succum bonum, & tenuem adgenerant, potus uero, uinum erat, ex decoctione asplenii herbæ, dictæ citrach.

S C H O L I A.

LIEN uiscus est, exijs qua sanguinem expurgant, ut Hippocrati & Platoni placet, referente id Galeno, libro. 2. de facult. naturalibus, cui insita uis est melancholiam ad se trahendi, non propterea humore crasso nutritur, sed uerius nigro subtili, subtiliori autem succo lien nutritur quam secur, ut alias ex Galeno dixi, qui lien per intestina expurgari debet, non uero per uias urina, ut Galenus candide docet, libro methodi medendi tertio decimo, ad hunc modum dicens, In liene uero alteram duntaxat esse superflui uacuationem, cum que per renes agatur, nulla huic uisceri uacuando uia pateat, proinde ubi phlegmone premittitur, deiectionis id medicamentis, tum detergemus, tum lacesimus, quo remittit deponatque superflua, & cætera. per quæ uerba Galenus satis clare docet, quod à liene ad renes nulla pateat uia, per quam purgari possit, sed magis ab ipso liene ad intestina, ac ea de causa per clysteres & medicamenta aluum purgantia, lien curatur, unde Martinum Acachiam, & Andream Lacunam secobiensem, ac plures alios uiros doctissimos in hac re hallucinatos iudicamus, ij enim libro secundo de arte Curandi ad Glauconem capite. 2. lienem cum renibus per meatus urinarios purgandum esse, literis mandarunt, quod quantum errēt, & à Galeni mente deuient, paucis indicemus, Achachia nanque qui Galenum citato libro uertit, & commentariis illustriorem reddit, ita citato loco habet, quod uero in gibbis iecoris per urinas, simi uero partibus per alui excrementa ducere oporteat, uisceris ipsius situs indicat, quodquæ thoracem ac pulmonem tussi repurgare conueniat, uentrem ac stomachum uomitu, interanea alui deiectione, quemadmodum lienem quoque & renes per urinas, hæcenus Galeni per Acachiam uersio, qui lienem una cum renibus per urinas purgari debere, ait. Andreas Lacuna, vir doctus, in suo breuidoquo Galeno, ita quoque habet, ventriculum, & stomachum expurgabis per uomitum, intestina per deiectiones, quemadmodum per urinas & splenem, & renes, hæc Lacuna ex Galeno, qua

Amati Lusitani

perinde sunt ac ab Achachia tradita, sed quanta inaduertentia, vel em-
citato à nobis Galeni loco, libri. 13. methodi medendi, satis clarum ena-
dit, & eo magis si cum Lacuna locum legerimus, ut in suo breuiloquo
Galeno legitur, sic, lieni sane, per renes nulla administrari potest ua-
cuatio, sed tantummodo per intestina, & cetera, q̃s enim uerbis luce
meridiana clarius claret, lienem per intestina repurgari debere, non
uero per urinas. Caterum, unde docti viri q̃ errorem traxerint, paucis
aperiam. Leonicens, Vir cui mortales multum debent, ut qui ex den-
sissimis tenebris artem medicam in lucem reuocauerit, ita elegatissime
primo locum hunc Galeni interpretatus est, & quidem laborantibus
gibbis epatis partibus, quod per urinam trahere oporteat, concavis au-
tem per excretionem inferiorem situs ipse visceris indicat, atque etiam
thoracem & pulmonem per tusses expurgare, uentriculum autem &
stomachum per uomitus, intestina autem per inferiores excretiones,
quemadmodum & splenem, & renes per urinas. haec enim Galenus,
interprete Leoniceno, quibus in uerbis, prima facie uidetur asserere, sple-
nem ueluti renes per urinas repurgandos esse, sed mea sententia, longe
aliter Galenus sentit, & Leonicens interpretatur, quoniam sic hoc lo-
co Galenus legendus uenit, intestina autem per inferiores excretiones,
quemadmodum & splenem, ut finis sententia & punctus hic sit, &
postea sequatur, & renes per urinas. At, cum uiri q̃ hac minus aduer-
terent, in errorem lapsi sunt, parum alioquin Græcicum exemplar
curantes, receptui igitur canentes, dicamus, Lien per intestina purgari
debet, non uero per uias urinae.

*Curatio quadragesima, in qua agitur, de muliebri
fluore, à multa pituita ueniente, cui febris pituitosa
continuo complicata erat, à uentriculi, ueluti & ip-
sius uteri frigida intemperie, ortum trabente.*

VXOR Natalis proculci, patritii, ragusini, uteri
fluore pituitoso, febri pituitosæ continuæ com-
plicato, iam diu est laborat, est autē mulier hæc
frigida & humida temperaturæ, uterum frigidum, ue-
luti uentriculum & cor habens, obesa autem mulier hæc
est, coloris albi, annos nata, uigintiquinq; quæ arterias
& uenas paruas, nec adeo pulsantes habet, unde cor
frigidum esse arguitur, uterum quoque frigidum eam
habere,

habere, uel ex hoc indicatur, quia in coitu, parum (ut maritus ait) delectatur, & pudenda paucissimis pilis illi decorentur, sed stomachus, siue uentriculus quoque frigidus est, multa redundans humiditate, quam & ipsa perferre aiebat, qua de re, nec cibaria retinet, nec ea recte concoquit, unde uentriculum intemperie frigida materiali, male affectum, fontem & originem huius morbi esse dicendum reor, viget nanque pituita in hac muliere, natura pituitosa, hyeme uigente, unde mirandum non est, si ab hac pituita fluor hic ortum traxerit, id quod ex exeuntibus mutatis clarius & euidentius percipitur. Nam sanguis exiens ut ex intinctis sudariolis, saltem exiccatis, percipiebamus, coloris albi est, immo sanguis ipse pituitam uiscidam & lentam, praefert, ueluti urina subalbida & aquosa, quando clara & a sanguine immunis apparebat. Ceterum, cum uentriculus frigida intemperie laboraret, & refertus multa esset pituita, ingesta non recte concoquebat, nec iecur exacte ea alterabat, nec in sanguinem uertebat bonum, unde natura eum tanquam inutilem ad cotyledones remittebat, qui eorum oscula suo pondere & mala forte qualitate aperiebat, & consequens in uteri cauitatem cadebat, & inde foras ueniebat, quo assiduo fluxu, uenae ipsae ad uterum terminatae cotyledones dictae, ueluti & ipse uterus. in dies imbecilliores & frigidiores euadebant, unde non tantum uentriculi intemperie, sed membrorum iniuriam fluor hic perseuerabat, quem cum multa pituita (ut dixi) crassa & uiscida comitaretur, non mirum est obstructions inde oriri, & tandem ex ea putrefactiones, ex quibus febris pituitosa, lenta, & mitis confurgit, quae fluorem comitatur. Solent nanque morbum hunc sequum comitari ciborum inappetentia, & eorum inconcoctio, & iecinoris imbecillitas, unde chachetia, totius corporis malus habitus, dictus morbus pullulat, palpebrarum tumescencia, ac pedum lenis quaedam inflatio, & consequens hydrops, ad obitum certa uia, ex quibus
sympto-

symptomatis, & malis affectionibus, nullam hucusque euidenter nobilis hæc mulier incurrit, quanquam morbi huius agatur tempus sexaginta dierum. Pro hac igitur curanda nobili muliere, sic agendum decreuimus more Galenico è libro de præcognitione, in Curatione vxoris Boetii cõsularis Romani, quam ipse Galenus ex simili morbo rebus incidentibus & aperientibus, curauit. proinde tentatis iam per medicum alium uariis remediis, nos primo per uomitum euacuationem moliri coepimus, à qua non adeo frustrati sumus, ac postea de coctum hoc sic parauimus, *Rx.* capillorum ueneris, hyssopi, menthæ, melissæ, ana pug. unum, asari, pug. mediũ, radicis petroselini, unciam mediam, seminis anisorum, drachmam unam, in libris duabus aquæ fiat decoctio ad consumptionem tertiæ partis, & coletur.

Recip. prædicti decocti, uncias quatuor, mellis rosati colatitij unciam unam, oximellitidis unciam mediam misce fiat syrupus, quem in aurora ieiuno stomacho, bibat, in cuius potu diu perseverauit, quia eo recte se habebat. cæterum, singulis diebus, singulos clysteres ei iniiciendos curabamus, & ad uentriculũ ceratum hoc ad-mouimus. *Rx.* ladani optimi & puri unciam mediam, menthæ siccæ, cinnamomi, gariophilorum, galangæ par uæ an. drach. duas, rosarum pugil. medium, malobatri diæti folii, quod ex india uerum & germanum habemus, drachmam mediam, spice indice, scriptulos duos, resinæ, terebinthinæ, ceræ an. parum, ad ignem misce, & fac ce-ratum, quod in panno cocco infecto ad scuti figuram re-dacto extende, & uentriculo admoue: non minus aliud simile sub umbilico impositum est, ueluti alterum ad re-nũ regionẽ, non tamen ex ita calidis medicamētis com-positum. ijs. n. ita coepit ualere mulier hæc, ut intra uiginti dies ex toto fluor cohibitus fuerit, & ipsa à febre immunis euaserit, & pãcratice habuerit, cibus huic con-tusum ex pullo erat, soperingestis duobus uel tribus bo-lis carnis pulli, & desuper bibebat, bibebat autẽ aquam deco-

decoctionis gariophyllorum, pauca miua cidoneorum adiecta. At, postquam recte ualere cepit, rotulum unum uel alterum diarhodonis ieiuno stomacho, quandoq; interdiu gustabat, sed tunc uinum illi rubrum pauciferum & optimum concessimus, animaduertāt igitur medici, qui omnes huiusmodi fluxus, medicamētis frigidis & stypticis, tam ebibitis quàm extra applicitis, curare contendūt, nobiscum autem erat in hac curatione Iacobus Bononiēsis medicus doctus, qui difficulter nobis in propinatione illius citati decocti assentitus est. ceterum, cum rem ad uotum succedere uideret, acquieuit, sunt. n. ut uideris omnia decoctum componentia calida & aperientia, quo artificio olim me quoq; curasse adolefcentulam quandam anconitanam, memini, ut duodecima Curatione, quartæ Centuriæ legitur.

Curatio quadragesima prima, in qua agitur, de remedio singulari, contra podagræ ingentes dolores.

QUOD podagræ ingētes dolores patitur, Capram intra cubiculum suū apportare, ac ex ea lac supra membrum dolens, & male affectum emungere curabat, quo, dolores diminui & meliuscule se habere euidenter sentiebat, nec quidem iniuria, nam lac sic recens emulctum dolores demulcet, & mitigat, ac remittit; est autem remedium hoc turcarum Principibus commune & familiare fatiis, a te qui lucrum & honores queris in precio habendum.

Curatio quadragesima secūda, in qua citatur, casus mirus de quodam nobili Gallo, imaginatricem corruptam habente, & eiusdem curatione faceta.

IACOBUS homo Gallus, & Henrici Frācorum Regis in orientali plaga procurator, Argentonijs præterea illius qui Gallicam historiam sui tēporis præla-

re scripsit, ut ille ait gentilis, morbo patrio, hoc est, Gallico laborabat, pro quo abigendo, multa & uaria remedia frustra expertus erat, in quem quum extremo hyemis Ragusii recideret, lecto se continebat, nec tantum morbo sed curis etiam grauatus, in melancholiam morbum facile incidit, delirabat autem, & insaniebat continuo, unde in capite morbum & eius causam esse, ac ut aiunt, per primogeniam affectionem, siue proprio affectu caput affici euidenter desumitur argumentum, imaginatricem nanque facultatem corruptam habebat, salua tamen ratiocinatrice, nam abscessum siue apostema ad latus dextrum habere se continuo querebatur, medicumque illi curaret, & aperiret, magna promissa mercede, accersiebat; ego cum ad eum uenirem, hominem basyllica ualitudine inuenio, facie erat satis uiuida, constabat pulsus, taurice comedebat, bibebat gallice, & profunde dormiebat, ab insania tamen nullo modo deduci poterat, claraque uoce ab ipso abscessu, putidos & mortiferos uapores ad nares sibi leuari inculcabat, quodque magis ridiculum erat, sputum albissimum illud quidem, & satis spissum digitis ostentabat, eoque res deuenerat, ut testamentum conderet, quaque illi domi erant, uestem, aurum, equos, & preciosam supellectilem, uel inter ignotos, de manu diuideret, nec quicquam sibi præter lagenam reliquit, quam non secus ac elegantem puellam continuo amplexabatur, uino sane generoso plenam, ad hunc itaque hominem sanandum accitus, primum hæc paro.

R. rubi uiticosi, zarze parrillæ dictæ, quam hederam spinosam esse olim patefecimus, uncias duas, coteratur, & infundatur per noctem in libris quatuor aquæ, & duabus uini albi, & boni, cui adde, hellebori nigri præparati, præparatum dico, interea dum est uiridis, ex eo est cor exemptum, drach. tres, sene, unciam mediam, polipodii quercini recentis & contusi, passerum de corinthio, ana unciam unam, epithymi, pugi, medium, terantur, & scindantur, & in panno lineo ligentur, & suspendantur in ol-

la, coctionis tempore, ad consumptionem tertiæ partis, & coletur, ex quo decocto, in aurora ieiuno stomacho bibat uncias decem calidas, & ante coenā totidem, quobis & ter in die egerebat. cærerum, ex eadem cocta radice, linteo ex contentis abiecto, secunda apparabatur aqua, ad medias cocta, quæ pro diluendo uino, & interdium bibendo, deferuiebat, uel melius, ex alia noua radice, aqua pro uino diluendo parabatur, cum ubiq; radix hæc, crescat, & uigeat; restabat abigenda corrupta illa imaginatrix de infixo ad latus dextrum abscessu, siue apostemate, pro qua profliganda, in mentem ueniunt doctorum & sapientum medicorum hystoriæ, qui etiam insanientes imaginatricem corruptam habentes, uario modo curarunt, liberaruntq; : nam, Alexander Trallianus, vir medicus insignis, & post eum alii uarii iuniores, multa dicunt; hystoriam tamen texunt hanc: Curabat medicus ægrotum, cui ob insaniam serpentem se in corpore habere, persuasissimum erat, nec ab ea opinione deduci poterat, prouidus itaq; medicus serpentem in lasanum poni curat, ubi uero ægrotus alui onus deposuisset, ille quasi excrementa inspecturus alta uoce clamat, serpentem ab ægrotante per inferiores partes eiectum, magnoq; iudicio uirum prædicat, qui opinione sua falsus non erat, habebat etiam medicus nonnullos assistentes, qui partem fabulæ perageret, & quasi in admirationem ducti, tum demum conualuisse ægrotantem dicerent, illiq; magno applausu, uultu, uerbisq;, restitutam ualitudinem gratularentur. quid multis, credit ægrotus, & ita ab ea insaniam liberatus est. feruntur & aliæ istiusmodi fabellæ, nec insuauæ, nec inutiles, quas enumerare supersedeo, ne lectori fastidium pariam. nunc ad Gallum nostrum, uersabatur uniuersa huius insaniam, (ut dixi,) circa abscessum lateri dextro infixum, cum tamen nullum haberet, pro qua leuanda ita illi assentiens non raro dirum abscessum habere, putidum, & seculentum inculcabam, in quam sententiam ibant assistentes huius rei conscii, quos

quos ego præmonueram, pro quo teuando emplastra, cataplasmata, unguenta, linimenta, illi loco affecto apponi hac non nisi habita præfatiuncula, curabamus, rudis, & crudus abscessus hic est, quem cum primum ad suppurationem traxerimus, eum postea candente ferramento aperiemus, essentiebatur ægrotus ipse, sed quasi in desperationem ueniebat, quod non illico apostema aperiebamus, sed ad triduum opus differebamus, tandē conuocatis medicis, & chirurgicis, & uariis aliis domesticis huius rei consciis, octauo die mensis Martii. 1557. lateris dextrii falsum apostema aperire, magno ipsius ægrotantis applausu, proposuimus, pro quo conficiundo opere chirurgus candente ferramento locum dextrum superficietenus exussit, ac uice puris fluentis, ex scutula liquorem ex lacte & gallinæ sanguine compositum, super resperfit, quem ægroto postea quasi ex abscessu fluxū indicarunt, unde ille saniei admiratus, se sanum clamauit, simulabat autem chirurgus in dies bis & ter eum curare abscessu magnam puris & saniei quātitatem demere, ex cuius fluxu ægrotus ipse mirum in modum lætabatur, ut qui tantæ saniei extractione, se sanum breui euasurum credebat, id quod ita euenisse, postea uniuersa Ragusia seruauit, fuere autem nobiscum, ac in nostrum hoc curandi artificium descēderunt Iacobus Bononiensis medicus doctus, & duo dexterrimi chirurgici, Baptista Vanuecius Florentinus, & Paulus Celetanus Neapolitanus.

Curatio quadragesimatertia, in qua agitur, de morbo gallico.

THAMAR turca mercator ex Pergamo olim opulētissima ciuitate, & Galeni magni illius patria, nunc uero paruo uico, oriūsus, Venetiis morbo gallico infectus est, ubi à doctis medicis curatus recte habuit, cæterum cum nauim vigentē hyeme conscēderet, ut in patriam se reciperet, Ragusium uenit, ubi de-

terius

terius ab eodem morbo habuit, quàm unquam habuerat, membrorum articulos & iuncturas dolebat, sub mento ad collum duritiem patiebatur, & intra os ulcuscula sordida quæ ad labra peruenerant habebat, cum quibus, caput dolebat, & uigil noctes trāfigebat, ad hæc, scabiosus erat, sicca scabie quadā & prurigine uniuersum corpus prehendente, & ad pernarum creas dolores ingentes sentiebat. pro quo curando, quidam accersitus medicus ad triginta dies eum peiori quo prius statu reliquit, qui quum satis purgatus per illum esset, ut qui singulis diebus singula pharmaca purgatoria illi daret, decoctū guayaci ebibendum illi tradidimus, pauculo hordeo illi adiuncto, præfixa optima ratione uictus, semigallinam nanque in prandio accipiebat, aliquando assam, quādoque uero, secundo decocto elixam in coena, præterea, passam corinthiacam, & amygdalas albas, ac nauticū panem secundo ligni decocto imbutum comedebat. Cæterum, durities sub mento habita, assiduo lotu primi decocti euauit, ulcuscula uero intra os ad labra apparentia tanquam aphras putidas curauimus, decocto scilicet rerum exiccantium, adiecto alumine rochæ usto, & melle rosaceo colatitio, ut uero pernarū dolores leuaremus, unguentum parauimus concinnatū ex unguento althææ & Aggrippini, adiecto lithargirio, & pauculo argento uiuo, ac exiguo oleo seminis lini, cū pauca cera, mistis, porro, siccam scabiem cum ingēti pruritu, ita facile extirpauimus. R. herbæ fumi terræ, rumicis, maluarum, radicis althææ, camomillæ, rosarum, an. pug. unum, senæ, unciam mediam, furfurum ligatorum in linteo, pug. medium, excipantur libris quinque aquæ, & fiat decoctio ad medias, quo decocto scabiem optime laua, ac postea linteo absterge, & linimento sequenti illine. Recip. quorum uitellos duos, olei rosacei, unciam unam, olei abiegni, unciam mediam, succi extracti ex duobus limonibus, uel eius uice succi acetosæ, unciam unam, cerusæ, unciam unam, radicis enulæ campanæ, unciam unam.

unam, & alterius mediam, in mortario lapideo, tere, misce, & fac linimentum, quibus remedijs, intra uinginti dies sanus turca hic euasit.

Curatio quadragesimaquarta, in qua agitur, de melancholia morbo, pendente ab hypochondrijs.

NICOVAVS Gozius, ex nobili Ragusaorum pro sapia, annos natus uiginti, temperatura biliosus, faciem semper admodum rubricantem habens, uentrem uero ita durum & male respondentem, ut non nisi singulis octo uel decem diebus, semel pauca, pilularum caprarum modo, egerat, ad hæc, semper fere hominum conuersationes fugiat, nunc mente non constat, & quandoque feblicitat, & ad hypochondria, flatuositates & rugitus persentit. Nam plures ructus, & per inferiora uentum multum remittit, pendet autem morbus hic à melancholia naturali multa, hypochondria, siue præcordia dicta, occupante, id quod circa ea loca, affectionem esse, spiritus ad caput ascendens, quem ægrotus ipse primo sentiebat indicat, non minus eructatio, & à cibo uomitus, hoc attestantur. pro qua leuanda mala affectione, sic orsus sum, primo in mentem reuocâdo, quod per pauci sunt medici, qui sanguinis missionem pro hoc curando, admittant, Auicenna tamen eam utcunq; permittit. Cæterum, si ea in hoc morbo, & quouis melâchlico alio, comittêda est, Hippocratis iudicio ex inferioribus potius corporis partibus celebranda est, magis quam ex superioribus, cui & ratio suffragatur, inferius dicenda. Nam Hippocrates, libro aphor. sexto, aphor. 21. inquit, in infanientibus si uarices, uel hemorrhoides superuenerint, infanix solutio, sunt nanque corporis infimæ hæ partes aptæ ut per eas melancholicus humor grauis & ponderosus uacuetur, subsidet nanque inter humores, ut fex in uino, aut amurca in oleo, id quod libro quarto eiusdem uoluminis se ipsam exponit, aphor.

ris, nono, dicens, melancholicos plenius inferiores, scilicet purgare, quam sententiam, iterum eodem sexto libro citato, aphor. undecimo repetit, cum dicat, atra bile uexatis, & renum passionibus, hemorroides superuenientes, bonum, grauitat nanque, melancholicus succus, ac ea de causa, ima petit, ueluti bilis superiora, unde flaua per superiores partes, uacuanda uenit, atra uero, per inferiores, qua sententia, nos premuniti, uenis hemorrhoidibus huius hirudines tres affigi curauimus, fugientes earum apertione cum phlebotomo, quas, cum primū tumefieri coeperunt, chirurgus forpicibus per medium præscindit, ægrotum sub perforata lasani sella trahens, ut ab eo sic sedente, supposita calente aqua, exacte hirudines fugerent, sanguinisque tantum extraherent, super scutulam ad id concinnam, quantum à nobis chirurgo cōmendatum erat, cæterum, ita hæc contulit uacuatio, ut illico omnes assistentes eum resipiscere dicerent. sequenti die, hunc illi obtulimus syrupum. **R.** herbæ fumī terræ, borraginis, buglosi uulgaris, ana pugillum unū summitatum thamarisci, scolopendrij, cuscutzæ, ana pugillum, pomorum appianorum, uel camusiorum, numero sex, thimi, epithimi, seminis anisorum, fœniculi, ana drachmas duas, florum borraginis, buglosi, arantiorum, ana pugillum medium, polipodij quercini recentis, senæ ana unciam mediam, pasarum de corinthio, uncias duas, comæ absinthij, parum, dulcorat enim absinthium atram bilem, ut meminit Galenus, & nos ijs in Centurijs, chartis mandauimus, omnia igitur hæc libris quinque aquæ fontis excipiantur, & ad ignem bulliant, ad consumptionem tertiæ partis, & colentur. **R.** prædicti decocti, unciæ quinque, syrupi de pomis, fumī terræ, borraginis, ana unciam mediam, misce, fac syrupum, & da ieiuno stomacho, & in dies bibat. præterea, interea dum syrupos bibebat, solliciti admodum eramus de alui responsentia, quia ut dixi, perstrictam admodum habebat, & inobedientem, nec huius rei tantum solliciti eramus, sed frictionum,

ctiōnum, retractionum, & similium rerum quæ multum huic morbo conferre nouistis, expleto uero decocto, pharmacum hoc ebibit. R. electarij lenitiui, floris cassiæ nouiter extracti, ana drach. tres, electarij indi, amec. diaphiniconis ana drachmam unam, prædicti decocti quantum satis sit, misce fiat potus, & uncia una syrupi de epithymo dulcoretur, detur in aurora ieiuno stomacho, & deinde dormiat, hoc uero pharmaco, ea quæ purganda erant exquisitè purgata sunt, tunc uero prædictum decoctum iteratum, sic syrupos descripsimus. R. prædicti decocti adiecto anetho, & floribus uiolarum, unc. quinque, syrupi de pomis compositi, de fumo terræ maioris, de uiolis, an. unciam mediam, misce, fiat syrupus, quem ieiuno stomacho, hora qua syrupi ebibi solent, bibat, & desuper dormiat, iis uero diebus præcordia hoc fomento fouebantur, quod habet. R. absinthij, anethi, camomillæ, meliloti, uiolarum, an. pug. unū, fumi terræ, senæ, ana pugillum unum, & medium, feminis anisorum, foeniculi, carui, cumini, ana drachmas tres, libris decem aquæ, & duabus uini, fiat decoctio ad consumptionem tertiæ partis, & fiat fomentum, ex quo imbutæ spongiæ nouæ, aut filtrum, præcordijs admovebantur, quibus remedijs melius habebat, tunc uero iterum catapotijs indis, & fumi terræ purgatus, rectius sensit, tandem gustatis electarijs letificantibus, quorum patet sylua, non nisi mistis condito saccharo ex floribus arantiorum, superbibita aqua melissæ, & ex dictis arantiorum floribus, recte habuit, nec opus fuit condescendere ad catapotia ex lapide cyaneo stellato dicto, uel armeniaco, composita, ueluti adhæram in qua helleborus primatū optinet, uictus huic optimus fuit, qualis melancholia laborantibus concedi solet, potus uero, decoctum cinnamomi erat, iis enim ut dixi, hic sanatus est, nec mirum cum ut nouistis, melancholia morbus, siue ab uniuerso corpore, siue ab hypochondrijs, siue ab ipso capite originē trahat, illico in eius initio facilè recipit curationē, secus autē cū inueterascit.

Curatio

Curatio quadragesimaquinta, in qua agitur, de quodam correpto febris continua, maligna, & male morigerata, in qua per plures dies lotium nigerrimum apparuit, & postea conualuit.

FILIVS Draconis Ceruini, patritij Racusini, natus annos duodecim, temperatura biliosus, febrem oblongam, & fere uiginti quinque dierum passus fuit, qui à medico docto adiutus cōualuit, cæterum, post elapsos dies aliquot, in febrem continuam, malignam, & male morigeratam recidit, ad quā accitus ego, quarto die, eum continuo febrientem cum linguæ ingenti ariditate, capitis magno dolore, & hypochondriorum non leui tensione, à multo flatuoso spiritu pendente, inueni, sed tunc lotium nigrum turbatum satis meiebat, quod breui album, clarum, sedimine quodam rubricante, euadebat, nouistis autem ex hoc optimum desumendum præsagium, ut in Scholio ex Galeno legetis. At, huius uires non admodum constabant, & male ad oblata se habebat, non egerebat nisi alius esset irritata, & per interualla dormiebat, sed nonnunquam expergefactus, uoce alta, repente conquererebatur, sed causam interrogatus, se ignorare aiebat, exteriora huic nō adeo calebant, interiora maxime, sc̄ua, & crudelis febris hæc est, & ex earum genere, quas lipyras appellat Galenus, frigent quippe exteriora, nimio æstu interioribus flagrantibus, pro qua leuanda extinguendaue, primo consultum fuit, ut decoctum sequens pararemus, ex buglosso, cicorea, endiuia, floribus cordialibus, prunis, tamarindis, capillo ueneris, & hordeo, cui postea colato, adiciebatur syrupus de acetositate limonum, ex quo ad libitum bibeat, non solum syrupi uice, in aurora, sed interdū, & noctu, item, epithema refrigerans, cordi admouebatur, & sæpe iterabatur. sed pro præcordiorum tensione, ac flatuoso spi-
P 2 ritu,

ritu, exterminandis, dissoluendisq; , linimentum vires dissoluedi cum quadam refrigeratione habēs, parauimus, id autem est, ex succis unguentum, sape iis centuriis repetitum, item thorax in quo incendium, & ignis fornax uigere solet, fomento quoque fouebatur, eoque imbuta spongia irrigabatur, refrigerabaturve, sic autem incedentes ad aliquot dies perseuerauimus, in quorum prioribus, ut dixi, vrina atra & turbida, mingebatur, sed breui clara euadebat, indicium breui morbum à natura victum iri, ceterum sequentibus diebus, cum nigra meiebatur, sic nigra & turbida, multo atro, & rubricante sedimine apparente, perseuerabat, pessimum sane indicium à nonnullis dicendum, quia febris cum symptomatis ceteris instabat, properabar autem morbi status, demum cum in dubio & agone eramus, & uirium robur non admodum constare uideretur, contingit, quod septimo die huius morbi, sol cum luna coiret, quodie, mirum in modum de adolescente timuimus, tamen Dei opt. max. gratia, puer prauauit, unde de pueri uita spes nobis perampla fuit, octauo die sequenti, pulsus parum meliores percipiebantur, & vrina nō ita atra erat, sed sedimen subnigrum quodam cum rubore apparebat, tunc clysteribus, ut antea quoque, aliis concitabatur, & recte respondebat, ex se excrementa biliosa mittendo, sed cum iis puer quasi mortuus prostratus iacebat, & si uocabatur, irritabatur, utcunque tamen illi inuito ouum sorbile, aut ex destillaritia aqua capi, per os, mater, & assistentes mulieres iniiciebant, imo meis monitis parum uini maluatici illi dederūt, quibus vires tanquam ex Plutonis famulitio reuocatæ fuere, unde paulatim in dies melius habens, 14. die, recte comedebar, & bibebat, prorogatus tamen fuit morbus ad mensem integrum, in cuius fine basilice habuit, & nunc uiget, & ualet, & firmata ualetudine uritur.

S C H O L I A.

DIGNVM consideratione in hoc morbo, latius nigrum & turbidum uenit, quod quarto, & quinto die, nigrum & turbidum cum exibat, breui postea clarum & album, pendente nubecula reddebatur, sexto uero, & septimo, & octauo, nigrum & turbidum cum exibat, ita quoque perseverabat, nec album, aut clarum ut antea fiebat, id quod tu natura uictoria tribuas uelim, nam primo nigrum & turbidum breui cum clarum euadebat, uictoriam naturæ supra morbum, citam attestatur, ut ex Galeno paulo inferius indicabimus, agebatur namque tunc morbi, initium status, nam postea nigrum emictum lotium, in eadem nigritie perseverans, etiam multo maiorem uictoriam supra morbum naturæ arguit, est autem crisis hac optima, ut ex Hippocrate libris epidemiorum docti euadimus, & experientia ipsa ita esse quotidie indicat, & attestatur, ut Centuria prima harum curationum & alibi adnotasse recordamur, sic autem Galenus, libro primo de Crisibus, ait, nam cum triplex sit urinarum turbidarum differentia, quia uel cum tales mictæ fuerint, paulo post resident, ut in nostro agroto uidebantur, uel semper similes permanent, uel puræ quidem minguntur, postea uero conturbantur, praua quidem ex dictis tertia, bona uero prima, media autem inter utranque, secunda quoniam qua statim quidem residet parum aliquid inæqualis turbulencia superesse, demonstrat, quæ uero semper manet similis, uigere adhuc eam quæ est in sanguine agitationem ostendit, quæ uero extra conturbatur, debet incipere concoqui, quare hæc non sine ratione pessima est, etenim longiori tempore, & uirtute forti indiget ad coctionem, sed quæ turbulencia mingitur, statimque subsidentiam optimam habet, morbum haud ita multo post concoquendum significat, atque uiciorum melior, medio autem modo se habet reliqua, & tertia, ut enim quæ uigente fit conturbatione, quantum malitia differt ab ea quæ adhuc futuram perturbationem significat, tantum superat eam, quæ iam quiescente obtinet, & cetera, quæ omnia idem Galenus libro, 4. de sanitate tuenda repetit, & nos breuitati consulentes consilio praterimus.

Curatio quadragesimasexta, in qua agitur, de tertiana, et bedina carne.

SIMON Benefius, uir doctus, ex nobilibus Ragusis, cum è Bizantio, ubi Legatum ad Solimanum

regem pro patria egerat, urgente canicula, in patriam se reciperet, longitudine itineris defatigatus, in morbum incidit, à quo utcumque leuatus, meliuscule habere coepit, capitis tamen destillationes assiduo patiebatur, nec difficilis eius ægritudinis causa inuentu erat, habet enim egregius is uir uentriculum ob frigiditatem, imbecillum, caput uero perquam calidum & humidum, porro autem iecur non ualde calidum. Cæterum, huic cum inter deambulandum remedium peteret, optimam uictus rationem proposuimus, nam cum e capite destillatio pectus ingenti tussi offenderet, & cibaria in stomacho corrumperentur, & acida euaderent, salsedinem præterea in ore semper se habere quereretur, orizam, similaginem, amyllum, lactucam, ueruecinos pedes, & huiusmodi cibos materiam condensantes, & destillationes reprimentes, concedebarus, unde eisdem ad aliquot dies usus, recte habuit. Cæterum, paucis post diebus, in tertianam febrem lapsus est, ab exquisita non ualde dissimilem. Cæterum, quinta periodo hic ut decebat tractatus, è tertiana liber euasit, sequenti uero die, pharmaco purgatus, multa excreuit, & hædinam elixam in uictu habuit, prout initio habere solitus erat, vinum illi in potu erat, cinnamomi decocto dilutum, ructus tamen acidos, ingratisimosque, & toleratu difficiles incurrebat, pestiferi enim fumi à quibus ructus ij oriuntur circumiacentem cordis regionem infestabant, adeoque misere lancinabant, ut sibi thoracem fractum, aut uenâ disruptum iri, ualde timeret, meamque opem, consiliūque, & diligētiam identidem exposceret. ego primum in suspicionem ueni, de hypochondriacha melancholia, præter enim acidos ructus, flatus, nauseamque sentiebat, unde quoque membranis ipsius uentriculi infixam pitui tam esse, uerisimile erat, ergo primum ad motis hirudinibus, hemorrhoidalibus uenis, sanguinis uncias sex extraximus, stomachumque atque hypochondria diligenter fouimus, & epithema cordi admoimus, & syrups

atrambilem respicientes, & pituitam, ebibendos dabamus, nec tamen quicquam proficiebamus, tamen ab hædinæ esu ea symptomata prouenire posse, suspicari cœpi, nec mea me fefellit opinio, mirum enim & incredibile permultis uideri poterit, mutata enim uicūs ratione, & uice hædinæ, alitibus concessis, breuissimè amissam ualetudinem recuperauit, acidosque illos ructus in totum amisit, nam & uini loco, cinnamomo decoctum bibebat, decet igitur medicum prouiderem esse, & rerum omnium naturas discernere, ac manu tenere.

S C H O L I A.

NON raro mortalibus affectiones pessimas, ob hædinæ & agnina carnis intempestiuum esum euenire certum est: agnina enim utpote temperatura, & ætate humida, non nisi calente iam aere, comedi debet, quæ plerumque herbarum nondum à sole illustratarum, quibus agni ipsi uescuntur, naturam sapit, unde uiridis quidam succus, lentus, mucilaginosus corruptioni obnoxius, ex eadem in uentriculo & uenis ingigni solet, ex quo putredines, & corruptiones oriuntur, & consequens febres, malignitatem præferentes, pullulant, ut Ancona, & Pisaure, ubi eius frequens est usus, & alibi euenisse, non raro notauimus: caueant igitur qui sanitati suæ consulere cupiunt, ne ante Aprilis idus, similibus uescantur carnibus, id quod non ignorantes thurcæ constantinopolitani, populi salutis consulentes, pro decreto habent, ne ante dimidiatum Aprilem similes agninarum carnes publice in macellis uenales habeant: quæ omnia etiam ad hædinæ carnes referri possent, non ignorantibus nobis, quod hædina caro passiuè in qualitatibus temperiem quandam sortiatur, natura etenim hædus siccitatem præ se fert, quæ siccitas, humiditate ætatis retunditur & hebetatur, unde temperies quædam in eo resultat, quæ mediante hædina caro mollicula, friabilis, & facilis concoctionis, euadit, deprauatur tamen esu herbarum, quibus hædi, ueluti & agui aluntur: unde facillime corrumpitur, & pessimum adgenerat succum, & eo magis, si in uentriculo hædina aliquid uisiosi succi offenderit, cui corruptioni magis resistit si tosta comedatur, quam aqua cocta, & eo magis, si Antigonæ fidem præstantes, frigidiuscula quam calida accipiat, hædinam enim frigidam, agni-

nam uero calidam comedendam esse, ex Auicenna præcepto habemus, hic enim, ne quis me mendacj arguat, fen tertia libri. primi, doctrina secunda capite, illo aureo, septimo, in quo de regimine eius quod comeditur & bibitur, agit, tradit, hædus præterea quum fuerit frigidus erit melior, propterea quod eius quiescit uapor, & agnus cum est calidus est melior, propterea quod ipsius malus odor resoluatur. Hæc Auicenna, qui fortassis ab Hippocrate ea desumpsit libro quarto de rat. uictus, in morbis acutis, cum de caprinis loquitur carnibus, aduertant igitur medici, qui hædinam carnem, egrotantibus pro selecto & optimo uictu tribuere solent, et eo magis si fidem præstiterimus magno illi Erasmo, qui nec fallit nec fallitur & colloquiorum libro, ait, hædinas carnes epilepsiam mouere, id quod de caprinis, aut hircinis, medici ingenue fatentur; nam noster egrotus, ob hædine carnis elixæ esum, in eos dictos incidit acidis ructus, ex quibus flatuosus spiritus, circa regionem cordis delatus, exasperationes & lancinationes ita graues & seuas inducebat, ut pectus illi dilaniatum, aut in eo uenam aliquam disruptum iri, pro certissimo haberet, si modo inuamen propitium breui non daremus, quod nos aduertentes, eius uice, gallinaceorum carnes edendas concessimus, nec amplius quod mirum dixerim, ructus illos persensit, immo, uenterculus recte concoctiones obibat, & eo magis postquam uinum absinthij, in potu familiare, meis monitis habuit, adeo ut nunc egregius & doctus uir hic, fausta & integra fruatur ualitudine, ne tamen apparatus uini absinthites desideres, facile ita concinnatum fuit: ampullam uino albo et generoso plenam accipito, in quam, absinthij ex biduo collecti comã mærip. medium per horas duas immerges, ac postea super cineres calidos, ampullam calefieri finito, dein uero, uinum colato, & egrotus eo utatur, est scire mirum.

Curatio quadragesima septima, in qua agitur, de subliato xato ad talum pede.

PAULVS Gozius, Patritius Raguseus, quum deambulando pedem supra lapillum poneret inaduertenter, eum ad talum contusit, & in maximum dolorem incurrit, adeo ut uix domum pedibus suis rediret. cæterum, locus ad talum inflatus est, & dolebat, chirurgici tamen opera & diligentia, melius habuit, porro, elapsis multis diebus, cum libere non ambulet, medicos & chirurgos conuocat, ut causam inuestigent, unde
pedi

pedi tantum malum euenerit, illiq; remedium propitiū inquirant, demum post multa huc & illuc adducta, conclusum fuit, pedē in eo loco subluxatum esse, à qua subluxatione chirurgici diligentia, pes melius habuit. cæterum, cum ad locum debilem illum, & corporis infimam partem, currāt superfluitates, & eo magis quia nulla uacuatio pro hac complenda operatione exercita fuerat, factum est, ut particula hæc tumuerit, ad hæc, chordæ, ligamenta, & nerui, & humiditate contractiores sint rediti, & omnia circa eā particulam duriuscula percipiuntur, & magis curta, unde pedi impedimento sunt, pro qua abigenda mala affectione, & vt vir hic dextre pedibus ambulet, sic consultū fuit, primo, ut quiescat, ac per catapotia, eius uniuersum purgaretur corpus, quo facto, pes fomento irrigetur sequenti, & desuper emplastrum admoueatur, nouistis autem ex naturali scientia, tribus contingi modis, uel ob nimiam caliditatem resoluentem, & exiccantem, uel propter congelationem, uel ob nimiam repletionem, prima curatur humidis, secunda, caliditate, tertia, uacuatione, de qua nobis sermo est, euacuabitur igitur hæc resolutione, per fomentum hoc sic apparatus. *℞.* camomillæ, meliloti, stœchados, anethi, rosarum, absinthii, seminis lini, foenugræci, cumini, an. pugil. unum, in libris sex aquæ, & duabus uini fiat decoctio sufficiens & coletur, ex quo decocto imbuta sponsa noua, pes irrigabatur, cui postea exiccato, lineteolo, emplastrum admouebatur sequēs. *℞.* rerum prædictarum sic coctarum partem mediam, in mortario optime triturentur, quibus adde, olei camomillini, anethini, an. unciam unam, pinguedinis anseris, unciam unam, & mediam, salis unciam imediam, misce fiat emplastrum & bis calidū admoueto, quibus paucis, intra quatuor dies recte habuit, nec amplius claudicauit.

*Curatio quadragesima octaua, in qua agitur, de marito,
& uxore, morbo gallico infectis.*

FA C I E S ut totius corporis inscriptio est, ita latentes hominum morbos indicare solet, eorū præfertim qui morbo gallico uexantur, ut hisce diebus Ioanni lucæ uiro probo & patritio raguzo, contigisse deprehendimus, is enim & si latentem morbū iam diu dissimulauerat, tamen iudice facie, eum correptum esse palam fuit, medico præfertim docto, & rerum experienti, inest enim illi rubor cum quadam nigredine, quæ faciem, & nares deformat, ex quibus notis, cum hominem ita infectum uideremus, uxorem quoque eius pari labe correptam, facile fuit iudicare, iuuenem me hercle egregie moratam, & ea peste indignam, porro, autem notæ quibus morbus in hac muliere deprehenditur hæ sunt, scirrhus tumor, in facie cum rubore, dolor etiam ad sinistram mamillam, eiusdem lateris, brachium & scapulam apprehendens, totius præterea corporis pallor & lassitudo, eos itaque curare aggressus, hoc unum propono, supra modum enitantur ut uterque maxime immunis ab eo morbo euadat, si enim uno curato, alter non ita probe ualitudini restitutus esset, perinde esset ac si medicus fecisset nihil, contagioni enim locus relinqueretur, sed diuersa curandi ratio fuit, ille enim réperatura sanguineus cum esset, & in eo sanguis redundaret, sanguinis missione indigebat, quam primo exercere iussimus, ex communi in brachii curuatura uena, postquam, syrupos humorem ad uacuationem parantes, septem, uel octo, ebibit, & inde catapotis optime purgatus guayaci decoctum paucò hordeo, alterarū ebibere coepit, quo optime sudabat, & uenter illi respoñdebat, sed ecce uigesimo die, hic in febrim continuā ingenti cum capitis dolore labitur, quam per sex dies passus est, & paucis refrigerantibus, caliditatemque contem-

temperantibus, recte habuit, & in uniuersum sanus, adeo ut non amplius guayaci decocti potu indiguerit. Ceterum, huius uxor, synarum radice decoctum ebibit, quo viginti dierum tempore, sanata est, scirrhusus tamen faciei tumor, sequenti ordine extirpatus fuit, singulis nanque diebus, synarum decocto bis & ter eū lauabat, & desuper ceratum ponebat quod ex diachilone gummato adiecto puluisculo marchasitæ, constabat, porro uictus utriusque communis erat, præter enim nauticum panem, in prandio parum carnis hædinæ tostæ, comedebant, in coena uero, uuam passam corinthiacam, & dealbatas amygdalas tantum paucis nautico pane, accipiebant, hoc tamen te scire uelim, quod singulis octo diebus ii, debitis purgatoriis pharmacis, purgabantur, & clysteriis quoque eorum uentres quoties opus erat, irritabantur, uir tamen guayatici, & non radice synarum decoctum ebibit, quia radix finarum, ad manus non erat, nec uenalis reperiebatur.

Curatio quadragesimanona, in qua agitur, de puella, mira quadam sanguinis reiectione laborante, quæ & omnia quæ comedebat, uomebat.

EX Patritia Ragulæorum familia, puella filia Nicolai Sorgii, non multum postea quam menses primo uidit, (est enim quindecim nata annos, temperatura biliosa, habitu uero egregio) in sanguinis mirum secreatum incidit, hæc enim, mirum dictu, diu duodecies secrebat, qualibet autem hora semel, noctu nanque dormiebat, & si non dormiebat, etiam non secrebat, ut mirum hoc uideri debeat, secrebat autem ut ex scutulis duodecim percipiebamus, pro uice parum, aliquando sanguinem rubicundum, sæpe uero aquosum, quem non tussi, aut difficili aliqua anxietudine, reiectabat, unde mihi argumentum erat, quod à faucibus sanguis

guis exiret, uel à capite, in fauces descendens ita facile reiectabatur, pro quo compescendo, reuulsionibus, retractionibus, deriuationibus omnigenis, usi sumus, imo medicamentis uariis contringendi uires habentibus, quæ omnia parum uel nihil iuuerunt, nam præter sanguinis reiectionem, stomachus paucis post diebus, ita indignatus fuit, infixus ad eius fundum dolore, ut cum primū aliquid puella hæc in uictu acciperet, illico, uel minimū illud esset, euomeret, ita, n. expultrix uentriculi ualida erat, retentrice imbecilli reddita, ut uel cochleari contentum contusum ex pullo, per me illi concessum, ut re-experirer, illico stomachus antea quam illud minimū ad os uentriculi pueniret, reuomeret, sic autem ad tres menses puella hæc peruenit, ad quā cum accederemus, & ut ualeret quæreremus, continuo nobis sua illyrica lingua respondebat, onaco, id est, eodem tenore, duodecies autem tantum intra duodecim horas sanguinem secrebat, semel autem in hora, & ut dixi, parum, nec enim pro hac iuuanda puella, clysteres etiam acres diuertendi potentiam habentes defuerunt, ueluti cerata, emplastra, & cataplasmata. Cæterum, cum tam multa & uaria essent applicita, à quibus nihil iuuamenti consecuta esset, uniuersus noster conatus eo dirigebatur, circa stomachi malam affectionem pellendam, parum alioquin curantes de sanguinis reiectione, quæ de re, in mentem uenerunt Mathei Gradij, & aliorum miræ, de uomitu difficili & pertinaci, historiæ, ex quo intestina deuoluta, altas partes ascendebant, unde ceratum ex rebus calidis & stypticis, ad spinam indidimus, quod præcipue, nonam, decimam, & undecimam uertebam, contegebat, sub quibus stomachum iacere, à me iis in centuriis audistis, non minus alterum, eius ori uentriculi, applicabatur, & clysteribus acribus, diuersione facientibus, utebamur, ueluti medicamentis paulatim laxantibus. hæc aut in uictu contusum ex pullo incocto calibata aqua, quandoq; uero panatellam oriza tosta paratam,

raram, habebat, quibus semper pulvisculum confringendi, & roborandi uim habens miscebatur, uino uero abstinebat, & eius uice cinnamomi decoctum, quandoque calibeatram aquam, nonnunquam uero decoctum caryophyllorum, bibebat. Ceterum, post elapsos non paucos huius feni morbi dies, contigit, quod puella hæc melius habere coeperit, nam & deambulabat, & quæ comedebat, retinebat, & non uomebat, nec sanguinem reiecitabat, & si quid reiecitabat illud parum uel nihil erat, ceterum, cum nihil eneniat, ut dici solet, ab omni parte beatum, ecce, puella hæc in deglutiendi difficultatem omnimodam incidit, adeo ut inter cætera liquida, præter uinum nihil deglutiat, problema non facile solutum, cur inter cætera liquida, nam crassa etiam bene mansa, & triturrata, non deglutiabat, uinum solum deglutiat, nos post multa huc & illuc adducta, deglutiendi impedimenti, duas reperimus causas, in quarum enarratione, difficile hoc propositum problema diluimus, cur uinum tantum in transglutione puella hæc admittat, aquam uero, & cætera liquida, reuomat. An quia pars alta stomachi, quam œsophagum dicimus, meri arabes appellant, ob longum uomitum debilis est reddita, & ipsius fibræ seu uilli præcipue longi, ita nimia humiditate super eos currere sunt redditi, ut deglutiendi munus debitum obire nequeant, quo fit, uinum quia natura sua calidum, & naturæ amicum, eos uillos quoquo modo roboret, unde eum admittunt, & inde stomachi fundum petit, aquam uero tanquam uillos male afficientem, & eos relaxantem, ueluti cætera liquida abhorret, & refutat, & hæc est altera causarum impedimenti deglutionis, altera uero sequens, ea est, quæ locum unde sanguis fluebat, indicat, durities scilicet, ad œsophagum ipsum percepta, quæ durities, aut carnis excretio erat, aut uerius, cicatrix osculum uenæ unde sanguis profluebat, obducens, quæ & ipsa uillis impedimento est, unde deglutionis difficultas oritur, nec enim morbus hic, ad caput uerrucæ reducendus est, quæ quandoque

stoma-

stomacho nascitur, ut Arabum doctissimi quidam memoria comendarunt. fuit autem primo morbus hic, ut exacte teneatis, osculi uenæ ad æsophagum apertura, unde sanguis profuebat, in cuius postea osculo, caro creuit, aut uerius, cicatrix obducta fuit, unde sanguis fluere desijt, & durities in eo loco percipiebatur, etiam nobis digitis intromittentibus, ex qua duritie, etiam transglutio impediebatur, non nihil tamen ingestorum cibariorum, etiam si ea euomebat, ad fundum uentriculi peruenire, credendum est, nam aliter, tanto tempore puella hæc non perduraret, quæ & hodie, agitur nanque iam fere annus, quo eodem modo puella laborat, si uero à nobis curationem spectas, qualem super additæ carni, aut cicatrici, medici describunt, in promptu est, cû chirurgia morbus hic extirpetur, qua de re, nos, machinatis fecipibus, pro abscindenda super addita illa carne, cum aliter superuiuere puella hæc non poterat, non consentientibus parentibus, bona uenia, discessimus. & reuera nihil nobis gratius euenire poterat, cû timor erat, si præcinderetur caro illa, ingens sanguinis aliquod profluium superueniret, ac sic maluimus puellam hanc, satis diuitem incuratam naturæ beneficio relinquere, quâ infamix onus subire, credimus tamen nos, puellam hanc paulatim conualeturam, quia uenæ obducta cicatrix, assiduo esu & potu, in dies subtilior euadet, unde ipsa melius deglutiet, ut iam hodie experiri incipit.

S C H O L I A.

QVI artis medica ardua cacumina conscendunt, facile iudicare possunt, casum hanc rarum euentu esse. Quis enim unquam uidit, aut legis mandauit, sanguinem tam longo tempore, tanto ordine, & tam seruatâ periodo, per os reiectari, intra nanque duodecim diei horas, duodecies puella hæc, screebat, semel in hora, cruentum, & parû, ut ex duodecim scutulis, in quibus monitis nostris screebat, percipiebamus, noctu uero nihil screebat, etiam si uigilem totam noctem ageret, quæ uero sanguis mensuratus qui eo tempore disciebat, partem altam obrepebat, &

per

perueniam parum exitem illam stomachi alta parti complantata, exiret, in dubium uerti posset, uos uero, qui rerum naturalium causas percurritis, considerate, hoc unum ego hic testatum reliquo, non minus difficilem huius morbi cognitionem esse, quam illam Eubaei: Eupri ab Aristotile, sicut nonnulli prodidere, frustra inuestigatam, nec tamen inuentam, cognitamue.

Curatio quinquagesima, in qua agitur, de muliere abortiente certo gestationis tēpore, deque eius curatione.

MULIER quæ utero gerebat, tertio gestationis mense, semper abortiebat, unde tristis & mæsta euadebat, abortiebat autem nulla comparente causa, unde in mentem mihi subit aurea illa nunquam factis laudandi senis, quinti libri aphor. sententia, quæcumque mediocriter corpora habentes abortiunt, secundo aut tertio mense, sine occasione manifesta, his cotyledones, siue acetabula uteri, plena mucoris sunt, & non possunt ex pondere foetum continere, sed disrumpuntur, proinde purgata muliere hac, eius primo preparato corpore, & illi non paucō postea concessio scilling oximellite, cuius officiū est, calefacere, attenuare, scindere, aperire, & mucores ac putrilagines extirpare, & iterum ac iterum ex hieris agaricum continentibus, repurgata, ad hoc aliud deuenimus, singulis nanque diebus ieiuno stomacho, conditum ex floribus roris marini, & stœchadis melle concinnatum, pondere unius uncix comedebat, & noctu cum ibat dormitum, rotulum unum uel alterū aromarici rosati, gustabat, & interea hæc apparabantur, suffumigium uestibus circūsepta ad uterum ascendens ex cinnamomo, agallocho, benzuino, compositum sellæ perforatæ insidens, recipiebat, à quo pessus ex opobalsamo concinnatus, quod ex Peru regione nouiter inuenta aduehitur, indebatur, cuius etiam portiunculam quædoque ieiuno stomacho, meis monitis bibebat, de quo opobalsamo, si recte teneo in meo dixi Dioscoride, miras autem opobalsamum hoc habere facultates, eius potens

tens sapor, ac gratiofus odor, satis attestantur, est autem opobalsamum hoc, ut noscas liquor ex piceis quibuscū arboribus destillans, oleum præ se ferens crassum, coloris subnigri aliquali cum rufedine, quem si manibus tractes uiscidum esse deprehendens, odore uero styracem liquidum moscho confusum dices. At sapore, primū butyrosam linguam relinquit, sed cum in fauces descēdit, eas uellicat, immersus aqua, ima petit, supra natāte olea ginosa quadam portiuncula, ex ijs enim iam doctus euades liquorem hunc, quem ē peru balsamum dicimus, ita enim qui eum ex insulis nouis adferunt appellant, longe à hiericōtis balsamo, uel eo quod nunc, non procul à mēphi nascitur, & Solimani Turcarum Imperatoris dominio subiacet, differre, suaderem tamē hoc ex Peru aduēto balsamo, pharmacopolæ ad omnia utantur, ad quæ memphiticum, aut hiericontium desiderant, unde in theriaces compositione hoc satius utemur, quā artificiali quocunque alio, plura uero de eo, ex nostro pete Dioscoride. Nos uero ad mulierē de qua agimus reuertamur, cui ut uotum assequeretur, ad imum uentrem ueluti ad lumbos *καγώνας* Græci appellant, ceratum cocco panno præextensum apponi curauimus, quod ita habet, & in hoc primatum obtinet, gummi arabici, dragacanti, torrefactorum, ana unciam mediam, corali rubei, albi, ofsium dattilorum combustorum, hippochistidos, singulorum drach. i. & alterius mdiā, balaustiorū, scoriz ferri pparatz, mumiz, sanguinis draconis, boli armeniz, terræ sigillatz, maltichis, sandarachę arabum, antheræ, spodij arabum, singulorum drach. duas, acatiz, gallarum contusarum, pomorum cupressi, myrtillorum, corticum rhuris, licij, singulorum unciam mediam, bdelij torrefacti, styracis calamitæ, trochiscorū de succino sine opio, de terra sigillatz, de spodio, singulorum drach. unam, fuliginis camini, plumbi usti, singulorum scriptulū unum, picis colophoniz, glutinis piscium, singulorum, unciam, unam, resinæ, quantum sufficit, misce, & gluten piscis optimæ

præme primo teratur, & aceto exacte maceretur, & fiat ceratum, quod præextensum coccineo panno, imo uentri hypogastrio dicto, ueluti inferiori lumborum parti, admouebatur, & ita cæteris cum remedijs contulit, ut mulier hæc optatum finem consecuta fuerit; nam utero postea gelsit, & maturum foetum in lucem ædedit.

S C H O L I A.

CERATA illa, locis prædictis admouenda sunt, quoniam ut uisus, uterus siue matrix, inter collum uesicæ urinariæ, & intestinum rektum, sedet, & illis, uinculis tenuibus quibusdam fibrosis, adalligatur, ueluti & sacro ossi, ansulis quibusdam nervosis, & musculosis, ad nexu concurrentibus; nam, ex lumbi uertebreis quoque matrix ipsa pendat, eam quasi manutinentibus similibus ansiculis.

Curatio quinquagesima prima, in qua agitur, de iuuando difficili partu.

ALOISIA, Dalmatæ Nauarchi vxor, optimi habitus adolescens, nono mense fætationis, difficulter pariebat, & post biduum, ita cruciabatur, uexabatur, & anxiebatur, ut prope obitum esse, assistentes omnes mulieres crederent, ad quam, acciti nos, post omnes defatigatas obstetrices, solliciti admodum ut illi opem ferremus, fuimus, & primo hoc illi ebibendam tradidimus. R. croci, drach. unā, cinnamomi drach. unam & alterius mediam, succini candidi scriptulos duos, trochiscorum de myrrha, drach. mediam, terantur singula, & ex eis fiat subtilissimus puluis, cuius pro uice drach. uino cretensi exceptam, bibebat, & per interualla iusculum capi, uel ex eius carnibus confusum paratum, uel ouum sorbile, illi ad sustinendas uires, offerebatur, & postea per interualla, prædictus puluis iterabatur, tertio uero die; quum iam spes frustrata esset, prædicti pulueris drachmæ mediæ, alteram chrisocolæ naturalis in polinem redactæ adiunximus, & in potu dedimus, & ad in-

Q serio-

feriora, fomēta uaria parauimus, ex sauina, pulegio, origano, calamintha, seu nepitha, iride, dictamo, artemisia, & similibus, ex quibus & suffumigia instruebantur; sed naribus sternutamenta citantia ex helleboro, castoreo, piretro, pipere, cōdiso arabum, parata admouimus, demum elapso tertio die: fœtus mortuus in brachium foras exire cœpit, apparuit autem brachium denigratum, quod intus reducere impossibile fuit; proinde absciso brachio, & intromissis per pudēda manibus, nō unguento, aut oleo, uel pingui aliquo, delibutis, sed siccis, & per collum arrepto fœtu, in pugnum compressis manibus ipsi, dexter chirurgus foras eum extraxit, qui si non cederet, ad instrumentum chirurgicum quod præsens erat, uulgo speculum matricis dictum, deueniendum erat, ut uel integrum, uel dilaceratum corpusculū eximeretur. cæterum, cū corpusculum extra emissum difficulter fuerit, ita quoque secundarum eductio difficilis uenit, uteri autem fundo hærebant, pro quibus extrahendis, intromissa sinistra manu, amygdalino oleo illita, ac apprehensa secunda ipsa, chirurgus eam placide ad obliquum deducebat, rectam & ex directo attractionem fugiens, ne uterus ea attractione procederet, labereturque: tandem Dei, Opt. Max. auxilio, eam in totum deduxit, & mulier euasit, non sine ingenti sui corporis iactura. hæc sciens Pyrrha, Deucalionis uxor, puellas exordio mundi, nudas maribus ostendit, ne postea cum hæc agerentur, ægre ferrent: sic autem iuuenalis: Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas.

S C H O L I A.

V T naturalis & optimus partus fiat, decet fœtus in caput directo exeat, brachijs super extensis ac ad fœmora porrectis; proinde si in brachium, uel pedem, uel quamuis aliam figuram fœtus, prodierit, curabis tu sapiens medice, ut obstetrices omni ingenio, ac arte, in hanc naturalem figuram, hoc est, in caput, fœtum deducant, cauentes ne brachio, uel pede, fœtum trahant, sic. n. magis eum in præternaturali figura firmabunt,

bunt, unde eorum membra luxabuntur, aut abrumpentur, & consequens partus difficilior euadet, sed hic sciatis uelim, quod cum gemini in utero habentur, quorum alter mortuus est, alter uero uiuus, mortuus primo exitui occurrit, dein uiuus in lucem prodit. ceterum, quo modo gemini in utero ex aduersa figura sedeant, & quo modo singulus singulis inuolucris, & membranis circumuoluitur, ad anatomicos libros, hodie nos, miris depictos figuris, recurrere, si modo uobis praesertim hispanis, quibus piaculum est cadaver concidere, non contingat aliter experiri.

Curatio quinquagesima secunda, in qua agitur, de febre pestilente.

L V C A Bucchius, nobilis Ragusæus, temperatura sanguineus, inchoante Aprili mense, in totam autumnali respondente tempori, ut docet Hipp. libris epidemiorum cum dicat, cū folia ficus cornicis pedem imitantur, & cetera, febris lenta laborare coepit, cum qua, etiam extra domum ad aliquot dies prodit. ceterum, cum domi se contineret, & ad eum medicus adiret, sanguinem illi extraxit, & pharmacum quo multum egeisset, propinauit, nunquam sitiuit, sed occipitis partis posterioris capitis primo dolere cepit, qui dolor eum semper comitatus est, lingua arida non apparebat, sed parum dormiebat, nunquam delirauit, sed recte mente constabat, undecimo die, ad eum uocatus, urinam eius nigram conspicio, sedimine quodam nigro crasso & lato, cui similem ad id usq; tempus nunquam minxerat, qua & pulsus debiles erant, quibus omnibus deprehensis, febrem hanc ex genere pestilentum, & male morigeratarum esse iudicaui, occupabat autem febris hæc cordis substantiam, unde omnia recte haberi uidebatur, adeo ut ægrotus ipse nihil mali pati sæpe assistentibus inculcaret, temporis tamē successū, uirtus naturalis quoque male affici cepit, id quod urina attestata est; proinde hunc breui moriturum non falso prædixi, & eo magis quia uacuationes tam potentes præcesserant, nihil enim exitiusius est, aut hominem ad interitum certius trahit,

quàm ingens & superflua in febribus male morigeratis, purgatio, ut longa experiètia comprobatum habemus, proinde caueant medici, huiusmodi febribus malignis, & pestilentibus correptis, ne fortia propinent cathartica medicamèta, cum eorum agitatione, calfactione, ac redine, ac purgatione excessiua, certus consequatur obitus. ut docti omnes & experti norunt medici. Et nos iam sæpe iis in centuriis inculcauimus: satius igitur esset opus hoc clysteribus refrigerandi uim habentibus complere, uel saltem cassiam egyptiacam, aut mannam, aut huiusmodi alia, non transcendere, benedicta dicta medicamenta. referam bona fide, id quod olim Romæ euenit, uigente Paulo tertio, Pont. Maximo. Paulus & Ludouicus fratres Germani, eodem partu editi, cum forte simul ægrotarent febri maligna, & pestilente; Ludouicus, Francisci Nursini nobilis in urbe medici opera usus, pharmacum potens ex electariis scamoneatis compositum hausit, à quo multa egestio, & breui mors subsequuta est, contra uero Paulo euenit, què alij medici leuiter ex manna & rharbarbaro purgatum, inter dies paucos, pristina ualeitudini restituerunt, non sine infamia senis illius capularis, quem uulgo, Ludouici interfectorem uocabant, ueluti Gaurici Astrologi, qui, ex astrologia Paulum moriturum prædixerat.

Curatio quinquagesimatertia, de muliere sterili, quæ medicamentis præparata, post decemotto annos concepit, & puellam elegantem peperit, tandem mulier ipsa tæbe confecta, intra biennium diem suum obiit.

EX Nobili Ragusæorum profapia, puella satis diues, uiro nobili Ragusæo nupsit, Qui intra quadrienium orbus obiit. At mulier iuuenis paucis elapsis annis, Marino Machullio iuueni nobili, & egregio, iterum nupsit, ex quo, agebatur iam decimus octa-

uus annus, post eius coniugium, pregnans nunquā euasit, cæterum, mulier hæc, cum prolem summopere desideraret, quam nec à primo marito contraxerat, omni data diligentia obstetrices, uetulas, medicos, & omne genus huminum consuluit, ut præsentato remedio ad conceptionem disponderetur, tandem post tam longum tēpus, ut auditis, ebibitis multis medicamentis, ac applicitis uarijs alijs ceratis, & emplastris, ac admotis & introductis diuersis pessis, prægnans euasit, & nono mense puelam elegantem recte peperit, quæ & hodie feliciter uiuit, cæterum, mulier hæc post partum male illico habere coepit, adeo ut ab eo die partus, nunquam postea lecto discederet, se magis intra biennium tabe confecta, & consumpta, ac marasmoide affecta, suum diē obierit.

S C H O L I A.

SV A natura, mulier hæc sterilis erat, quæ remediorum beneficio coepit, & fructum in lucem addidit maturum, sed non sine sui corporis interitu, à partu enim tanquam marcescens stirps exicari coepit, & in dies magis, ut intra biennium diem suum obierit. Cæterum, non est mirari, si remediorum beneficio mulier hæc conceperit, quādo certo scimus chymico artificio puerum conflatum esse, & omnia sua membra perfecta contraxisse, ac motum habuisse, qui cum à uase, ubi continebatur, esset extractus moueri desit. nouit hæc accuratius Iulius Camillus, uir singularis doctrinæ, & rerum occultarum & uariarum hæc nostra ætate, magnus scrutator, & hebrusca sua lingua scriptor diligentissimus, & accuratissimus.

*Curatio quinquagesimaquarta, de uetula, cui intra tri-
duum sanguinis libræ octo per nares effluxere.*

MA T E R Francisci Sorgij, Nobilis Ragusæ, annos nata unum supra septuaginta, absque procatartica causa aliqua, in sanguinis fluxum per nares insignem incidit, & ita insignem & copiosum, ac renitentem, ut intra tres diēs continuos eius octo libræ

Q 3 effluxerunt.

effluxerint, unde cum fluxus, remedijs non cederet, præfixis iam cucurbitulis, etiam circa iccoris regionem, & frictionibus & retractionibus celebratis, ex brachij curuatura secta uena fuit, & sanguis per interualla extractus, unde fluxus desit, & ipsa rectius habere coepit, & nunc pulchre ualet.

S C H O L I A.

SENIUM aut etas aliqua non ex ijs sunt, quæ primitus ad se remedium consilium trahant, cum id morbi aut intemperiei in corpore agentis officium sit, uerum quoniam affectionum naturas per coniecturam accipimus, referente Galeno, lib. 5. de sanitate tuenda, idcirco etatem quoque consideramus, unde sit, quod seni ualido, & recte ferenti, ut Galenus quoque admittit, & nos quoque diximus, puero robusto, & bene musculoso, cogente necessitate, sanguis per uena sectionem mitti poterit, ut in hac exercuimus uetula, & uarijs alijs pueris, caterum, quia nimium imbecillitas plerumque senium comitatur, idcirco sanguinis missio in senio. ibus abnegatur, recte igitur Cornelius Celsus, lib. sue medicinæ dixit, non quæ etas, sed quæ uirtus, aut uirium robur, aduertere debet, ut cum de pueris locuti sumus, etiam ijs in Centurijs patefecimus.

Curatio quinquagesimaquinta, in qua agitur, de præseruatione à coxendicum dolore.

FVLLO, siue pannorum infector, qui extra urbem ad Pilas agit, & coxendicum dolore uexari solet, ut sanus perseueret, nec in eum labatur morbum, consilium à nobis petit, pro cuius præseruatione, caute laue, primo ut optimis cibariis exiccandi, & attenuandi uim habentibus, ueluti uictus ordine optimo uteretur, consulimus, non minus, à rebus uenerereis, & aliis uariis naturæ ordinem excedentibus abstinere monuimus, à uino uero abstinebat, cuius loco, aquam mellis, in qua folia saluæ incocta erant, bibebat, quibus perscriptis, cum uir hic natura sua calidus & humidus sit, ætate, qua draginta trium annorum, in mentem uenit, morbum

hunc

hunc plerunque ab humore crasso pituitoso, paucō calido misto, coxarum articulum offendente, euenire, pro-
ut in hoc euenit homine: proinde ut tantum malum fu-
giat, consulo, cum is pronus & facilis ad uomitum sit, ut
singulis octo diebus uomitum prouocet, digitis ad fau-
ces intromissis, uel pinna intincta oleo, uel saltem singu-
lis quindecim diebus, epoto uomitorio sequenti, uomi-
tum irriter. *℞.* asari, florum camomillæ, ana pugil. me-
dium, seminis raphani, cumini, anethi, ana drach. duas,
in libris duabus aquæ fiat decoctio sufficiens, & coletur
cui decocto adde, oximellitidis unciam unam, & alterius
mediam, agarici albi in puluerem reducti drachmam me-
diam, misce, & tepidum bibat, est enim uomitorium me-
dicamentum hoc præstās, quo si quis ischiadico, uel quo-
uis articulario morbo laborans, modo optimo uictus or-
dini assuetus sit, utatur, sanus in longum tempus præfer-
uabitur. Solebat nanque Galenus, homines à morbis si-
milibus in totum annum sanos & liberos relinquere, so-
la uernæ curationis exercitatione, aut sanguinis missio-
ne, aut purgatorio pharmaco, aut uomitus euocatione,
quibus omnibus nos ut hominem hūc liberum relinque-
remus usi sumus, nam exordio huius præseruatricis cura-
tionis, uomitum copiose admodum prædicto uomito-
rio euocauit, dein uero syrupum hunc ebibit. *℞.* beto-
nicæ, stœchados, maiorauæ, primulæ ueris inter consoli-
das habitæ herbæ, hyssopi, camomillæ, ana pugil. unum,
seminis fœniculi, anisorum, ana drachmas duas, rosarū
rubearum, pugillum medium, passarum cum suis semini-
bus, uncias duas, in libris tribus aquæ fiat decoctio suffi-
ciens, & coletur. *℞.* prædicti decocti uncias quinque,
syrupi de betonica, unciam unam, mellis rosati colati-
tij, unciam mediam, misce, & fiat syrupus, quem ieiuno
stomacho, in aurora bibebat, & quatuor horas post cœ-
nam, alterum iterabat, & interea dum syrupis utebatur,
per clysteres alius lubrica semper esset illi curabamus,
quarto uero ebibito syrupo, basylicam in flexu brachij

respicientis locum dolorosum fecare, ex eaque sanguinis uncias sex fluere permisimus, aliis tandem quatuor ebibitis syrupis, catapotia hæc deglutiuit, quibus alius optime respondit. R. pilularum alayaret, drach. unam, aurearum scriptulum unum, diagridij, grana quinque, melle rosaceo colatitio, excipiat, & fiant pilulæ quinque, & puluere glizirhizæ obuoluantur, & capiat tertia hora, ante auroram, & dormiat, iis enim alius optime respondit, cæterum, sequentibus octo diebus, singulis aurore ieiuno stomacho, ex condito floribus saluizæ exceptis melle parato, unciam unam comedebat, & nunc recte ualere inquit. Cæterum, membra, urina uirili assidue lauare, ab articulario morbo defendi creditur, exemplū adducit Plinius libro. 28. naturalis histo. capite sexto, fullones, & qui lanam elutriunt. Qui ob id quod urinæ uersantur, nunquam in podagram, aut chiragram incurrun. porro, Patauinus iuuenis, qui grauiter ischiatico dolore torquebatur, & ad eum cum peruenimus ipsum multum contristari, & sauo illo dolore cruciari inuenimus, ita à nobis tractatus fuit, & primo abstemio facto, circa particulam dolentem, ischiam dictam, fomentum hoc, pro sedando dolore, applicandum curauimus, quod habet. R. camomillæ, meliloti, absinthij, ana pugil. unū & medium, hypericonis, camepithis, camedris, primulæ ueris ana pug. unum, seminis lini, foenugræci, rosarum, ana pug. medium, in libris decem aquæ, fiat decoctio sufficiens, & coletur, cui adde, olei camomillini, anethini, uulpini, ana uncias duas, misce fiat fomentum, & filtro imbuto, parum expresso, sed bene calente, dolenti loco applica, & sæpe inoua, postea, loco optime absterfo, hoc inungatur linimento. R. olei camomillini, uulpini, hypericonis, ana, unciam unam, butyri recentis, pinguedinis anatis, gallinacæ, uulpinæ, taxi, ana unciam mediam, ceræ citrinæ parum, misce & ad ignem ut decet, fiat unguentum molle, & succida lana cooperiatur, uel canabacea stupa. cæterum, cum dolor perseveraret,

ex interna brachij uena eiusdē lateris , sanguinis uncias
quinque demere iussi, à qua sanguinis missione, aliqua-
tulum melius habuit, sed tunc emplastrum hoc aliud ap-
plicitum fuit, quod habet, ℞. sapæ libram unam, uitel-
los ouorum tres, salis drach. duas, farinæ cicerum, un-
ciam unam, fursurum quantum ad spissitudinem sufficit,
misce, fiat emplastrum, & calidum applicetur, porro, cū
hæc parabantur, clysteriorum inmemores non eramus,
quæ singulis diebus iniicienda curabamus, præcipue
composita, ex herba heliochryso, anetho, centaureo
minori, iua, saluia, betonica, adiectis seminibus, fenu-
græco, fceniculo, cumino, ameo, & caro, ueluti oleis,
camomillino, lilino, rutaceo, & hypericonis, & hiera pi-
era, benedicta laxante, diaphinicone, & electariis aliis
pituitam cum aliquali bile, respicientibus, non minus
ac discocto melle, uel colatitio, uel saccharo rubeo, sale,
& ouorum uitellis, & similibus clysteres adhornatibus,
symplos quoque materiam respicientes, decoctis herba-
rū dilutos bibebat, quibus omnibus exercitis, sexto die
bolum hunc deglutiuit. ℞. diaphiniconis unciam me-
diam, electarii amech. drac. duas, elefscoph indi an. drac.
unam, rhabbari scriptulum unum, spicæ celticæ, grana
quinque, saccharo omnia excipiantur, & fiat bolus, quē
recte deglutiuit, & eo alius optime respondit: deside-
rantur autem hoc in morbo, ueluti quouis alio articula-
rio, medicamenta forma pilulari, aut solida, ut contracta
mora ualentius à remotis partibus attrahant. Cæterum,
ijs & si hic melius haberet, dolore tamen uexabatur, quæ
de re, duobus à purgatione elapsis diebus, ex uena ischia-
tica dolentis pedis, quæ sub exteriori talo, utriusq; pe-
dis secari solet, aut circa ipsum talum, sanguinis uncias
quatuor extraximus, à qua, iteratis prædictis omnibus
remediis, & ebibito uino decoctionis guayaci, optime
habuit, & hodie recte ambulat, & fausta ualitudine frui-
tur. unum mihi mente exciderat, quod mulierculæ ui-
cinæ, cum hunc sic afflictum, & uociferantem audirent,

ad eum iuuandum cucurrerunt, ex quibus altera, metaxas Græci, hispani, Græca uoce corrupta, madexas appellant, sic suo cinere calentes admouit, has autem Romani, pensa fila in orbes circumacta, appellabunt, remedium Arnaldo uillanouano, ut audio, familiare satis, quo & colico dolore affecti, non parum iuuari solent, ueluti & hic, qui eisdem aliquid profectus, & iuuamēti, contraxerat. sed cum hæc scribimus, in mentem uenit Ariminensis quidam uir, qui cum assiduum fluxum sanguinis per hemorrhoides pateretur, & postea constringeretur, nec solito tempore responderet, illico in ischia ticum dolorem labebatur, pro quo leuando, cum fluxum solitum euocaret, illico ab eo liber euadebat.

S C H O L I A.

EST morbus hic, ut nostis, in coxis, ea præcipue de articulatione, quæ omarthrosis dicitur, cum scilicet excipiens osis cauum, altum & profundum admodum est, caput uero quod in id inseritur femoris, oblongum, quæ duo ossa nexu ualidissimo copulantur, connectunturq; tendine quodam amplo, & ualido, à musculo exorto, ab intima pectinis parte procedente, unde cum per meatum quendam, canaliculum siue rinulum distum, in acetabulum, siue osis cauitatem humores defluere contingant, tendo facile imbuatur, & impletur, quo fit, uel crus contrahitur, uel integra parti liber motus adimitur, non sine dolore, quem ischiacū, uel ischiadicum, & coxendicum dolorem, appellamus, aduertendum tamen duci, quod quando dolor hic diuturnus & longus contingit, tendo ita laxari solet, ut caput femoris oblongum excidat, & tunc in acetabula ruæres creantur, & crus tabescit, & egrotans claudicat, pro quo curando, ad ignem currere necessarium est, ut Diuus senex docuit, ultimis duobus aphorismis, libri sexti aphorismorum, & alibi, ueluti post eum Paulus & Aetius, & non contempnendus Albucasis, tractatu suo, de Curandis per cauteria egritudinibus difficillimis, & rebellibus, sed cum iam q's finem imponerem, ecce Brandanus meus, qui nunc magna cum gloria Bristoly artem medicam exercet, per literas petit, coxendicum in dolore, quoties pedis uena secanda est, an internam, quam saphenam appellamus, incidere debeamus, uel potius externam ischiaticam distam: eni respondentes, dicimus quesitum uulgare esse, nondum tamen

ab aliquo, (quod sciam) plene solutum, proinde, ut illi, & nobis ad presens satisfaciam, audite, Galenus ita sepe saphena sanguinis missionem ischiatico dolori conuenire, scriptum memoria commendauit, ut res incantamento uideretur, cum agrotantes ea sola, ocissime, ac breuissime sani euadant. Auicenna uero, et Arabes, ac eorum affecta, ischiaticam uenam potius scindendam esse, ut qui, ex ea quam ex saphena, praestantius & celerius iuuamentum subsequi, nitantur, contestantur, firmatque id longa experientia ab eis obseruatum esse. Nos uero, ut rem hanc discussam relinquamus, nec deinceps quis amplius de ea dubitet, sententiam nostram in praxi obseruandam, in medium afferemus, pro qua intelligenda, scire decet, quod uena cava supra ceruicem coxae, ad partem internam in duos ramos diuiditur, quorum alter, crassior per internam tibiae regionem descendit, ex se uenulas musculis, adipi, & cuti, interim impartiendo, quousque ad internum talum, siue malleolum perueniat, in quo loco saphena appellatur, & inde ad pedem in multos ramulos deuaticatur, ex quibus unus saepe ad digitum magnum apparet, qui non comparente saphena, non raro scinditur, & ex eo sanguis demitur, alter uero diuisionis ramus, subtilior, in syluestrem tibiae partem decurrit, portiunculae quoque in adipem & cutim obiter mittens, donec ad claviculam externam, quae est imi capitis minoris ossis caput, deducatur, quo loco, uulgo, ischiatica uena dicitur. & de his satis, ex quibus percipitis, & saphenam & ischiaticam uenam ex eodem loco oriri, unde consonum esset asserere, perinde esse hanc uel illam scindere, cum aequales inde oriri debeant effectus, & iuuamenta aequalis, sed non ita res habet, quum ischiatica uena exteriores magis respiciat partes quam internas, & saphena contrario modo, habet namque ischiatica uena suas ita confitas ac dispositas percurrentes fibras, & uillos ac complantata flamina, ut ex directo sciam respiciat, & ex ea particula breui attrahat, & hauriat, contingit tamen, quod hac ischiatica, syluestrem malleolum perreptas uena, saepe eo in loco occultetur, & non appareat, & si apparet, adeo exilis & gracilis ut satius fuerit saphenam aperire, ea tamen recte apparente, consulo in horum coxendicium dolore, eam aperiamus, cum celerius, & potentius, iuuamentum inde sequi sciamus, quam ex saphena ipsius incisione, utraque tamen caute aperienda est, ne ex parte alia humores ruant, & grauius praesenti morbo, affertur malum.

Curatio quinquagesima sexta, de lacte ingesto, et in grumos concreto in uentriculo, deque eius curatione prospera.

QUVM Andreas Myroparonis Præfectus, vir annos natus quinque supra quadraginta, sicca scabie laboraret, erat autem temperatura biliosa, hic, & illi, aquam lactis, serum appellamus, ebibendum priscorum more proposuissim, ille domi suæ, lac coagulandum iubet, ut ex eo concreto, serum habeat, sed ecce, cum aliquando lac coagulo permixtum, sed nondum coagulatum aut concretum esset; eius filius, Marinus decemseptem annos natus, temperatura pituitosus, totum ebibit, pondere fortassis quatuor librarum, à cuius potu, iuuenis hic conqueri coepit, & stomachi pondus graui cum dolore incurrebat, sed cum uomere uolebat, in strangulationem ueniebat; proinde ad eum accitus, rem ex toto deprehendo, & causam in totum coniecto, uide licet, lac in uase coagulari paratum, in stomacho coactum ac concretum esse. Est sane casus rarus, & inter uenena, à Dioscoride, Galeno, & Nicandro, ac aliis præstantissimis uiris connumeratus, pro quo abigendo, cum periculum sit in mora, omni data diligentia, institimus, ac contra eum inuasimus, acetum acerrimum, nepitæ siccæ mixtum ebibendum, illico tribuentes, ut concretum lac dissiperetur, & fluidum fiat, quod si ægrotus hoc remedio non recte ualuerit, aceto acerrimo coagulum leporinum, uel quodcunque aliud ad manus habitum, misceatur, & ebibendum detur, mandamus: utroque tamen remedio usus, est, & tunc ad uomitum eum traximus, qui multa admodum uomuit, sed tunc quoque clysteribus aluus irritabatur, unde optime sequenti die se habere dixit.

SCHOLIA.

NON solum prædicto modo lac in stomacho coagulatur, & densatur

tur, sed etiam quoties stomachus frigidus & imbecillis est, sua nanque intemperie purum etiam lac concrefeit, coagulatur, & densatur, unde cum quis uno uel altero modo, lac in uentriculo coagulatum persenserit, medicorum preceptis, illico ad remedia à nobis agrotis propinata confugiet, quibus lac eliquatur, & discutiatur, & tandem uomitus irritatur. sed silentio non est pretereundum dubium, an uomitus pro curatione huius in uentriculo concreti lactis, uel sanguinis concreti, eadem enim curatio est, prouocandus sit, uel ne, huius dubij authorum grauissimorum dissentio, causa est: nam Dioscorides libro sexto sue rei medicae, uomitum in hoc casu omnino abnegat, dicens, cum coagulato lacti occurrit, nec illas uomere conuenit, siquidem concretum lac se se in stomachi angustias insinuans, strangulat, id quod & antea cum de sanguine concreto egerat, dixerat: quem imitatus Rasis libro uigesimo sui continentis, inquit, non est irritandus uomitus huic, cui sanguis concretus, uel lac coagulatum in stomacho est, quoniam meri, id est, esophago, obstructio ab ijs concretis rebus superueniet, & inde suffocatio et mors, Galenus uero ijs contrarius est, ut qui libro de Antidotis dicat, quibus lac ebibitum in grumos concreuit, ijs confert bibere acetum, dandum est & coagulum cum aqua fontana, aut aqua portione silphium & sulphur cum exyrcato, quæ omnia incidunt, attenuant, & uomitum prouocant: nos, quibus datum est similitum grauissimorum doctorum discordias conciliare, breui dicimus, nullam inter eos discordiam esse: nam Dioscorides non esse in lacte concreto irritandum uomitum, recte quidem tradit, siquidem concretum lac, & coagulatum, per uomitum euocatum, hominem suffocaret, oportet igitur ante eius euocationem: primo id medicamenti scindamus, subtilemus, & ad uomitum promptum reddamus: proinde Galenus hæc noscens, primo ijs utitur medicamenti, quæ opus complent, & uomitum prouocant, sic autem nos ad Galeni imitationem, primo desatum in uentriculo lac, dissoluimus, dein uero per uomitum uacuamus. & de hoc satis, non me latet, Nicandrum in suis Alexipharmacis, quinque pro pulsatricis medelas contra coagulatum lac prescripsisse, quas uos per otium legite, sed aliud non minus dubium se offert, an sal in hac coagulati lactis curatione, admittendum sit uel non: quoniam Dioscorides omne salis genus detestatur, dicens, sed nulla salsilago obijciatur, quoniam magis lac coiret, & in casum densaretur, Galenus uero libro tertio de Alimentorum facultatibus, capite. 15. quo de lacte agit, bis lacti saltem & mel misceri, ut in uentriculo concreseat, & in casum abeat, mandat: inquit, quod si sal & mel adijciantur, fieri non potest, ut ipsum in uentriculo concreseat, ac coaguletur, nos uero dicamus, nec in hoc loco aliquam

aliquam flare discordiam, quia sal lactis mistus, nunquam sinit id densari, porro si lac densatum & concretum iam in stomacho fuerit, sal et res salite id magis densant, & concrefcere faciunt, Dioscorides igitur ad lac in uentriculo compactum & coagulatum, respiciens, salem abnegat, quia id magis concrefcit, densat, & lapidescit. Galenus uero antea quam bibatur, ne in uentriculo concrefcatur aut densetur, optimo consilio obuiam uenit, dicens iniiciendum illi esse salis, uel mellis parum, cū hac eius coagulationi aduersentur, nec hac nobis duriuscula esse uideri debent, quum eo modo sali euenit, quo coagulo euenire cernimus; nam sal si lactis liquido & recenti miscetur, non amplius, (ut dixi) coagulatur & densatur, ita lactis si coagulum infundimus, lac breui concrefcit, & coagulatur, quod si lactis iam concreto coagulum miscuerimus, tantum abest, ut lac ipsum magis coagulabitur, ut potius id eliquabitur, & discutietur.

Curatio quinquagesima septima, in qua agitur, de errore cuiusdam medici, qui acetum in colica affectio-
ne dedit, & ægrotum interfecit.

QUVM quidam uir natus annos quadraginta. Colico dolore cruciaretur, ad eum iuuandum accessit medicus, qui cum clysteribus, fomentis, unctionibus, cucurbitulis, & potionibus uariis, pro eo iuuando uteretur, & non iuuarent, ad acetum confugit, quod ægrotanti potandum dedit, infelici tamen successu, cum inde ægrotus breui mortem contraxerit, at medicus forte acetum ægrotanti, tribuit, ut humorem crassum, uiscidum, colicam affectionem inducentem, attenuaret, scinderet, & subtiliaret, id quod Auicenna testatur, fen. 16. libri tertii, cum de colica uentosa agit, & ex aliorum mēte, clysteres ex syrupo acetoso iniiciendos proponat, quibus accedit, quod acetum natura sua colicum dolorem gigit, ut quod intestinis membris exanguibus & frigidis aduersum sit, quod non ignorantes mortui uiri propinqui, contra medicum iure agere cœperunt, qui quidem archiatri auxilio usus, euasit, quas tamen rationes præter adductas, pro se adduxerit, diuina-
re nequeo.

Curatio quinquagesimoctaua, in qua agitur, de ardore vrinæ, cum caruncularum mictione, & præstantia conditi ex maluæ floribus saccharo apparati.

VXOR Blasij Valetini Sorguij, iuuenis annos nata sexdecim, cum quintum ægeret conceptionis mensem, in ardorem urinæ ingentem incidit, à bile acri, originem trahentem, est namque ipsa, temperatura biliosa, renes, iecur, cor, & cerebrum calida, habens, quæ sæpe meiebat, ardore non exiguo percepto. ad hanc igitur uocatus ego, lotium sæpe emictum contemplor, quod crassum iumentorum modo, ex matula in aliud transf-colabamus uas, unde in fundo residentes carunculas notabamus, alias subalbidas, pingues, alias uero carneas sanguinolentas, utraq; exiguas, & paucas, unde excoriationem in uiis urinæ, & renibus esse, certa mihi fides erat, docente Hippocrate lib. 4. aphor. 75. quibus in urina crassa existente, caruncula parue, ac ueluti capilli, una exeunt iis, arenibus excernuntur, pro qua leuanda mala affectione, quæ & febrem, & uigilium sæpe secum affert, sic orsi sumus, & primo abnegatis, sale, & rebus salitis, acribus, acidis, uino, exercitio, & coitu, bolum huic deglutiendum illi dedimus. *℞.* floris cassiæ, drac. octo, tamarindorum optimorum, drach. tres, pulueris coriandorum præparatorum, scriptulum unum, miscè, fiat cum saccharo bolus, quem ante cibum duas horas deglutiatur, erat autem huic cibus, pullus gallinaceus, aut caro hœdina, incocta lactuca, aut cucurbita, aut malua, aut hordeo mundo. cæterum, à bolo recte egeffit, sed acrius doluit. proinde decoctum hoc parare diligenter curauimus, quod habet. *℞.* calicum papaueris cum suo albo semine, numero sex, foliorum lactucæ, endiuicæ, malucæ, portulacæ, rudicum maluauisci, ana pugillum unum, iuiubarum, sebesten, singulorum, quindecim, prunorum pinguium, decem, florum malucæ, nenupharis, uiola-

uiolarum, rosarum, an. pugil. medium, ordeï mundi, unciam unam, seminis lactucæ, scariolæ, malux, cucurbitæ, melonis, citruli, an. drach. unam, in libris quinque aquæ cucurbitæ, fiat decoctio, ad consumptionem tertiæ partis, & coletur. *Rx.* prædicti decocti, uncias quinque, syrupi portulacæ, papaueris, an. unciam mediam, misce, & fac syrupum, quem interea dum decoctum perdurauerit, ieiuno stomacho, bibat, aliquando uero ita describamus. *Rx.* syrupi, uiolacei, nenupharini, an. drach. sex, aquarum portulacæ, lactucæ, uiolarum, nenupharis, ana unciam unam, misce, & utatur. Cæterum, cum hæc agebantur, exterius, renes, iecur, & inferiores partes fouebamus, unguento rosaceo, admisto santalino, uel altero per se solo, aut refrigerante Galeni, aut populeone, aut epithemate uno uel altero, ex succis composito, ut semper uiuæ, solatri, lactucæ, portulacæ, cum lacte muliebri, uel tantum oleo ex quatuor seminibus frigidis concinnato, & pauca cera alba excepto, quod Mesues in hoc casu summopere cõmendat, cum hoc describat oleum, non minus ut alijs respõderet solliciti eramus, & ea de re, clysterium hoc per interualla iniiciendum curabamus, quod habet, *Rx.* malux, hordei ex cortica: i, foliorum lactucæ, ana pug. unum, in libris duabus aquæ fiat decoctio sufficiens, & coletur, *Rx.* prædicti decocti uncias quindecim, olei uiolacei, uncias duas, sacchari albi, & fini, unciam unam & mediam, ouum integrum, hoc est, album & luteum, misce, para clysterem, & iniice, ite per syphonem iaculabatur ad uias ipsas uesicæ, aqua decoctionis hordei mundi, saccharo fino mista, uel lac purum humanum, aut aqua lactis saccharo fino mista, aut aqua plantaginis, aut lac uaccinum per se solum, quod præter id quod abstergit, mirifice butyri ratione consolidat, aut candidum ouorum optime concussorum, spuma dempta, à rebus autem quæ nimium abstergunt abstinebamus, quia sua abstersione magis aperiunt, & excoriant. Cæterum, cum nobilis hæc mulier iis parum iuuaretur,

uaretur, immo multū & sæpe angustia retur, & doleret, ut de abortu timor esset, ad sanguinis missionem in brachii curuatura uenire decreueramus. At, cum assistentes mulieres renuerent, ab opera destitimus, & tunc ad conditum ex floribus maluæ saccharo concinnatum, nos diuertimus, cuius assiduo usu, intra uiginti dies sana & immunis euasit, comedebat autem ex ôcrito isto, stomacho ieiuno integram unciam, & uesperī alteram, superbibita maluarū destillatitia aqua ad uncias tres, singulis uicibus, nunc autem prospere ualet, & regie uiuit.

Curatio quinquagesimanona, in qua agitur, de lapide reiecto à rembus, simulque de methodo seruanda in ardore urinae.

PAULVS Gradius Senior, annos natus octoginta, constans, doctus, sapiens, & patritiorum horum, aut uerius huius reipublicæ ornamentum, lapillū per uirgam, oliuæ magnitudine eiecit, sed quod mirari est, absque lumborum grauedine, absque iliorum dolore, & fractione, ita ut antea nullum persenserat ad lumbos pondus, nullum ad ilia dolorem, nullum in ipsa uirga ardorē, enimuero, eo die quo ipsum eiecit, in uirgæ suprema parte, pauculum persensit dolorem, uel uerius ardorem, unde in prandio hædinam carnem malua incoctam, ut ea laxiores uias redderet, habuit, quo factū est, ut ipsum breui eiecerit, non absque tamen scoriatione uiarum, unde lotium sanguinolentum, acredine percepta, meiebat, pro qua placanda acredine, & obseranda scoriatione, iussimus ut magnificus & generosus senex hic, ieiuno stomacho unciam unam conditi saccharei ex floribus maluæ comederet, superbibita aqua stillatitia ipsius maluæ, aut eius decoctionis, aut ea in qua incoctum fuit gummi tragacantum paucum, comederetque panatellam, aut hædinam, aut pulli carnem incoctā por-

R tulaca,

tulaca, uel latueta, uel hordeo mundo uel istiusmodi re aliqua comedabamus, porro cum inhonestum esset hominem octogenarium abstinentium facere, iussimus uinum biberet optimum dilutum tamen aqua decoctionis malua, uel gummi tragacanthi, utereturque iulebo uiolaceo, rosaceo, & similibus, permittebamus. Cæterum, à rebus diureticis, falsis, acribus, & acutis abstineret, suauimus, tandem tertio die post emissum lapillum, recte habuit, & extra domum exiuit.

S C H O L I A.

HIC, medicorum quorundam à me detegenda uenit ignorantia, ut qui nesciant differentiam ponere inter ardorem urinae euascentem ab humore falso, & acri, ab eo qui propter arenas, & renum & uesicæ calculos euenire contingit, solent nanque medici, lacte ardorem urinae obtundere, & curare, sed utinam non eum qui à lapillis, & arenis euenit, cum tantum abest, ut lac ardorem hunc mitiget, ut eum potius augeat, & in augmentum trahat, gignit nanque lac, & caseus, ut lactificinia omnia, lapillos, calculos, & arenas, ut omnes inculcant practici, proinde caueant medici, in presenti suadeo, ne cum ardor urinae ab arenis, uel lapillis, aut calculo euenit, lacte utantur, cum tantum abest, ut lac inuuet, ut potius malum maxime augeat, & crescere faciat. Contrario tamen agent, quoties ardor & urinae acredo, ob humorem acutum & acrem, aut falsum euenit, præcipue non apparente febre, tunc nanque lacte secure utentur, & egrotanti tuto ebibendum dabunt, re-luti utroque in casu, pijsana, iussculis pinguibus, cassia egyptiaca, balneo & similibus. Cæterum, elapsis paucis diebus, hic idem cum alium lapillum per uirgam emittere uellet, eius urina suppressa est, unde pecti-nis parte, ueluti ea quæ inter anum & uirgam iacet, oleo scorpionum inunctis, breui eum eiecit, & sanatus est. Adnotandum tamen duximus, quod quoties adfuerit urinae ardor, acredo, & incendium, quod tunc satius erit balano, siue glande, ex saccharo cando, inuncto oleo uiolaceo, quàm re salita, uel acri aliqua, uti, uel eius loco, clysteri parato decocto malua, violæ, maluanisci, nimphææ, semine lini, folio salicis, adiectis oleo uiolaceo, rosaceo, & ouo integro, uel eius tantum albo, & camphora, & similibus, salet quoque in hoc uitio exterius inungi pu-bes, renum regio, ueluti & iecur, rebus frigidis, ut uaguento rosaceo, santalino,

santalino, albo, sine Galeni refrigerante, populeone, succis frigidis, vel oleo, ex quatuor seminibus frigidis maioribus concinnato; caute tamē, ne pro pharmaco purgatorio, in hoc casu, cassia egyptiaca florem transcendatis referam ego id quod olim Ancona euenere. egrotabat Ioannes Caribaldus mediolanensis, mercator diues, ex huiusmodi uitio, cui cum syrupi rosacei solutui recens parati, uncias quatuor ebibendas propinaueramus, morbus in tantum irritus fuit, & acerbatus, ut inde peius semper habens, obitum traxerit: erat me hercle syrupus rosaceus solutiuus a pharmacopola ingenuo & bono, optime concinnatus, proinde à purgatorijs medicamentis in hac affectione caute, ex iis autem quæ palmam in hoc casu obtinent, cassia egyptiaca est, ueluti, malua & eius flores saccharo conditi, & thermarum aquæ, præcipue in iuuenibus, seniores nanque ut tradit diuus senex, ab hoc uitio, raro euadunt, porro, res quæ per uirgam eiaculari solent, consulto prætereo, quando eis nostro in egrotante usi non simus.

Curatio sexagesima, in qua agitur, de quodam, qui natura sua multa & uaria aborrebat.

BERNARDVS Bonius, ex Ragusæorum patritia familia, iuuenis annos natus uiginti, temperatura biliosus, quum ad me uenerit, ut eius urinam contemplarer, et siquid mali protenderet, eum medicamentis saltem iuuarem, ecce cum eum renum vitium, & morbi gallici seminaria habere deprehenderim, syrupū unum uel alterum describere apud pharmacopolam accingor, at ille, ne temere sic syrupos describam inculcare coepit, quia omnia dulcia odio habebat, & re uera ut postea comprehendi, mel saccharum, & ex eis composita, huic prestantissima sunt uenena, imo quod mirari subeat, hic non uestitur uua, non ficu, non pyro, non pomo, non malo cotoneo, non granato, non perfico, non prunis, etiam acidis, quia in eis etiam nescio quid dulcedinis reperiri, aiebat, demum ex omnibus fructibus, comedebat, nuces, amygdales, & nucleos pineos, multum oblectabatur aceto, multum agresta, multum aqua tamarindorum, multum rebus salis, nam uinum

R 2 alb um

album in totum aborrebat, etiam maluaticum, ueluti ex rubricantibus dulce, aquam sibi familiarem in potu habet, quibus omnibus exacte perpensis, & consideratis, medicamenta prout morbus postulabat ad amarorem declinantia, descripsi, quibus ipse postea recte habuit.

S C H O L I A.

NON ab re Galenus dixit sepe, ultra temperaturas uniuersales particulares hominum esse deprehendendas, ut libro Artis curat. ad Glauconem, & alibi sepe ut ius in Centuriis quoque nos adnotauimus.

Curatio sexagesima prima, in qua agitur, de muliere pregnante, quæ ob mora alijs cum cibarijs comesta, & in uentriculo corrupta, in anxietudines, & animi angustias deuenit.

VXOR Abner Alpharini hebræorum consulis apud Ragusæos, cum mora alijs cum cibarijs indiscrete comederet, & in stomacho corrumperentur, in tantam animi angustiam, & anxietudinem, ac oculorum obtenebrationes deuenit, ut tunc eam in abortum uenire, & ipsa & assidentes omnes timerent. ad eam igitur accitus ipse, considerans eam sexto mense gestationis esse, in mentem reuoco, mora, ut Galenus, & medici cæteri testantur, si contingant corrumpi succum adgenerare uenenosum, unde de eo uacuando solliciti admodum eramus; sed quo nam artificio, intra animi anfractus uertebam, tandem in memoriam reuocata stillatitia florum arantiorum aqua, eius huic uncias decem tepidas ebibendas tradidi, à cuius potu, cum parum requieuit, ecce succum illum atrum uenenosum ex moris contractu, & cætera corruptione affecta cibaria, uomuit, absque labore, dolore, uel anxietudine aliqua, unde se sanam, intra paucas horas, dixit, & recte ualuit.

Curatio sexagesima secunda, in qua agitur de repentina morte, ex syncopi eueniente, nō uero ex Apoplexia.

REVERENDVS Abbas, ex Croma insula, lapide vno vel altero à Ragusio distante, cum recte ualeret, & alios alloqueretur homines, repente cor illi dolere dixit, ac subito supra cordis regionem ad-mota manu, in terram, leuiter tamen concidit, omni-bus repente animæ facultatibus amissis, ad quem uocati, eum mortuum esse diximus, deerant autem non solum in metacarpio & temporibus pulsus, sed supra cor etiam nullus percipiebatur motus. At, ut assistentibus satisfacere-mus, ad nares accensam cadelam admouimus, cuius flamma, nihil mouebatur, quin & speculum nitidum ori ad motum fuit, & in eo nihil expirationis contracti ui-sum est, sed & uitreum uasculum aquæ plenum supra thoracem applicauimus, & tamen aqua nō mouebatur, tunc iussimus ad sequentem diem, eum inhumatum re-linquerent, quod si non putuisset, etiam ad tertiū diem dimitterent, consului, quoniam, ut nostis, intra septua-ginta & duas horas omnes motū suū complent humo-res, quæ horæ, tres designant dies.

SCHOLIA.

CONTENDEBANT nonnulli, abbatem hunc ex apoplexia obitum contraxisse, sed re uera non sine errore, quoniam hic ex syncopi, lacinato corde, & dissolutis spiritibus, à uenenofo aliquo humore, diem suū obierit, uel potius, in corde, obstructione aliqua parta, id quod nota hæ attestantur, prima, quia ad cor doluit, & ut nosti ex Hippocra-te, ubi dolor, ibi morbum dic, secundo, quia spuma nulla ad os referebatur, nulla oris distorsio, nulla membrorum retractio, immo illi os aper-tum fere mansit, adeo ut dentes non clauiculatos haberet, ut iure dicen-dum sit, neruis illeſis, non ex apoplexia, sed magis ex corde primario af-fecto, hunc subito & repente obiisse, quod si quis neruose contenderit, in forti apoplexia omnimodam fieri membrorum dissolutionem, & non

R 3 retri-

retractionem id quod nos diffitemur, tamen cum hoc sciant uelim, apoplexiam non fieri nisi offenso cerebro, & nervis, qui in hoc uiolento & repentino obitu, non apparuerunt, proinde cum hic cor deluit, & nervi offensi non apparuerint, consentaneum magis uidetur asseuerare, eos corde male affecto huic obiisse, quàm ex Apoplexia.

Curatio sextagesimatertia, in qua agitur, de quodam varia ricini, siue cherux maioris semina, pro pistatijs comedente, unde illi mors subsequuta est.

QUIDAM tam multa ricini, siue cherux maioris semina comedit, putans pistatia esse, ut postea paucis interpositis horis, in uomitum & secesum ita internecatem deueniret, ut inde mors illi subsequuta fuerit. Sed cum hæc scribo, in mentem uenit, puer pharmacopolæ, qui cum pro auellanis, corylis dictis, myrobalanum siue nucem unguentariam dixerimus, officinarum mangones, ben Arabum appellant, abunde comederet, parum abfuit tunc quod ex toto moreretur, ita enim illi uomitus, & fluxus immoderati superuenerunt, sed breui adiutus euasit.

Curatio sextagesimaquarta, in qua agitur, de scabritie & scissuris palmarum manuum, de que earum curatione.

ABNEA Alpharinus hebræus, apud Ragufæ consul, cum manus dextræ palmam scabritie & scissuris plenam & bene foedatam haberet, forte fortuna, in ea, fica uulneratus fuit, adeo ut inde multus efflueret sanguis, à qua sanguinis fluxione, manus illa à scissuris, & scabritie libera, & sana inde mansit, nec ad eam quicquam mali amplius fluxit, paucis tamen interiectis diebus, humor ad dextram fluere solitus, ad sinistram corruit manum, & id genus mali, quod dextra pat-

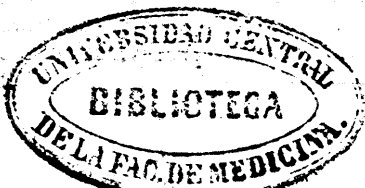
tis

ri solebat, ea incurrit, quod & nunc patitur: pro ea tamen abigenda foeditate, hoc utebatur remedio à multis experto, sed acri, potente, & caustico, nominando, sic autem remedium habet, *Rx.* aquæ ardentis, uitæ dictæ libras duas, uiridis æris drach. duas, aquæ fortis argentariorum, unciam unam, sublimati scriptulum unum; misce fiat aqua, quæ manus lauabantur, super quas absterfas, emplastrum diachilon ponebatur, & inde sanies multa fluebat, sed curatio hæc ut uiolenta, ita despicienda, eam tamen qui ferre possunt, summopere laudant.

Curatio sextagesima quinta, in qua agitur, de pilis in lingua genitis, satis longis.

IACOBVS ex flumine male habebat, quem cum curandum susceperem, & uaria interrogarem. ecce mihi respondet in eius lingua pilos magnos etiam breui tempore gigni, quos quandoque propriis eradicat manibus, id quod tunc rem mihi experiundam indicat, pilum nanque intra noctem genitum, ut ille putabat, ob longum satis mihi indicat, sed rem non ita stare, hoc est, pilum intra noctem unam genitum non esse conscij factis sumus, cum pilus paulatim tanquam lorum crescit, & producit, crediderim tamē ipse, ut pili huic in lingua crescunt, ita in eius corde quoque abundant, ut olim ferarum experti sumus in quodam à nobis confecto, cuius cor pilis circumseptum erat, audacissimus tamē hic erat grassator, & latro insignis, Iacobus uero de quo agimus bonus uidetur, cum scoquijs tamen, piratis, prædonibus ac latronibus insignibus, iuxta patriam suam, maximum habet commercium, immo & affinitatem.

Curatio

R 4

Curatio sexagesima sexta, in qua agitur, de continuo febriente.

MARINVS Guetaldus ex Ragufæorum patritia gente, iuuenis annos natus uiginti quatuor, apud Stagnum ciuitatem grauitè cum ægrotaret, ad eum curandum uelis remisque contendimus, distat autem Stagnum ciuitas à Ragufio, triginta miliaribus. hic igitur temperatura biliosus, habitu optimo præditus, raro ægrotare solitus, causone laborabat, cōtinuo nanque febris intentissima affligebatur, quam comitabatur uigilia, lingue nigredo, sitis intensa, corporis inquietudo, caliditas ad tactum acris & intensa, caput prioribus duobus diebus doluerat, & uermes tres per os miserat. agebatur iam quintus dies cum ad eum peruenerim, in quibus sanguinem ex brachij curuatura assistentes extraxerant, quos omnes infomnes transegerat, & aluus non responderat, ni clysterio adiutus, immo ad oblata male se hebebat, cæterum, huic pulsus debiles erant & ita imbecilles, ut uix perciperentur, aliquando tamē per interualla, quasi ponderi præualentes paululum apparebant, sed postea iterum opprimebantur, occultabantur, & non apparebant, unde omne genus imbecillitatis huic inesse coniecto, alteram per oppressionem factam, alteram uero essentialem ob spirituum resolutionem præsertim tanto cum uigilio, de quibus Galenus, sæpe alias, sed præcipue libro de pulsibus agit, ubi duos homines pro exemplo adducit, alterum ualidum & potentem, onus tamen graue ferentem, alterum exanguem & imbecillem, æque tamen ambos deambulantes, de qua re, & nos secunda Centuria abunde diximus, nunc uero omnibus iis æque consideratis, ac refrigerato in primis cubiculi aere, & patentibus fenestris, sexto sequenti die mânâ paucula cum rhabbari substantia, dare ausus sum, ne forte aggressus septimum ægrotus succumberet

& morbus præualeret. bona igitur fortuna, ebibito phar-
 maco, alius optime respondit, & ea quæ uacuanda erāt,
 uacuata sunt, meraca, biliosa, omnia acria anum pun-
 gentia, sed tunc per os uermem magnum præuiuum emisit,
 sperabam autem mihi adiuotum responsura, quia post
 ægrotantis decubitus, Aquilonares uenti spirarūt sem-
 per, agebamus autem prioribus Iulij mēsis diebus, quo
 tempore putulentus meridionalis uentus solitus spira-
 re, uniuersam hanc Stagni ciuitatem inficere plerunq;
 solet, unde morbi grauissimi oriuntur, quibus plures vi-
 ra decedunt, coepi igitur, iuuenem contuso pulli, & de-
 stillatitia pullæ aqua, per interualla alere, uehuti uitel-
 lis ouorum recentium, sic apparatis, fracto oui putami-
 ne, album depone, & uitello intus manenti, adde, aquæ
 rosacæ, & sacchari fini, ana parum, & ad ignem calefiat
 & sorbendum da, mirum in modum credas mihi, uires
 reficit, posset nanque misceri puluisculus cordialis, ut
 diamargaritonis frigidi, coralij præparati, margaritarū
 præparatarum, ueluti, & fragmentorum, adiecto succo
 limonis, arantij, uel agrestæ, sequēti nocte, uniuersus no-
 ster conatus eo dirigebarur, ut hic dormiret, quæ de cau-
 sa, fomento somnifero, & crura, & brachia sunt lauata,
 & caput irrigatum, ac postea unguento somnum conci-
 liare promittēte illitum, ueluti aures, nares, & brachia-
 lia, quibus parum vel nihil affecuti sumus, octauo, ab ebi-
 bito syrupo epithema aliud paraui cordi, aliud iecinori,
 & irrigationem capiti, sed hac conditione, ut assistentes,
 in permutandis, & continuo admouendis, sedulo atten-
 derent, uespero uero, ut qui nonum ingressus erat diē,
 in quo ego multum timebam, clysterem istum parare ius-
 si. R. iuris pulli; uncias sex, aquæ decoctionis hordei, li-
 bram vnā, sacchari fini, unciam vnā, & alterius me-
 diam, olei violacei, rosacei, succi portulacæ ana unciam
 vnā, ouum integrum, idest, album & luteum, misce,
 para clysterem, & iniice, à quo iniecto, infusum panicis
 cum excrementis illico egeffit: post ingressum uero no-

num,ter sua sponte egressit,liquida citrina,omnia foetidi-
 fissima,tunc dormire coepit,& aliquantulum gusta-
 re,& pulsus recte percipiebantur,decimo, ab ebibito
 syrupo,& per clysterem bis comoto aluo,frictiones
 exercebantur,& post ebibitum contusum,pullæ car-
 nes minutim confcissas,& iuri eiusdem mistas,pau-
 cis cum panis asulis subtilissimis,cochleari comedebat
 & vini per interualla optime diluti:parū pitisabat,quo
 regimine habito,tertiodecimo,in pollutionem venit
 nocturnam,salutis verum sigillum,quartodecimo,recte
 habuit,& nunc pancratice viuit,cæterum,urina in vni-
 uerso hoc morbo,nunquam de se optimum præbuit
 indicium.

*Curatio sexagesima septima, in qua agitur de καχεξια,
 id est,malo corporis habitu.*

STAGNO reuersum,Neocastrensis Eminius,Ragu-
 sij me expectabat,cuius vxor iam aliquot menses gra-
 uiter decumbebat,laborabat autem,vt ea visa depre-
 hendi καχεξια,malo corporis habitu,est autē mulier
 hæc,nata annos quinquagintaquinque,pinguis,grauis,
 & ad incesum pigra,cuius oculorum palpebræ tume-
 bant,& pedes,& manus inflatæ euadebant,quin & fasti-
 dium eam detinebat,& syncopi aliquando corripieba-
 tur,vt nisi doctus medicus obuiam iret,certū esset hanc
 in hydropem breui venturam,agebatur autem mensis
 Iulij,in quo vt nostis,æstus,& caniculares dies videntur,
 proinde omni vitæ ordine suo abnegato,qui in vniuer-
 sum humidus & luxuriosus satis erat,breui meli⁹ habuit,
 continuo autem mulier thurca hæc vitur balneis,pro-
 ut omnes thurcæ uti solent,& in frequenti usu habent,
 quæ non mediocris causa ad introducendum morbum
 hunc sunt,vt omnes fatentur medici,vt enim aquæ dul-
 cis balneum,huic fauet morbo,quia ipsum gignit,partu-
 rit,& causat,ita thermarum aquæ,eam curant,leuant,&
 abigunt.

abigunt, item, pro potu gelidam cōtinuo habet, hoc est, frigidam aquam, adiecto gelu, glacie dicta, quæ omnino interiora corrumpit, refrigerat, & imbecillitat, & eo magis æstatis tempore, in quo interiora calido innata priua sunt, & facilius obleduntur, nec æstivalis caliditas sufficiens est tantum resistere, & eo magis aqua gelu refrigerata, hos imprimat effectus, si pluuiales esse contingat, & cisterna collecta, & asseruata, frigidior nanque quam humanæ naturæ conueniat euadit, multum terreni in se habens, vnde stiptica censetur, quo fit, ad coercendos fluxus eam medici continuo in vsu habemus, ob excessiuam nanque suam frigiditatem pectori, & spiritibus membris præcipue aduersatur, & concoctionem impedit, & corrumpit, tam in ipso vetriculo, quam etiã in iecinore, vnde *καχεξια*, potissimum oriri solet, & consequens hydrops introduci: fontana igitur fit decet pro potu continuo aqua, & ea quidem à sole irradiata, vt Galenus in sua doctrina sepe docuit, & nos iis in Centuriis alias meminimus: quod si pluuialem aquam nonnulli doctorum hominum laudarunt, eam tanquam philosophi contemplantur, non tanquam Medici in continuo potu hominibus euenientem considerantes accedit, nanque pluuiatilis aqua ad elementalem magis, ex nostris quoq; medicis nonnulli aquam pluuiatilem cum laudarunt, eam tanquam futurum medicamentum, non tanquam pro potu conuenientem laudarunt. sed de iis satis, si modo dixeris, gelu & niuis antiquum usum sed deprauatissimum, pro potu stare, ut Seneca libr. 4. suarum naturalium quaestionum deplorat, dicens propè finem: quid istas, inquis inceptias, quibus nec literatior sit quisquam, nec melior, tam operose persequeris; quomodo fiant niues dicis, cum multo magis ad nos dici à te pertineat, quomodo emendæ non sint niues, & cætera. Abnegata igitur aqua, & eius uice, concessa huic thurcæ aqua decoctionis cinnamomi, quoniam uinum ei per religionem uicium est, ac in totum uictus ratione ad sic-

cum declinante constituta, solis clysteribus tunc usi sumus, curantes per interualla uomitum prouocare; porro à medicamentis purgatoriis tunc fugiebamus, quo curandi ordine intra octo dies, assiduo melle rosaceo colatio, ebibito, ita recte habuit, ut se sanam diceret, tunc uero oculorum palpebræ, & pedes, ac manuum extremæ partes detumuerunt, & frictionibus siccis utebatur, & ad potum decocti radices cinarum deuenimus, præmissa leui per hieram picram Galeni purgatione; cuius potu, intra octo dies ita recte habuit, ut ab omni curatione destiterit. cæterum, aloë per se sola, iecori obest, ut tradit Auicenna cum de Ascite loquitur, fen. 14. libri tertii; præcipue calido iecori non frigido, ut Mesues, proprio capite, de aloë contendit. porro, mulier hæc, cum recte ualeret, & assiduo porui glaciei se dederit, & multis & uariis fructibus uesceretur. denuo in morbum recidit, & ut audio obiit.

Curatio sexagesimo octaua, in qua agitur, de uarijs symptomatis ob laxatum uterum abortis; simulq; de epidemio morbo magnam Europæ partem inficiente, breuiq; durante.

CVM apud Eneocastrum, hoc est, castellum nouum, urbem Illyricam, ob numerosum Hispanum militum, à thurcis in ea occisum, illustrem agerem, à Matheo Paschoali nobili Catharense, pro recuperanda suæ nobilis uxoris ualetudine, sum uocatus, distat autem Eneocastrum à Catharo urbe Venetorum imperio subiacente, decimo octauo lapide, ad quam accersitus inuenio eam circa inum uentrem multa cum grauedine intense dolere, cum quo parum meiebat, sed continuo egere re desiderabat, cum tamen parum egerebat, quæ omnia ab utero male affecto & elapso, ac uesicæ urinariæ collu, & rectum intestinum comprimente, euenire certis coniecturis deprehendi, hæc namq; puellam nono mense per-

pergrandem sed laboriose peperit, adeo ut inde eā mori omnes timerent, unde malū hoc contraxit. ceterum, septimo gestationis mēse, mulier hæc multum sanguinis per os uteri emisit, forte quia puella calcitrauerat ut foras exiret, aut suo pondere ligamentum aliquod diffrumperat, sed utcunq; restricto sanguine, ad nonum mensem peruenit, in quo recte licet difficulter puellam peperit, unde ut dixi, male habere coepit, sed præcipue elapso octauo uel nono à partu mense, quo tempore ad imum uentrem intense, per interualla tamen dolebat, parum meiebat, semper egere desiderabat, cum tamen parum egerebat, non febricitabat, sed aliquando quadam præternaturali caliditate corripiebatur, & tunc nō dormiebat, parum bibebat, nec lingua arida apparebat; porro, dolor hic crus sinistrum sæpe apprehendebat, de quo etiam maxime quærebatur, adeo ut de lapide in uesica timor apud me esset. Curationem igitur pro ea iuuanda sic odorior, & primo quia tunc dolebat, clysterem iniiciendum curauimus, ex camomillā, anetho, & similibus, adiunctis eum componentibus, quo nonnulla egeſsit, tandem ad fomentum anodinum filtro exceptum recurrimus, quibus dolor aliquātulum acquieuit, unde ex pedis uena saphēna dicta, sanguinis uncias sex demere iussi, & in aurora syrupum hunc ebibere. *R.* mellis rosati colatitii, unciam unam, aque stillatitiæ florum camomillæ uncias quinque, misce parum calidus propinetur, & ante cenam tres horas iteretur, iis enim paucis, & optimo constituto uictus ordine exiccandi uires habere, intra tres dies à dolore libera euasit, ut se sanam clamaret & re uera stillatitia hæc camemellina pro iis similibus doloribus sedandis, tantum ualet, ut sæpe incantamento tribuatur, quod si ad manus non habetur, decoctum ex eisdem floribus parare iubeo, quod forte magis efficax pro hac complenda operatione habetur, tunc uero infusa ut uterum roborarent, ei aculabantur syphone, & cerata exterius edmoueantur. sed hac nobili matrona persā-

perfanata, Magnificus Dominicus Priolus, qui Catharo præsidebat, ad uxorem curandam me accersit, quam capitis dolore grauedineq; ad fauces usq; descendēte, non sine febre laborantem inuenio, quia uero morbus non adeo contumax, & à robusta natura propulsari posse uidebatur, eam tātum optimo uictus regimine proposito, integræ ualeitudini restituimus, ueluti nonnullos alios eodē fere morbo laborantes, ut Petrum Lardichium, & fullonis uxorem. Cæterum, Ragusium reuersus, inuenio permultos tum ciues, tum peregrinos eodem similiter infestatos; qui uero Ancona, Pisaurum, Venetiis, Ferraria, uenerant, omnes de hac grauedine, ac catarrhali affectione, querebantur; quam uniuersaliter grassatam asfirmabant, unde credibile est; eam aeris intemperiem uniuersalem fuisse, atq; uno in loco acerbius, quàm in alio seuisse, quemadmodum Messanzæ contigisse accepimus, ubi eodem tēpore, ab eodem morbo permulti mortales extincti sunt. Et fuit sane lues hæc persimilis illi, quam introitu quintæ Centuriæ descripsimus, ut conferenti notum euadet; porro hæc nunc ita leuiter Dalmatas omnes, & Italos inuasit, ut multis, medicorum opera necessaria non fuerit, quāquam perpauca fuerint, qui ab hoc cōragio euaserint, adeo ut mihi hic Ragusii contigerit quadam in domu, septemdecim simul inuisere egrotantes, qui omnes optima proposita uictus ratione, breui absq; medicamentorum propinatione sani euaserunt.

Curatio sexagesimanona, in qua agitur, de febre continua coniuncta fluxui ventris.

FILIVS nobilis Petri Luchari, annos natus quatuordecim, temperatura pituitosus coloris albi, quarta agebatur hebdomada, quod febre continua cōiuncta fluxui uentris, laborabat, ad quem inuisendum accersitus, inuenio adolescentem hunc ob affectiones
prædi-

prædictas, ita imbecillem, & uiribus destitutum, ut parum abfuerit, si uires non cōfestim restituerentur, quin intra biduum moreretur. proinde omni data opera; de fluxū constringendo solliciti fuimus, quoniam ut ex Galeno didicistis libro Artis curatiuæ ad Glauconem, & eius enarratore Auicenna, ultimo capite sen quartæ libri primī; si duo morbi in eodē homine pugnātes habeant indicationes, tunc enim urgenti est insistendum, sed altero nequaquā neglecto, quod propter hoc dictū uelim, quia medicus adolescentis curam habens, de uentris constrictione timebat, forte ne eo constricto, febris intenderetur, sed hic non paruus medici huius error erat, quia cum uires in dies ob fluxum & spirituum defectionem imbecilliores euadebant, si nō restringeretur, aut cohiberetur, ægrotus pessum iret, & moreretur. Clysterio igitur uno, uel altero restringendi uim habēte iniecto, & ad os uentriculi admoto refrigerāte diaphinicone emplastro, ex Alexandri descriptione, ac concessio initio cibationis pauco diacidonite, fluxus fere ex toto restrictus est, & tunc uires ab eo quod erant antea non collabefactæ sunt, sed magis in dies ualidiores euadebant, quia bolus Armeniæ pallidus, coralium, margaritæ, & similia, stillatitiæ capi, & contuso, quibus in uictu utebatur auide, indebantur, unde paulatim uiribus instauratis, adolescens melius habere cœpit, & eo magis quo uinum gustare cœpit, quod auidissime ebibebat; tunc post contusum admistum ptisanæ epotum, parum pulli minutim scissi, gustabat, adiunctis assulis panis, imbutis iure pulli, & tunc supra ebibebat, quibus, & nōnullis aliis paucis, adolescens hic sanitatem obtinuit, sed ita imbecillus, ut ad duos sequētes menses, solitas uires difficulter recuperarit, unde ego nō raro occinebam illud Hippocratis, corpora quæ longo tempore extenuantur, tardē reficiuntur.

Curatio septuagesima, in qua agitur, de luxata inferiori mandibula, & breui ad locum suum reddita.

PVELLAE, quæ ad pilas agebat, & male habebat, post multum uomitum & crebram corporis & animi turbationem, cum oscitaret repente inferior mandibula luxata est, nimia autem humiditate laxata particula, ex cancello mandibula exiuit, unde os apertum inuite permanfit, non sine ingenti particulæ illius dolore, & animi deliquio. ad quã accedens post elapsum tertium diem, diligens chirurgus, puellæ ad pedes suos incuruatæ, mandibulam foras, eius pollice dextro intra os misso, altera manu mentum fortiter apprehendente, trahebat, ac sic facile mandibulam ipsam ad locum suum rediit, non sine mediocri artis gloria, præcesserat autem iam fomentum ligamēta laxans, ueluti post mandibulam reductam, ligans & constringens medicamentum, ut agendum docet Paulus Aegineta, libro suæ medicinæ sexto, & Auicenna, fen quinta, libri quarti, capite septimo.

Curatio septuagesima prima, in qua agitur, de febre continua absque symptomatis, interficiente tamen.

MARINVS Gondulanus, nobilis Raguseus, annos natus uiginti, quum ruri ageret, & multam paludosam & coenosam biberet aquam, & pessimis uesceretur cibariis in febrem incidit continuam, ad quem uocatus ipse, post uiginti dies egritudinis; eum distortum os habere deprehendi, liberaueram nanque iam ego iuuenem hunc à morbo gallico è memphi reuersum. Cæterum, cum oris distortio hæc nihil mali protendere uideretur, nec à medico, nec ab assistentibus forte perciperetur, quia audivissime comedebat, & caput non dolebat, nec de membro aliquo quàm de

splene querebatur, nihilominus tamen oris illam distortionem ego multifaciebam, & pro malo indicio eam habebam: dormiebat hic quoque non admodum tamen profunde, & aliquando delirabat, continuo hic fiebat, miti & absque symptomatis feбри, unde quietus fere semper manebat, cui vires tunc recte constabant, & alius sua sponte respondebat, liquida, corrupta, foetida, omnia mala, lotium optimum semper apparuit, & nebula quadam plenum, unde non mirari est, si tam medicus quam assistentes oris distortionem præterirent, & hunc recte ualeaturum prædicerent, sed contrario euenit, ut paulo inferius dicemus; nam huic bis sanguis abunde per medicum assistentem extractus fuit, & manna in potu concessa. porro, ut noscatis huic pulsus longi, lati, & alti erant, sed nescio quid conuulsui & tremuli motus præ se ferebant, unde omnia hæc perpendens, ac æqua lance librans, iudico hunc ex hoc morbo moriturum, id quod postea octauo sequenti die ita euenisse omnes uiderunt, in dies autem vires magis & magis lababantur, deficiebantve, & motus ille conuulsius accrescebat, tunc frictiones, retractiones, cucurbitulæ, ac hirudines admotæ sunt, sed nihil iuuerunt, cum in dies motus ille tremulus crescebat, & intendebatur, & quo magis crescebat, eo magis vires imbecilles fiebant, & ægrotus ipse magis per interualla delirabat, adeo ut ad palearum collectionem, & stragulorum plicaturam deueniret, & consequens ad obitum. Cibus huic prisana, & pulli contusum simul mistum erat, potus uero hordeacea. At, cum semel illi uinum ego concederem, quod summopere appetebat, & desiderabat, recte dormiuit, & optime locutus fuit, cum tamen antea melancholice, & saturne habebat, immo egestionibus tunc emendatiore, hoc est, minus corruptæ apparuere. cæterum, cum motus ille tremulus perseveraret, timor erat, ne uinum in delirium accresceret, qua de causa, ab eius propinatione abstinuimus, quod forte præ cæteris

rebus huic morbo iuuamentum afferret, quia ab aquarum turbidarum & lacustrium potu, ut dixi, potissimum originem traxerat, uos uero iudices stote, obiit autem trigesimo die Augusti, 1557, qui cum antea per biduum non erat loquutus ore mone laborans, ante obitum tamen tres horas, loquutus est, & minxit, cuius lotium rubrum, crassum, & turbulentum ad me delatum est, immo tunc illi sanguis per hemorrhoides ex se multa in quantitate effluxit, instabat autem ut ex Philosophia didicistis, ultimus naturæ conatus.

Curatio septuagesima secunda, in qua agitur, de pulsus deficiente, eiusque intermissione in febre continua, à crassis, & uiscidis succis, pendente.

IACOBYs Basilius, nobilis Ragusæus, cum alias morbo gallico, & oculorum suffusione laboraret, nunc febre continua uexatur, & ea quidem lenta & miti, pro qua leuanda, medicus sanguinem primo extraxerat, & uaria adhibuerat remedia, cæterum, hic cum sit quadraginta quinque annorum, morbi huius successu, ut ego ad eum accedens deprehendi, pulsus intermissionem habebat, singulis nanque quatuor uel quinque pulsationibus, arteria deficiebat, remorabatur, & derinebatur, & tempore duorum ictuum siue duarum pulsationum immobilis manebat, signum ut à me iis in Centuriis audistis, malum, præsertim in febribus continuis, ut Curatione quadagesima quarta tertiarum Cæturiarum per ample sum persecutus, ubi si recte teneo, ex Galeno dixi, intermittentes pulsus in iuuenibus periculosiores habentur, dein in pueris, cæteris minus periculosi in senibus. Cæterum, cum intermissio pulsus huic euenerit ob arteriam à crassis & malis succis compressam, non uero ob uitalis facultatis imbecillitatem, non difficile fuit eum breui liberare, ad causam unde mala affectio originem trahebat, attendendo; cor autem tunc

roborauimus, & humores ab eo retraximus, quos postea attenuauimus, incidimus, & postea purgauimus, unde pulsus, ex hetherorhythmo, hoc est, multum à proportionem & consonantia distante, pararhythmus, & postea eurhythmus, id est, consonus, est factus, & ægrotus ipse ex toto sanus.

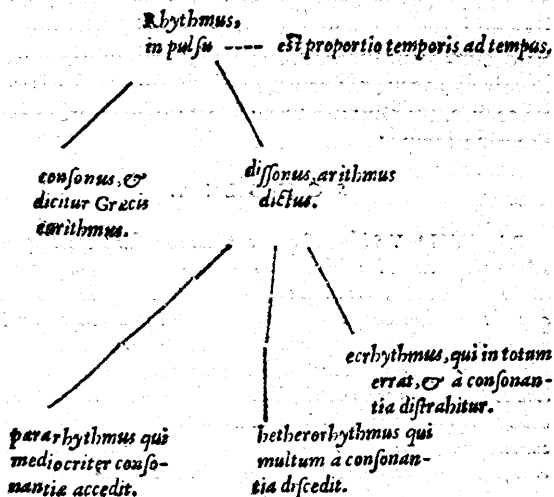
S C H O L I A.

RHYTHMVS idem est quod consonantia, siue proportio temporis ad tempus, ut ex Galeno libro tertio de dignoscendis pulsibus percipitur, capite præcipue illo, cui titulus est, de dignoscendis rhythmus, in quo & quesitum absoluit, antea ab eo propositum, libro primo eiusdem voluminis, uidelicet, quo modo applicanda sit manus in arterie contractione, inquit igitur Galenus, quia iam in comparatione temporis distentionis cum contractionis tempore rhythmus consistit prius paranda separatim nobis utriusque temporis notitia est. ex quibus Galeni uerbis satis clare euadit, quid ipse per rhythmum in sua doctrina intelligat, ut fusius ex eodem capite percipitur, ut sexcentos alios locos scilicet, in quibus omnibus, rhythmus uersari circa quantitatem motus temporis, ait, quia rhythmus aliud nihil est, quam proportio temporis ad tempus, cuius partes ut tyrunculi exacte teneant cum Galenum percurrerint, placuit eas hic describere, & in figuram redigere, quia uel Gal. referente, libello de pulsibus ad tyrones, rhythmorum pertractatio difficilis admodum est, quæ de re, in eo libro, de rhythmis, quia tyrones alloquebatur nihil quicquam scripsit, eos iam arte prouectos, remittens ad reliquos de pulsibus libros, scire igitur decet, ut institutum persequamur, quod rhythmus duas habet differentias. scilicet eurhythmus, id est, concinnum & proportionatum, & arhythmus, id est, inconcinnum & disproportionatum, arhythmus uero, tres quoque alias habet differentias. scilicet pararhythmus, hetherorhythmus, & ecrhythmus, est autem pararhythmus, qui mediocrem consonantie, & proportioni optime propinquitatem habet, hetherorhythmus, qui multum à consonantia discedit, ecrhythmus, qui in totum errat, & à consonantia distrahitur, quæ omnia figura sequenti facilius deprehenditis.

Rhythmus

S

Ceterum, cum de rhythmis confuse admodum Galenus scripserit, nonnulli firman eum nullibi clarius de eis sermonem comisisse, quam libro secundo, de dignoscendis pulsibus, capite ultimo, ubi præsertim quesitum absoluit, an puerorum pulsus debiliior sit, quam senum pulsus, & Herophilum carpit, ex quo ut rem comprobet, uescicas, utres, folles, uentres, adducit, mos uero legite, & iudicate.

Curatio septuagesimatertia, in qua agitur, de dysenteria interficiente, quæ post polipos comestos euenit.

CVm Venetijs Ragusium mense Septembri, promiscue ut fieri solet, plures quodam myoparone nauigarent, Ecce ad Iaderam Dalmatiæ ciuitatē, quatuor uel quinque iuuenes facti focij, polipos pisces abunde comederunt, unde omnes in fluxum ventris uenerunt, & breui euaserunt, ex eis tamen Aloisius Ragusæ mercator, illico in dysenteriam deuenit, sanguinē

manque

nanque cum excrementis, comitante ingenti intestino-
rū dolore, egerere coepit, unde morbus in dies grauior
factus, Ragusium venit, ad quem inuisendum accersitus
ego, eum torum ad tactum algescentē, interioribus eius
nimia caliditate flagrantibus, vt ex eius atra lingua, &
excrementis, percipiebatur, comperio, nam huius pul-
sus vix percipiebantur, cum quibus recte loquebatur, &
omnia quæ illi offerebantur, comedebat, cæterum, ea
quæ egerebat, nigra, & virida, ac veluti ea quæ à corpo-
re mortuo decidi solent, conspiciebantur, ut ea omnia
tanquam tabum quis dixerat, proinde à præfagio habi-
to, quod hic breui moriturus esset, vt tertio sequenti die
ita euenisse omnes uiderunt, bona venia discessimus,
Hippocratis consilio muniti, deplorati solis præfagiis
sunt dimittendi, ne tamen immisericordes uideamur, si
iterum ad eos sic deploratos inuisendos uocamur, eos
inuisendos tenemur, ne forte quoque ipsi in desperatio-
nem veniant, item quia non raro in arte medica mirabi-
lia contingunt.

*Curatio septuagesimaquarta, in qua agitur de uerme la-
to quatuor cubitorum per os eiecto, simul & Hippo-
crates enarratur.*

MVLTERRA Illyrica cum recte ualeret, vermem la-
tum longitudinis quatuor cubitorum, per os,
præcedente tussicula uiuum eiecit, quem uer-
mem ad me uidendum chirurgici attulerunt, sed emor-
tuum iam, erat autem vermis is admirandus, nunquam
antea similis à me uisus, longitudinis, ut dixi, quatuor
cubitorum, latitudinis parue, & forte semiunguis exi-
gui, coloris albisissimi, substantiæ intestinorum, & nescio
quid spolijs colubrini præ se ferentis. Nam huius caput
uerrucosum erat & album, ex quo corpus latum proce-
debat, & quo magis ad caudam accedebat, eo strictius
euadebat, erat autem uermis hic unum tantum corpus,

diuisiones tamen plures habens. Huius nanque lati lumbrici portiunculae, semina cucurbitae, praese ferunt, qui intra se nihil continere ob corporis sui lati compressionem videtur, unde Hippocrates libro quarto de morbis eum intra intestina non fectare contra alios medicos, eui densissimis rationibus probauit, duobus praecipuis, prima quarum, aliorum contrarium affirmantium destruit fundamentum: dicebant nanque ante Hippocratem medici, latum hunc lumbricum, quem taeniam, id est, fasciam, appellare solent, intra intestina fectare, & quod ita esset, probant, quia homo qui hunc intra se habet uermem, saepe vermes paruos egerit, cucumeris semen praese ferentes, quos genituram lati huius lumbrici esse, omnino contendebant, quibus Hippocrates diuinitus respondet, paruos illos lumbricos eiectiones non lati lumbrici geniturae esse, sed potius portiunculas eius abruptas, quae ut dixi, & figura attestatur, cucumeris aut cucurbitae semina praese ferunt, magnitudine, & figura, aut uerius speciem ipsius lati lumbrici, quae qualis alba intestinorum rasura est, & quod ita se res habeat, secunda eius ratio firmat, a nemine quod bona doctorum hominum pace, dixerim, hucusque intellecta, & est probans, quod latus lumbricus intra intestina non fectat, quam Hippocrates ab ipso corpore lumbrici desumit, quia uermis hic ita compressus est, ut nullam habeat loci capacitatem gignendi uermes ita enim Hippocrates loquitur, nam homo qui latum lumbricum habet, uelut cucumeris semen excernit, alias atque alias, una cum stercore ipso, & sunt homines qui hoc lumbrici partus esse dicunt, mihi uero non recte dicere uidentur, qui talia dicunt, neque enim ab uno animali tot pulli generari possunt, neque est loci in intestino capacitas, ut partus educare queant. haecenus Hippocrates, cuius ultima uerba ipsum nimium faciunt ueracem, quae aiunt, neque est loci in intestino capacitas, ut partus educare queant, quae uerba sic intelligenda ueniunt, uermes lati cum compressi, & stricti admodum sint, nec habe-

ant intra se locum capace in quo fixare possent, aut genituram continere, aut partus educare, consequens est, impossibile sit intra fixificent, aut genituram habeant, sed quod ita Hippocrates intelligendus sit, uermis huius corpusculum satis compressum & capacitatis priuum, satis clamat, item, quia absurdum esset asserere, in hominis intestino non esse locum capace in quo lati ij lumbrici, etiam si tricenum pedum essent, ut aliquando uisi sunt & Plinius refert, libro undecimo suæ natur. histor. suos educare queant partus, sed Hippocrates, ut qui uerissimis, & indubitatis utitur rationibus, de uentre, & loco uermis, generationi inepto loquitur, ut qui codicē Græcum percurrit, nobiscum alacrius sentiet, cæterū, ut uermis is latus non fixificat, ita rotundus maxime, ut curatione sexta, centuriæ primæ, & curatione. 46. quinque elapsæ, meminimus, quos locos legere ne graueris, ut huius tractationis exactam teneas notitiam, & Paulum & Aerium, Hallucinosos deprehendas. cæterum mulier hæc de qua agimus, ut nobis refert, non integrum extraxit per os lumbricum hunc, sed magis abruptum, infima in parte, pro quo deponendo, & ne in similiū generationem deueniat, rebus necessariis sæpe à nobis ijs in libris inculcatis, usi sumus, & recte habet.

Curatio septuagesima quinta, in qua agitur, de febre continua cum exanthematis.

FILIA Petri Luchari, nobilis Ragufæ, annos nata sexdecim, cum noctu fulgura, & cadentia fulmina peraudiret, territa, ac timore percita, male habere coepit, nam cum menses consuetos suos, ad octo dies, & eos quidem copiosos, habere solita esset, tunc cum secundus eorum fluxionis ageretur dies, retenti, & ex toto suppressi sunt, unde febris continua orta est, quam comitantur uentris fluxus, dolor uentriculi, & intestinorum ad pectinem usque, peruigilium, lingue aridas

ditas, aliquali cum siti, ad oblata mediocriter se habebat, & uires utcunque constabant, est autem puella hæc temperatura biliosa, & optimi habitus, pro qua iuuanda, illi uncia sanguinis quinque, primo extracta sunt ex pedis uena, saphena dicta, ad quam accitus ego sexto die decubitus, omnia dicta puellam hanc pati comperio, cum quibus omnibus uaria per uniuersum corpus expansa exanthemata pati, deprehendo, eisdem nondum a medico eam gubernante, aut assistentibus, animaduersis, pro salute igitur puellæ, proponitur, an sanguinis missio repetenda sit, uel eius uice pharmacum unum uel alterum sit propinandum, & quod sanguis sit mittendus. febris continua postulat, quæ ob retentos menses multos orta est, solebat nanque puella hæc, per octo continuos dies, suos consuetos habere menses, & eos quidē copiosos, præcipue ultimis diebus horum octo, ob quorum suppressionem, uentriculi quoque & intestinorum dolor obortus est, & cætera citata, ad stipulatur tempus conueniens, agimus nanq; prioribus diebus mensis septembris, quin & ipsa ætas, corporis habitudo, temperies, immo quod elapso die, hoc est, quinto ab ipso morbi initio, sanguinis fluxus per nares erūpi cœpit, item quod exanthemata rubricantia multa erant, & eorum nonnulla ad nates crassa, ut uariolas esse diceret, nec uires ab hac chorea eliminabantur, quia mediocriter uigebant, quin & lotium rubrum non adeo tamen crassum hoc efflagitabat, nec prima sanguinis missio, hanc secundam impediēbat, quia parua fuerat quantitate, ut iure dicendam sit, sanguinē esse mittendum, sed ij contrarias & duras partes habent, ut quæ tueantur, sanguinem non esse mittendum, & iis fulciuntur rationibus, quia præter quod sanguis extractus iam fuerat, uenter singulis diebus, bis & ter respōdebat, qui fluxus sanguinis missionem prohibebat, item, quia exanthemata foras apparuerant, & esset uenenosam materiam intus reuocare, quibus adde, quod si natura per nares fluxum sanguinis

nis tentauerat, id uel Hippocrate teste, pessimum est indicium, dicente ipso, libro primo prorrhethici, stilla sanguinis per nares, pessimum indicium, indicat enim ut Galenus in fine enarrationis primæ ait, naturæ imbecillitatem, quæ tentare sed non completam uacuationem peragere ualet, non igitur sanguis mittendus est, sed sanguinis missione uice, forte māna aut rhabbarbarum exhibendum erat, quia natura per inferiora tentauerat materiam eam pellere, aut satius esset tunc temporis super stare. & nihil quicquam agere, quoniā satis agitur quoties oportuno tempore, ab omni opera supersedetur, porro, qui contendebant de sanguine emittendo, uariabant, alii ex pede contententes, alij uero potius ex brachio contestantes, nec deerant utriusque rationes, demum conclusum fuit, non sine ingenti errore, quod sanguis per plures disseminatas cucurbitulas ad scapulas, costas, & nates, secta cute, extraheretur. fuit igitur sanguis per eas ad uncias quinque extractus, & postea duas horas, coenata est, pituita duas partes, alteri pulli confuso amixtas, & pro potu ius pulli non adeo cocti habebat. Cæterum, ut diu, & noctu per interualla aliquid gustaret, rotulum unum uel alterum descriptū est. *Rx.* specierum diarhodonis abbatis, diamargaritonis frigidī, ana scrop. 2. specierum trium fantalorum drachmā mediam, cum saccharo ad ignem fiant rotuli drachmales, & ut supra bibat, *Rx.* aquarum endiuia, capillorum ueneris, ana libram unam, iulebi uiolacei, unciam unā, misce, ex quo bibat ad libitum: porro, ea nocte aliquantulum dormiuit, & circa os uentriculi doluit, pro quo sedando dolore, assistentes mulieres absinthium calidū uentriculo admouerunt, & melius habuit, tunc in aurora ad eam de more accedens, eam melius ualere inueni, pulsus rectius constabant, in lotio hypostasis siue nebula pendebat, & exanthemata imminuta fuere, tunc clyster paratus est, ex decocto camomillæ, & anethi, & cæteris cum perficientibus, & uentriculus illitus, oleo absinthii.

no, & cōtoneorum simul pauca adiecta cera, quibus dolor aliquantulum quieuit, sequenti uero die, ex cōrinua maligna, & male morigerata, duplex tertiā facta est, & dolores ex toto quieuerunt, sed tunc egra ipsa, ob humorem acridinem, pruritum & lancinationem in ano & uulua persentiebat, & lamentabatur, quæ partes unguento rosaceo, & populeo simul, inunctæ sunt, & immunes manserunt, sed & clysteres tunc ex hordeacea, & oleo rosaceo, adiecta casia extracta, parabantur, & syrupos refrigerantes bibebat, demum venter ex se nono die in aurora commotus est, & bilem meram egefsit tandem uesperis sudauit copiose, & febris fere libera ea nocte mansit, sed denuo febris rediit ita affligens ut primo, & uenter bis & ter respondebat, aquosa & citrina, quæ omnia euenere ob errorem commissum, quia uice extrahendi sanguinem per uenæ sectionem, per cucurbitulas fuerit extractus, unde tunc coacti sumus, uenam in brachij curuatura aperire, & sanguinem mittere, ex quo extracto, melius habere uisa est, tandem concoctione optima apparente, concessum illi fuit pharmacum ex manna & rhabarbaro concinnatum, quo recte purgata est, tandem morbus imminui cœpit, & ad aliquot dies ægra ipsa sanata est, dubio procul, morbus hic breuior foret, si modo quando per cucurbitulas sanguis fuit extractus, per uenæ apertionem esset missus, cum ut dixi, morbus hic à sanguinis copiosi retentione euenerat: cætera consulo præterimus, quoniam ut Galenus ait, libro tertio methodi medendi, curatio nulla ad unguem scribi potest, & eo magis, quia nos tantum eas morborum curandarum partes persequimur, quæ enarratione dignæ nobis uidentur, cæteras subticendo.

Curatio septuagesimasexta, in qua agitur, de febre oblonga & miti, absque symptomatis, ab obstructionibus meseraicarum uenarum, pendente.

STEPHANVS Gozius, nobilis & magnificus Ragulæus, annos natus quinquaginta, post elapsos sexaginta dies ægitudinis, in quam bis reciderat, male habebat, ad quæ uocatus ipse, eum febrem continuâ, mitem, & lentam, absque symptomatis aliquibus, pati deprehendo, illi nanque pulsus imbecilles satis erant, & corporis impotentia ingens, ut pedibus stare uix poterat, bis, & ter, ex se quotidie egebat, cum quibus optime, & auide comedat, & bibebat, & mediocriter dormiebat, pendebar autem febres hæ, ex obstructionibus meseraicarum, ut ex chilos & humidis, ac male compactis egestionibus, deprehendebamus, ueluti ex earum meseraicarum duritie, ut febres has accidentales appellare, à ratione dissonum non esset, quæ omnia, comitabatur color non tantum faciei sed totius corporis citrinus, & flatus in uentre quidam aquosificati admisti, quos cum uentrem comprimebamus, facile percipiebamus, audiebamusve. ut igitur ab omnibus iis affectionibus generosus uir hic, liber euadat, neq; in eas amplius recidat, vniuersus noster conatus, in referendis & aperiendis meseraicarum obstructionibus, uersatus est, tam intus ebibitis, quam extra admotis, proinde, uictum sic illi instituimus. Nam in prandio hora decimaquinta, æquas portionculas simul mistas psisanæ optime coccinatz, & pulli confusi, primo incocti capillo ueneris & petroselino uulgari, quas gabata mediocris continebat exhibebat, dein uero parum carnis turturis iurulatz, aut perdicis, aut pulli eisdem herbis coctæ, & minutim scissæ, adiectis subtilibus quibusdam panis optimi assulis, pauculo iure simul mistis cochleari auidissime comederat, & tunc bis nini potum repetebat, non nisi albi & optimi.

ptimi, aqua decoctionis capillorum ueneris, & aliquādo radicū petroselini vulgaris, diluti, & ultimo, paulo diacitonice sacchareo prandium claudebat, nec supra bibebat, quæ omnia ut audistis, in coena, hora uigesimatertia, vel uigesimaquarta, repetebat. quantum uero ad medicinalia, scire decet, quod in aurora syrupi uice, gabatam iure plenam in qua incoctæ erant cicorea, capillus ueneris & radix petroselini, bibebat, id quod ad octo uel decem dies sequutus est, postea uero, huius uice, syrupum bizantinum & acetosum de radicibus, & de capillis ueneris, æquis portionibus, dilutis prædicto decocto ebibebat, & extra uenter illinebatur unguento ex succis deopilante, quod sæpe iis in curationibus memoræ comendauimus. elapsis uero quindecim diebus, in quibus uires aliquantulum refectæ sunt, syrupo prædicto adiciebamus decoctum citatū in quo infusum erat rhabbarum ad scriptulos duos, & nōnunquā ad drachmam integram, quo per interualla ter ebibito multa pituitosa uiscida, & biliosa crassa, egeffit, & bene habuit, deinceps uero febris imminui cœpit, adeo ut ad quinque sequentes dies ex toto defecerit, tunc uero potum contriti & pitæanæ prætermisit, & turture iurulenta qua maxime delectabatur uescebatur, aliquando perdice incocta iure capi, uel pulli. sed audi, quod tunc, uice syrupi, reficientis siue restaurantis dicti, portiunculam in aurora comedebat, & postea gabatam plenam optimi iuris capi iunioris supra bibebat, cuius restaurantis alterā portiunculam, cum primum prandere aut coenare uellet, comedebat, habet autem restaurantis confectio, sic, R. pulpæ capi, uncias quatuor, seminum quatuor frigidorum maiorum, omnium unciam unam, amygdalarum dulcium mundatarum, pineorum præparatorum, pistaciorum, ana drach. tres, specierum diamosci dulcis scriptulum unum, specierum diarhodonis abbatidis, drach. mediam, margaritarum præparatorum, corallorum præparatorum ana drach. mediam, sacchari fini dissoluti cū

aqua rosacea, uncias octo, secundum artis ministerium, fiat confectio restaurans, in morsulis teneris, in eū modum quo parari solet saūonea, singuli ternas pendentes drachmas, quorū unum in aurora ut dixi, comedebat, & supra bibebat capi iuris optimi scutulam, & cū prandium aggrediebatur, alterum, ueluti initio cœnæ aliū, quibus, stante opimo uictu, intra aliquot dies ad uires suas solitas redditus est: meminisse tamē decet, quod in hoc morbo raro, nisi lauante uno nel altro clysteri, usi sumus, item, quod ægrotus hic, carnes intinctu acrim cerasorum saccharo confecto, gustabat, sed postea meis monitis hoc alio usus est sapore, ℞. iecur unum uel alterum pulli coctum, quod in marmoreo mortario tere, cui adde, amygdalas albas sex, medullæ panis parum, cinnamomi drachmam mediam, succi agrestæ, quantum ad componendum sufficit, misce para intinctum, sapore dictum. Cæterum, cum primum ambulare cœpit, aërem meis monitis mutauit.

Curatio septuagesima septima, in qua agitur, de distillatione ad pectus descendente, simulq; de ventriculi & lienis obstructionibus, & errore medici.

IOSEPHVS Gozius, nobilis Ragusæus, temperatura biliosus, gracilis, collum oblongum habens, pectus strictum satis, cum ætatis suæ annos ageret trigintaquinque, catarrho, a capite ad pectus descendente laborabat, unde & tussiebat, & aliquantulum febriebat: ad quem accedens medicus quidam, & considerans egrotum prædictis cum affectionibus, obstructiones circa stomachum & splenem pati, syrupum deobstruentem, & aperientem nimium descripsit, ueluti inunctionē quandam calidam quoque, unde humor calidus a capite calido, facilius ruebat, & spiritualia membra ualidius offendeat, adeo ut tussis crebrior acruerit, ita ut in pectore ipso uena disrumpi cœperit, & sanguis ex ea per os

effluis,

efflui, quapropter uocatus ego ad eum, & omnia perpendens, noto, medicum illum attendisse potius ad ventriculi & splenis obstructions, quàm ad humorem à capite in pectus descendentem, unde oximel, & syrupum de hyssopo, huic concedebat, quo factum est, ut humores magis subtiliati, magis ad pectus descenderent, & symptomata omnia grauiora euaderent, quapropter abnegatis omnibus per medicum illum concessis, quæ calida & aperiendi uim habebant, & introductis rebus frigidis, intra triduum, ita ægrotus ualere dixit, ac si ab inferis reuocatus fuerit, nam cū antea multum tussiebat, & uiscida & sanguinolenta spueret, ut ea omnia è corpore tabido decissa quis diceret, tunc parum uel nihil tussiebat, & parum excreabat, sed illud quidem album, aquam super natans, nihil tabitudinis præferens, sed & febris immiui coepit, & eo magis post adplicitas ad scapulas cucurbitulas, per quas sanguis abūde extractus fuit, sed tunc pulli contusum cum præsana hic pro uictu habebat, & abstemius, ordeacea aqua contentus in potu euadebat, & syrupum uiolaceum & rosaceum ex rosis siccis deglutiebat, sed in ore djadragachantum cum bolo armeno diu habebat, & per interualla, eclegma siue lambetium ex althæa, simplex, gustabat, quod ueluti ex farsara parari solet, paratur autē eclegma ex althæa, sic, althææ siue hibisci radices recentes incoque, ac eas optime tere, & per setatium siue ramisum, traicito, & saccharo aqua violacea dissoluto, eas excipito, & eclegma parato, siue lambetium, iis enim ut dixi, is bene habuit, qua de re amplius obedire noluit. cæterum, cum hæc literis mandarem, ecce quidam catarrho affectus, ut ex eius libello apparet, ad manus meas puenit, qui pueriliter satis, catarrho i frigido cauterium abnegat, sed quæ ratione, ipse ignorat, proinde iuuenibus iis nulla experientia suffulcis, nulla danda erat scribendi, circa res graues & periculum minitantes autoritas, quod si illis, ut senioribus & in arte medica experientissimis, æqua da-

tur scribendi licentia, uos à simili eorum doctrina abstinete, quia illis satis superque erat de elementis inquirere, non uero de rebus difficillimis, ad opus condescendētibus, iudicium suum ferre.

Curatio septuagesimoctaua, in qua agitur, de dolore uentriculi à multa uiscida pituita, oborto.

VIGENTE diuite autumnò, Nobilis mulier, & forte mater Iunij Georgij patritij Ragusæ, nata annos quinque supra quinquaginta, cum Ruri apud Chupaniam ageret, & fabis omnino, ut ex Galeno nostis, flatuosis, & fructibus uarijs uesceretur, de ingenti dolore oris uentriculi, conqueſta eſt, pro quo abigendo, uaria ibidem à mulierculis machinata ſunt remedia, cæterum, cū in dies peius ualeret, & acrius à dolore cruciaretur, Raguſum ſe contulit, ad quam uocatus ipſe, inuenio mulierem hanc de dolore iſto conqueri, qui à multa uiscida & flatuoſa pituita ortum traxerat, pro quo leuando, uomitus uarijs medicamentis, fuit irritatus, quibus nunquam ſcopum obtinuit, & fomenta uaria ſunt ad mota, & oleum neſcio quale in potu exhibitum, & cucurbitulæ umbilico admotæ, & clyſteria ſiue inſuſa quæ plurima iniecta, ſed ut dixi, abſque proſectu ullo, cū dolor grauius ſemper affligerat, proinde omnia hæc conſiderans, & ſtomachi temperaturam frigidam & humidā, doloremque ualde & continuo offendentem, qui ad cor forte properabat, & thoracis bonam partem occupabat de quo Auicenna ſen. 13. libri tertij, inquit, & quandoque moritur ægrotus conſeſtim propter aduentum doloris ad cor. data omni diligentia, uomitorium hoc medicamentum parare iubeo, quod habet. R. ſtillatitiæ aquæ, floris camomillæ, libram unam, oximellitidis unciam unam, agarici albi, optime puluerizati, drachmam unam miſce, & tepidum totum propinato, à quo ebibito, breui in uomitum ſoluta fuit, ad quod antea nullis medicamentis

mentis consequuta fuerat, unde cum de obitu timeret, se euasuram ab hoc morbo credidit, uomuit autem pituitam ita uiscidam, ut ligno apprehensam, eam ex alto tenerem, nec enim semel uomuit, sed bis postea, pituitæ dictæ iustam quantitatem, & ut ea tunc assistentibus refererebat, dolore alleuiata erat, nec ita eo lancinabatur, sed tunc clysterem iniiciendum curauit hunc. *R.* anethi, camomillæ, betonicæ, stœchados, ana pugillum unum, centauri minoris, seminis lini, fœnugræci, ana pugillum medium, cumini, ameos, cari, ana drachmas duas, in libris tribus aquæ, fiat decoctio sufficiens, & coletur.

R. prædicti decocti, libram unam & mediam, olei anethini, camomillini, ana uncias duas, mellis rosati colati, unciam unam & mediam, hiere picre, drachmas tres, diaphiniconis, drachmas sex, oui uitellum unum, salis drachmam unam & alterius mediam, misce fac clysterem, & iniice, quo alius parum respondit, cæterum, interea dum hæc operabantur, ut dolor ex toto leuaretur, fomentum parabatur hoc. *R.* anethi, camomillæ, meliloti, betonicæ, rutæ, stœchados, calamenti, maioraræ, absinthij, menthæ, cœtaurij minoris, ana pugillum unum, seminis fœniculi, apij, cumini, ameos, dauci, ana drachmas duas, seminis lini, fœnugræci, radicis althææ, spicæ celticæ iam hodie officinis satis notæ & uulgatæ, ana pugillum mediū, in libris duodecim aquæ, fiat decoctio sufficiens, pro fomento, ex quo imbuta spōgia noua, uel filtrū, sæpe applicabatur, & recte sentiebat, postea uero, locus affectus dolore, linimento sequenti inungebatur. *R.* olei keiri, spicæ nardi, anethini, ana unciam mediam, ceræ parum, ad ignem misce, fiat linimentum, iis enim ea nocte leuiter trāsēgit, & dormiuit, parum coenata est, & illud quidem ius pulli pauco minuto pane exceptum, nō nisi exiguo cinnamomo adiecto, pro potu uero aquam incōctā amiorum semine habebat, in aurora uero ad eam accedens, eam melius habere deprehendi, tunc uero bolum ex speciebus hiere picræ Galeni, pauco oximellite exceptum,

ceptum, deglutiuit, à quo elapsa hora, panatela iure pul-
 li paratam, comedit, & postea elapsis quinis horis, con-
 tusum ex pullo bibit, & ouum sorbile super ingessit, &
 parum uini generosi, aqua cinnamomi & anisorum dilu-
 ti pitissauit, & recte habuit, porro, ut uenterculus robo-
 raretur, sequenti die, rotulos sic descripsimus. *Rx.* spe-
 cierum aromatici rosati, drachmam mediam, specierum
 diambrae, scriptulum unum, cum saccharo, quantum ra-
 tio pharmaceutica postulat, misce, fac rotulos pendentes
 singulos, singulas drachmas, & alterius mediam, ex qui-
 bus in aurora unum gustabat, & supra parum uini gene-
 rosi bibebat, huius tamen confectionis loco, solet propi-
 nari electarium de baccis lauri, tantopere à Rasi, libro
 nono ad Regem Almanforem dicato, laudatum, ueluti
 theriaca, aut mitridathica antidorus, aut terebenthina ue-
 ra, non lota, pondere semiunciae, supra ebibiro pauco ui-
 no generoso, aut cretensi, aut aqua ardente dicta, uel ui-
 tae, uel horum uice, parari solet electarium sequens, quod
 habet. *Rx.* pulueris radices peoniae drachmam unam, cin-
 namomi optimi, garyophyllorum, nucis moschatae, ana
 drachmam mediam, macis, cubebae, ana scriptulos
 duos, ligni aloes electi, specierum aromatici rosacei,
 specierum diambrae, ana scriptulum unum, gingiberis al-
 bi, scriptulum medium, mastichis, grana sex, theriaces
 optimae, drachmam unam & alterius media, omnia mel-
 le rosaceo colatitio excipiantur, & ad ignem fiat confe-
 ctio ad formam confectionis opiatae, secundum ordinem
 pharmacopolium, ex quo ieiuno stomacho, drachmam
 integram deglutiatur, & nihil supra bibatur: ceterum, ex ua-
 rijs, quae extra admoueri solent, hoc communissimum,
 & satis uulgare est, non contemnendum emplastrum,
 flatus digerens & resoluens. *Rx.* lanam, quam pannorum
 tonfores ex pano cocco infecto, demere solent, ponde-
 re semilibrae, cui adde, mellis tantundem, & misce, ac po-
 stea ad ignem calenti, super adde, pulueris gingiberis,
 galangae, cinnamomi, cubebae, ana drachmam unam,

T semi-

feminis anisorum, foeniculi, apij, ameos, ana drac. duas, misce. & fiat emplastrum, & calidum admove, dissoluit nanque flatus, & humores domat frigidos.

S C H O L I A.

PERICULOSVS admodum oris uentriculi dolor est, & eo magis, quo cordis regionem occupauerit, pro quo leuando, cum pependerit a flatuoso & frigido humore, uomitus omnino irritandus est, quem nos omni diligentia euocauimus: sed audi, solent practici inter habitas observationes pro irritando uomitu, comendare, ut uentris lenitio precedat uomitum, ut ex Auicenna eliciunt fen quarta, libri primi, capite undecimo, quem ordinem nos non sequuti sumus, nec seruauimus, quia antea multa precesserant remedia, item, quia regula illa seruari debet, quoties acerbis & potentibus uomitoriis usi fuerimus, secus autem, quoties lenioribus, ut nunc usi sumus, ut ex Auicenna quoque, predicto loco, quisque doctus & sensatus deprehendet medicus, & scire decet, quod si dolor hic perseverarat, coacti eramus in potu, uiam uel alteram antidoti philonij tharsensis, aut requiei Nicholai, drachmam dare, postea uero ad causam recurrere, id est, ad materiam pituitosam uiscidam, flatulentam, eam incidendo, subtiliando, & pellendo, dein uero membrum ad contrarium alterando, & roborando, praesertim cerato, uel emplastro, ex uarijs ad rem facientibus, aut culcitrella ex aromatis, absinthio, & similibus confita: sed ultimo in hoc casu, ut uentriculus calidus seruetur, nec in hac malam affectionem labatur, uti solent pelle oloris, cigni dicti, aut uulturis, aut auis tarde aut anseris saginati, recte apparatus, prout Venetys, Ferrariae, & uarijs alijs locis, uendi solet.

Curatio septuagesimanona, in qua agitur, de dolore stomachi, in tertiana paroxismo affligente.

PER oportune monachus lignipes iuuenis ex Stagno ciuitate, grauer tertiana correptus ad nos uenit, Qui cum paroxismo corripi incipiebat, ita uentriculi dolore cruciari quoque incipiebat, ut alta uoce ad mediam horam clamaret, qui dolor non aliunde quam a bile acri ex iecore ad uentriculum fluxa, ortum trahebat, quae sua acredine, & mordacitate do-

lorem

lorem inferebat, proinde nos causam morbi tenentes, eā clysteribus ante paroxysmum horam unā vel alteram immixtis, diuertendā curabamus, & buccellā panis comedendā elargiebamur, intinctam succo granatorū acerosorum, aut robo berberorum, aut ribes, aut succo cotoneorum aufterorum, aut malorum acidorum, aut oxifacchara simplici, aut robo myrtillorum, aut aliquo horum similium, nec minus tunc uentriculus roborabatur linimento parato oleo myrtino, rosaceo, & cotoneorum, in quibus ut ars docet, mastichis & thuris parum primo inferbuerat, & colatura facta, prædictis oleis miscebatur pulueris rosarum rubearum non completarum, corallorum, coriandrorum præparatorum & pauca cera alba linimentum parabatur, cuius uices supplēt uaria alia silentio à nobis prætermissa, sed iis monachus hic melius habuit, & præparata materia, ac expulsa, & iecore, & spina dorsi, nonnullis frigidis, cōtemperatis, à dolore liber factus fuit, morbus tamen ad aliquot dies perseuerauit, qui postea errando in quartanam mutatus est. cæterum, cum hæc percurro, in mentem uenit olim quidā, qui cum male de stomachi dolore quæreretur, & pro sua salute me accersiri curaret; ecce interea dum ad alios diuerto ægrotantes, muliercula assistens hunc solo calente pane dissecto, & stomacho adplicito, eum sanauit, ut postea mea opera non indiguerit. erat. n. dolor hic, forte ab intemperie frigida, absque materia ueniens, & re uera, panis hic à furno recens extractus in hoc casu, multum ualet, ueluti si à caliditate dolor euenerit, prædictus panis aceto acerrimo imbutus applicitus fuerit, quod opus quoque, malum punicum aceto tabefactum, & admodum, complere expertus sum, uarie. igitur morbi, pro uaria eorum causa, curari debent.

*Curatio octuagesima, in qua agitur, de vertigine, quæ
Græcis σκωτωα dicitur.*

MARINVS uir insularis, obesus, natura pituitosus, vertigine morbo graui periculoso & in comitalem uenturo facili, iādiu est, laborat, huic caput continuo circumfertur, rotaturve, & præ caligine oculi obscurantur, quæ omnia forte ab spiritu uaporoso, lenato ab imbecilli calore, & in cerebri partibus inordinato modo & motu, procedunt, cum quibus, capitis dolor, & eius ingens grauitas, aurium sonitus, olfactus amissio, & similia erant, ut morbum hunc per primogeniam affectionem in ipso fieri capite, certum sit. Nam cum vir hic trigessimum octauum ætatis suæ annum agat, agitur iā tertius annus, quod hoc uexatur morbo, prioribus nanq; sex huius carnificis morbi, mensibus, circa ventriculi os, dolorem sentiebat, & sæpe nauseabundus incedebat, ut credendum sit morbum hunc, tunc per consensum ortum traxisse, temporis tamen successu, capiti insitum & proprium fieri, eo autem nunc continuo uexatur, & torquetur. pro quo leuādo, multa & varia fuerē adhibita remedia; nam & corpus per potiones paratum, purgatum non semel fuit per catapotia, & sanguis per hirudines ex ani uenis abunde extractus, ueluti per cucurbitulas sectæ cuti scapularum affixas, non minus gargarismis apophlegmatismis, & sternutamēta mouentibus, ut succo cyclaminis, in nares infuso, ueluti anagallidis, & cucumeris asinini, uel struthij, uel pipere albo, aut helleboro albo, aut struthio, lanaria herba dicta; quæ omnia per nares egregie purgant, sed & caput irrigatum fuit embrocha composita, varijs herbis discutiendæ facultate præditis, tandem ad uesicatorium deuentum est, quæ omnia nihil contulere. proinde ad me uenit, auxilium pro tanto profligando malo petens, cui lubentissime obtemperātes, eius curam suscepimus, & repur-

gato corpore, ad unum decoctionis guayaci, in quo infertuerat betonica, tantis laudibus decantata herba, ab Antonio Musa, Augusti Cæsaris medico celebri, confugimus, quod per quadraginta dies ebibit, optimo uictus ordine seruato, & inde sanus euasit, & nunc fausta & prospera ualitudine utitur.

S C H O L I A.

COMMODYM hac scribebamus, cum tertius nauigationum terminus uernacula Italarum lingua conscriptus, e Veneta typographia, prodijt, in quo circa calcem, hæc animaduersione digna inuenimus. Gallos in nouam siue floridam Franciam nauigantes, nouo & inusitato morbi genere correptos fuisse; cui nullis remediis occurri poterat, postea tamen noua arboris subsidio, subito conualuisse, non tantum eos, qui eo morbo infecti erant, sed a multis retro annis gallica scabie infectos, unde mihi suspicio est; eandem hanc cum guayaco arborem esse, cum uero certiora afferentur uberius de ea uolente deo, scribemus, interim fides ipsa penes gallos auctores esto. Illud etiam repetitum uelim, Hispanis hominibus persuasum esse; Europæum buxum guayacum esse, cuius buxi decoctio ad propulandum morbum gallicum insigni felicitate utuntur, eos nos is in Centuriis sequuti sumus, quod si error fuit, non mihi, sed auctoribus Hispanis assignandus erat, noui ego quatum buxus Europæus à guayaca arbore, foliis, tum fructu, ac reliquis differat, ceterum Hispani quibus differentiam inter utranq; obicimus, uerum nos fateri respondent, sed non perinde à sua desistunt opinione, cum eas soli ratione tantum differre, & eo in climate procerius, & alacrius crescere quam in Europa, dicant, nos utcumque sit, utranq; arborem uiribus parem esse, experti sumus. Ceterum, præclicis scribentes, differentiam faciunt, inter uertiginem, & scotomaticum effectum, aut ut ipsi aiunt, scotomiam, quamquam scotomiam, receptum uocabulum apud Græcos auctores esse, docti quidam memoria mandarunt, dicunt igitur scotomiam, siue scotoma, hicum effectum, eum esse morbum, qualem Marinus hic passus est, uertiginem uero ubi capitis simplex rotatio absq; oculorum obtebratione reperitur, quæ sane diuisio tamen si præter Græcorum mentem sit, quum apud eos σκοτία, vertigo sit, non omnino tamen improbanda est, quum nescio quid in hoc morbo nominando, claritatis afferat.

Curatio octuagesima prima, in qua agitur de phymate inter anum & testiculos, & quòd crudum aperiiri debet.

LUDOVICVS Spatarius, vir qui cū diu apud Romam egit, nunc Ragusij phyma inter anum & pendendum patitur, ad quem accitus ego, inueniens phyma fere ad suppurationem venisse, suadeo illico de eius sectione, & apertura; nam aliter pus rodens fistulam creare, timebam. Alter vero medicus assitens, nondum exactam maturitatem in phymate esse, cōtendebat; proinde differendam aperturam cōtestabatur; cui egrotus fidem præstans, forte sectionis dolorem fugiens, tantum interposuit tempus, vt ex se inflammatio disrupta fuerit, ex qua multum puris effluxit, unde quantumcunque diligenter postea curata aperta manet, & vt creditur in fistulam degenerabit.

SCHOLIA.

IGNORABAT assitens medicus ille, huiusmodi phymata ex Hippocratis mandatis cruda aperienda esse, sic enim Hippocrates, libro de fistulis, non procul a principio ait, ante omnia igitur quum nasci senties eiusmodi aliquod phyma, priusquā suppuratio ad anum pertineat, celerrime crudum secabis. ex quibus Hippocratis verbis satis constat, medicum hunc satis errasse, quum phymatis sectionem in longum distulerit tempus, nec enim subterfugendi locus illi datur, cum dixerit, Hippocratem de ani phymate loquitum, non uero de eo quod inter pendendum et anum habetur, quum phymata ea omnia fere eadem sunt, quia partes eadem, & inter se similes satis, sunt. Caterum, iubet Hipp. hoc in loco ut phymata cruda aperiuntur, quia longa suppuratione locus hic ita computrescit, ut laceris uestium fragmentis similis euadat, uocatur autem à Grecis rhacodes, & agglutinari difficulter potest, ut in Altaxasio olim uidistis: item quia si phymata ad suppurationem uenerint, timor est inde fistula euadere, morbus curatu difficilis, nec enim Hipp. magnum putat malum quod ex crudo aperto phymate oriri potest, quum illud inflammatio sit, quàm curare non magni negotii est.

Curatio

Curatio octuagesimasecunda, in qua agitur, de abscessu spirituofo dicto, raro euenire solito.

ABSCESSVM patiebatur adolescēs Ragufæus, sub ala, & illum quidem præmagnum, qui temporis successu, mollis & liuidus magna cum pulsatione ita euasit, ut intra eum pus cōtineri medici & chirurgici pro certo haberent: itaq; de eo aperiendo, nulla inter eos discordia habita, opus aggressi sunt, sed quali successu, audite, vix enim abscessus phibotomo apertus fuit, ex quo sanguis impetuose, quodam cum spiritus strepitu profiliuit, cum ægrotus ipse, posiro capite, expirauit, non sine tamen ingenti assistentium medicorum opprobrio & dedecore.

SCHOLIA.

INFLAMMATIO ut à sanguine è uenis effluxo, fieri solet, ita abscessus hic ex arteria spirituofo sanguine extra collecto, euenire solet, qui quidem abscessus periculosus admodum est, ut in quo spiritus, qui ipso Galeno dicente, anima ipsa, uel animæ immediatum instrumentum sunt, continentur, quo aperto, uel ex se disrupto, egrotans periclitatur et deficit, memini me alias Romæ similem uidisse morbum, à quo qui illi patiebatur, ut & hic breui obiit.

Curatio octuagesimatertia, in qua detegitur error, in descriptione galliæ muschatæ Nicolai, et alter in descriptione unguenti rosacei, apud Mesuem.

QVVM Nicolai medicamentum, aut uerius trochisci galliæ moschatæ passim vsui veniant, oportet me facturum existimo, si ad præsens errorem, quem in eis concinnandis pharmacopolæ committunt, dextero, pharmacopolæ nanq; ex præcepto primo paratos trochiscos, & in puluerem postea redactos, vacijs quatuor olei sambucini, uel ut alijs placet sambucini,

cini, vel vt alijs etiam sansuccini, qua in re, non multum
 moror, miscent, ipsis supra iniiciendo cinnamomi, gario-
 phyllorum, nucis muscharæ, an. vnciam mediam, ex qui-
 bus omnibus recte commistis & fermentatis, postea tro-
 chiscos concinnant, sed quanto errore, audite, primo,
 quia huic componendo medicamento, olei quatuor vn-
 cias miscent, quæ sane olei quantitas sufficiens est ad me-
 dicamentum penitus humidum & liquidum ac ineptum
 figuræ trochiscorum reddendum, secundo, quod prædi-
 ctam olei quantitatem infundentes, medicamentum exu-
 runt, oleum ad medias consumendum credentes, atque
 ita se se rem habere, ipsa descriptio Nicolai satis testa-
 tur, quæ ita habet. &. mastichis. ʒ. 2. gummi. ʒ. 1. cam-
 phoræ. ʒ. 1. hæc autem bene terantur subtilissime, & cri-
 brentur, & trochisci inde fiant, aqua rosacea, & siccen-
 tur ad umbram, & postquam fuerint desiccati terantur
 subtilissime, & misceantur cum. ʒ. 4. olei sambucini, bul-
 liti, & colati, ad medietatem, deinde misce cum specie-
 bus istis bene tritis, & cetera: ex iis autem nos verum lo-
 qui deprehenditis, proinde ne pharmacopolæ amplius
 errent, sciant, Nicolaum olei sambucini pondus rectum,
 conueniens & sufficiens iniiciendum describere, non
 quidem ut pharmacopolæ rudes putat, quatuor uncias,
 sed magis vt diligentes norunt quartam partem uncia
 vnus, quæ pars, drachmæ duæ sunt, tantum olei penden-
 tes quantum vt ex omnibus illis trochisci parentur, satis
 est, & quod Nicolaus ita quartam partem uncia intelli-
 gat, uel ex hoc facile percipitur, quia primo, quartam par-
 tem, & postea unciam decussat, sic enim ille, habet cum.
 ʒ. 4. id est, cum quarta uncia; nam si cum quatuor uncis in-
 telligeret, primo vt illi mos est, uncias decussaret, dein
 numerum signaret, sed quum quartam partem uncia in-
 telligat consequens erat, vt eo modo, quo fecit describe-
 ret. ceterum, quantum attinet ad ea quæ sequuntur, sci-
 licet olei sambucini bulliti, & colati, & medietatem, de-
 inde misce cum speciebus istis bene tritis, & cetera; cum
 hæc

hæc diligentius inquirerem; ecce in Nicolai exemplar quoddam manuscriptum characteribus lōgobardicis elegantissimis, & inauratis exaratum & depictum incidi, quod ex instructa bibliotheca Mathiæ Vngariæ Regis illius, qui Ioannem ex Monte regio ephemeridum scriptorem, multis auxit honoribus & diuitijs, prodierat, in quo ita ad verbum hæc legebantur, olei sambucini cocti, & bulliant ad medietatem cum speciebus istis benetritis, ex qua lectione satis clarum euadit, locum hunc apud Nicolaum deprauatum typographorum vitio esse. sic igitur dehinc, locus hic legendus est, & postquam fuerint deficcati trochisci terantur subtilissime, & misceantur cum quarta parte vnciæ vnius, olei sambucini cocti, & bulliant ad medietatem, cum speciebus istis benetritis; quæ sane lectio, veritati & rationi conficiendorum trochiscorum huius galliæ muschatæ, consonat, cui, sequens Antidotus Nicolai eadem est, cum gallia descripta à Mesue, miscetur autè gallia Nicolai, emplastris, ceratis, & vnctionibus, Mesues vero gallia, magnis & celeberrimis medicinis, ac Antidotis singularibus iungitur, ita enim Nicolaus post confectionem galliæ muschatæ suæ, tradit, confectio, vere ita sit, idest, galliæ muschatæ veræ descriptio, siue Antidotus quam Mesue memoriam cōmendauerat, ita habet, ambra orientalis, & cætera, camphoram tamen hic plus habet. ceterum, dum in Nicolao restituēdo laboro, ecce alter Mesues error mihi se offert, ex descriptione vnguenti rosacei, inquit. n. Mesue in vnguenti rosacei descriptione. R. assungia porcina recentis, quantitatem quam volueris, & inferius, olei amygdalini partes sex. hic enim error maximus est, cum pro sextam partē typographi, sex partes legerint. si. n. sex partes olei, ad vnā assungia miscuerimus, procul dubio non vnguentum, sed linimentum potius & id valde liquidum conficiemus, vnde satis mirari non possum eos qui Mesuem latinissimum, & eloquentissimū reddere pro viribus laborant, hæc & similia non aduer-

aduertere, vt error enim hic apud Mesuem emendandus succurrit, ita plures alij similes in pròptu sunt, quos ad præsens silentio præterire volui, quum hoc mei instituti non sit, satis enim est, me aliis viam munire, & aperire.

Curatio octuagesimaquarta, in qua agitur de Tenesmo ob inflāmatum rectum intestinum, cum strāguria. i. vrinæ difficultate, veniente.

QVI extra vrbem agebat, Stephanus Gozius nobilis Ragulæus, & difficulter consequbatur valetudinem, in tenesmum incidit, contra quem, clysterem abstergētem illico iniiciendum curauimus, & breui ea desidendi frequens & assidua cupiditas repressa est. cæterum, paucis elapsis diebus, mala hæc affectio iterum rediit, & prædicto iniecto clysteri, & variis aliis adhibitis remediis, nihilo melius habuit, sed morbus potius auctus est, & in alium quem Græci stranguriam, Celsus, difficultatem vrinæ vertit, alii vero stillicidium vrinæ vocant, lapsus est; pro quibus abigēdis multis affectionibus, in mentem venit hanc malam affectionem primariam, tenesmum dictam, ab inflammatione ortam traxisse, cuius causa fuit sanguis atrabiliaris traiectus ad venas hemorrhoidales, eoq; consortii rōne, vesi ea passa est, & ægrotus in vrinæ difficultatē incidit, quibus de causis, admotis, eisdem venis hemorrhoidalibus, tribus hirudinibus, & extracto multo sanguine, breui affectio hæc sublata est.

S C H O L I A.

TENESMVS varijs de causis euenire solet, ideoq; variam curationem exposcit, euenit autem ob stercus prædurum impactum intestino cæco, ob frigus extrinsecus adueniens, ob acres rodentes & biliosos humores, ob salsam pituitam, ob inflammationem, & nonnunquam ab ulcus. Cæterum, Hippocrates, libro de fistulis, ita describit hunc morbum

bum, & cum ita suis numeris absoluit, & coloribus siue indicis depin-
git, ut nihil quod amplius desideremus sit, eius autem verba hæc sunt,
quod si anus inflammetur, dolor et febris accidat, atque homo crebra de-
sidat, sed nihil deiciat, uideturq; anus procidere, ὑπό τῆ φλεγμης-
τος, hoc est, ob pituitam, uel si maus, ob inflammationem, utroq; enim
modo uerti potest, ut docte Vidius florentinus eo in loco monuit, quoniā
φλεγμης ab Hippocrate, non solum pro pituita, sed pro inflammatione
accipitur, quum autem phlegma dicimus, falsum intelligere hac in parte
debemus, quum uero inflammationem, aliquando phlegmonem, aliquādo
uero citra omnem tumrem aestuantem nimia caliditate particulam, ut
Hippocrates quoque intelligit libro de uulneribus capitis, & nos experi-
mur in nostro egrotante.

*Curatio octuagesimaquinta, in qua agitur, de ulcere in
palato à morbo Gallico ortum trahente.*

AENEAS Neapolitanus musicus, morbo gallico
leuiori quum laboraret, ulcus in palato ad co-
lumellam exedens patiebatur, ex quo periculum
erat ne columella ipsa corrosa exesave euaderet, pro
quibus abigendis curandisve morbis, non semel (ut de-
cet) purgato corpore, decoctum radices smilacis aspe-
ræ, hodie zarzæ-parillæ uocatæ, pauco senæ paratum,
optimo & parco instituto uictus ordine, ebibendum tra-
didimus: quo recte sudabat, & melius habebat. Cæterū,
pro ulcere ipso sanando, aquam hanc describendam pa-
rauimus, ex qua gosapii madefacta pilula, intus indeba-
tur adaptabaturq; ita ut ne stilla guttave ulla caderet,
habet autem aqua sic, R. aquæ plantaginis uncias duas,
rosarum. 3. i. uiridis cris drach. mediam, misce & ad igne
parum calefiat, & ut dixi per interualla utatur, est enim
aqua hæc optima, & quæ à putrilagine ulcera expurgat,
mundificatq; porro, aquam hanc, quandoq; magis mite-
tem quandoque uero potentiozem paramus, prout ne-
cessitas urget, cui & tutiam præparatam ad scriptulos
quatuor addimus, sed hic prædicta usus est, & frequen-
ter gargarismo sequenti gargarizabat, R. sumachiorum,

balau-

balauſtiorum, ſummitatum rubi, foliorum oliuæ, plantaginis, roſarum, ana manip. unum, thuris, maſtichis, ſarcocollæ ana unciam mediâ, in aquę libris tribus, fiat decoctio ſecundum artis miniſterium, & coletur, cui adde, mellis roſacei colati, uncias duas, miſce & ad ignem iterum parum bulliat, quo aſſiduo utatur. Nam & per interualla lacte gargarizabat, quod ſummuſ remedium pro iis curandis ulceribus habetur, iis enim ita recte ualuit, ut intra uiginti dies priſtinam ſanitatē adeptus ſit. Cæterum, hodie quidam loco aquæ uiridis dictæ, ex arſenico paratam aquam admittunt, ueluti alii oleū de uitriolo, aut puluerem ex percipitato, ſed forte contra Galeni decretū, ut qui in ſua doctrina hortatur, iubetq; ne quis pro curandis oris ulceribus, medicamentis urædi uim habentibus utatur, timet nāque ipſe, eorum in ſtomachum aliquem deſcenſum.

Curatio octuageſima ſexta, in qua agitur, de accelerando partu, ſimulq; de redundante lacte minuendo.

VXOR Abner Alfarini, biduum ante partum cecidit, & puerum intra uterum ad caput ita conſtituit, ut eum interfecerit, tempore uero poſtea partus ita difficulter pariebat, ut remediis partum accelerandi opus habuerit, qua de cauſa, ita deſcripſimus, ℞. troſciſchorum de Myrrha, drach. mediam, croci ſcriptulos duos, cinnamomi drach. unam, diptami cretēſis, ſcriptulum unum, ſeſelis ſcriptulum medium, omnia terantur ſubtiliſſime, & iure capi & pauco uino cretenſi excepta, calida bibenda dentur, & ad nares ſternutamentum prouocans, ut elleborum, aut condiſum, aut pipēris paluis, aut ſimile aliquod admoueatur, quibus adiuta, breui puerum integrum, ſed mortuum peperit. Cæterum, quum hæc primipara eſſet, iuuenis ſanguinea, ad eius mammas multum lactis confluxit, pro quo minuendo, unum præceptum habentes quod quæ ſemen extingunt,

guunt, lac in mammis extinguere soleant, sic aggressi sumus, & primo, quoniam hæc mulier abunde purgata erat, oxiratum linteis exceptum supra mammas læpe admonebat, quo recte ualere inculcabat, sed postea hoc emplastrum descripsimus, Recip. farinæ lentium, fabarum ramenti radicum caulium, ana unciam unam & alterius mediam, croci, drachmam unam, salis, drach. unā & mediam, cineris canceri fluuiatilis, unciam mediam, lacæ, lithargirij, ana drachmas duas, omnia cum decocto foenugræci in mortario excipiantur, & terantur, quibus adde, mucaginis psilij, unciam unam & alterius mediam, aceti acerrimi, unciam unam, misce, fac emplastrum secundum pharmachopolium magisterium, & admoue, superpositis foliis ricini, hoc enim emplastrum tanta ui & potentia fuit, ut opus breui cōfecerit, proposita uictus ratione, sanguinem parum gignente: Nam parcus uictus huic malæ affectioni multum prodest. Cæterum, morbum hunc Græci σπασμωδικόν, uocant, qui si recte nō curetur in σπασμωδικόν, hoc est, grumescentiam, siue in grumos conuersum lac, uerri solet, ueluti in inflammationem. Cæterum, si mulier passa fuerit lactis defectum, accipito foeniculi uirentis summitates, quas uino uel aqua, aut utrisque simul incoquito, quod decoctum bibar ad lubitum in prandio & coena, & interdiu, & eo lac breui multiplicabitur, ut experientia compertum habetur.

Curatio octuagesima septima, in qua agitur, de impostura quadam uidelicet, quod muliercula incantamētis iuuenem surdum fecerit,

ILTYRCA mulier, quæ omnibus Ragussi prostabat, apud Iudices accusatur, quod iuuenem nobilem ex-cantamentis surdum reddiderit, qua de causa, carceribus retenta (aduocato eam defendente) crimen infi-ciabatur, tandem post multa & uaria in hac cōtrouersia

lactata,

iactata, me rogant iudices ut quod hac de re sentiã char-
tis tradam, quibus obedire cum par sit pauca hæc descri-
bere coactus sum, nam in hac re si omnia ad unguẽ per-
currere uelim, iustum uolumẽ conficiendum esset, quod
contra institutum nostrum est, medicinam nãq; deorum
artem exercemus, qua non paucos ab orci faucibus re-
uocamus, pro quo exacte complendo instituto, Hippo-
cratis illius diuini, & eius maximi ampliatis Galeni
Asiatici libros, & sacra dogmata diu noctuq; uersemus
oportet: non nobis igitur uacat de incantationibus proli-
xe agere: proponitur contra meretricem causa quod iu-
uene nobilem, robustum apprime & bene musculosum,
uis ueneficiis surdum reddiderit, & opus id ab ea fieri
posse, proponuntur historiã, citantur leges, & doctorũ
hominũ placita adducuntur, quin & testes oculati, qui,
circulis, inuocationibus, excantationibus, sortilegiis, &
huiusmodi uariis, simillima hæc & maiora portenta
fieri ab aliis producantur, non minus contra eam addu-
cũt id quod de huiusmodi mulierculis iactatur, quod
homines impotentes reddant, & ab eisdem postea non-
nullis exorcismis impotentiam illam depellant: itaq; ut
hæc machinantur, ita & iuuenem hunc surdum potuisse
facere, non esse mirum, quia sæpe suis incantamentis ac
magicis inuocationibus, absentes tãquam presentes in-
digirant, immo seipsas in alia corpora non raro trans-
formant, atque eas strigas uocant, ut perample Comes
mirandulanus huic negotio dicato libello, indicauit,
Romana nanque mulier precatione aquam cribro, ut
memoriã est traditũ, attulit, & Vlixes carmine sangui-
nem profluentem compescuit, ut alias multas & uarias
hominum transformationes prætereamus, quæ hoc fieri
posse attestantur, in legum nanque duodecim tabulis
legitur, qui fruges excantasset, & alibi, qui carmen ma-
lum incantasset, ut Plinius prosequitur libro uigesimi-
mo octauo suæ naturæ historiæ. item in lege à Deo opti-
max. per Mosẽ tradita, legimus. Veneficos ne patiaris
uiuere,

uirere: Sunt autem ii incantatores dicti, qui incantationibus & cæteris malis artibus, ueluti uetita magiæ spectie utuntur, ut est goetica thurgia quoque dicta, quæ demonum inuocatione infandisque incantationibus conficitur, & ea hominum mentes fallacia perstringuntur, quæ aut fit per aquam, aut securibus & aliis ferramentis, aut peluib⁹ aqua plenis, aut speculo, aut igne, aut terra, aut euocatione umbrarum, & hæc necromantia dicitur, & eā exercentes necromantici, quorū incantamētis mortui reuocari ad uitam, diuinare, & ad interrogata respondere uidentur, aut fit fumo, aut cribro, aut lineis manūū, quamquam hæc ultima ueritatis non nihil contineat; chiromantia dicta, si modo ueri libri medicorum & philosophorum sunt, quibus titulus est, quod animi mores sequuntur corporis temperaturam, & physionomia. sed Aristotiles non prorsus commentitiam esse hanc observationem tradit, libro problematum, quum quærat, quare longæui sint, qui habent integram lineam mediæ manus: sed hæc per excursus. quum igitur tot artes pessimæ sint, quibus muliercula hæc uti poterat ad surdum reddendum nobilem hunc iuuenem, non absurdum esset eam tanti criminis ream facere. Galenus quoq; anicularum incantationes uim habere credit, ut refert quoque Alexander Trallianus libro nono suæ medicinæ, capi. 4. missa facimus cætera huius generis uaria, quæ contra hanc afferebantur, quæ ad præsens recensere non uacat, neque si uacaret puto operæ pretium fore, & eo magis quod credimus mulierculam hanc nō posse solis uerbis aut incantationibus aliquem surdum reddere, ut ex Diui Thomæ, libro tertio. contra gentiles decerpimus, ubi præcipue Auicennæ opinionem, quod imaginatio faciat casum, persequitur, refellit, & sugillat, de quare, nos ad præsens, multa notatu digna conscribere poteramus, sed quum extra institutum sit nostrum ea præmittere satius duximus, reliquum est igitur uidere an medicamentis aliquibus, duntaxat coniunctis uerbis nonnullis,

lis, mulierculam hanc, hoc confecisse opus credendum sit, quod fieri posse dicet aliquis, Quum Dioscorides de mandragora morione dicta, tradat, eius radice drachmā in potu, aut cum polenta in panis ossa, uel obsonio datā infatuare, & solani maniaci, seu infani, radice drachmā in uino bibentibus non iniucundas imagines repræsentare, ut hic Ragusij factum esse à quodam Mario in coena, omnes Ragusæ norunt, à quo omnes conuiuæ sui, lymphati, ceriti, & insanientes elati sunt, cuius radice duplicatum pondus in triduum mentis excessum efficere, quadruplicatum uero, mortem quoque ad ferre, certum est. At hæc, & similia, talia sunt, ut nobiscum cōcludant mulierculam hanc neque uerbis nudis, neque medicamentis adiunctis opus hoc confecisse, nam, solis uerbis, Diuus Thomas, ut dixi, id fieri posse, negat, ueluti fascinationem: nuda qualitate, uerbis autem non fuisse adiuncta medicamenta, uel ex hoc elicitur, quod si fuissent ea iuuenis statim, uel intra diem ad summū persensisset, id quod minime persensisse fatetur; item surditas subito illum arripere, quæ potius ut audio, paulatim aliquot mensibus ingressa est, restat igitur, ut dicamus, iuuenem hoc contraxisse malum, ex alio morbo, quàm ab incantamenti mulierculæ, ut prolixius quum huius iuuenis curationem prosequuti sumus, diximus. Is namque quum bis morbo gallico laborauisset, manus, & pedes ragadij, & foedis scissuris infectas habebat, pro quibus curandis Venetias petiuit, ubi à quodam empirico homine, solo linimento curatus ab hac foeda affectione sanatus fuit, retrocessit nanque materia ad alium locum, & forte ad aures, unde paulo postea, is de aurium sonitu conqueri coepit, qui quum nullum uitæ ordinem seruaret, sed magis effrenatus ad omne uitium procliuisset, non multo postea, prædicente medico docto, penitus in surditatem lapsus est, est enim auditus organum, tanto artificio fabrefactum, ut à quauis uel leui causa soluatur, & in discrasiam exactam ueniat, itapedæ nanque

offer,

ossæ, ut alias dixi, figuram, ueluti incudem, ossiculum malleoli modo ferit, quod alligamento sustinetur, & quum à sonis impellitur, incudem ferit, excitantur namque ea percussione spiritus in neruis existētes, unde auditio resultat: hanc igitur uerissimam surditatis causam esse, crediderim, & eo magis, quia non paucos olim obseruauimus, qui cum ab huiusmodi manuum palmarū uitio curari contendissent, aut surdastri, aut lusciosi, aut ingentissimis doloribus chephalicis affecti sunt, aut omnino breui uitam cum morte conmutarunt: cæteris uero magicis præstigiis, unum Almaum, nostro tempore alterum Demogorgonem, hominē si recte teneo hispanum, opponere satis esset, quem ut uniuersa Anthuerpia, ita Caroli Quinti Imperatoris aulici omnes optime nouerunt, Qui tam multas incantationes & delusiones machinabatur, ut omnium qui unquam fuere præstigiator maximus haberetur, nullam tamen naturæ iniuriam inferebat, ut Imperator ipse egregie nouit, Qui ipsum ab inquisitoribus accusatum absoluit, obiit autem uir hic Anthuerpiæ, apud Mediolanensem quendam Bartholomeum Vicomercatum, hominem piū, anno 1541. qui eum è carcere in quo propter res alienum detinebatur liberauerat, reliquis uero Senecam obiiicere possum libro. 4. naturalium quæstionum, capite sexto, ubi incipit, non tempero mihi, & cætera, quem uos per otium legite, ueluti & Plinium omnium harum uanitatum cōtemptorem, libro trigesimo, capite primo; & secundo. Cæterum paucis iis, iusti iudices adducti mulierculam hanc absoluerunt.

Curatio octuagesima octaua, in qua agitur de ueneno quod ad certum tempus datur.

QUUM in controuersia essent medici, an dari possit uenenum quod ad terminatum interimat tempus, hoc est, quod uno mense, uel duobus, uel in

regno anno, opus suum conficiat, & perimat, me rogant
 ut quod hac de re sentiam in lucem prodam, diuersa nã-
 que & uaria esse hominum iudicia in hac re. inculcant,
 proinde nostro more, hoc est, breui, dicamus, uenena
 quæ certo & præscripto tempore interimant, à nemine
 mortalium excogitari possunt. Nam medicus doctissi-
 mus quisque, & sapientissimus, qui etiam ueneni exacte
 teneat naturam, & uim, non tamen exacte accipientis
 uenenum resistentiam nouit, quæ duo, scilicet, ueneni
 uis, & resistentia eius qui uenenum accipit, ut noscat ad
 unguem medicus necessarium est: cæterum, cum homi-
 num uariæ sint temperature, & earum multiplices dispo-
 sitiones, hinc fit ut uario modo operentur uenena, quæ-
 dam cito, quædam tarde, quædam medio modo, Nã cor-
 pora frigida arctos habentia meatus, uenena quæcunq;
 sint, tardius intermeant, quia ea tarde ab huiusmodi cor-
 poribus reducuntur à potentia ad actum, & lente ac lō-
 go tempore ad cor perueniunt, & ex consequenti longo
 interuallo interimunt, quæ omnia corporibus calidiori-
 bus contrario eueniunt, quia uenena citius in eis, à po-
 tentia ad actum transeunt, & per meatus laxatos ab in-
 genti calore arteriarum & uasorum aliorum, ad cor ci-
 tius deferuntur, & ex consequenti celerius interimunt,
 quibus addimus, quod homo uarijs horis uario modo
 habetur, quandoque ualidus, & ad omnia peragenda fir-
 mus, & potens, quandoque uero inualidus infirmus, &
 imbecillis, proinde nunquam dari posse uenenum quod
 determinato quodam tempore enecet, certum est, Tur-
 cæ tamen & Indi, qui uenena scite tractant, uenena ad
 determinatum tempus ita dextre, & artificiose concin-
 nant, ut raro suis frustentur uotis, præparant autem me-
 dicamenta uaria, quæ ad tempus interimentia uocant,
 quorum aliud menstruo, aliud bimestri, aliud uero an-
 nuo spatio opus suum conficit, cæterum, quum tempus si-
 gnant, non determinatum intelligi uolunt, sed plus mi-
 nus pro subiecti ratione, id quod (ut ego sentio) uiris do-

Etis absurdum uideri nō debet, quum aliter irritæ essent
medicamentorum purgantium, & interimentium doses
id est, eorum determinatæ quantitates, & pondera à ui
ris doctis & exercitatissimis medicis p̄scriptæ, & signa
tæ: Ne ue absque exemplis agamus, quæ plerunq; mul
tum lucis afferre solent, Dioscorides uir grauissimus, &
in medica arte exercitatissimus, & uigilantissimus libro
quarto, capite. 79. in quo de mādragora agit, inquit, suc
cus huius duobus obolis ex mulso potus, ut ueratrum
per uomitiones bilem atram pituitamque extrahit, ue
rum potu largiore, uita adimitur, & in capitis fine, quū
de morio mandragoræ altera loquitur specie, ita quoq;
tradit, tradunt eam in pane, ossa, obsonioue drachmę pō
dere deuoratam non memoriam modo, sed usum quoq;
rationis intercipere, obdormiscit enim homo eo fere
quo comederit habitu, sensus impos, ternis quaternisue
ex quo data est, horis. Hęc autem Dioscoridis ultima
uerba, nobis consideranda sunt quibus ait, hominem im
potentem fieri, tertia uel quarta hora, post eius esum, si
gnat nanque hic Dioscorides tempus in quo fere mo
rion operatur, non igitur difficile creditu erit, uenena
artificiose concipnari posse, aut forte ita nata & natura
sua reperiri, quæ determinato quodam tempore paulo
serius ocyusue interimant. Ad hęc describit exercita
tus medicus, habita humoris peccantis ratione, catapo
tiorum purgantium drachmam unam uel alteram, adie
ctis tribus uel quatuor, aut pluribus diagridii granis, ra
ro uero uel nunquam, drachmas tres, uel plures, propi
nat, quia nouit, ille, humanæ temperaturæ modum, cui
purgantium catapotiorum p̄scriptum pondus satis sit
quo pondere, parum uariato, omnes hodierni medici
utentur, quia norunt illi, & longa experientia comper
tum habent, eo homines tuto, recte, & absque angustiis
& intestinorum torminibus purgari, quare ij quoque,
qui uenenum præparant, & longo & frequenti usu eius
exhibendi artem consecuti sunt, omnino nouerunt, quā

to tempore id necaturum sit, & opus suum confecturū paulo tamen ocysus feruisue ut dictum est, idem enim in exhibitione uenenorum usu uenit, quod in alijs quoque quæ à medicis exhiberi solent medicamentis, referente Galeno, libro de curandi ratione per sanguinis missiōnem, capite duodecimo, nihil æque artem medicam in agendo coniecturalem efficere, ut cuiusq; remedij quātitatem, etenim quum compertum frequenter habeamus tempus instare exhibendi, aut cibi, aut potus, eiusq; aut calidi, aut frigidi, quantum tamen dandum sit, certo haud nouimus, idem usu uenit in purgatijs medicinis, Nam quod laboranti præbendum medicamentum, aut bilēm, siue flauam siue atram, aut pituitam, aut serosum excrementum uacuans, exacte nouimus, cæterum, quantum præberi debeat, nescimus, ut idem etiam enarratione. 37. commentarij, secundi, libri de ratione uictus in morbis acutis ostēdit. Hinc ab eo, libro secundo methodimedendi, capite tertio, & primo Artis curatiuæ ad Glauconem, capite octauo, recte traditum est, fieri non posse, ut quantum ex quaque re dandum sit, aut calamo quisquam, aut uerbis omnino exprimat, immo ut loco citato libri de ratione uictus in morbis acutis tradit, coniectura hoc artificiali medicus assequatur oportet, quod quidem cuiuslibet non est, sed eius tantum qui uim omnium eorum, quæ sub arte cadunt, facultatemque didicerit, & qui memoria uigeat, ac in artis operibus diligēter, & accurate sit uersatus: breuiter igitur dicamus, Quemadmodum in exhibendis purgatorijs medicamentis catarticis dictis, artificiali coniectura uti opus est, ita eadem uti opus est in exhibendis ad definitum tempus uenenis, quæ ut obiter hoc dicam, uenena scilicet longo tempore necantia, ex eis sunt, quæ toto suo genere interimunt, hoc est, occulta vi, & rodendo & putrefaciendo, & uere deleteria dicuntur, non uero ex iis, quæ suis primis qualitatibus, siue quantitate interficiunt, & frigida sunt, & statim interimere solent, non uero secus,

quia a

quia à corporis caliditate uincuntur, quæ omnia dignoscens Theophrastus libro nono de causis plantarum, capite sextodecimo, dixit, aconitum olim ita componi, ut certis occidere temporibus possit, uidelicet, bimestri, trimestri, semestri, spatio, anno quoque interdum etiam biennio completo, ut nos quoque ex eo, libro quarto nostris Dioscoridis, capite de aconito, meminimus.

Curatio octuagesimanona, de pleuritide notha.

VIr qui iamdiu morbo laborauerat, eoque fortasse habituali, in pleuritum spurium lapsus est, quæ coctas nothas deformauit, & internâ costarum membranam occupauit, id quod indicabatur, ex eo quod super latus læsum commodè ægrotus iacebat, super alterum uero, cum iaceret magnum dolorem sentiebat: ex hac enim pleuritide ita inualidus, & imbecillis ægrotus is est factus, ut eum moriturum omnes putarēt. Nos uero ut eum à tanto malo liberaremus ita commēti sumus, & primo, fomentum hoc parauimus. R. absinthij, anethi, camomillæ, ana manipulum unum, rosarum, meliloti, phlomos, parietariæ, seminis lini, fanugræci, ana manipulum medium, in libris sex aquæ, fiat decoctio sufficiens, & coletur, cui adde, olei anethini, camomillini, ana uncias duas, misce, & uestica bouina exceptum tepens dolenti loco admoveatur, aut sponsia eo imbuta applicetur, deinde uero linimento anodino, sine pectorali, locus abstersus ab humiditate illinatur. Cæterum, quum dolor perseverarēt, & hæc haud conferre uiderentur, ad aliud remedium confugimus, quo practici hodierni utuntur, & ei multum tribuunt, quod ita habet. R. farinam molendini, uolatilem dicunt, & eam aqua in massam redige, ex qua orbiculos para ea circumferentiâ quam pollex, & index in orbem flexi efficiunt, quos orbiculos oleo scorpionum frige, & eorum unum uehementer calentem quantum ægrotus ferre possit supra dolen-

tem locum admove, & quum refrixerit, alterum itidem calentem adpone, & sic successiue per dimidam horam, itera, dein uero absterfo loco linteolo, ceratum hoc adpone. *R.* emplastri de meliloto, partes duas, thuris masculi, partem unam, ammoniaci & ceræ ana partem mediam, ad ignem, misce, fiat ceratum, & extendatur in pāno lineo, & calidum applicetur. hoc remedium tantum potuit, ut breui dolorem superauerit & eum abegerit, cæterum, quum ægrotus hic laboraret febris hectica, & iam ingressus esset secundæ speciei metas, & obstructions prope uentriculum pleuritique dictam notham, pateretur inter medicos propositum fuit, de balneando ægroto, balneo quodam aquæ dulcis, inter quos tandem conuenit, differendum esse balneum, quo ad pleuritis flatuosa discussa, & exterminata esset, interim tamen uteremur ad cor, iecur, & renes, fomentis, & linimentis, refrigerandi, & humectandi uim habentibus, quæ balneorum uice supplent, quin etiam dorsi spina refrigerante aliquo linimento omnino ungeretur.

S C H O L I A.

PLEVRITIS non uere, exactam descriptionem, & plenam rationem prosequitur Aetius ultimo capite libri octauis sue medicina, quem percurrere ne pigeat.

Curatio nonagesima, in qua agitur de tussi ueteri, & de tussi recenti puerorum.

MVLTI qui tussi ueteri laborabant, experti varia medicamenta, hoc vno liberi facti sunt. *R.* sulphuris viui, vel communis optime triti, vnciam mediam, benzuini script. .i. in ouo sorbili, excipito, & ieiuno stomacho in aurora sorbenda dato, vel post coenam eunti dormitum, hoc enim remedio repetito, sani omnes facti sunt, ut sæpe experti sumus, cæterum,
pueri

pueri qui absque manifesta aut procatarctica causa, tussingenti cruciabantur hoc alio sanati sunt. R. succi petroselinai vulgati, vnciam mediam, lactis muliebris, vnciam vnam, pulueris cumini, script. vnum, misce, & propina tepidum, & illico pectus pueri hoc inunge linimēto. R. feminis lini foenu græci, radicem maluauisci, anaparum, in aqua incoque, & postea mucaginem illam excolatam butyro excipe, & calida pectus pueri inunge, & fascia, breuiq; recte habebit.

Curatio nonagesima prima, in qua agitur, de lapide in virgæ meatu contento, ex quo symptomata grauia oboriebantur.

FILIUS cuiusdam qui pannos polit, natus annos decem, quum nunquam alias mali quicquam perferensisset, ad radicem virgæ duritiem euidentem repente passus est, ex qua ingētem dolorem vel tactu tantum tolerabat, & sæpe sed parum per interualla minge-
bat, ad quem vocatus ipse, octauo die postquam male habuit, post multa variaq; versata, lapillum esse, vias vrinæ immo virgæ ipsius colem obstruentem inueni, nulla ei febris erat, neque quicquam aliud præter dicta patiebatur. proinde madato parco victu, remedium hoc parandum iussimus, quo lapillus facile elapsus est, habet autē remedium sic, asplenium herbam incisam, & butyro exceptam, apprime calidam, loco dolenti & male affecto impone, & vix hora præterierat cum lapillum illū puer emisit, & sanus factus est. prætereo multa quæ describi poterant, & parari, meatus laxantia & aperientia, vt bulborum omnē genus, maluauiscum, maluam, brācham vrsinam, foenugræcum, semen lini, caricæ pingues, baccas rusci, & asparagi, omnes radices diureticas, & aperientidi vim habentes herbas omnes, vt ononim, herbam dictam remorari aratri, oleum scorpionum, oleum amygdalarum, amararum, oleum feminis lini, feminis rapha-

ni, butyrum, & varia huiusmodi, quæ præterire eo magis volui quòd prædicto remedio tantum, ut dixi, lapillus exiit, renum figura; sed magnitudine & colore, instar feminis filiquæ aregyptiacæ, quem postea in puluerem reductum, pater vino cretico exceperit, & ieiuno stomacho per triduum bibendum puero tradidit, persuasus hoc remedio, puerum amplius non lapsurum in hunc exitialem morbum.

S C H O L I A.

MEMINI me iterum hoc morbo laborantem aliquando curasse, pro cuius è virga meatu extrudendis lapillis, ad virgæ incisionem descendendi, ex qua is sanus euasit, parte namq; superiori apertio facta est, ut in aliis centuriis scriptum reliquimus; Novi autem, inquit Philagrius, quendam cui quidem lapis fuit aliquantum progressus, sed in summo pudendo uehementer obstructus constituit; & parum absuit, quin is, propter urinae suppressionem, & maximum dolorem, periret, angusta igitur volsella ipsum lapidem extrahere non potuimus, eoq; sensim & quiete agitauimus perquam tenui auriculario specillo: quum vero neque hoc modo eum extrahere possemus secare virgam statuimus, uulnuscule superne iuxta glandem incusso, inferne. n. secundum non est, quandoquidem fere semper ex eo fistula efficitur, ac postea per ipsam fissuram urina excernitur. porro, ubi per urinam prodierit lapis ille asinum melle modico mixtum prabeatur, & reliqua etiam diætæ commodior, uti ad ulcera fieri consuevit, ob uexationem uidelicet in locis ex lapide factam constituatur. exinde uero præseruare hominem oportet, ne rursus renes lapide infestentur, hæc Aetius libro. II. cap. 5.

Curatio nonagesima secunda, de disuria, hoc est, emittiendi urinam difficultate, maximo cum ardore.

MARINVS Sorgius nobilis Ragusæus, annum agens septuagesimum ætatis suæ, sed prosperè satiss, repente in assiduam irritationem ad mictionem ingenti cum acredine lapsus est, quæ mala affectio & si variis de causis euenire solet huic tamen ab arenulis decisis à renibus, meatus obstructibus, coadiuuante aere

re aere frigido, euenit, solebat nāque iandiu vir hic nephriticum pati, qui tunc in villa sua apud Grauosam, nobilem & totius Dalmatiæ, ac Illyricæ regionis, immo totius orientalis plagæ famosissimum portum agebat, distat autem vt obiter hoc dicam, portus hic à Ragusio, lapide vno vel altero. ad quem accitus ego, eum sœuiter hoc morbo cruciari, inueni, coeperat nanque vno antea die affligi, qua de re, quū hominem hoc modo afflictum reperissem, parietariæ herbæ summitates butyro frixas, & calidas apprime pectini apponi iubeo, quo remedio, malum aliquantulum quieuit, sed breui vt primo recruduit, & hominem affligebat, itaq; victus regimine tenui instituto, postero die, à clysteri iniecto, & aluo excrementis purgata, hoc aliud remedium applicitum est, quod eo præstans & potens fuit, vt ilico se sanum exclamarit, habet autem remedium sic, parietariam & rutam minutatim incisas, oleo scorpionum incoque, & calidas acta befactas pectini applica, postea vero quā refrixerunt linimento hoc imus venter, & locus inter pudenda, & anum inunctus est, & postero die fauente Deo se sanum dixit, habet autem linimentum sic. *℞.* olei scorpionū, amygdalarum amararum, an. sesquiunciam, ceræ parum, ad ignem fiat linimentum. cæterum, si hæc non conferrent, ad sequentia deuenire decreueramus, quæ quoties à pituita malum hoc euenit, summopere opitulantur, & primo irritato vomitu, forte primas in hoc casu habente, ad huiuscemodi clysteres deueniendum erat. *℞.* camomillæ, parietariæ, meliloti, anethi, scolopédrii, rutæ, maluz, capillorum veneris, an. *M. s.* seminis fœniculi, ameos, ana. 3. ij. in aqua fiat decoctio secundum artem. *℞.* prædicti decocti, sesquilibram, olei scorpionū, amygdalarum dulcium, an. sesquiunciam, mellis rosacei colatitii. 3. ij. salis. 3. i. diaphiniconis, diabenedictæ, an. 3. iij. misce fiat clyster, rursus. *℞.* parietariæ, saxifragiæ, herbæ miliij solis, rutæ, apii, fœniculi, petroselinij, seminis anethi, dauci, an. *M. i.* camomillæ, meliloti, an. *M. s.* in li

bris tribus aquæ fiat decoctio ad consumptionem dimidii, & coletur, cui decoctio adde, mellis rosati colatitii, sesquiunciam oui ynius vitellum, diabenedictæ. 3. vi. ele-
ctarii lithotripi, indi, an. sesquidrachmam, salis. 3. i. mi-
sce, fac clysterem, simul vero terebinthinę vnciam unam
saccharo obuolutam, ieiuno stomacho deglutiendam da-
remus, quæ mirum in modum conducit & prodest, vt in
Turca eneocastrensi experti sumus, & interea topica re-
media validius agunt, ex quibus, primo fomentum est.
R. perditii, idest, parietariæ, radicum maluaufici, mal-
uæ, camomillæ, anethi, absinthii, herbæ milii solis, ruræ,
violarum cheiri, an. M. i. radicum cyperi, rad. meu, pe-
troselinii, apii, an. M. s. seminis foeniculi, anethi, apii, fo-
enugræci, lini, an. tantundem, in libris decæ aquæ fiat de-
coctio sufficiens ex qua sponsia imbuta, uel filtrum no-
uum inbutum, sed calidum, imo ventri applicetur, &
sepe ad mediam horam iteretur, dein vero hoc linimen-
to inungatur, non solum prædicta pars, & renum regio,
sed etiam quæ inter anum & pudenda sunt. Recip. olei
scorpionum, liliorum alborum, amygdalarum amararû,
anethi, an. 3. s. pulueris seminis dauci, apii, cari, an. 3. i.
pinguedinis gallinaceorum, esipi, an. 3. vi. ad ignem pau-
ca cum cera misce, & fac linimentum, & vttere vt dixi,
quod si hæc non contulerint, ad emplastrum confugie-
mus, quod componetur ex rebus fomentum ornâtibus,
quæ omnia in mortario teri debent, & ipsis tritis addi,
farinæ seminis lini, foenugræci pulueris radicû ononis,
an. M. i. olei scorpionum, amygdalarum dulcium, ane-
thini, an. 3. i. butyri recentis. 3. s. misce fiat emplastrû,
quo imus venter totus obducatur, & fascietur, veluti re-
num regio, quod si morbus adhuc perseverauerit, tunc
ad balneum homo trahendus est, quod ex aqua & oleo
multo dulci, vel seminis lini compones, in quo primo
incocta sint absinthium, radices cyperi, foeniculi, apii, la-
pathi, dauci, saxifragia, organum quale hoc illyricum,
pulegium, ononis, malua, althæa, cum suis radicibus, ra-
diculæ

diculæ præcipue armoratiæ dictæ, assarum, camomilla, hypericon, agrimonium, arthemisia, & rosa, & quoties ægrotus ad stomachum usque in cortina continente balneum manserit, si modo stomachus uacuus fuerit, hunc propinabis potum, Recip. pulueris subtilissimi ex corticibus ouorum optime purgatorum, à quibus pulli extracti sunt, drachmam unam, quam uino excipe albo, subtili, aut decocto saxiphragiæ, aut eiusdem aqua, aut decocto maluæ & saxiphragiæ, & potandam tribue, uel hoc aliud, Recip. pulueris radice ononis, id est, remoræ aratri, herbæ, quam itali bonagam appellant, pulueris seminis lithospermi, quod lachrimam mariæ apud italiam appellari, & Plinium eius ortum ignorare, satis in nostro indicauimus Dioscoride, seminis phalaris herbæ, quod milium solis, pharmacopolæ, forte quia granum milij, magnitudine, figura, & colore referat, appellant, seminis urticæ, ana ℥. i. in polinem redacta, decocto horum simplicium, aut uino albo excepta, bibēda tradantur, uel hoc aliud, Recip. conditi Iustini imp. lithotripi, diaphiloantropos, ana scriptu. i. excipiantur decocto prædicto, aut uino albo, & bibenda dentur, uel hoc aliud, quod experimētatores hodierni summe laudant, & ego quoque expertus sum, & ita habet, Recip. seminis violarum uulgariū, unc. iii. pilularum tenatium lappæ, uel ad furnū si opus fuerit, exiccatarum, unc. iiii. in puluerem redige, postea, accipe leporem quandam integrum strangulatum, à quo nihil sanguinis deperditum sit, quem in furno ita exiccari permittes, quo ad facile in puluerem uerti persenties, & eum quoque ut cetera in puluerem redigere curabis, & prædictis duobus pulueribus dimidium eius misces, quibus addes, foliorū siccorum quercus aut uerius, foliorum siccorum arboris mori nigri, in puluerem redactorum, unc. ii. herbæ saxiphragiæ siccæ, unc. v. baccarum lauri, libram mediam, omnia in puluerem redigantur subtilissimum, sicut alchool, ut arabes aiunt, & misceatur, cuius scriptuli duo, uino

uino albo excepti, ieiuno stomacho propinentur. Verū horum uice drachma una balsami ex Peru allati, cōcedatur, quod miras in hoc casu facultates optinet.

S C H O L I A.

QVOTIES hac, & simili affectione, aut dolore alio laborantes ad balneum traxerimus, aut pro illis iuuandis fomentum, uel ceratum, aut emplastrum, aut infusiones, aut cataplasma parauerimus, medicamentis aut simplicibus laxandi, & aperiendi uim habentibus, aliquod coarctans semper miscere debemus, ne forte ad locum illum plus iusto relaxatum, materia ruant, labantur ues ut suadet Galenus, & Auicenna, eius interpretes, non raro inculcat, cum de hac, & simili loquitur affectione, ut fens 18. libri tertii, capite eo, in quo medicamenta lapillos attrerentia percurrit, & alibi. Caterum, cognito morbo, & adhibito remedio conueniente, sepe uoti compotes non sumus, quia de causa ad aliud remedium eiusdem naturæ & facultatis, quod forte conuenientiam maiorem cum egrotantis natura habet, & ex directo morbo potentius & ualidius contradicit, confugimus, unde non nouum est à doctissimis medicis pro uno abigendo malo, tam multa mutuari remedia, ut Auicennā adnotasse legimus, libro sui canonis tertio, capite de Asthmatis cura, sed hæc forte aphorismo illo legi debent, omnia secundum rationem facienti, & non eueniente secundum rationem, non transendum est ad aliud manente eo quod uisum est à principio, porro egrotus noster ut audistis, paucis citatis, sanus euasit. Caterum, cum de dysuria ago, locus apud Aetium capite de ischuria mihi occurrit, dignus ad præsens ut à nobis exponatur, inquit nanque Aetius libro xxi. suæ medicinæ, capite 21. si uero crassi humores in causa sint ischurie, hoc est, urinae suppressionis, fomentum, & infusionibus, ac cataplasmatibus cura concedenda est, ab his uero quæ urinam cient, in totum abstinendum, ueluti in loco de difficultate emittendi urinam in febris est relatum. hæc autem Aetii ultima uerba, ea sunt, quæ à nobis exponenda ueniunt, in quibus legitur, si urina suppressio euenerit ab humoribus crassis, ab iis quæ urinam mouent in totum abstinere debemus, quæ sane Aetij uerba mica salis, ut aiunt, indigent, ut recte intelligantur, quum ut omnes norant medici, quoties urina suppressio euenerit ab humoribus crassis, & viscidis, medicamentis incidentibus, attenuantibus, et urinam cientibus curari debet, id quod ex Paulo elicere qui poterit, libro tertio suæ medicinæ, ut Galenum omnium magistrum taceam, qui hunc eundem curandi modum docet, in

eius

eius uniuersa doctrina, à quibus, neque ipse Aetius deuiat, immo ita curandum docet, capite sequenti uigefimotertio, cui titulus est, simplicia remedia ad suppressam, ac egre prodeuntem urinam, si aut eius multitudo, aut crassities in causa sit, decet autem si quis recte morbum hunc curare uoluerit, eisdem utatur, quæ crassos humores dissoluere & incidere facultates habeant, tam extrinsecus admotis, quam ebibitis, aut per uirgam syphone iniectis medicamentis, ut omnes fateantur medici: restat igitur dicamus, Aetium cõmendasse, quoties humorum crassorum ingens copia in uniuerso corpore præsens fuerit, tunc medicus doctus ab iis quæ urinam ciunt, prouocant, abstinere debet, quum tunc satius est, primo purgante medicamento crassos illos humores utcuque paratos, purgare, ne eos urinam cõtinentia pharmaca ad urina rias ducant, quia sua multitudine, aut crassitie, in obstructionem addunt, & consequens, urine retentionem maiorem inducent. id autem intellexisse Aetium, percipitur ex uerbis quæ præcedenti capite perscripserat, de difficultate emittendi urinam, in febribus, prope finem. pro summa dicamus, quum humorum crassorum et uiscidorum multitudo non obstiterit, secure urinam cõtinentibus pro obstructione amolienda à crassis humoribus pendente, & urinam retinere faciente, utemur, ut omnes consentiunt medici, sed ego forte, nimis multa in re omnibus nota, sed mea sententia nimium salutis humane necessaria.

Curatio nonagesimatertia, in qua agitur, de atterendo, comminuendo re, renum & uesicæ calculo.

N V S Q V A M quod equidem meminerim, tam plures renum & uesicæ calculo affectos obseruauim, quàm hic Ragusij, forte ob quotidianam uini in salubris uarietatem, ut cætera taceam, nouistis autem obesos magis uexari nephritide, quàm lithiasi, graciles uero, contrario, forte quia obesi strictas uias habent, graciles uero latas, per quas ad uesicam materia calculi descendit, non minus renum calculo homines prouectæ ætatis magis quàm pueri apprehenduntur, quemadmodum uesicæ calculis pueri frequentius quam ætate prouecti. Causam uero generationis calculi, materiam crudam & incoctam signant omnes, quàm intensa caliditas tam circa renes, quàm uesicam exaspat, exemplū norunt

exacte

exacte ij, qui lateres fingūt, & eos excoquunt: quòd uero pueri uesicæ potius quàm renum calculos plerunque incurrāt, in causa est, quia uoraces sunt, & perpetui motus, & cibis utcunq; oblati & nociui utuntur, & neq; horam cibum capiendi seruant ordinatam, quin etiam prius quam prior assumptus cibus concoquatur alium ingerunt, & quum uehementius à cibo moueantur, crudus & incoctus in uenas cibus distribuitur, mollia autē sunt eorum corpora, & quæ facile cedant, eiusque rei gratia obturationem circa renes non perferunt, quum uero crassissima lotia in uesicæ amplitudinē perferātur, ibidē ueluti uini fex & limus aquæ subsistunt, ac postea ex loci caliditate deficcata lapidescūt, ut ex Gal. Aetius. Ceterū, quū multa & fere innumerabilia, q̄ atterunt & confrigunt lapidem, tam renum quàm uesicæ ab omnibus passim describantur authoribus, & ea quæ uesicæ calculos comminuunt patentiora faciant, ego ad præsens, vnum tantum ex Auicenna describam antidotum, quo Auicenna ipse utebatur, & nos singulare esse experti sumus, habet autem ex capite ultimo sen decimooctauæ, sic. R. pulueris vitri concremati, cineris scorpionum, cineris radicū caulium, cineris leporis combusti, lapidis spongiæ, sanguinis hircini præparati, cineris corticum ouorum, è quibus pulli sunt extracti, lapidis iudaici, gummi nucis arboris, acori, siue galangæ crassioris, singulorum partes æquales, petroselini, dauci, pulegij, gummi arabici, seminis athæ, piperis, ana partem vnā, & alterius mediam, melle cocto excipiantur, & fiat antidotum, cuius drachmæ duæ, & tres, singulis vicibus cū decocto tribulorum, aut cicerum nigrorum ieiuno stomacho, & recte repurgato, ut decet corpore, propinetur, non solum enim renum & uesicæ calculos atterit, & comminuit, sed etiam ex terreo sedimento renes & uesicam prugat, & liberat, cæterum, ut componere nescas, audi, vitrum tam & si crudum in puluerem friatum vino albo tenui & calido exceptum efficaciter uesicæ calculos

los frangere, perhibetur, nihilominus combustum maiorem vim concipere creditur, qua de causa, quo modo comburi debeat, doceamus, precipue ex ipso Auicenna, citato capite. accipe igitur vitrum album, & clarum, quale cristalinum appellamus, utcunq; attritum, quod ferro cochleari ignito, exceptum vrere sinas, quo ad satis tibi videbitur, postea vero ipsum in aquam destillatitiā fabarum immergas, ac postea iterum vt primo exure, & deinde inter duos porphirijtes lapides in polinem redige, interim affusa stillatitia illa fabacea, quo ad coralij, aut margaritarum preparatarum modum solitum redigatur, quo postea quando opus fuerit utere. sequitur cinis scorpionum, excipies igitur scorpiones viuos olla vitreata, optime cooperta, quam in furno defines, quo ad scorpiones exiccentur, vt ex eis puluis parari possit, non tamen vrantur. Sequitur cinis radicū caulium, qui Auicenna auctore, secundo libro sui canonis, lapidem frangit, pro quo parando, nullo artificio, quam simplici vstione, opus est. accedit ijs, cinis leporis combusti, quē hodierni experimentatores concinnātes, leporem viuū postea strāgulatum, ita ne ex eo quicquam sanguinis deperdatur, accipiunt, Marcianus vero medicus apher, vt citat Aetius, vndecimo suo libro, leporis tantum pellē desiderat, de qua ita ait, leporis pellem in ollulam conijce, & in furnum demitte, atq; vbi vsta fuerit, vt probe conteri possit, acceptam tere, & ex ipsa cochlearium vnum cum vino, ieiunis in solij calidę aque insensu prebe, si vero velis experimentum pharmaci ipsius accipere, ex eo in vinum conijce, & in vinum item lapidem ex flumine acceptum inijce, & contactum per paucas horas sine, & in grumos lapidis dissoluetur, hoc nanque remedium & experimentum ita facile paratu est, vt experiri à quocunq; vel nullo dispendio, poterit. Auicenna vero cui in hac parte adherere decet, vt qui ipsius compositionem paramus, leporem iugulatum accipiendum contendit, qui totus vel in partes dissectus in ollula comburi

buri poterit, desiderat nanque Auicenna partes extremas leporis, vt caput & pedes ad solem exiccatas. Spongiarum calculi, considerandi veniunt, qui renum calculos comminuunt, vt omnes fatetur medici, & paulus firmat libro tertio sue medicine, capite 45. quum medicamenta renum calculos atterentia recenset. sed iam sanguinem hircinum preparatū citemus, de quo Aetius ita tradit, citato libro, capite. 12. Sanguis hircinus tum ad nephriticos, tum ad calculos, præfens remedium. Nā & præexistentes lapides soluit, atq; ita per lotium excerni eos facit, vt etiam alij amplius non gignantur, præterea, & dolorem sedat. colligitur autem hircinus sanguis hoc modo, quum vna maturefcere cœperit, ollam nouam accipito, & infusa in ipsam aqua, donec terreum deposuerit, olla coquito, & accepto ē grege hirco, ætate matura, plus minus quatuor annorum eum mactato, eiusque sanguinem medium olla excipito, ita vt eū qui primum effluxit, itemque postremum penitus relinquant medium autem inspissari finito, & in olla situm per acutam arundinem in multa frusta dissectato, indeq; reticulo denso, aut linteolo raro, aut cribro arctiore contextū sub dio exponito, vt insoleatur, & roscidus fiat, cauendo ne imbre commadescat: porro, vbi exiccatus fuerit, eū diligenter terito, & in pyxide adseruato, & remittente malo, cochlearium plenum cum passo cretico exhibero: cognominatur autem pharmacum hoc thychir, huius & nos inquit Philagrius in breui tempore nō aspernandum periculum fecimus, aliquando autem odoris commendandi gratia, parum phylli, aut amomi, aut similibus ammiscemus, ego inquit, hoc pharmacum cum troglodite passerulo permixtum, cuidam penitus nihil lotij eiicie ti, post magnos dolores exhibui, & permagnum lapidē attritum ab eo expuli. hæc ex Philagrio Aetius, quæ apud Auicennam, manca & corrupta citato loco, leguntur, vt consideranti notum euadet. Caterum, nos vt verum fateamur, huic Auicennæ antidoto, passeruli troglodytis

glodytis cineres quoque miscemus, de quo placet ad præsens paululū agere, reliqua ut lectori manifesta sub-
ticendo. Est autem troglodytes passerulus, non ea auicu-
la porcos amans, quæ paris dicitur, & Lusitani nostri
albelam appellant, sed longe alia, quæ hyeme potissimū
apparet, & valde est nota, de qua ita Aetius tradit. Est
autem troglodytes, passerulus minimus iuxta sepēs, &
muros victum quaritans, estque hoc animalculum om-
nium auicularum minimum, ea excepta, quæ regulus ap-
pellatur, similis est autem regulo in multis, præter quā
quod in fronte auricolores pennas nō habet, est etiam
troglodytes passer regulo paulo maior, est nigrior, cau-
damq; semper subrectam, & albo colore retro interpū-
ctam habet, magis item garrulus quā regulus est, & sa-
ne iuxta summum alæ lineamentum cinerei amplius co-
loris, breues item volatus facit, naturalem autem vim
omnino admiratione dignam habet, itaque sale condi-
tus, & crudus in cibo acceptus, morbum perfecte
sanat, & noui adeo quosdam ob eius usum nunquam
amplius ab affectione vexatos, conditur autem optime
pennis euulsis, atque inde largo sale adobrutus, & post-
quam fuerit arefactus, comeditur, & affectionem perfe-
cte sedat, melius autem est etiam aliter ipsos edere, si
plures cōtingerint, coctos nimirum eius præsertim ge-
neris, quod per hyemem ubique apparet, exhibetur au-
tem & alio modo, passerulus non deplumis in ollulam
coniicitur, ac deinde operculo addito, uritur, animad-
uersione assidua habita, ne fallaris, quum in cinerem sit
reductus, & in aerem exalans, per exustionem totus cō-
sumatur, consuevit enim hoc contingere tum ipsi, tum
aliis quæ uruntur, quapropter præstat operculum non
oblinire, ut per interualla quædam operculo adempto
ustionis modum intueamur, exhibendus est autem semel
omnis unius passeruli usti cinis per se, aut modico phyl-
lo, & pipere ammixto, quo saporis iucunditate ori comē-
detur, & subdit, melior autem mihi uidetur condiendi
X modus,

modus, atque adhuc dictis præstantior, si quis præcuis-
 sis pennis uiuum passerulum sale adobruat, quod & ego
 facio, inquit Philagrius, arbitror enim & sanguinis na-
 turam quoddam in se complecti, quod minime uulgariter
 profit, cui amplius stercoreis efficacia accedit, quam
 exustione debiliore reddi plane credo. pderit et eis, qui
 abundant assatos edere integros, ita ut nihil ex eis præter
 pennas obliiciat, atque hæc quidē sunt, quæ sū proprietate,
 totius substantiæ efficacia existūt, & cætera, quæ oīa
 apud Auicennam fēdissime, & deprauatissime legūtur,
 & hinc facile instaurari possunt, meminisse tamē decet,
 quod medicamentā renum calculos confringētia nimis
 acria, & calida esse non debent, ut commendat Galenus
 libro. 6. de sanitate tuenda, & libris Methodi Med. cui
 subscribit Paulus, libro tertio suæ medicinæ, præcipue
 iis qui calidiorē habitu præditi sunt, eis vero qui tempe-
 riem corporis frigidiorē habēt, calidiora præbeto, ut
 Aetius meminit capite. 10. prædicti libri, cætera uero,
 quæ dici vberius, & profusus poterant, cōsulto præter-
 mittimus, lectorem ad prædictū Aetii librum remitten-
 do, qui tam de calculosis curandis ipsis, quam præseruan-
 dis, memoriæ abunde admodum commendauit.

*Curatio nonagesimaquarta, in qua agitur, de renum ul-
 cere per potum aquarum salсарum, & nitrosarum
 naturalium, sanato.*

QUI ex abscessu renum, vlcus contraxit Eneo-
 castrēsis Iminus, triginta natus annos, post mul-
 ta excogitata remedia, quæ nullius profectus
 fuere, eum ad Tullam trāsmisimus, ut ibi naturales aquas
 ex sulphure & nitro, præualente sale, compositas bibe-
 ret, apud quas per integrū mensem mansit, & ita earum
 potu & ysu, sanus, quod mirum dixerim, euasit, ut omni-
 bus admirationi esset.

Scholiz

S C H O L I A.

TUSLA, uicua est in *Mafia inferiore*, circiter. p. 150000. à mari distans, in eo puteus uisitur tetrum quendam odorem spirās, cuius aqua colore subalbida, tactu frigidissima, sapore salissima est, eam uero accola lento igne in salem spissant, sed hoc minor pars, maxima uero, ligna quæ proxima sylua suppeditat, in struem apte concinnat, suppositoque igne incendit, crescentem uero flammam, ea aqua irritat potius quam extinguit, ubi uero tota ligna in prunas abiere, tum copiosissima aqua extingunt, quare ea frustra in cineres facillime abeunt, is illarum regionum sal est, nec temere alia utuntur, manet tamen color ille cinericius, atque odor insuauis, sapor uero perquam ingratus, puteus ipse turcarum regi ad quinos aureos in die uetigalis est, ex quo aqua salis nimis bibi non poterat, & ea de re, circum circa fadere & suauissimam aquam pululantem ebiberet cōmendauimus, quæ usus in potu turca hic ad triginta dies sanus factus est. ceterum, dicitur tusla turcice, id quod latinis salina. porro, Archigenes cum de renum & uesica ulceribus agat, citante Aetio, capite trigesimo libri undecimi, ad hunc modum, de Albularum aquarum potu, conferent itaque aquæ albule si adsint, & consimiles, post matutinam deambulationem trium heminarum mensura, primâ die potæ, deinde usq; ad quinque & sex heminas perueniendum, ad hoc enim quod intestinum eluant aer etiam ipsarum fuliginosus uesicam ad doloris sensum percipiendum hebetat, & humoribus segregatis puriorem ac lucidiorem sanguinis uaporem reddit, quia & ipse aqua ulcera utiliter repurgant, et cum uoluptate infra subeunt, atq; adeo nihil egro sanando efficacius deprehendere possumus, hora autem calidior ad eas accipiendas apta est, quod si non adsit huiusmodi aquarum qualitas, adsint autem alia nullam gustui qualitatem exhibentes, sed late se ad gustum diffundentes, hæ ipsæ reliquis meliores sunt cense, & proximo ab eis loco, bituminosæ, nitrosarum etiam si adsint, & saliarum experimentum sumere prodest, maiorem enim quàm credi potest sape ex his succedentem uidi effectum, intercapedine autem et diſtancia à balneo facta, aridarum rerum comestio primum utilis est, & cetera: hæc Archigenes singularis doctrinæ uir, cuius opera, utinam hodie extarent, ac forte non tanta, quæ neotherici à priscis prætermissa putant, desiderarentur, paucis enim iis citatis ebibendi thermarum aquarum, methodum Archigenes docuit, quam & hodie uniuersam Italianam serua re nouimus, cui Sauonarola subscribit, & alij doctissimi uiri, qui de bal

neis scriptitarunt, quos omnes in unum uolumen congestos typographia Veneta superioribus annis, pro iuuanda salute humana in lucem misit.

Curatio nonagesimaquinta, in qua agitur, de remedio, ad eos qui se somno permingunt.

ADOLESCENS duodecim natus annos, lectum in somno commingebat, quod sane vitiū ex musculi in collo vesicæ laxamento eueniebat, à multa pituita forte ortum trahente, sed aliis de causis euenire posse, norunt medici, & Auicenna prosequitur fen 19. libri tertii tract. 2. cap. 15. nos igitur pro salute huius adolescentis sic machinati sumus, & primo fluido ac bene purgato corpore pituita redundante, & victus ratione subtili perscripta, & potu diminuto, illi hædi pulmones affatos ad aliquod dies edendos concessimus, & recte habuit, postea vero ceratis constringentibus imo ventri & renum regioni adplicitis, illi leporis cerebellum siccum exceptum vino dedimus, & quandoque porcinæ vesicæ exultæ cinerem, & exactam sanitatem adeptus est. Sed cum hæc tractamus, ecce iuuenis Dalmata, forma elegāte præditus, mæstus & tristis ad me venit, se malle mori inquiens, quā simile vitium pati, hic nanq; cum coibat cum muliere, nullum emittebat semen, sed potius ventris crepitus pedebat, quæ de re, eum à tanto dedecore, & vitio liberem, me rogat. Ego vero huius vitii causam inquirēs, multam pituitam crassam inferiori intestino hærentem conieci, cuius præsentia, vasa seminaria frigida & coarctata erant, vnde semē genitalæ deficiebat, pituita vero motu, & caliditate dissoluta, in flatus vertebatur, quā primo depellere statui, id quod affecutus sum, proposito primo victu calido, qui ex cibariis optimis & multi succi, constabat, veluti potu vini vermiculi & odori, dein vero præparato per oximelitis assiduum potum, corpore, & recte purgato, ac iniectis infusis pituitam quoque hanc minuētibz, imum ventrem

trem & inguina ac inter anum & pudendum hoc unguen-
to illini faciebam, quod habet, piperis albi, & nigri, ac
longi, an. 3. i. s. seminis erucæ, seminis vrticæ, nigellæ,
an. 3. s. pyrethri. 3. i. olei lilini in quo iniectæ sunt eru-
cæ herbarum aut pinus animalia tria uel quatuor, & per
aliquot dies insolata. 3. ij. de castoreo. 3. s. ceræ quantum
sufficit, misce fac unguentum, & eo ut dixi, partes inun-
gantur, præcipue in aurora, & ea nocte in qua non coi-
bat, nam hora coitus uino calido se lauabat, sed in auro-
ra etiam & hora coitus, unciam mediam ad drachmas sex
huius electarii deglutiebat, & super parum vini malua-
tici pitisabat, habet autem sic. R. diasatyrionis. 3. ij. dia-
galangæ. 3. ij. specierum diambæ, diamoschi, an. 3. ij. &
menti pudendi ceruini aridi. 3. s. nucum pinearum, pi-
staceorum, amygdalarum ducium mundatarum, an. 3. s.
carnis scinci. 3. ij, seminis erucæ, urticæ, nasturtii, an. 3.
i. pectusculi capi cocti. 3. ij. terenda terantur, & melle
optimo fac electarium liquidum secundum artis ordi-
nem, iis enim hic intra mensem uoti compos fuit factus,
& artis laudum maximus euasit bucinator.

S C H O L I A.

QVVM ad me uenit iuuenis hic, illico in mentem mihi subit, ca-
sus similis, forte ex Ruso per Aetium citatus ad calcem libri undecimi,
qui ita habet, Adolescens enim quispiam nos accessit, & se uehementer
coitum appetere confessus est, uerum ubi comisceretur, semen emittere
non posse, sed flatibus plurimos sibi per sedem erumpere. In hoc itaque
coniecturam feci, uasorum seminariarum siccitatem adesse, quod ipsum
etiam adepta sanitas demonstrauit, nam postquam humida et boni suc-
ci diata esset usus, semen emisit. & subdit, alius item adolescens dome-
sticus minister, confessus est, se quando cum muliere rem haberet, semen
effundere non posse, quum uero dormiret, plurimum ei semen prodire,
uisum itaque mihi est, uasa eius seminaria propter multam unam cum
frigidityte humiditatem, calefieri non posse, propterea quod caliditas in
coeundo ad corporis superficiem diffunderetur, in foraminibus uero amplius
calefieret, propterea quod somni interna calefaciunt, et refrigerant ex-
teriora, quare hunc ipsum inferius partes exercere iussi, atque id ma-

urine per equitationem, castorium etiam bibendum præbui, & dietam omnem calidam & siccam constitui. hæc Aetius, nos uero hunc secundum casum aliquando hominem pati; obseruauimus, ob hæc eadem ab citata, ueluti ob carunculas in meatu urinae, & semini genitali communi habitas, sed cura uaria cum sit, pro uarietate causæ, non admodum difficilis est.

Curatio nonagesimasexta, in qua agitur, quomodo fecunda mulieres dignosci debeant.

SELINVS turcarum Solimani imperatoris filius, & qui imperium ambit, petit, quomodo fecundæ mulieres dignosci queant, nam turcæ & si plures uxores habeant, hic tamen hac in re à nobis certior fieri cupit, cui sic ex Sorano viro grauissimo & sapientissimo satisfecimus, à quindecimo ætatis anno fere usque ad quadragesimum, mulieres concipiendo idoneæ sunt iudicandæ, quæ neque uiragines, neque corporis habitu densæ, duræue fuerint, nec contra humentes, & languidæ, aluique iugiter fluentis, sed recta ratione hilarique mente fungantur, lumbosq; latos, habeant, & uentrem amplum, sintque illis libera menstrua, nec morbis præcipue uteri iugiter infestentur, aiunt etiam conceptura nē sit mulier; hoc experimento deprehendi: inferiores partes pannis undique obseptas resina suffiunt, ut à pudendo uapor excipiat, & inde eleuato ad os odore, fecunditatem, non eleuato, sterilitatem indicari, itē, allia decorticata, & lana inuoluta, mulier dormiendi tempore sibi tãquam pessulum imponat, & simili modo, ab odore, utrum ad os peruenerit uel non peruenerit, fecunditatem iudicatio: hæc ex Sorano. Nos uero cum experimentatoribus hodiernis, longe certius signum, an conceptura sit mulier, etiam si sit uirgo, habemus, & tale est, coagulum leporis pondere unius drach. aqua calida dissolutum, mulieri ieiunæ calido in balneo existenti bibendum propinabis, nam si uentris dolores eam infestauerint, talem generationi aptā prædices, si sero non

non, eam infocundam firmato. Cæterum, ex Hippocrate scito, quòd tempora foetus uarie habentur, nam masculi citius absoluuntur quàm foemellæ, forte quia calor uehementior in masculis est, & in iis, alij citius, alij tardius ad perfectionem siue maturitatem perueniunt, primis nanq; sex diebus, bulliente semine, fiunt ampullæ, & ut ex faceta Hippocratis historia accipimus, uelut quædam oui species existit, sed tunc nondum foetus appellatur, sed semen potius, deinde nouem diebus attrahitur sanguis, ex quo paulatim epas & cor fiunt, ita ut post duodecim dies, iam discerni possit epatis, cordis, & cerebri, delineatio, & tunc foetus nominatur iam, & Græca appellatione embryon, id est, pullulans seu germinans, postea octodecim diebus, membra cætera formantur, & foetus exerit ramos, sunt nanque omnes ii dies collecti, 45. in quibus, formatis, & distinctis membris, uiuere iam foetus incipit, quia sentit, nondum tamè mouetur ob imbecillitatem, & tunc ut theologi aiunt, animæ pueris inferuntur, & iam non solum embryon, sed infans appellatur. ne tamen ab Hippocrate uetustissimo & sapiētissimo discedamus, scire decet, quod dies à conceptione ad formationem duplicati, indicant diē motus, postea triplicati dies motus, iudicant diē edendi partus, uerbi gratia, si foetus formatus est. 45. die, mouetur nonagesimo, & tunc forte anima rationalis introducit, quam à sensitrice & uegentatrice differentem esse Ocham doctōr Angelicanus, multis probat rationibus, sed hæc minime huic conueniunt negocio, triplicato uero nonagesimo die, nonus resultat mensis, quod est usitatissimum partus tempus.

Curatio nonagesima septima, in qua agitur, de muliebri satyriasi, simulq; uterino furore.

MONACHA ex iis quæ castitatem proficetur, & religiose uiuunt, & forte primum locum eo in cenobio tenebat, quam primariam sine priores

iam uocant, male habebat, ad quam accitus ipse, ea tem-
 peratura sanguineam optimi habitus, natam annum tri-
 gesimum quintum, sed per interualla delyratē compe-
 rio, coeperat nanque delyrium rabidum antea sex uel o-
 cto dies, quod & alias, ut aliæ attestabatur monachæ pas-
 sa fuerat; sed nunc, hoc cum delyrio eius calent mem-
 bra, sed pulsus à temperamento parum distant, ut ipsa fe-
 briens non dicatur, sed quando delyrio apprehenditur,
 quod per internalla ut pote per consensum fit, garrula
 euadit, ad hæc inquieta & iracunda, præcipue contra pa-
 rentes, qui eam in carcerem illum conicerant, insuper
 tam multa de habendo marito inculcebat, ut assistentes
 omnes admirarentur, quoniam nihil loquebatur, aut
 effutiebat, quod non ad concubitus, aut uenerem face-
 ret, ex quibus ego hanc uterinum furorem pati depre-
 hendi, & eo magis, quia sæpe dextram ad pudibunda in-
 ferebat: solent namque mulieres satyriasi, & forte ualen-
 tiori & frequentiori quam uiri morbo tentari, ut Sora-
 nus Ephesius singularis doctrinæ uir docet, & experi-
 tia ipsa confirmat, quem pudendorum ingentem pruri-
 tum, & coeundi ardens desiderium, ingens uteri & lo-
 corum circa assistentium ardor præcedit, qui ardor &
 uteri incēssio, cerebro & toti corpori communicata ra-
 bidi furoris dicti, est in causa, ob quem morbum, diuus
 Paulus, ut puto, dixit, melius est nubere quam uri, no-
 uerat nanque ille, opus naturæ concubitus esse, atque
 inde paucis datum esse castitatem seruare, ut quæ into-
 lerabilis ueneris desiderio tabescunt, ut monachæ diu-
 claræ ad fontem superioribus diebus euenit, quæ ob si-
 milem morbum in matricis obseffum lapsa est, iuuenis
 me hercle uiginti nata annos, pulchra si qua alia, sed om-
 nino exusta, & mœsta, ex nobilibus Racusinis. sed de iis
 satis, & curationem habitam in monacha à nobis tracta-
 ta citemus. primo autem uena pedis saphena dicta secta
 fuit, ex qua sanguinis libra extracta fuit, dein nero pur-
 gato corpore, ei uictum paruum constituimus, & ex ci-
 bariis

bariis iis, quæ statu prorsus, ac ui excitandæ ueneris carent, postea uero ad cucurbitulas scapulis fixas, cute primo secta deuenimus, tandem membra inferiora refrigeranda curauimus, uariis cum fomentis, tum unguentis, & linimentis, constantibus ruta, castoreo, solano, sedo, papauere, rosa, mandragora, uitice, aceto, portulaca, hyoscyamo, lactuca, cerusa, argenti spuma, cerato rosaceo, populeo, & similibus, quæ ad præsens recensere non decet.

S C H O L I A.

SOLET plerumque uterinum hunc furorem consequi febris, ex utriusque inflammatione oborta, sed in monacha hac, quum inflammatio sine phlegmone non esset, febris vice, caliditas excedens erat, per consensum igitur uteri hic furor fit, unde uterinus furor appellatur. Caterum, satyriasis quantum à priapismo differat, nouissis ex Galeno omnes, est nanque satyriasis ingens pudendorum pruritus, & uenerorum intolerabile cum caliditate desiderium, quod desiderium in priapismo non reperitur, sed magis membri genitalis & forte virilis exuberatio tantum, ut suadet Galenus, in calce librorum de sympt. causis, & libro 6. de locis affectis, capite ultimo, solent nanque satyriasis mulieres uiris frequentius & grauius tentari, tam uirgines, quam quæ coitum gustarunt, & castitatem profitentur, præcipue quæ a maritis absentes sunt, aut uidua manserunt, porro, ut furor consequi solet uteri malam intemperiem calidam, & eius ardorem caput obrepentem, ita & satyriasm plerumque, id quod mariti uerum esse deprehendent, quando præcipue uxoribus apprimere non satisfaciunt, garrulle nanque euadunt & rixose. Caterum uteri mala hæc qualitas, ex qua uterinus furor oritur, longe differt ab uteri suffocatione, in hac nanque uterus contrahitur, & uasorum attractio fit, in illa uero immobilis permanet uterus, ut Aetius quoque ex Sorano memoria commendauit.

Curatio nonagesima octava, in qua inquiritur, an quæ in thorace continentur, tantum per secreta purgari soleant.

QUUM Gozius male haberet, & intra secundam & tertiam costam doleret, dissidium inter medicos fuit, nam eorum nonnulli inflammationē esse, & eam quidem membranam costas succingentem occupantem dictitabant, quia febris continua adhærat, & aliqualis spirandi difficultas, & dolor si continuo non affligebat, tamen cum ad latus sanum uertebatur, dolebat, quibus addebant, quòd extra inflatio apparuit, & breui delituit, & sanies ad umbilicum descenderat, quæ postea per secessum excreta fuit, unde homo breui mortuus fuit. Alij uero, dolorem illum ab humore flatuoso membranam distendente, & solutionem continui faciente, contestabantur, quia si esset inflammatio, siue phlegmone, ut primi dicentes firmabant, pleuritis uera esset. Ceterum, quum illi multa deessent ad ueram pleuritim, uidelicet tussis, pulsus ferrinus, continuus dolor, & alia huiusmodi, non esse inflammationem, concludebant: item, quia si inflammatio esset, & ad suppurationē pertineret, & rumperetur, ad umbilicum pus descendere non posset, & consequens per secessum non posset excerni, quia diaphragma, siue septum dictum trāuersum, quod naturalia ab spiritualibus separat & diuidit, & à primis nothis costis & spuriis oritur, membra ipsa spiritualia tanquam in saccho continet, unde à thorace ad membra naturalia, nullam esse uiam aut descensum dicunt, immo quæ in thorace ipso continentur per spurū purgari, cum Galeno libro de locis affectis quinto, capite secundo, in quo agit, de thoracis affectibus, & Erasistratum uellicat, contendunt, adduntque, si contingat pus in thorace contentum, per urinam aut secessum purgari, ex tali uacuatione, cordis tremorem, pressuras, & sinco-

fincopim, ægrotanti superuenire necessarium esse, & id primo Galeni autoritate probant, libro sexto de locis affectis, capite quarto, in quo agit de vesicæ affectibus, qui ad hunc modum ait, nos uero pulmonis uomicam per urinam; thoracis autem per intestina, & aluum expurgari uidimus, & cætera. pro quo intelligendo, scire decet, quòd pulmones sanie in thorace contentam ad se attrahunt, & tanquam spongia eam retinent, postea uero irritati, maiori ex parte per asperam arteriam eam transmittunt, solet tamen quandoque pus nò per ipsam sed potius per lenem siue raram arteriam, unicam tantum habentem tunicam, atque inde arteriam uenosam dictam transmitti, quæ ad sinistrum cordis uentriculum peruenit, quo in loco ad arteriam magnam aorthi dictam, se transfundit, & per eam ad renes descendit, & consequens ad uescicam: ex qua foras per urinam truditur, & ut ante per lenem arteriam pus transmitti solet, quæ postea per urinam transcurrit, ita aliquando per uenam arteriosam densam, dictam sic, quia duas contineat tunicas, transmitti solet, unde ad cordis dextrum uentriculum perueniens, uenam magnam ingreditur, & per eam ad iecoris descendit gibbas, dein per uias satis amplas, sed plerunq; lapidibus & tophis impeditas, concauas peruenit partes, à quibus postea ad intestina transmittitur, & secessu excernitur, sed quandoq; cum pus in gibbosis partibus detinetur, ad renes fit transitus, & in uescicam tanquam in cisternam cadit, & foras pellitur. ex iis autem nostris dictis, facile Auicenna restitui poterit, fen x. tertii libri, qui confuse admodum hæc scripta reliquit, eo præcipue capite, in quo de pure & sanie in thorace contenta agit. reuera, Galenus citato à nobis loco, quum causam reddat saniei contentæ in thorace, quæ quandoque per secessum excernitur, longe aliam à nobis citatam scribit, ita uero ille ait, Id uero quod per uentrem expellitur, aliam & quidem raram, quæ in corporû dissectione apparet, habet causam, quippe

quippe concava uena mediante uase quodam stelechiæ,
 & uenæ quæ arboris caudici porportione respondet, vi-
 detur iterum adaptari, proinde nihil mirum, neque im-
 possibile est, & ex partibus septo transfuerso superiori-
 bus, pus in uentrem defluere, & ex his quæ eidem suppo-
 nuntur, ipsum per renes in uesicam peruenire. nā cor-
 porum raros habitus, par est ut rara etiam accidetia se-
 quantur. hæc Galenus, in quibus innuere uiderur, quòd
 quandoq; ex uena cōcava ramulus ad thoracē peruenit,
 & illi inseritur, per quē sanies ad iecinoris portas trās-
 mitti poterit, & ex eis postea per intestina foras pelli, ut
 enarratione. 54. libri. 7. aphorif. quoq; firmat. Aetius
 uero libro octauo suæ medicinæ, capite. 65. in quo de pe-
 ctoris suppurationis ex Archigene agit, inquit, rumpuntur
 antè suppurationes aliquæ quidem sursum uersus, aliq;e
 uero deorsum, quæ deorsum rumpuntur in aluū & inte-
 stina ac uesicam transfunduntur, per uasa quædam tranf-
 missione ad ea membra facta, quæcunque uero sursum
 rumpuntur, in vacuum uidelicet thoracis locū, pericu-
 losiores existunt, hæc Aetius, quæ omnia à Paulo mutua-
 tus est, lib. 3. suæ medicinæ: ut legenti manifestum euad-
 et, ex quibus fatis elicitur, puris in thorace collecti: &
 ad intestina, & ad renes & uesicam per uasa quædam in-
 feriora transumptionem fieri, præter citatū primum ex
 Galeno modum, hoc est, per lenem arteriam, unde per
 urinā pus mingitur: Cæterum, nō est prætereundū, quòd
 ut in hominibus inter secundā & tertiam costā, secure
 & liberaliter possimus secare, & aperire absq; diaphrag-
 matis lēsiōe, ut prima & secūda diximus. Cetera ita in bru-
 tis tute fieri non pōt, quia septū trāsuersum diaphragma
 dictum in brutis animantibus, hæret costis nothis, in ho-
 mine uero ita eleuatur, ut apertio prædicto in loco tu-
 te fieri possit, ut periculū facienti notū euadet. quo fa-
 ctū est, ut medici ex brutis anathomia perētes, timerēt
 sectionē intra secundā & tertiam costā, immo nō nisi intra
 quartā & quintā, aut si dñs placent intra quintā & sextā
 apertionem

apertionem admitterent, nō sine tñ ingenti, ne dicam pudendo errore, meminisse tamē oportet, quod Hipp. inter costas sectionē nō moliebāt, sed terebella poti⁹ os costæ pforabat, terebrabatve, ut alias dixi. Vt receptui igit canamus, cōcludim⁹, q̄ in nobili uiro isto Gozio inflāmatio aut apostema nō erat, neq; pus aliqd, ad umbilici partes ex ipso trāsmissum fuit, quāquā id fieri posse Gal. nō negat, immo Aetius & Paulus fatentur.

Curatio 99. in qua agitur, de prurigine inter inguina.

A I D A R Epirota Spado hō ab ineūte etate, i Bizātia aula educatus, tribus ordine potētissimis regibus, primū à cubiculo, deinde à cōsilio, postremo bello rū soci⁹ atq; adiutor fuit, is uero cū ē purpuratis, hoc est Basaijs quatuor, un⁹ esset, ac intēperāter Solymano filij cæcē exprobraret, ē supma dignitate deficiit. At, q̄ singulari semp fide atq; amore, erga Othom. familiā fuisse dicebat, exiguē Illyrici parti cū imperio pficit. is idibus iunij, i quo dies solēne arabicę gētis ieiuniū forte inciderat, quū animi cāusa neocastrū amenissimū eius satrapiz oppidū se cōtulisset, me ad se accersuit, & barbare quidē, sed regie experiri inquit libet, an q̄ de doctrina acciperim tua, aliqua ex parte uera sint, iā nūc quo corporis morbo labore ut mihi indices, cupio, effusus deinde in risum me magnifice à liberalitate sua expectare iussit. ceterū, quū uiri huius inueteratas affectiones pcurro, cū inter inguina pruriginē quādā ab hinc viginti annos continuo pari deprehēdo, ex qua hicores citrini quidā p interualla effluere solēt, quā malā affectionē leuare cōpescereque difficile atq; periculosum videbat. inueteratū .n. malū in hoīe pferim ætate percipitata curisq; ac laboribus confectio. iā in naturā abierat, contumaciterq; quantūuis diligenti medico repugnabat, quāpropter ad mitia placidaq; remedia decurrimus, & eo magis quia inguinibus insitū malum, loco à natura nocuos ē corpore recipere fuccos solito. Vñ igit sumus, duobus vel ad summū trib⁹ remedijs, vno hirudinū venis-hemorrhoidalib⁹ admotione, q̄ diuersio, vt nostis, nō minus iuuat q̄

venæ in fronte sectio, posteriore capitis parte dolente, immo vacuatio hæc maioris momenti hoc in casu est, quia corporis decliuiori in loco fit, ad quem natura superuacuos noxiosque deriuare solet humores. secundo, inunctione vnguenti compositi, ex albo camphorato, populeo, ac plumbeo, æquis portionibus. quibus remedijs, proposito optimo victus ordine, thurcis raro solito immo toleratu difficili, rectius valere cœpit, singulis nã que quindecim diebus, hirudines duæ admoueabantur, & bis quoridie linimentum supra malum iterabatur, plã taginis supra posito folio, non raro præhabito fomento ex plantagine & inguinali siue bubonio herba parato, neque enim plura, vt dixi, machinari pro hac propulsanda mala affectione opus erat, quando circa proregem capularemque senem versabamur, præcipue hominem Turcham, & barbarum, qui si è uiuis decederet, non sine uitæ curantis periculo & dispendio id fieret, medico nanque eius serui belluini mortem imputant, contra quem ferociter irruunt.

Curatio centesima, in qua agitur, de capitis uulneribus, detecto craneo, & tutius ne curentur exiccantibus medicamentis, an cataplasmatibus humidis, ut digestiuo, ex oui uitello dicto, & similibus.

Colloquium, Gradus, Celetanus, Vanuccius.

GRADIVS.

NAVIS nostræ præfectum, ita quidam ex nostratibus, sæue & grauiter in caput percussit, vt eum breui moriturum putem, vos vero viri boni, & diligentes Celetane, & Vanucci, qui ex conducto nostri estis chirurgici, ad eum curandum vt quam celerrime pereritis rogo, interim ipse Amatam phisicum accersendum curabo. CELETANVS, Perge & eum apud officinã
Gabrielis

Gabrielis pharmacopolæ inuenies. VANVCCIUS, Immo ipsum prætereuntem modo, & eam domum ingredientem ni falor vidi. GRADIUS. Ad domum illam accedamus rogo, vt cum Amato misellum illum vnâ inuisum eamus, nec vobis graue sit quæso si paululum moremur.

CELETA. Ita contractæ sunt luces, vt vix sufficiant pro ægrotantibus curandis ipsisque tractandis. GRAD. Salue Amate. AMAT. Vos quoq; salui sitis, ecquit nam rei nouæ est? GRAD. Est non felix omnino, quâdo cum chirurgicis & medicis negotiû est. AMAT. Hoc minus malum quàm cum monachis & clericis, sed quid nam assertis quæso. GRAD. Insularis vir probus, & rerum maritimarû maximus explorator, capite percussus & vt credo lethaliter est, pro quo curando, chirurgos hos accersiti, quibus tu dignaberis pro paterna, & fraterna in te obseruantia in curatione præesse.

AMAT. Lubenter id faciam, & quoduis aliud quantuncunque difficile negotiû pro Gradia Illustri domu aggredi minime grauabor.

GRAD. Non it iam pridem candorem & animi tui in nos propensionem frater meus Ioannes Gradus, qui Reipublicæ nostræ iussu, Venerijs nunc agit, ego vero ad præsens Timantem imitabor, & quod exprimere penicillo non possum velo contegam, sed hæc domus est, ingrediamur, hic sanctius est.

VANVC. Ceream candelam accensam afferto, tria vt uideo hæc sunt capitis uulnera, primû in occipite, alterum in syncipite, postremum uero in frõte, accedatis ergo ea videnda.

AMAT. Tundeto capillos, & caput & collum à sanguine spongia abstergito, postea uero quid agendum sit discernemus.

CELET. In omnibus ut uideo, tam capitis quàm frontis uulneribus ijs, caluaria læsa est.

VANVC. Immo sincipitis vulnus os nudatum habet, & duram attingit membranam.

AMAT. Nouacula ea ut nostis, duabus lineis mutuo se per medium secantibus secatore, & carnem angulorum quatuor ab osse recte separatote, & membranam caluariam tegentem quoque quoad fieri poterit, seruatote, & si quæ offi-

cula

cula sunt fracta aut comminuta, quæ manu, aut uulsella, aut forcipibus dextre nunc extrahi possunt, extrahitote. VANVC. Ad curam accingamur. CELET. En ouorum albumina turundis & plagulis stupeis excepta adfuit, cura igitur ut vulnera hæc optime farcita & plena sint, ut postea pateant operi peragendo, terebello, vel hippocratica ferra, hodierno nostro modiollo dicto, vel scapris rasoriis, prout nobis melius videbitur, aperiendo, vel ossa fracta forcipibus, & uulsella deponendo.

AMAT. Cum hæc recte peracta sint, ab excretis per balanum alui excrementis, ex communi brachij vena sanguinis vncias sex demendas curatote, paucus nanque ut audistis, ex vulneribus effluxit sanguis. Nam & in hoc casu corpore etiam inculpato à plethora existente, sanguinè emittendum, omnes iubent medici, fenestras quoque & rimas portarum occlusas habendas curatote, & paucis accensis carbonibus huius cubiculi aerem contemperatote, viget autumnus, strepitum quoque & canum latratus, & similia amouetote; post emissum vero sanguinem duabus horis, victum porrigitote, panatellam, scilicet simplicem, & lentes ne datote, cephalalgiam nanque ferunt, ut alias dixi, in potu vero ex coriandro incoctam aquam simplicem, aut rosaceo iulebo mistam conceditote, crastina uero die ægyptiacæ siliquæ florem, ad vnciam unam & alterius mediani in bolo deglutiendum diligēs pharmacopola illi dato, valete. CELET. Cum sæpe mihi contingat capitis fracturas curare, non raro mihi succurrit ò Amate quantum difficilis sit earum curatio, & eo magis quum uideam quantum hodierna cutatio ab ea qua prisca utebantur differat. VANVC. Artem chirurgicam nunquam antea ita recte exercitam fuisse, in primisque capitis uulnera nunquam ita recte curata, pro firmo teneo, sed quid quid sit, per gratum faciet Amatus si iudicium suum hac in re dare dignabitur, ut deinceps inter nos habita tam uetus contentio, dirempta & absoluta sit. AMAT. Ego ingenue uobis respondebo, sed an

fatisfecero uestrum erit iudicare : noui sane ex sapientū dictis, quantum periculi afferat inter duos amicos sententiam ferre, quum præsertim alter iudici inimicus euadat necesse sit. VANVC. Hoc ne pili facias ò Amate, quum nihil veritate apud nos antiquius sit, neq; veritas apud nos odium parit, sed amicitiam potius conciliat, glutinat, & ut ita dicam ferruminat. AMAT. Quum unanimes, & concordēs in mea recipienda sententia nos uideam, placet eam qualem qualem in medium sed breuissime afferre, proinde aures præstare benignas. Hippocrates ita capitis vulnera curatu difficilia esse sensit, ut de eis integrum librum memoriæ scriptum reliquerit, cui titulum indidit de uulneribus capitis, quanquam antea alterum in lucem dederat, de ulceribus, in quo ulcerum siue uulnerum curationem persequitur, uario tamē modo, cum in hoc uulnera siue ulcera, cutem & carnem, & os attingentia curet, in illo uero uulnera siue ulcera capitis tantum, quæ caluariam detectam habent. VANVC. Est ne liber ille de uulneribus capitis, Hippocratis? AMAT. Maxime, & Galenus libro sexto Methodi med. eum, & aliis sexcentis locis Hippocratis esse genuinum & germanum, testatur, præcipue cum fracturarum ossiū differentias ex nonnullorum opinione percurrit, & postea prope calcem eiusdem libri, ita esse confirmat, dicens, de ijs uero, quæ in capite accidunt, Hippocrates certe integrum uolumen scripsit, ubi omnia præcipit, quæ in his sunt agenda, & nos cum huic operi finem imposuerimus, enarranda eius opera aggrediemur, &c. CELET. De hoc non est ambigendum, cum Galenus euidenter Hippocratis librum esse testetur, & enarrationes in eum librum exarandas pollicetur, quæ utinam hodie extarent, quia eis nobis magnum certe laborem leuaret. VANVC. Vidius Florentius conterraneus meus, Galeni, ut audio, uicem in eo libro implet, ut qui non solum eum è Græco in linguam romanā uerterit, sed etiā suis commentariis illustrauerit, ueluti antea librum de
Y ulceribus

ulceribus, & alterum de fistulis. *AMAT.* Noui, & Iosephus Schruius Polonus, uir singularis doctrinæ, & eloquentiæ eisdem labores ad adiuuandam rem medicam in lucem edendos parabat, utcunque tamen sit, Vidius multa laude dignus est. *VANVC.* Quia de uulneribus agimus, mihi primo inquirêdum occurrit, cur Galenus o Amare nullam faciat in uniuersa eius doctrina, inter ulcus differentiam. *AMAT.* Idem est siue uulnus siue ulcus, nimirum continui solutionem manifestam, (plagâ dixerim) appelles, quemadmodum & Hippocrates facit, recentiores tamen, à telo illatas plagas, uel casu, uel quomodolibet acceptas, modo recentes sint, & eis non inest pus, uulnera appellant, quum uero pus illis superuenit, non iam uulnera sed ulcera potius appellanda esse contendunt. Alij uero, cum plagæ à causâ procathartica euenerint, siue ipsæ occupent cutem tantum, siue carnem, & os, etiam si eis inest pus & sanies uulnera appellant, sed in hoc ut dixi magna uis non est, plagas, siue ulcera, siue uulnera appellemus, modo eas recte curare sciamus, ut Galenus millies inculcat. *CELET.* Non facile est capitis uulnera curare, ut dixi, & quo magis senesco eo caluarię fracturas difficiliore curatu inuenio. *AMAT.* Non alia de causâ Hippocrates integrum librū huic dicauit negotio, nisi quia capitis uulnera curare est magni atq; ardui negotii, item, quia longe aliam curationem, postulat capitis uulnera, quàm aliorum membrorum, & longe aliam fasciandi & uinciendi rationem, quibus accedunt, ut Hippocrates testatur, quòd hominum capita non sunt inter se similia, quia figura uariant, ut ille libro de aere aquis, & regionibus testatur, & Aristoteles libro primo de animalium historia affirmat, quibus Galenus non raro subscribit, & ut figura, capita uariant, ita quoq; futuris & commissuris, adeo ut future & commissuræ longe aliter in uno quàm alio reperiantur, quæ ut percipitis, nō paruum medico etiam exercitatisimo errorem adducere possunt, nouistis autem caput

illud

illud optimum obtinere habitum & figuram, quod ceream pilam utrinq; cōpressam refert, quod uero ab hac figura recedit, id uitiosum appellamus, in optimi nanq; habitus & figuræ capite, suturæ, & commissuræ ad istam constituuntur figuram, I-K, sed non raro, alio modo habentur, ut Hippocrates dicat, nec futuræ caluariæ omnibus eodem modo, & merito sane, quia suturæ hæ, quatuor modis uariari possunt, ut inibi Hippocrates libro de vulneribus capitis refert, & Galenus libro nono de usu partium, illi subscribit, qui præter quaternas illas uarietates, quintâ mente cōceptam, imaginatur, & admittit, immo quandoq; in nōnullis tā uiris quā foeminis, caluaria absq; sutura & commissura ulla reperitur, quæ omnia curationem perdifficilem reddunt, non minus ac uariæ capitum temperaturæ & dispositiones, & diuersa aeris temperies: uidi nāq; ego ut qui p tot orbis regiones peregrinatus sum, & multorum hominum mores, & urbes uarias contemplatus sum, uno in aere omnes capitis uulneribus affectos, obire, in alio uero secus euenire, & quantumcunq; lethalia uulnera sint, ex eis egrotantes facillime euadere. VANVC. Florentiæ & Bononiæ, ita capitis uulnera periculosa sunt, ut raro capite uulneratus sanetur, in hoc uero saxo Ragusæ cōtrario euenit. uix enim ex fracto & comminuto capite egrotus decedit, immo plerūq; conualescit. CELE. Unde hæc eueniant, uehementer scire cupio, ut ubi caput fractum breui curatur, pedum uitia difficulter sanantur, & contrario. VANVC. Id ego euenire crediderim ut Amatus ait, ex aeris uaria temperie, quia caput ut illiis in Centuriis ex Galeno dixit, ex influere quod aiunt temperie, quocunq; calidissimo æstiuo calore, calidius est, ueluti ex innata temperie frigidū & humidum: ubi igitur aer capitis temperaturā fouet, forte morbus magis inualescit, & ægrum in perniciē trahit, ubi uero non adeo illi fauet, sed qualitatibus potius aduersatur, forte inde melius habet: nouistis autem sanitatem per similia

feruari; morbos uero per contrarium depelli. *A M A.* Quum multa signata causa sint, quæ capitis uulnera difficilia curatu reddat, hæc ut mihi uideatur præceteris primas tenet, scilicet, quod caput cum aliquando percutitur, longe à loco percusso malum aliquando habeat, ab ictu enim malum siue lesio longe subsultat. *V A N V C.* Id fieri posse apud te alias legi. *A M A.* Soranus id fieri posse scriptum reliquit, ut qui Hippocratem imitetur; cui Cornelius Celsus ut sæpe solet subscribit, unde Hippocratis latini nomen traxit, quanquã Paulus Soranum reprehendat, ut qui ex Galeno id fieri non posse dicat.

V A N V C. Hoc ne apud Hippocratem scriptum ais.

A M A. Hippocrates ut audis ita libro de capitis uulneribus præclare tradit, frãgitur caluaria sub uulnere, alia parte, quàm ubi plaga est, atq; os nudatum. *V A N V C.* Optimos & graues autores legendos semper audiui.

C E L E. Quis dubitat, ex fonte potius doctrinam hauriendam esse, quàm à turbidis riuulis? *V A N V C.* Ni Amatus ex Hippocrate sententiam hæc adduceret, nunquam eam Hippocratis esse crederem, & eo magis quia Paulus opus hoc fieri posse negat. *A M A.* Paulisper hic immorari ne pigeat, ut rem hanc integram deprehendatis. Paulus Aegineta, Soranum reprehendit, ut qui dicat in suis scriptis, quæ adhuc extant de uulneribus capitis, quemadmodum in uitro, ita in capite euenire, nam si una parte uitrum percutiatur, in altera & forte aduersa findi contingit, Aegineta tandem hæc non ferens eum suggillat, & carpit, ut apud eum legis, quia uitrum inane est, caluaria uero plena, item, quia Galenus nono libro de usu partium, ideo naturam prouidam caluariam uariis futuris ornasse ait, ut altera percussa, altera nõ ledatur, quod aliter euenisset si solida esset, & absque futuris, non negaret tamen Aegineta id quod Hippocrates ait, & nos quoque scriptum alias reliquimus, si caluaria relo percutiatur, non raro ultra eum locum ubi plaga conspicitur, os findi, & frangi, ut in affere accidit, qui si secu-

ri feriat, non semper finditur qua securis ferit, sed alibi. **C E L S.** Hæc ut ipse puto, nec Galenus negaret. **A M A.** Si recte teneo, non tantum hoc euenire posse dixi, sed multo maiora, scilicet, percussa una parte, ex aduersa, duram membranam quæ futuris caluariæ implicita est, & ex eis pendet, cadere posse, unde maximum malum oritur, item, uenulas cerebrum ambientes ex aduersa ictus parte rûpi & aperiri posse, unde sanguis effluit, & breui pus factum, cerebri substantiam putrefacit, & corrumpit, id quod olim non sine ingenti artis honore deprehendi, immo hoc fieri posse etiam capitis cute, & ipsa caluaria integra manente, præcipue ex re ab alto cadente, Cornelius Celsus faretur, & Galenus post eum, libro secundo de Comp. Med. s. l. non negat, id quod Hippocrates si aperte non dicit, intelligit tamen, cum ait, citato loco; quintus hic modus. quod infortunium ubi accidit nihil est, quod iuuare possis, quoniã, ubi hoc malum sit, nulla uia deprehendere licet, homo ne id patiatur, aut qua parte caluariæ. **V A N V C.** Quomodo hæc deprehendemus, cum quis in infortunium hoc inciderit. **A M A.** Paulo postea audies, nunc satis hæc dixisse sit. **C E L S.** Quum de caluariæ fracturis & uulneribus, nobis sermo futurus sit, dicas rogo ò Amate, persistis ne ea in opinione, caluariam tres habere partes, superiorem, inferiorem, & tertiam medullarem diploem a Galeno dictam? **A M A.** Cur non, quum iis in Centuriis ita esse ex Hippocrate & Galeno patefecerim, & nunc ut rem ex integro teneatis, audite. ita se habet os cranei, quemadmodum id quod costam componit, ambitue. Costæ autem os latum unicum tantum esse uidetur, intus tamen medullæ uice, spongiosa pars uenis & sanguine plena se nobis offert: si costam quis igitur perforare tentauerit, ut olim Hippocrates cum purulentos curabat, perforabat, dubio procul tres partes in ea, uel inuite esse dicet, primam & imam, densas & duras, mediã uero inter utranq; spōgiosam, ita & caluaria tres ha-

bet partes, quarum mediam Galeno diploem appellatā, Hippocrates præcipuam facit, libro huic dicato negotio, non procul à principio, & illi os supremum, & infimum, durissimū, densum & leue, tanquam proprias partes tribuit, mediam autem illam partem spongiosam facit, carūculis plenam, mollibus & raris, quæ digitis si atterantur in sanguinem resoluuntur, ut liquido ex Hippocrate euadet caluariæ tres esse partes. sed agite, siue tres partes, aut si caluariæ laminas magis appellare libet, siue duas tantum, admittamus, hoc nihil refert, modo sciamus, quæ nam in caluaria ipsa partes infirmiores quæue robustiores sunt, ut inde prælagium, indicium, & morbum colligamus. VANVC. In hoc ancipitem & dubium ciuem meum Vidium inuenio. AMA. Hoc tam leue & facile solutu dubium est, ut omnes uno consensu respondeant hoc modo, sincipitis os tenuissimum & infirmissimum esse, postea ossa temporum, dein frontis, omnium robustissima & crassissima, quæ post aures & uerticem sunt, idest, quæ in occipite continentur. VANVC. Ita omnes scribunt chirurgici. AMA. Omnes ita scribunt, sed rationes, cur ita sit, ignorant. VANVC. Eas tu igitur explana. AMA. Audite, os sincipitis omnium in caluaria tenuissimum & infirmissimum esse, ex pueris in lucem recenter editis conuincitur, quia perforatum & nondum completum os hoc ostentent, quod postea in adultis infirmum ita esse conuincitur, quia sinciput paucissima & tenuissima contegitur carne, quo fit, ut uulnera in eo periculosa sint, & eo magis quia multum cerebri sub se continet, quod Hippocrates non siluit, quum inquit. quod ad crassitudinem & tenuitatem, ex uniuerso caluariæ osse, id tenuissimum est, & infirmissimum, quod inter frontem & uerticem est, idemque paucissima & tenuissima carne cōtegatur, hac item parte plurimum cerebri subest, quam ombrem & cætera. VANVC. In hoc enarrando textu contrerraneus meus, Vidius, anceps & dubius, ut dixi, est, ut qui os inter frontē & uerticem

ticem ab Hippocrate fincipitis uocari, ambigat, putans forte longe aliud os prope tempora esse, cum tamen os temporis, Galeno autore libro sexto Methodi med. in se ipso ipsas squamatim compactas commissuras habeat, immo si quis uersatus fuerit in doctrina Galeni, os inter frontem & uerticem, id esse quod nos appellamus fincipitis debilissimum & omnium infirmissimum facile inueniet. Α Μ Α. Temporum os post finciput ceterorum infirmissimum habetur, unde in eo uulnera periculosa quoque admodum sunt, sed præcipuis tribus de causis, quas Hippocrates ita describit, dicens, ex cæteris os temporum infirmissimum est, quod maxilla in tempore cum caluaria committatur, & sursum ac deorsum moueatur articuli modo, quod prope sit iter, per quod facultas audiendi meat, quod uena caua & ualida per tēpus intendat, ob tria igitur hæc, Hippocrates, uulnera temporum periculosissima esse, testatur, ob connexionem maxillæ in tempore cum caluaria, & motum, ob foramen auris, ob grandes uenas quatuor, quæ per tempora feruntur, quas *σφαγιτίδας*, appellamus, quarum duæ per interiora uadunt, & penetrant, totidem per exteriora, utraq; capitis & colli partes nutriunt, sed illæ altiores, hæc uero summas, & per tempora quoq; currunt, cum quibus etiā & arteriæ eiusdem fere magnitudinis obrepunt, quum raro uenæ absq; arteriis reperiātur, hæc igitur tria, cum osse tenui & infirmo, locum infirmissimū & obnoxium malo reddunt, eo accidit ut uulnera quoque quæ supra futuras cadunt, periculosa quoque sint, præcipue fincipitis, quia futuræ natura sua infirmæ sunt, & duram membranam alligatam habent, & fincipitis os infirmū quoq; est, adeo ut hæc locum hunc infirmissimum reddant, ut cunque tamen sit, Galenus fincipitis os, audacius perforat, quā temporum aut à lateribus os, ut ex duabus historiis ad calcem libri sexti Methodi medendi, adductis, percipitur, quod sane documētum Hippocraticum est, ut ex libro suo tam sæpe à nobis hodie citato percipi-

tur, ita enim Hippocrates ait, ubi caput incidendum sit, cæteræ partes eius tuto inciduntur, tempus & regio superior iuxta uenam, quæ per tempora fertur, hic inquam locus scalpello attingi non debet. eum enim qui incisus fuerit, neruorum distentioprehendit, & cætera. iis. n. suadet Hipp. ut neq; tempora, neque supra regionem temporum ad latera incidamus, quia uena, arteria, & non contemnendi nerui per ea loca ferant: quod si contingant præcidi, inde neruorum distentio oritur, præcis nanque ex uno latere neruis, siue musculis, alterius lateris nerui & muscoli retrahuntur, ut aliis in Centuriis, pro exemplo equi frenum adducens, patefeci. sed nunc ad propositum redeunt, dicamus, occipitis uulnera & quæ retro aures contingunt, minus periculosa esse, quia circa eas partes, os durius, & multum carnis est, & minus cerebri subitus est, frontis quoq; parum periculosa sunt uulnera, ut memoriæ in curationibus quandoque mandauimus, sed magis periculosa iis quæ in occipite sint, ut Hippocrates quoq; testatur. CELE. Hæc præscire dubio procul multum ad præsagium, ad indicium, & ad curationem faciunt. AMA. Non iniuria Hippocrates suadet in primis spectandum qua in parte capitis homo uulneratus sit, inquiens, spectare autem in primis conuenit, qua parte capitis homo uulneratus sit, imbecilliori ne & cætera, nec minus considerare uulnerum genera, & an in eis tantum collisio sit, an fissura, an incisio, quoniã pro ossis, & teli, uel procataracticæ causæ ictus uarietate, caluaria uarie frangitur, & afficitur, & in collisione inspicere oportet, an tantum collisio simplex sit, ut in pueris sæpe euenit, quorum ossa supprimuntur & deprimuntur, ueluti uasa plumbea & stagnæa, non secus atq; in prouectis sinciput, & modus hic ad fracturæ species reduci debet, si modo cum Hippocrate sentire uolumus, quia in collisione quædam continui diuisio uidetur; item considerandum si cum collisione adsit fissura, uel rima, quanquam Hippocrates non fieri fissionem absque

absque collisione tradat, inquit nanq; Hipp. si quid finditur, necesse est plus minusve collidatur: fissuræ igitur siue rimæ considerandæ maxime sunt, ut tradit Hippocrates, quum quædam tenuiores sint, nonnullæ tenuissimæ, ut uix percipi possint, & hæ ad interitum sæpe hominem trahant, contra aliæ, crassæ & latæ oculis conspicuæ, aliæ quæ multum excurrunt, quædā breuiiores, aliæ rectæ, aliæ flexuosæ, & obliquæ, nonnullæ parte summa uidentur, aliæ altius descendunt, ueluti aliæ quæ per totum ad imum usque penetrant, & percurrunt, quas Galenus ad finem non esse persequendas monet, ut inferius latius dicemus. quòd si incisio est, considerandum, an in ea teli uestigium relictum sit, quòd ab acuto & leui plerunque fieri solet, & an cū scissura fractura & ossis suppressio sit, ut membranam duram comprimat, quòd plerunque à telo graui & recuruo fieri solet, uel si isto loco ex aduerso malum respondeat, id quod euenire non raro, supra meminimus, sed in hoc multum refert scire, quo teli genere percussus ægrotus fuerit, uel ex quo nā loco ceciderit, alto, infimo, uel medio, & an à robusto, uel debili inflicta uulnera sint, & an ægrotus illico ceciderit, & an scotomate & uertigine affectus fuerit, & an uomuerit, an uero nihil horum euenierit. VANVC. hæc quum dicta & admonita recte sint, placeat nunc egrotantem inuissum accedamus, ut hac secunda curatione inter nos de rebus grauioribus sermo habeatur, & quòd agere debeamus, sanciamus. AMA. Quum timor non sit, de sanguinis fluxu in deponendo uinculo, accedamus; nam Galenus, ut alias uobis dixi, uinculum siue fasciam non nisi ad quartum & quintum diē soluebat, præcipue quando sanguinis fluxum ex uulneribus timebat. CELE. En Vanucci fasciam depone, & expedite eam solue, & uulsellâ hac, turundas extrahe, & linamenta omnia, & caue ne earum quicquam intus latitet, & maneat, ac linamentis iis siccis, & spongiola recenti & noua hac, uulnera à sordibus absterge: adsunt quoque instrumēta quibus of-

sa fracta extrahamus, & qua opus fuerit aperiamus. .
 AMA. Non excidat vobis, fracturas has diligenter inspicere & contemplari, & an in hac calvaria denudata ad futuram incisio sit, quoniam ut difficile ita Hippocrates hoc maxime considerandum monet, denudato namque osse, fracturæ oculis patent, in futuris uero non item, ut alias Ferrariæ in uxore Antonii Lucei Illustrissimi Ducis Ferrariæ medici, euenisse, à me audistis, ex quo errore, diem suum obiit, erat autem plus iusto squammosa aperta commissura, parum ab assistentibus chirurgicis & medicis deprehensa. VANVC. Prouidus, & oculatus mente, & oculis, sit chirurgus in iis tractandis caluariæ uulneribus, oportet, quia futuræ quum infirmæ naturæ suæ sint, paruo negotio finduntur & dehiscunt. CELE. super futuras secare ne consueuisti? VANVC. Absit, immo Hippocrates ab illis recedendum, & ubi necessariū fuerit, proximum os secandum suadet. CELE. Ob multa non esse secandas futuras nuper accepimus. VANVC. Quia forte futuræ naturæ suæ imbecilles cum sint, facile à modiololo penetrante perforarētur, & cerebrum læderetur, item quia per futuras uenæ & mēbranæ transeunt, quas ferro attingere periculo non uacat decidet forte illis adalligata membrana, quàm duram dicimus, item, quum futuræ à natura prouide sint constitutæ, ut per eas tanquam per camini foramina & expiramenta fumus euaporet, earum uice callus supercrescens impedimento expirationi esset, ut his rationibus conuincatur, supra futuras non esse secandum, sed iis proximum os cum sectio necessaria fuerit, perforandum. CELETA. Vt cunque est. Ego ubi sectio necessaria est, etiam supra futuram non raro rado, & aperio, & ad uorum omnia mihi respondent, immo assentiente Amato, hoc non semel feci. AMAT. Ita res habet, & ita agendum cum casus exposceret dixi, quum minus periculi inde euenire soleat, aperiendo, quàm non aperiendo, ut ex historia à nobis citata percepistis. VANVC. Exercitatus
 sumus

finus chirurgus sit oportet qui hæc contra Hippocratis sententiam facere audeat, sed dicas rogo ò Amate, cur in capitis uulneribus sectio admittitur, aliis uero in membris minus. AMAT. Galenus prope finem libri sexti Methodi medendi, huic tuo respondet quæsto, quem tu magno tuo favore percurrere poteris, nos uero interim tibi sic respondemus, sectio ossis in capite necessaria est, quia admiranda iunctura membrorum fracturis accommodata, in capite ob eius figuram dari nequit, quum nõ habeat partes conuenientes ad quas humiditates, & superflua transmittere ualeat, sicut habent brachia, crura, & alia membra, item secamus, ut pus si quod in cerebri membrana colligitur, recte extrahatur, mundetur, nec putredine sua cerebrum corrumpat, id quod fieri nequit, si sectio ossis non sit, cæteris autem in membris pus debito uinculo exprimitur, quod in capite fieri nõ potest, imum nanque pus petit, qua de re, Hippocrates in capitis uulneribus præter fascias laxas, ad continenda medicamenta & linamenta sufficientes, cæteras utpote adstringentes damnat, quia uincula, & fasciæ comprimentes, dolorem & inflammationem adducunt, & humiditates retinent, & eas tanquam carceratas remorantur, ex qua re tot mala quæ homini perdendo sufficiunt, gigni solent, cæteris autem in artubus, ut brachio & crure quæ separata & diducta sunt, in unum cogere & glutinare, uincula ualent, & ab inflammatione defendere, materiam quæ aliunde ad affectam particulam confluit reprimendo, & eam quæ iam recepta est, pellendo, ut latius sequenti dicemus quæstione, in qua proponimus, an capitis fracturæ, emplastris curari debeant, quemadmodum cæterorum membrorum fracturæ. VANVC. Accedamus igitur, & uulnera inspiciamus: primo nobis occurrit occipitis uulnus, in quo satis detecta caluaria est, sed uah in ea nunc fissura satis ampla & manifesta conspicitur, quæ an membranas cerebrum regentes attingat, nunc demum experiamur: pueri techam atramentariam affer

te, ut atramentum per incisuram hanc indamus, ut ad quem locum penetret, sciamus. CELET. quo nam instrumeto, dicas ò Amate, ad hoc secandum os utemur?

AMAT. Dicam, si prius uobis memoriæ reuocabo occipitis uulnera minus periculosa esse, ut iam dixi, & tardius quilibet ab eis morituri sunt, uita decedere, & eo tardi⁹ quo tps frigidius fuerit, sed ad quæsitum tuum reuertor cum Galenō libro sexto Methodi medendi, ita dicente. ergo de fracturis caluariæ, quædam usque ad secundam laminam, quam Græcis διαόνη uocant, perueniunt, quædam usque ad internam ossium faciem, quædam simplices fracturæ sunt, quædam contusiones, quædam uestigia eorum quibus inflicta plaga est. Quæ igitur simplices fracturæ ad secundam usque laminam perueniunt, iis quos modo diximus angustis scalpellis indigent, expedit autem hos ut numero multos, ita magnitudine impares esse, nec ubi desit quod operi fit commodissimum, postea uero nudato prout fieri solet uitiatō offe, utendum primo quidem latissimo, secundo loco, quod illo est angustius, mox ita reliquis, deinceps usque ad angustissimū, hoc uero in ipsa diploe est utendum, & inferius, subdit. & fracturis uero quæ ad cerebri usque membranas perueniunt, si simplex tantum fractura sit, iam dictis scalpellis angustis utendum, sin cum cōtusione aliqua, quod contusum est, excudi debet, idque uel terebellis prius in circuitu perforatum, mox deinde scalpris admotis, uel protinus ab initio cycliscis, ac quæ per terebellam quidem ratio fungitur parum tuta est, propterea quod dum audacius eam tractant, duram membranam quæ offi substernitur, nō raro uiolāt. Quod uero per cycliscos opus administratur, ne id quidem omnino uitio caret, cum quatiat immodice caput, quod potius quietem postulat, in ijs autē Galenus, ut audistis, nos docet in caluaria aperienda perforandaue, ac ipsis demendis extrahendisue ossibus, siue fracturæ simplices sint, siue compositz, operandi rationem, ueluti operationem per terebellam

terebellam parum tutam esse, quia membranam duram,
 & cerebri substantiam uiolat, nihilominus quoque im-
 probat opus quod per cycliscos administratur, quia ca-
 put immodice quatiat. VANVC. Miror Galeni diligen-
 tiam ut qui rem hanc sic desertam reliquerit. AMATVS.
 Nihil minus, desine mirari Vanucci, immo Galenus di-
 stinctione quadam habita, nos docet quando terebra, &
 quando cycliscis uti debeamus. VANVC. Eam rogo re-
 citare ne graueris. AMAT. Inquit Galenus, si magnæ
 sint fracturæ, & ossa quæ fracta sunt uehementer mota,
 tunc cycliscis uti optimum esse, quia paucis excisioni-
 bus opus consequemur, ut postea excisorijs lenticulatis
 in totum compleamus. hæc, ne dubites, Galeni sunt uer-
 ba, mihi igitur hic quoque placet, si magnæ sint fracturæ,
 & ossa quæ fracta sunt uehementer mota, cycliscis uti,
 quippe paucis excisionibus, facies excisorijs lenticula-
 ris locum, si firma plurimum ossa sint, focanda terebella
 sunt. hætenus Galeni uerba, quæ ut noscis, nihil à nostra
 citata sententia differunt, immo ut Galeni sententiam te-
 neas, ita dicentem audi. Quidam autem quo minus us-
 quam aberrant, eiusmodi terebellas excogitarunt, quæ
 mergi non possint, quas ab argumento abaptista dicunt
 circumcurrit enim parum supra terebellæ acutam cuspi-
 dem circulus quidam parum extans, sane expedit com-
 plures id genus preparatas habere, ad omnem caluarie
 crassitudinem, nam crassiori longior terebra cōueniet,
 (uoco autem ita cuius spatium quod inter summam est
 cuspidem, & circulum, qui extans circumcurrit, maius
 est,) tenuiori breuior, est autem huic quoque quod in-
 terest inter cuspidem & quod circumcurrit, minus. Ali-
 qui uero (siue illos his timidiores, siue tutiores appel-
 lem) etiam iis quas chynicidas uocāt, sunt usi. Tu uero si
 neque improvidus eorum quæ fallere possunt sis futu-
 rus, neque plusquam fatis es timidus, commodissime cy-
 cliscis utere, & primo quidem aggressu latioribus, po-
 stea magis angustis, donec ad crassam membranam per-
 ueneris

neneris. cæterum, quod excidi oportet, id totum circulo cyclificis mundandum non est, sed ex ea maxime parte, qua fractura est grauiſſima, nam præter alia, etiam membrana ipſa ab oſibus quæ uehementer ſunt afflicta, celerrime recoſcit, adeo ut nullus ſit metus eam quæ iâ ſeiuncta eſt tetigiſſe, ſi uero unam ſemel nudaueris partem, ac ſcalprum qui in cuspide præfixum habet obtuſam leuemque lenticulæ ſpeciem, aciem uero per longitudinem erectam, ſubmiſeris, ubi latam partem lenticulæ ſuper membranam ſtatuereſ, ſeries malleolo, ac ſi caluariam diuides, eueniunt enim ita agentibus quæ requirimus omnia. CELETANVS, ita hæc Galenus clare docet, ut nihil quod deſideremus in hac tractatione ſit, ſi modo à Amate nomina instrumentorum quibus Galenus operandum docet, patefeceris. AMATVS, à terebra incipit, quæ & terebrum, & terebella, & terebellum diminutiue appellatur, instrumentum ſatis uulgare, quo fabri paſſim utuntur, & dolia, ligna, & tabulas perforant, cui ſimilem terebram chirurgici olim in uſu continuo habebant, alteram uero quæ ſupra acutum eius mucronem circulum habet, ob quem altius deſcendere non poteſt, unde abaptiſta, quaſi, ſubmergi non poſſint, à Græcis appellantur, & hæc uariis modis habentur, & operantur, nam quidam ipſam manibus circumducunt, alij eam per pilam in ſummo circumagunt, alij per tranſuerſarium conuertunt, alij per habenam in medio arcæ illigatam eam tornant conuertuntve, nonnulli per arcum eam circum rotant, alij per habenam & tranſuerſarium, exemplum ab iis qui ad tornum poliunt, ſumentes. VANVC. harum terebrarum, paruus uel nullus uſus, hodie apud chirurgos habetur, proinde eas prætermittamus in hac præfocanda caluaria, & quid Galenus per chynicidas intelligat abſolue quaſo. AMATVS, chynicidium instrumentum, Galenus uocat, id quod Hippocrates ſerram appellat, noſtri uero hodierni chirurgici, modiolum dicunt, instrumentum ſane admodum periculolum, quod

ut dixi Hippocrates ferram appellat quam tu intelligere-
 rerem, siue rotundam, quia ut nosti, rotunda ferræ mo-
 do operatur, qua ad præsens minime quoque operabi-
 mur. CELETANVS, vtamur igitur cyclifcis saltem, si mo-
 do primum eos patefeceris. AMATVS, per cyclifcos,
 Galenus, cauos excisorios scalpros intelligit. VANVE-
 si meliora non adduxeris, perinde ut antea dubitabi-
 mus. AMATVS, sunt cyclifci, seu caui excisorii scalpri,
 non multum à nostris uulgaribus scalpri rasoriis diffe-
 rentes, sed differunt, quòd illi cannulati siue caui ad cir-
 culi figuram acuta acie fabrefacti sint, & similibus fabri
 lignarii sua excauant ligna, adactò malleolo, sed Ga-
 lenus an eis usus fuerit citra malleoli operam, scriptum
 non inuenimus, credibile tamen est, superferiente mal-
 leolo, eisdem operatum fuisse, quum dicat, eos uitio nò
 carere, qui immodice còcutiant, & eisdem (ut audistis)
 utitur cum os uehementer est perruptum, quibus tantù
 excidit quantum satis est, ad postea operandum scal-
 prum securissimum ima in parte lenticulam referètem
 non sine malleoli percussu. VANVECIVS, instrumenta
 omnia hæc quibus non nisi feriènte malleolo operantur,
 tanquam periculosa dimittamus, quia parum tuta, & à
 Galeno non libenter admissa. AMATVS, utamur igitur
 vulgaribus nostris scalpri rasoriis, satis tutis, aduncis,
 & curuis aut quos Germania & Hispania singulares ha-
 bent, & ita fabrefactos ut iis nò nisi exercitatisimi ape-
 rire nossent, aut terebra, qua usi sunt prisca, & per ma-
 nùbrium uertitur, ferrum quadratum ima in parte ha-
 bens cauum, in quo ut aliud & aliud ferramentum inse-
 ri solet, excidendo ossi accommodatum, ita clauus ha-
 bens turbinatum caput crebris foraminibus scabris ut
 in lima cernitur compunctum, illi adaptatur, qui sum-
 mopere mihi arridet, & à nemine hucusque quod sciam
 descriptus aut depictus, aut in usum tractus, aut adduct⁹
 est. VANVECIVS, ego huic instrumento indere soleo fer-
 ramentum quod ab ima parte, quasi in pomum definit

striatum

striatum quinq; acutas acies habēs, alpij uero, Thyschi magistri mei huius ferramenti loco, quo ego utor, aliud inferere solent, quod unguem repræsentat, quandoque uero aliud semicirculatum. CELETANVS. Modo uno modo alio prout opus exigērit utamur, a latioribus inci-
piendo de instrictis, prout Galenus nos agendū docuit. VANVCCIYS, Accedite igitur, & gosapium puer dato, ut ægrotantis aures obturemus. AMATVS, cura diligentissime opus exequaris, quoniam Galenus iubet libro octauo de usu partium, ut ossa capitis celerrime exci-
dantur ne cerebrum refrigeretur. VANVCCIYS. Imum petiuit attramentum, & incisura hæc duram attingit meningem, da Celentane strictiores scalpros. Vah uide-
tis ne iam pulsantem cerebrum, da lenticulatum scalp-
prum, ut si quæ sunt ossicula quæ sæpe duram membra-
mam pungunt & feriunt, extrahamus, iis enim squam-
mis sæpe dura membrana læditur nisi chirurgus dexter
fuerit, unde dolor inflammatio, paralysis & febres ori-
ri solent. AMATVS. In sincipitis vulnere id quod uehe-
menter est confractum, auferendum cura, uel his forcip-
ibus, uel uulsella, uel dentata forcipe, & uestibus de-
tato & non dentato subleua, & attolle ea quæ sunt com-
pressa & fracta ossa, ac lenticulato scalp pro postea ut no-
uisti utere. VANVCCIYS. Occurrit os quod mouetur
sed longius percurrit, curabimus ne de illo extrahen-
do? AMATVS. Absit, præceptum Galeni est, ubi de
hoc negotio agit, quum ossium fragmenta quædam
longius excurrunt, ea persequi ad finem non expedire,
cum persuasum sit illi, nullam inde noxam futuram es-
se, & reuera Galenus ut oculatus testis & experimen-
tator accerrimus loquitur, uidimus nanque nos non ra-
ro similia percurrentia ossa consolidari & succedente
corporea citatrice, ferruminari, si modo reliqua rite
peracta essent. VANVCCIYS. Exercuisti ne Amate ar-
tem chirurgicam aliquando? AMATVS. Sub præce-
ptoribus Salmanticæ maxime, ubi cum non dum deci-
mum

mun octauum ætatis meæ annum agerem, præceptores, Pontanus, & Oliuarius, tatum mihi & diligentiz tribuebant meæ, vt duorum hospitalium, uariis ægrotantibus promiscuis refertorum mihi curam comitterent, quorum alterum titulum diuæ Crucis, alteri uero diuæ Blanchæ, si recte teneo, habet, postea uero in patriam reuocatus parum de arte chirurgica exercenda curiosus fui. VANVC. Vt quisque optimus artifex euadat, oportet, omnes artis partes eius quam exercet, non tantum sedentario studio completas sed exercitio maximo cõquisitas habeat, ut Hipp. Soranus, Archigenes, Ruffus, Gal. Paulus, Celsus, & similes qui ad unguem oēs tenebant, & earum partem chirurgicam non solum uiri ij grauissimi & sapientissimi, sed dei ipsi, Machaon & Podalirius suis exercebant manibus, nunc uero hodiernis medicis satis superq; est pulsaretigisse, etiam si nihil præter pallium medicum habeant, forte ut melius suam traducant aut uerius exerceant & occultent ignorantiam, aut forte ut Abinzoari subcenturientur, qui cum ulcus uidebat, illico sub stomachabatur, & nauseabundus scotomate & uertigine afficiebatur, unde physicum non debere exercere chirurgiam, scriptis mandauit. AMARVS. Hippocratem eam partem methodi curatoriz quam opera manuali completemus, exercuisse, nondum satis habeo exploratum, quum eam apud suum iusiurandum physicis interdictam legimus, unde apud Romanos mos inualuit, ut medici qui uictu, & medicamento, ægrotantes curarent, operam manualement non exercerent, nec ij chirurgici dicti prioribus partibus operam darent, tanquam decretum, & legem sancitum reliquerunt, sed de his satis. CELETANVS. Ad colloquium nostrum reuertamur, quod de ossium fragmentis longe percurrentibus erat, quæ omnes nos ut Galenus quoque docuit, non esse detrahenda, unà conuenimus, quanquã

hodie non desint plus iusto audaces chirurgici, quidam qui ossa omnia mota, vi, & diligentia accuratissima auferre audeant. **AMATVS.** Ij forte iuuenes inexperti sunt, digni ut sub magistris adhuc agant, & artem exerceant, ut doctores, & ab erroribus immunes euadant. **CELETANVS.** Referam casum notatu dignum, multum ad rem hanc facientem. Superioribus diebus, capite uulneratus iuuenis quidam ad me uenit, qui caluariæ ingentem portionem circuli figura fractam habebat, à qua omnia illa ossa fracta, & comminuta detraxi, unde membrana dura magna quantitate detecta circuli figura uidebatur: sed quod mirari est, in medio circuli tanquam in centro, frustum caluariæ, etiam si modo mathematice loqui uolumus, necessario rotundum tanquam insula in medio aquæ, illæsum mansit, quod omnes assistentes mecum foras ad aliquot dies exiturum credebamus, sed contrario euenit, præfixum nanque mansit, neque ipse de eo extrahendo sollicitus admodum fui, quum tentatum uulSELLA id membranæ firmatum, & affixum perciperem. **AMATVS.** Cor date operatus es, quia chirurgus non multum sollicitus in eradicandis, & detrahendis ossibus esse debet, sed potius, placidus, & mitis, & si extractioni resistent ossa, tunc opus naturæ comittere debet, quæ sæpe id quod nos consequi multis machinamentis, & sudoribus non possumus, ipsa per se facillime operatur, & complet. **VANVCCIVS.** Quum omnia ossa perfecte, & exquisitè exempta sint, ut dixerit Galenus de huiusmodi opere, Dimidium facti qui bene coepit habet, ad immitenda medicamenta accedamus. **CELETANVS.** Hoc opus hic labor est, quum nonnulli exiccantibus medicamentis huiusmodi curent uulnera, alij uero, cataplasmaris, & humidis, sed quid agendum sit, dicat Amatus quem tanquam iudicem in hac re constituimus. **AMATVS.** Vc

ab ovo, quod dicitur, incipiamus, & in pomum, sed non malum definamus, ab Hippocrate diuino illo, & medicorum deo, exordium sumamus, qui libro huic tractationi addicto, iubet, ut quamprimum ad uulneratum, os nudatum in capite habente accedamus, incidamus, quantum nobis satis esse uidebitur, ut postea sequenti die uulnus inspiciamus & recte curemus. sic enim ille, Ergo, quum nudati ossis causa, plaga in capite secatur, ut appareat, lœsum nec ne à telo fuerit, eatenus icidi debet, quatenus opus esse uidebitur: oportet autem ubi secatur, diducere ab osse carnem, quæ membranæ & ossi iuncta est, deinde ulcus uniuersum linamentis implere, quæ in posterum diem minimo labore ipsum apertum exhibeant: ubi autem linamenta dantur, quandiu adhibentur, imponendum est cataplasma ex polenta tenuissima, quæ ex aceto subacta incoquatur & maxime glutinosa fiat. Hæc Hippocrates, in quibus figuram qua sectio fieri debeat præteriiuit, nos tamen aliorum doctorum hominum doctrina instructi, ad .X. literæ similitudinem eam facimus, quemadmodum uos alij consueuistis, & in hoc ægro tante operati estis, & carnem ab osse ut docet Hippocrates, separastis, nec tantum carnem sed etiam membranam caluariam tegentem. Qui ut paulo post docet oportet, ut sectio ossium si quæ necessaria fuerit tertium diem non prætereat, præcipue ætate, & calido tempore, immo si primo occurssu id facere potuerimus non prætermittamus, quia tunc nondum est inflammatio, nec intra tres dies hominem infestare consuevit, unde ossa tutius intra hoc trium dierum tēpus, tractari possunt, radi. secari, componi, & in suam sedem collocari & redigi. dixit autem Hippocrates ætate, aut ubi tempus calidum fuerit, quia hoc tempore, caro citius putrescit, & pus copiosius gignitur, & ex consequenti os gangrena facilius tentatur & corrumpitur, quæ om

nia hyeme tardius euenire, satis nouistis. VANVCCIUS. In his cum Hippocrate sumus, & eum in tractandis, & eximendis ossibus sequimur, & imitamur, sed in medicamento quo pro constringendo sanguine in prima curatione utitur ab eo discrepamus. AMATVS. Miscemus nos linamentis album oui satis agitatum, & si defluxum sanguinis copiosiore[m] timemus, superaddimus pulueres constringentes, qui in officinis ueneunt uel eos quos Galenus in usum trahebat, & ita habent, aloes partes duas, thuris unam, pilorum leporis, quantum satis uidebitur, misce, Hippocrates uero utitur linamentis, eo quo nos utimur modo, & cataplasmate ex farina tosti hordei aceto subacta & glutinosa reddita, sed an linamenta misceat huic cataplasmati, quemadmodum nos nostra oui albo solemus, uel tantum cataplasma hoc superponat, non satis constat, quum dicat, ubi autem linamenta dantur, quandiu adhibentur, imponendum est cataplasma ex polenta tenuissima, quæ & cætera. Ego uero ut credo, Hippocrates non tantum cataplasma hoc superponebat, sed etiam linamentis miscebat, quia medicamentum hoc reprimat, siccat, & ab inflammatione arcet, ut oui album quoque facit: Paulus Aegineta uero, vinum temperatum oleo, statim pro sanguine reprimendo admouebat, forte quia dolorem timebat, nam medicina hæc, & lenit, & reprimendi uim habet. CELETANVS. Galenus ut noto, libro sexto Methodi medendi nullo horum utitur medicamento, sed siccantibus potius. AMATVS. Id uerum esse scirote, quod ubi caro à medico secta est, & ossa sunt extracta, linamentis uti debemus, quibus dum utimur, cataplasmate etiam uti necessarium est, ut suadet Hippocrates, quia dum inflammationem timemus, semper cataplasmate uti debemus, qua de causa, Hippocrates quandoque, neque cataplasmate usus est, neque fascia, quia inflammationem non timebat,

bat, sed de his in sequenti latius dicemus, nunc ad quæ
fitum redeamus, an uulnera hæc, hac secunda curatio
ne curari debeant siccis medicamentis, uel potius hu-
midis. Galenus ad calcem libri sexti Methodi meden-
di, dubium hoc proposuit, & breui absoluit, dicens, in
hac re duas esse contrarias curationes, alteram mitē,
Romæ frequentatam, alteram uero, maxime siccam,
quam laudabat Meges Sidonius, & eam Eudemus ci-
uis suus, in opus continuum trahebat, ut qui nudatæ
membranz protinus superinducebat emplastrū, quod
ipsis uocatur, cuius descriptionem mox audietis, & ex-
trinsecus oxymel adaptabat, & hanc curationem Gale-
nus ibidem magis laudat quàm alteram lenientem,
quia ut Hippocrates ait, introitu ad librum de ulceri-
bus, & alibi, quod sanum est, siccum est, quod ulceratū
& morbosum, humidum, sicca igitur ad sanitatem ma-
gis accedunt, humida uero magis ad morbum, unde
Galenus, eodem loco, si in Asia mansisset, se potius usu-
rum exiccante hac curatione quàm leniente inquit,
quia ea multo plures seruatos obseruauerit, quàm reli-
qua miti curatione: sed quum Romæ ageret, urbis mo-
rem insequi proposuit, operam manuariam chirurgi-
cis relinquēs. subscribit igitur Galenus Eudemi cura-
tioni. Qui etiam ut eius corroboraret opinionem, exē-
plum auris affert, cuius foramen non solum ad cere-
bri membranam, sed etiam ad ipsum cerebrum pertin-
git, & tamen medicamenta uehementer sicca tolerat,
ex quibus est Andronis pastillus, unde ipse Galenus
paulo ante dixerat, tum protinus, tum ad finem usque
siccis medicamentis esse medendum, quæ ob id ipsum,
cephalica Græce, id est, capitalia sunt dicta, ea compo-
nuntur ex iri illyrica, & erui farina, & manna & Ari-
stolochia, & panacis radice cortice, & aliis ab Au-
cenna adiectis, ut myrrha, fæcocolla, sanguine dra-
conis, & similibus, quæ extergere & siccare, citra rō-

tionem possunt. VANVCCIVS. Emplastra quibus, medici illi prisci vulnera, detecta dura meninge, curabant, apprime scire desidero. AMATVS. Honestissimo tuo desiderio breui nunc satisfaciam, & primo sciendum est veteres ea medicamenta excogitasse, quæ quia ossi fere fracto superponuntur, catagmatica appellantur, cuius modi, emplastrum nigrum est, quod ad Aristam auctorem refertur, & id quod Moschionis dicitur quæ Galenus libro secundo de composit. medic. catageni, describit, capite decimoseptimo. cæterum, inter hæc, quæ robustiora sunt, à capite, cephalica nuncupantur, quanquam non tantum capiti, sed alijs etiam partibus opitulètur, & conueniant, ut refert Galenus eodem citato libro secundo capite decimooctauo, cuius generis sunt, quod Deileontem auctorem habet, isis emplastrum à nobis supra citatum, viride cephalicum, & alia similia, quæ libro quarto eiusdem voluminis describit. VANVCCIVS. Horum descriptiones, ne postea eas inquirendo fatigemus ad præsens describere ne graueris rogo. AMATVS. Primo catagmatica duo occurrunt, dein cephalica potentiora & robustiora aggrediemur.

Emplastrum nigrum Arista auctore, ex Galeno
decerptum libro secundo de compo. med. f.
genera. Cap. 17.

Hæc recipit. Argenti spumæ, bituminis, singulorum, drachmas ducentas, picis aridæ, ceræ, singulorum drachmas centum, resinæ, terebentinæ, singulorum drachmas quinquaginta, aluminis scissilis, propoleos, singulorum drachmas triginta, guttæ ammoniaci, drachmas uigintiquatuor, æruginis drachmas decem, olei sextarios quatuor, præparato ut dictum est, Hactenus Galenus. Cæterum, hic nos pro denario, drachmam

chmam vertimus, & norandum est sextarium, duas cōtinere colytas, heminas quoque dictas, vt. Q. Rhenius Fannus cecinit.

At cotylas, quas si placeat, dixisse licebit,
Heminas recipit geminas, sextarius vnus, porro,
Hemina hic decem continet vncias.

Mofchionis pharmacum siue emplastrum, cata-
gmaticum, faciens ad fracturas, ex eo-
dem loco Galeni.

Argenti spumæ, pondo minam. Mina vero in hoc pharmaco habet denarios, vel si mauis drachmas centum sexaginta, seui vitulini, drachmas centum sexaginta, resinæ terebenthinæ drachmas octoginta, æruginis drachmas octo, opoponacis drachmas octo, chalbanis drachmas octo, olei cicini heminam, aceti tantundem, liquoris sycamini heminam, picis liquidæ heminæ dimidium. Cæterum, argenti spuma leuissima & cicinum oleum in uas fictile æreumque injecta, & super ignem posita incoquantur, ac postea quam ebullierint seuum, & manna thuris adduntur, mouenturq; continuo, cum spissantur, pix, cera, resina admiscuntur, & coctis vsque non inquinent, chalbanum aspergitur, deinde ærugo, & opoponax ex aceto resoluta, liquor vero sycomori, & pix liquida in alterum vas transfusa coquantur, & condensata priori pharmaco admiscemus, rursus supra ignem posita vsque ad puritatem coquantur, & in vinum demersa triduum relinquimus, inde subactis utimur in linteolū illinētes, &c. Nunc demum cephalica, robustiora & acriora catagmatis tempus est vt describamus emplastra, & primo occurrit Deileontis.

Z 4 Deileontis

Deileontis Cephalicum, ex Galeno, libro. 4.

prædicti uoluminis, capite. 13.

℞. æris squammæ, mannæ thuris, resinæ siccæ, singulorum drachmas cētum, aceti heminas duodecim, terito squammam ex aceto, & cum leuis facta fuerit, thus in minutissimum puluerem redactum adiicito, & resinā, pastillos fingito, quos in umbra desiccabis ad usum.

Isis Cephalicum cruentis conueniens ex Ga-

leno libro quinto, dicti uoluminis

Capite secundo.

℞. ceræ drachmas centum, terebinthinæ drach. ducentas, squammæ æris rubri, eruginis rasæ, aristolochiæ rotundæ, thuris, salis ammoniaci æris uisti, radicis dracunculi, an. drach. octo, aluminis combusti, drach. sex, myrrhæ, aloes, chalbanī, an. drachmas duodecim, olei ueteris heminam, siue uncias decem, terenda terātur, adiecto aceto acerrimo, & ut conuenit coquantur, quousque non coinquentur manus, & fiant pastilli manibus aceto acerrimo intinctis, qui per decem dies in aceto acerrimo macerentur. cæterum, quum plura emplastra isti referta à Galeno prædictis libris describuntur, hoc ad præsens à nobis conscriptum pro capitibus uulneribus curandis, & ulceribus extirpandis, in usum medēdi trahere debemus, à quo id quod Paulus libro. 7. suæ medicinæ scripsit licet nonnihil ponderibus, medicinis tamen parum differt, reliqua uero uaria huius generis medicamēta ex ipso petite Galeno, Paulo, Largo, & Celso, quæ tam scilicet cephalica quàm catagmatica carnem producūt, & ubi os nudatum est, tam capiti quàm aliis corporis partibus per se absque mistura aliqua applicari debent, ubi uero os nudatum

non

non est, tunc aliquo liquore, uel cerato dilui debent, ut Galenus non raro libris signatis meminit, & secundo ad Glauconem. VANVC. Cur sic? AMAT. Quia uulnera quæ os detectum habent, exiccantibus ualde curari debent medicamentis, reliqua uero quæ non habent, minus exiccantibus, qualia hæc sunt medicamenta, largo oleo rosaceo, diluta aut mista cerato, aut aliquo alio liquori, & hoc est quod (mea sententia) Auicenna dicere uolebat, cum dixerit fen quinta Libri quarti, uulnera capitis, quæ ad almocharim perueniunt, curantur eo modo quo cætera ulcera curari solent, idest capitis uulnera quæ neque os detectum habent, nec perforatum, immo quæ non attigerunt membranam caluariam tegentem, curari debent, non eo modo quo uulnera os detectum habentia, sed potius ut reliquorum membrorum ulcera, & uulnera, quæ non ita exiccantibus solent curari, & sanari, & hanc sententiam Auicenna ex Hippocrate & Galeno decerpfit, ex Hippocrate, libro de ulceribus & libro de uulneribus capitis, ex Galeno uero, commentariis in librum de articulis, sic dicente, Hippocrates sicciorē curationem tradit in libro de uulneribus capitis, quàm in eo qui de ulceribus est, ea uero ulcera capitis, quæ usque ad os non penetrant, sub iisdem præfidiis, atque aliarum partiū curantur. hæc Galenus, qui merito ex Hippocrate sicciorē curationem tradi libro de uulneribus capitis, quàm reliquo de ulceribus, inquit, quia Hippocrates hoc de uulneribus capitis libro agit, osse detecto, siue nudato osse, aut perforato, aut saltem, læsa membrana, caluariam tegente: eodem enim modo uulnera membranæ craneum tegentis curari debent, quo, detecto osse, aut perforato curari solent, ut suadet Galenus, libro secundo de Comp. med. s. l. cæterum Auicenna non solum ex prædictis decerpfit locis sententiam illam, sed etiam ex Galeno, libro sexto de Comp. med. s. genus, sic di-

cente, sicciora medicamēta uulnerato capite eatenus idonea esse, quatenus os apertum est, quoniam capitis ulcera, ubi os nudatum non est, nihil proprium requirunt, magis quā in alia corporis parte, semper tamē spectata affectæ sedis natura, & cætera. VANVC. Arrident nobis hæc. AMAT. Merito & uobis arridere debent, quia Galenus libris citatis de Comp. med. s. de pto capite. cæterarum partium uulnera recentia, acruenta, mollibus, blandis, & iis quæ dolorē non excitant, medicamentis, curat, qualia sunt enHEMA, uocātur autem ex bitumine emplastra barbara cirrha, & phæa, quia fului & fusci sint coloris, sed cur barbara dicātur, Galenus se ignorare fatetur lib. 2. ad Glauconem, de quibus commentario. 4. in librum de articulis meminit, ueluti libris de Comp. med. s. g. quod si potenter siccantibus medicamentis pro iis curandis uulneribus antiqui utebantur, illis aliquod ex glutinantibus medicamentis non uehementer siccantibus miscebant, quod crescētem teneram carnem blāde & sine uellicitatione cogeret, non minus ac in sinu curādo, ut ad eius ueniret finem & ibi retineretur sua uiscositate, ut opus compleret, ueluti quando mediocriter carne repletus est sinus, ut humiditatem redūdantem naturalem absumeret, solet autem eorum acrimonia exui, si eorum pauxilo, largum oleum aut ceratum miscetur, & emmotorum modo reddat, uocāt autem græci emmotata medicamenta, liquida, quæ *μοτοῖς*, idest linamentis, & linteis excipiuntur, & in sinus & cauernosa ulcera sordida pyulco, aut melius fistula lata uesicæ suilla infusa iniiciebantur & linamentis obturabantur, ex quibus sunt emplastra isis, & quæ ad Macherionē, & epigobum referuntur, ut multa alia prætereamus. VANVC. In curandis capitis uulneribus, nudato osse, seruat ne Galenus semper prædictum curandi ordinem, quem Meges tantopere laudabat? AMAT. Minime gērium, immo

immo illum alium mitem & blandum Romę usitatum; nam libris de facult. simpl. med. ita tradit, ego uero sexcentos noui, eorum quibus Romę perforata fuere capitis ossa, nec quicquam ab usu rosacei, citra columbæ sanguinem offensos, & subdit, itaq; melius ingenire nihil possis in capite perforato, quàm ut rosaceo probò utare. hæc Galenus, ubi, ut obiter hoc dicā, sanguinem columbæ in hoc casu prætermittit. CELE. Vidi ego non raro probatos quosdam chirurgos, supra durā membranā, calētem ex ala columbæ sanguinem perfundere, felici & optimo semper successu. AMAT. De iis uberius si placet legite nostrum Dioscoridem: Galenus tamen libro secundo de Comp. med. ubi Apollonii medicamenta persequitur, ad capitis dolorem ex ictu, detracto osse, rosaceum quoq; supra membranā denudatā indit, & eo rosacei huius usus deuenit, ut hodie plures, durā membranā nudatā per totum uulneris cursum solo eo curare nitātur, testātes oleum rosaceum omphacinum tepēfactum sufficiens esse, supra posito uno uel altero unguento, uel capitali cerato ad huiusmodi malum curandum, quum tamen Paulus tres dies tantum rosaceum admittat, ut inferius au dietis. VANVC. Prioribus septenis diebus, rosaceo detectā durā membranā plures curare obseruauī linamenta intincta oui albo & rubro simul contusis, & mistis rosaceo supra ponendo, alios uero, qui illico restricto sanguine, medicamentum satis uulgare digestiuum dictum compositam oui uitello, terebenthina, & rosaceo tepente supra ponebant, irrorata primo membrana durā rosaceo tepente, aliquando solo, quandoq; uero melle rosaceo colatitio admisto, & pro plagæ ratione quandoque ad decimum quartum & uigesimum diem, in eadem persistebant curatione semper capitis partem eodem rosaceo calente abunde perfundentes, & eo lintea imbuta supra ponētes, quo ad forte de inflam-

flammatione securi essent. CELETA. Non desunt hodie qui uulnera similia curent, aqua uitæ (quàm ardentem appellant) excepta uariis medicamentis aridis cephalicis à nobis numeratis, & postea per campanam, destillata, quos ego semper detestatus sum. VAN VÉ. Hodie quoq; nonnulli sunt qui sola frigida aqua fufur ratis nonnullis uerbis non solū capitis sed reliquarum partium corporis uulnera curare contendant, contra quos Vidiuſ cōterraneus meus ita prosequitur, dū Hip. orationē illā interpretatur, ulcus in capite neq; uino, neq; alia re madefacere oportet, aut certe q̄ minimū: inquit igitur cōterraneus meus uir doctissimus & eloquentissimus, ex his patet, quam misere ægrotantes occidant, qui non solum aliis uulneribus, sed illis etiā quæ in capite sunt, medentur linteis ex aqua frigida madefactis. Nam si uinum incommodum est, quanto magis aqua? verum multos adducunt, hac medicina restitutos, neque uerentur asserere id non aquæ potentia, sed miraculo quodam fieri, cum sacris quibusdam uerbis prolatis aqua prope diuina reddatur, & id efficiat, quod per se minime posset, quæ superstitiosa religio eodem modo refelli potest, quo refelluntur, qui scorpionem uolebant carminibus & salua necari, nā, si utrunque seorsum experiamur, idem præstare aquam per se, quod prolatis uerbis inueniemus: igitur, ut nugis omisis atque ineptiis, rei naturam persequamur, frigida aqua non aliter in ulceribus proficit, quàm in frigidis morbis, in quibus, si hominem nō ita calidum nacta sit, calorem extinguit, & ipsum interimit, si abunde calidum, quum calor frigus refugiat, & in unum coactus potentior reddatur, morbum exoluit, quod placuit Hippocrati, quum iuuenem boni habitus ætate neruorum distentione prehensum sanari aqua frigida scribit: cunctis itaque uulneribus aqua frigida nocet, tunc autem magis innocenter adhibetur, quum natu-

ra & corporis totius, & partis affecte calida est, cum affectus recens, quum per tempestatem licet frigidis uti, quod uoluit Cornelius Celsus. Vbi sine peregrinis & conquisitis medicamentis sola aqua frigida curari uulnera tradidit, nanque, ubi sustineatur, ulcus purum seruat, repellendi uim habet, & naturali calore aucto, sanitatem restituit: sed, quum os apertum est, ex toto fugienda est, non modo in capite, quod uino quoque offenditur, sed in aliis etiam partibus. quod uero iactant innumeros eiusmodi praesidio liberatos, utinam aequae liceret, interemptos aspicere, atque eos, qui conualerunt. CELE. Varij cum sint & tot curandi capitis uulnera modi, quid Hippocrates in hac re senserit, dicere ne graueris rogo, quum ipse medicinae lumen sit. AMAT. Dicam breui, Hippocrates, Galenus, & omnes quotquot sunt clari medici, unanimes, & concordēs in hac sunt sententia, si uulnera simplicia sint, in quibus neque de dolore neque de inflammatio- ne timetur, exiccantibus solis medicamentis curari de bere, neque cataplasmata, neque vincula esse admo- uenda, praeter ea necessaria laxa, quae tantum medicamen- tum tenere ualent, si uero uulnera composita sint, in quibus, & caro contusa sit, & membrana forte lacerata, aut lassa, & dolor adest, & inflammatio occupare incipit, aut timetur ne, breui eueniat, tunc ad lenientia confugiunt, ut Galenus libro 2. citato de comp. med. s. l. & libris de facultatibus simpl. med. ueluti aliis sex- centis locis testatus est, in quibus oleo rosaceo tepete semper utitur, & lenientibus, postea uero quum timor non est doloris, neque inflammationis, ad cephalica medicamenta arida siccantia uenit, quae supra membra- nam respergit, quam curandi uiam seruat Cornelius Celsus, qui si non obstiterit dolor, aut inflammatio, à principio ad finem, siccantibus semper utitur, extra- cto namque osse, illico membranam acri respergit ac-
to,

to, ut si quid sanguinis ex ea confluit cohibeatur, si uero concretum fuerit, discutiatur. *CELE.* Si ita res habet hodierni, laude multa digni sunt chirurgici, ut qui rosaceum super membranam per se, etiam linteolo exceptum, respergunt, & superponunt, & medicamentum ex oui uitello, & terebenthina, rosaceo tepente temperatum, ad aliquot dies admittunt. *AMAT.* Procul dubio, quia raro membrana dura uisui patet, ut non contusa, laniata, aut lacerata sit, non minus ac caro & membrana caluariam contegens, quæ omnia, lenientia & mitia medicamenta hæc postulant, & multo magis si à chirurgo secta caro fuit, & caluriæ os instrumento perforatum, quia doloris & inflammationis timor est, hanc sententiam confirmant Hippocrates libro de Ulceribus, dicens, quodcunque ulcus telo acuto inferatur, uel ita etiam, ut alte insadat, medicamentum exigit, quod cruentis vulneribus protinus iniicitur, quod uescicando suppurationem prohibeat, si quid carnis collisum attritumque à telo fuerit, ita curandum est, ut quam celerrime suppuret, nam & minus inflammatione prehenditur, & necesse est collisam detritamque à telo carnem in pus uersam tabescere: deinde nouam creari. ex quibus Hippocratis uerbis, liquido cernitur, contusam, aut collisam carnem, plagæ coniunctam, necessario in pus uerti debere, id quod de membrana dura intelligendum quoque non raro Hippocrates ipse inculcat. hanc eandem sententiam confirmant Hippoc. libro de vulneribus capitis, ad hunc modum, inquit, necesse enim est collisam carnem detritamque in pus uersam tabescere, sed multo clarius eodem hoc libro cum ait, malum autem in ulcere carnem humidam esse, hebetem & diuturniori tempore purgari, danda uero opera est, ut ulcus quam celerrime suppuret, hoc enim pacto, quæ iuxta sunt, inflammari non poterunt, ipsumque purum quam celerrime efficietur.

necesse

neceſſe enim eſt laceratam collisamq; a telo carnem in
pus uerſam tabeſcere: poſt quam purgata erit, ſiccari
ulcus debet, nam ſic mature admodum ſenſcet, & ca-
ro non humida, ſed ſicca producet, ſic etiam in ulce-
re caro minime ſupercrescet. hæc Hipp. quibus forte
Romani nixi, mitem & blandam curationem, tâquam
ſecuram & optimam ſibi addixerûnt, quia ea primo vul-
nerum collisam carnem in pus uerſam purgant, dein
exiccant: iubet nanque Hippocrates pro uirili curet
medicus, ut quam celerrime ſuppuret vulnus, quia
hoc pacto, partes quæ iuxta ſunt, inflammatione non
tentabuntur, nam ſi interea collifa & contuſa caro in
pus uerſa non fuerit, nequaquam uulnus ſanari pote-
rit. poſtquam autem opus hoc completum fuerit, quod
calidis & humidis, ac putrefacientibus, & pus mouen-
tibus, quam frigidis ſiccisq; compleri debet, tunc pur-
gata à ſanie carne, ſiccari poſtea debet, & caro produ-
ci, & consolidari, ac cicatrice obduci. VANVC. Cur
in uulneribus cõtufa caro, aut collifa, in pus uerti pri-
mo expetitur? AMA. Quia præter quod caro ita eſt
affecta ut reſtitui non poſſit, diſruptis uenulis, ſanguine
plena eſt, qui quum extra uenas ſit, neceſſe eſt cor-
rumpatur & cum eo caro ipſum continens, ad quæ
concurrunt, dolor, & calor ſuperfluus, ex quibus in-
flammatio partes proximas occupans concitatur. me-
rito igitur Hippocrates quam diligentiffime ad ſup-
purationem, collitum, & contuſum uerti ſuadet, ſi cito
igitur & breui caro ſuppurat, & uulnus breui purum
efficietur, quoniam uulnus purgari, ante carnis ſup-
purationem nequit, queadmodum neque curari ante
apoſtematis curationem, quæ omnia ut de carne, ita de
dura membrana, & de ea quoque quæ caluariam tegit,
ab Hippocrate dici putate, præcipue quum leſæ, uul-
neratæ, aut contuſæ fuerint. tradit autem Galenus, ut
id repetamus uulnera membranam caluariam tegan-

tem attingentia, periculo non uacare, minus quàm ea quæ membranam detectam habent, ex quibus omnibus colligitur, quam optimum esse, & rationi cōsentaneum, digestiuo dicto medicamento uti, & hoc magis putabimus cum id componentia considerabimus, occurrit primo oui uitellus, qui Galeno affirmante, libro undecimo de facult. simpl. med. frigidus primo gradu est, id quod Auicenna non negat, immo oui uitellum frigidum testatur, libro de medicinis cordialibus, & libro secundo sui canonis, confirmat, quum Gallinæ oui uitellum conferre apostematibus calidis aurium tradat, in secunda uero qualitate siccum esse omnes consentiunt: accedit, oleum rosaceum omphacinum, quod frigidum & siccum esse, post Galenum omnes fatètur medici, quod Galenus ipse, ut audistis, tot & tantis, laudibus extulit, præcipue pro curandis capitis uulneribus, perforato osse, completum uero oleum rosaceum endem Galeno teste, libro 2. de facult. simpl. med. cap. 27. easdem uel similes uires obtinet, quas succus rosarum. Cæterum, succum ex rosis expressum exiccandi uires habere omnes nouistis, terebenthina uero uulgaris laricea, eadem fere uiribus & facultatibus habetur cum uera ex terebîntho destillante, ut fatetur Galenus, & nos in nostro diximus Dioscoride, quæ ambabus qualitatibus, omnium resinarum moderatissima est, & ea de causa, inquit Galenus, omnibus medicamentis, quæ ulcera recte curabunt, eam admiscere satius est, ad hæc quod neruis summopere cōuenit, et eos roborat, ac uiuificat, adeo ut multi hodie, ea sola omne genus vlcerū curare contendant, non nisi prospero et felici semper successu, ut iure ea uti debeamus. At, quia in ea nescio quid a credinis percipitur, ea de causa, nō semel eam frigida, prius quàm ad opus trahamus, abluimus, ut iure concludendum sit, ex omnibus ijs medicinis magno iudicio

cio, medicamentum hoc excogitatum fuisse, quod vulgo digestivum appellatur, quia in eo exiccandi pollet facultas, mitis, & blanda, & quā mira consequuntur bona, inflammationes nanque arcet, & pronibet dolores leuando & leniendo, & quidquid ad suppurationem in vulnere venire debet, breui trahendo, pus non nisi album, lene & æquale, absque odore malo, producendo, vnde vulnera breui cum purgātur, paruo negotio, exiccātur, absterguntur, & ex consequenti in eis caro producitur, & consolidatur, cephalicis aridis supra repperis, quod si huius digestivi præsentia, pus superabundauerit, ab eo desistimus & forte siccis linamentis utimur, quousque exiccatum vulnus sit, aut tunc iam eo abstinemus, & hoc alio absterfitorio dicto utimur, quod constat, farina hordeacea melle rosaceo colatitio, vitello oui, & quandoque oleo rosaceo, aut horum vice, cephalicis aridis memoratis, utimur, aspergendo supra membranā mel rosaceum colatitium admixtum rosaceo oleo, quanquam, uice rosacei tepentis, multi hodie, oleo extracto ex ouorum vitellis frixorio assis, felicissime operentur, ut ex Auicenna quoque deprehenditur libro secundo, capite de ouis; sed tunc vnguenta cephalica superponimus, ut ex betonica gomma elemi, dicta oleæ syluestris, matre sylua, gratia Dei, aureo chirurgico, dicto de resina, & similibus, modo vno modo, alio pro temporis qualitate, æstate namque frigidioribus, hyeme vero calidioribus utimur, sed iam tūc, vinum rubrum austerum incoctum absynthio, betonica, rosis, pomis cupressi, & similibus, quod stipticum appellamus, exceptum linteo, & bene expresso, ac calido, superponimus, demum ad ceratum, quod corpoream cicatricem, succedentem in ossium vicem, coadiuuat, & humiditates derelictas exicat, & caput omnino roborat, deuenimus, quod ex betonica plerunque in officinis prostat, aut ad eum quod gratia

Dei dicitur, aut ad aliud diachilon appellatum, aut ad carpenſe ceratę capitale dictum, aut ad huius generis excogitatum aliud. CELETA. Ita hæc tua mihi arri-
dent, vt non poſſim niſi in tuam ire ſententiam. AMA.
Ne quis ſycophanta in nos debacchetur, ex ijs dico
qui ſupremis labijs artem medicam deguſtarunt, tantę
rationes nos ad opus hoc trahentes, audite, & primo,
ſi quis recte Galenum tenuerit libro quarto methodi
medendi, vbi præcipue Hippocratis orationem ex li-
bro de vlceribus adducit, inueniet, omnia vlcera eſſe
exiccanda, præter ea, in quibus pus mouendum eſt, ſed
quę illa ſint, dicite vos rogo. CELETA. Si Galenus ita
ex Hippocrate agendum docet, proculdubio, ea ſola
vulnera, quę per primam tantum intentionem curari
ſolent, & in eis tatum labiorum agglutinationem pro-
curamus, ſiccis medicamentis curari debent, aut ſal-
tem, ea vlcera, quę nihil præter vlceris curationem,
in ſe habent, quoniam, vlcus in quantum vlcus exicca-
tionem poſtulat, cæterum, cum vulnera, præter mitia
illa citata, omnia reliqua pus mouendum in ſe habeant,
quia vulneratam carnem, quia collifam, aut laceratam,
& perruptis venis plenam, conſequens eſt, vt cataplaſ-
mate citato, vel ſimili, vt quàm celerrime plagam ad
ſuppurationem trahamus, utamur. AMATVS. Hoc ue-
ſtrum argumentum efficax ſane eſt, pro quo roboran-
do, pauliſper attendite ſi Hippocrates, vlcera ſiccis cu-
rat, cur eſt, quòd articulos ulceratos, cerato, & rebus
humidis curret? VANVC. Forte id in cauſa eſt, quòd cū
hæc molitur Hippocrates, non tantum vlcus, quantum
neruorum diſtentionem, quam timet, reſpicit. AMAT.
Beaſti me Vanucci, ut qui tam recte & ad Hippocratis
mentem reſpondiſti, ſed quum ita ſit, cur nos in fracta
caluaria, detecta dura membrana, à qua ut Eraſiſtrato
placet, nerui originem trahunt, aut ut Galeno, ex cere-
bri ſubſtantia, & per eam membranam, nerui ipſi tran-
ſeunt

firmum habent, ut ea lassa, & cerebrum & nervos laxi credibile sit, nos nervorum distensionem non timebimus, & omni data opera, ne ægrotus in nervorum lationem deveniat, muniemur? CELESTANVS. Hæc ita conuincunt, ut nihil supra dici desiderent. AMATVS. Si quis recte Paulum tenuerit, facile inueniet ipsum non multum ab hac nostra curatione dissentire. VANVCCIVS, Quo nam modo Paulus curabat? AMATVS, post restrictum sanguinem, primo die oleum rosaceum calidum supra membranam indebat, & linteolum eodem oleo tepente imbutum superponebat, deinde lanam rosaceo eodem similiter madefactam usque ad tertium diem supra positam dimittebat, intra hoc triduū, sæpe oleum rosaceum supra infundendo, forte quia de dolore timet, & hic proculdubio, noster curandi modus est, omphacinum oleum calidū super membranam respergimus, & linteolum, sine zendalum rubrum eo madefactum, supra eam adaptamus. deinde linamenta eo digestiuo intincta superponimus, & multo rosaceo tepente caput perfundimus, uice quorum Aegineta suam lanam oleo madefactam admittit, neque Cornelius Celsus, hanc curationem reiicit, ut qui eum percurrerit, inuenit: iubet tamen Celsus semel in die uulnus, etiam bis in æstate curari, postea uero Aegineta à tertio die, membranam siccantibus nutrit, qualia sunt à nobis citata, & cruentis uulneribus simplicibus iniiciuntur. Quod si membrana inflāmetur, sic ut tumeat, eam Aegineta fouet oleo rosaceo, & aqua in qua fornigræcum, semen lini, althæa, camomilla, atque huius generis alia decocta fuerint, & cataplasma ex farina hordei super imponit, uel ex semine lini & aliis proxime citatis, quod si nigruerit, forte ex medicamentis in id efficacibus, mel triplum oleo rosaceo mistum supra destillat, reliqua admouendo. At si nigrities sua sponte prouenerit, id que in imo potissimum, cū alijs graui-

bus indicijs, tunc a præfagio habito, hunc moriturum esse, quia natiuum calorem emortuum habeat attingi non debere suadet, sed nos ne immisericordes videamur eum adiuuamus & uisitamur, ad horam usque obitus quia mirabilia in hac arte non raro euenire percipimus: Celsus vero, si membrana per inflammationem intumeat, superinfundit oleum rosaceum tepidum, quod si usque eo tumeat, ut super ossa emineat eam reprimat puluere lenticulæ, vel foliorum vitis, excepto recenti butyro, vel adipe anserino: quod si membrana parum pura videbitur, tunc æquam emplastri aliquius, quod caluariæ causa componitur partem, cum melle infundit, eiusque continendi causa, linamenta adiicit, & tandem linteolo emplastro illito contegit: At, ubi membrana satis pura videtur, ut caro citius producat, ceratum emplastro misce. Cæterum, Galenus ab Apollonio acceptum refert, ubi cerebri membrana vulnerata est, nepetæ succo & farina hordei sicca, facile glutinari. VANVCCIVS. Sunt sane hæc, utpote à tantis et tam grauib. viris dicta, vere aurea, quorum præcepta in totum obseruo, casum referam non penitendum, si modo eum audire non pigebit. AMATVS. Immo Galenum imitabimur, qui in vniuersa sua doctrina non contentus communibus theorematibus, exempla per multa exercendi gratia adiicit, quibus rerum cognitio euidentior, & magis firma euadit, dic igitur, VANVC. Ogaricus quidam Omblensis, ferrea claua à viro forti & robusto in capite ad sinciput percussus fuit, ita saue, ut illico tanquam mortuus in terram ceciderit, ad quæ vocatus ipse, eum ingens vulnus, magna cum cranei fractura habere deprehendi, ex quo, subito quatuor non contemnenda extraxi ossa, & restricto sanguine, ut fieri solet, per album oui, ex brachio sanguinem mittendum curauit, ventre primo per clysterem exonerato, secunda vero curatione, iustæ magnitudinis fena alia of-

sa, præter plura alia exigua, rasorio lenticulato extra-
xi, & ut opus erat, craneum per circuitum, eo lenticu-
lato, veluti incisoris aliis rasoriis, poliui, erat autem
dura menix magna quantitate detecta, ac non parum
dilaniata, tandem post chirurgiam, oleum rosaceum
omphacinum supra duram membranam tepidum inie-
ci, & linteolum imbutum eodem rosaceo calente su-
pra posui, & linamenta quoq; madefacta eodem oleo
per ordinem digessi & adaptaui, tandem duplicato lin-
teo, eodem calente rosaceo imbuto, omnibus rite com-
pertis, leniter ne membrana comprimeretur, fasciavi,
instabat autem æquinoctium hyemale, temperatum sa-
tis, & ut autem audistis me fecisse secunda curatione,
ita tertia, & quarta, actiratum putate, cæterum, quarto
die, hic de ingenti capitis & oculorum grauedine con-
queri coepit, non habebat tamen febrim, qua de causa
iniecto infuso, & alui respondentia habita, melius ha-
buit, tunc vero oleo rosaceo, rhodomellitidis portiuncu-
lam miscui, & digestiuium, medicamentum vulgatum
linamentis exceptum vulneris labris indidi, supra ex-
panso duplicato illo linteo rosaceo calente imbuto, se-
ptimo uero, graui rigore affectus est, quem postea
subsequuta fuit febris ingens, mētis cum alienatione,
& linguæ non exigua ariditate, sed tunc in duræ mem-
branz particula, nigredo quædā apparuit, eius reliqua
comparentem parte liuida, quin & vulneris labra, sub-
albida, ac suppressa erant, pro quibus abigendis malis,
& ægroto ipso iuuando, omni data opera, occurrimus
fomēto parato oleo rosaceo, aqua decoctionis althææ,
foenugræci, seminis lini, & camomillæ, eo cerebrū fo-
uendo, & postea gallinaceorum pinguedinem super-
fundendo, linamentis eadem intinctis, superpositis, ve-
luti, leuiori quadam aridæ cucurbitæ testudine, exqui-
site confita, ne comprimeretur à medicamentis su-
pra admotis, nondum autem septimum exierat diem,

quando grauiori rigore apprehensus, animam expirare breui omnes crederent, & ut autem septimo die, bis rigore correptus fuit, ita octauo, nono, & decimo, sed quod peius est, absque somno ullo, quo in tēpore, huic victus, pulli contusum erat, potus uero ius pulli semi cocti: quum igitur in agone, & labore tanto, cura uerfaretur hæc, ecce, undecimi initio, pus, quantum oui testa capit, disrupta apparente membrana, comparuit, inde eadem curatione protracta, quartodecimo die, huic tres superuenere rigores, grauisissimi & seuisissimi, ut ipsum tunc mori crediderim, adiutus tamen & diligenter nutritus eo die euasit, decimoquinto, eum curare coepi rhodomellite, & terebinthina supra posito linteo illito unguento gummi elemi, & hoc bis in die, ad uigesimum quartum, in quibus diebus, dealui respondentia soliti semper eramus, quia singulis illis diebus, singuli rigores illi superueniebant, porro, à uigesimo quarto die, ad trigessimum primum, paroxysmi alternis diebus eum inuadere coeperunt, post rigorem succedēte febre, à trigesimo tamen primo die, ad quadragesimum primum, absq; paroxismo, & noxa ulla processit, at, quadragesimo primo die, denuo paroxysmus ingenti rigore eum inuasit, qui ad viginti horas sequētes non contemnenda febre prostratus fuit, quo tempore, & si caro satis esset in plaga producta, de nouo supra eam, pinguedinem gallinæ destillaui, qua sequenti die, multum puris in vulnere cōspexi, & ægrotus subinde à febre immunis euasit, sed prædicto ungueto, & reliquis dictis, supra admoto vino dicto styptico, curationem ad quinquagesimum quintum diē, traxi, in quo tempore ossium squamæ exierunt, & in totum sanus à vulnere euasit, ore manente distorto, & ipse quasi stupidus & fatuus redditus. *AMATVS.* Placuit sane casum, & eius curandi rationem audire, fuit nanq; membranz duræ inflammatio, siue apostema, ob dilaniatam mem-

membranam eueniens, quam tu diligentissime curasti & ut erat necessarium tractasti. **CELESTANVS.** Non dissimilia, & notatu uaria alia quotidie euenire, obseruamus, quæ si chartis mandarentur, minime de puero Smirniæ apud Galenum, admirarentur iuuenes.

VANVCCIUS. Meministi tu Celentane, illius pueri ab alto cadētis, quem ambo nos curabamus tractabamusve, ex cuius cerebri parte anteriori, non exigua portio per interualla exiuit, & tamen euasit, & nunc alacriter uiuit.

AMATVS. Mira in hac arte quotidie euenire, qui eam exercent, norunt satis, immo in ea prope quoddam diuinum esse, merito clamant, sed iam curandi uia signata, ægrotum nostrum curate, neque latum unguem, ut dici solet prætereatis, & eo magis in uulnere frontis, in quo ueluti quouis alio inflicto cuius corporis particula dempto capite, Hippocrates & cataplasma, & fasciam constringentem admittit. **VANVCC.** qua de causa? **AMA.** Quia aliunde superfluitates recipiunt, & timor est à facili quaq; causa inflammentur, unde & cataplasma admittit, & constringens uinculū, ita enim Hippocrates, ne me mentiri dicatis, ait, at, neq; adstringere etiam conuenit capitis ulcus, nisi fuerit in fronte, aut in parte, quæ sine pilis sit, aut ad supercilia atque oculum, ulcera enim his locis cataplasmata magis & uincula requirunt, quàm alia capitis parte, siquidem reliquum caput, frontem uniuersam cōtinet, ulcera autem ubicunque fuerint, ob sanguinis cursum ex iis quæ continent, inflammantur, intumentque.

VANVCCIUS. In fasciando & vinciendo uulnere, unde nam deligaturam extendere incipiemus? **AMATVS.** Galenus, libro sexto meth. med. huic respondet dubio, dicens, non alienum à ratione arbitror, deligaturæ principium super ipsam fracturā iniici, ab hinc uero ad reliquum membrum dispensari, etenim qui contra deligat is ab integris ad ægram partem sanguinem cōpel-

lit, atqui si ab ægro loco incipiat, in integrum finiat, non solum innoxia eiusmodi deligatura in iis, quæ diximus erit, sed etiam utile quiddam cōtulerit, quippe, cum nullam circa fracturam finet excitari phlegmonē, cuius rei curam habere in primis oportet, & cætera.

VANVCCIUS. Clare fane Galēnus à loco iuxta fracturā dispensandam esse deligaturam ad reliquam partē tradit, sed utinam hodierni chirurgici, non tantis fasciis, aut pileis fulcitis pellibus, capite uulneratos etiam calente aere, obuoluant, muniantve, quum ex illis sæpe maiora noxa, quam iuuamenta sequi deprehendamus.

CELE. Fasciandi & uinciendi rationem quicumq; recte tenuerit, non parum in arte chirurgica obtinuisse creditur. AMATVS. Haud dubie, & hanc partem artis prisci medici tantum fecerunt, ut de ea integros libros memoriæ cōmendauerint, sic Soranus, sic Heliodorus, sic Galenus, & Oribasius, quæ omnia ab Hippocrate tanquam à fonte perenni & scaturiente emanarunt.

CELE. Ne mente decadat, dicas rogo. ò Amate, est ne uerum, quod uulnera capitis quo maiora sunt, minus periculi habent? AMA. Ita esse Hippocrates testatur, præcipue si mēbrana dura illæsa fuerit, quia locus per quem sanies, & humiditas exeant, satis pateat: sic enim Hippocrates ait, quodcunque etiam os à suo statu recedens desidit, uel quod perruptum sit, uel quod late omnino præcisum, minus periculosum est, membrana inuiolata: quod item pluribus rimis & latioribus fractum est, minus adhuc periculosum, & facilius euellitur, & cætera per quæ Hippocrates satis clare dicit, quòd ossa capitis, quo magis præcisa & magis abrupta sunt, ac fissa, eo minus periculosa sunt, modo membrana inuiolata maneat, sic costa fracta minus periculosa est, & faciliorem curationem recipit, quàm collisa, & spina si concutiat, grauius malum afferre solet, quàm si peruertatur, ita iugulum quum transversum frangitur,

tur, minus in se periculi habet, quàm quum in longitudinem; quæ omnia, Hippocrates ita esse testatus est. VANVC. In capitis vulneribus, si rima, aut fissura illico in principio nō apparuit, & postea superuenerint symptomata graua, ut febris, delirium, & huius generis alia, aperire ne debemus, an emplastris malo succurremus? AMA. Huic dubio Hippocrates respōdet, quod illico aperire debeamus, sic enim ille ait, verum, ubi intelligis febrem inuadere, uel quid aliud signum languenti superuenire, nihil cessare debes, sed os usq; ad membranam secare, uel scalprio radere, & cætera. ex quibus Hippocratis uerbis, illorum detegitur turpis error, qui capitis omne uulnus, etiam apparente rima aut fissura subrili, solis suis emplastris, absq; apertura, & ossis perforatione, curare contendebant, argumentum forte desumentes à fractis cruribus, brachijs & costis, quæ solis emplastris, unione proposita, restitui ad sanitatem animaduertebant: sed ii, ut dixi, misere decipiuntur, quia longe aliud est operari, ubi cutis & caro secta est, quàm ubi integra manet, & longe aliud in capitis quàm aliorum membrorum uulneribus, quoniam, ubi cutis integra & non detecta manet, fieri potest, ut quotidie euenire uidemus, ossa restituantur, quia calor unitus, & coactus, non diffatis spiritibus, coadiuuantibus etiam medicamentis, sufficiens est, opus hoc complere, id quod complere non ualet, ubi cutis & caro secta fuerit, & hinc Hippocrates enarrandus à nobis uenit, in ea sententia, quod collisum & contusum est, necessario est, in pus uersum contabescat, scilicet, stâte plaga, & cute secta, id quod est collisum, & contusum necesse est in pus uertatur, secus autem non existente uulnere, nam, ubi non est plaga, etiam comparente carne collisa & contusa, non est necessario, in pus uertatur, ut sæpe obseruamus in membrorum fracturis, non detecta cute, quæ & si multum ha-
beant

beant collisi, & contusi, ad sanitatem tamen absq; puris comitantia restituuntur, ueluti in oculorum uibicibus quotidie quoq; percipimus, ut demum concludere debeamus, in casu à te proposito, illico ad sectionem confugere oportere, etiam integra manente cute.

VAN V C. Arrident hæc, ut quæ ad Hippocratis & Galeni mentem sint dicta, sed si meningis cerebrum cōtegentes ex ictu male essent affectæ, manente cute integra & inuiolata, ut fieri posse conclusimus, tunc emplastris, an potius sectione succurrere debemus responde quæso. AMAT. Ego ut qui non multum emplastris fido, ad sectionem illico deuenirem. VAN V C. Quibus noris, & indiciis, malum tantum pati hominem deprehendamus? AMA. Talis, ex equo forte cecidit, aut re obtusa & graui percussus fuit, aut supra eius caput ab alto res ponderosa & grauis cecidit, & ille illico uertigine & scothomate affectus in terram cecidit, & uomuit, & postea bene habuit, sed intra triduum, conquiritur, & cum horrore febris eum apprehendit, & postea superueniunt capitis dolor, delirium, sitis intensa, linguæ nigredo & uaria alia quæ moriturû prædicunt.

VAN. Quo in loco sectio fieri debet, quâ cutis integra sit, & nos lateat locus affectus? AMA. Id ex ægrotantis relatu percipiamus decet, quia ubi dolebat, ibi malum subest, immo ad locum læsum ægrotans sæpe manum admouet, & forte cutis si non secta, contusa saltem uidebitur, & ægrotus, dentibus paleâ scindere non potest, ob dolorem, quæ indicia omnia uobis deseruiunt in capitis uulnere à contraria parte malû habente, sed tunc uulnus subliuidû euadit, & sanie modicam effundit. VAN. Nô ne pro tanto & tam difficili ac abscondito malo, satius esset emplastris uti, ut magistri illi Bartapalia, Rolandus, Rogerius & huius militiæ uiri utebantur, & eo magis, quia nos uidemus in phrenitide, & lethargo morbo, solis emplastris humores domari, resolui, & ad optimum terminum reduci?

AMA.

AMATYS. Minime gentium, quia ratio dispar est, in morbis nāque illis humores peccātes à natura regulari possūt, etiam non adminiculantibus medicamentis, in vulneribus uero capitis, etiam si admoueris emplastra, cataplasmata, cerata, & quæ sunt reliqua, sanguis extra uenas existens qui periculum minatur, & breui cerebri substantiam corrumpit, non superabitur, nec digeretur, aut euaporabitur, quibus de causis, ad sectionem deueniendum cum Hippocrates omni adhibita diligentia concludimus. VANVC. Vnum in hac tractatione semper ab iis præcipue, qui problemata nodare & dissoluere profitentur, scire desiderauim, cur est, quod in uulneribus capitis caro à parte inferiori ad superiorem producat, in aliis uero contrario eueniat, hoc est, à superiori ad inferiorem produci solet? AMAT. Nos salmaticensibus, complutensibus, parisiensibus, colymbriensibus, louaniensibus, ferrariensibus, parauinis, & bononiensibus, cum quibus satis uersati sumus, tibi ut respondeant cōmittimus, interim sic dicentes, an forte ob nutrimentum ab inferiori parte ad caput delatum, quod reliquis in mēbris contrario euenit. CELB. Carnem uulneribus superadditā, quibus medicinis leuas? AMA. hodie omnes alumine uulgato, à rocha dicto, sed usto, utimini, ueteres uero in huius uicem utebantur chalcitide, myssi, ærugine æris, modo una, modo alia, pro temperaturæ rōne, in hoc uero nostro ægrotante, uos usto alumine utimini, & curationē perficite, quæ & nos sextam hanc Centuriā claudemus, quam ut ultimā in hoc dicēdi genere esse cupiuimus, ita nūc uolumus, testantes, si uerū est quod à Thucydide uiro atheniēsi grauissimō, & eloquentissimō, dictum est, historia tanquā thesaurus est, qui nunquam è manibus excidere debet, procul dubio centuriæ medicinales hæ nostræ, uobis gratissimæ esse debent, & tanquam medicinæ thesaurus habendæ, eis nanque adiuti, uos similes morbos, paresque

calus,

casus, facilius curabitis, eosque è corporibus humanis detruderis, sunt nanque centuriæ sex, sexcentas curationes continentes, nec id sine exemplo. Nam si magnus ille Scipio trecentos olim fortissimos adulescentes in Sicilia succenturiavit, quorum opera, & uirtute fuso in Africa Hannibale amulam Romani imperij Carthaginem imperata facere coegit: quid uos duplicato numero, hoc est, sexcentis his curationibus morborum omne genus extirpari posse desperetis. Valete, Ragusii anno 1558. quo tempore Caletum Henricus secundus Francorum Rex, de Anglo recuperavit. Iterum valete, & secundum harum Centuriarum totum, è Græcia hac, hodie Turchia dicta, breui Deo fauente spectate, quem uobis pergratum fore non dubito, quum præsertim cognoueritis composita esse, exhibitis curationibus, eadem in regione, & eisdem ciuitatibus, in quibus Diuus ille senex Hippocrates artem exercuit, in quibus ut ingenue fatear, hodie ueluti suo tempore, omnes morbi etiam tertianæ, & quartanæ, periculo non carent: neque id mirum, quum omnes è peste contagium trahant. Thessalonice, an. 1559. & à mundi creatione. 5319.

Amati Lusitani medici Centuriæ sextæ finis.

Amati Iusiurandum.

I VRO Deum immortalem, & sanctissimam
eius decem oracula, quæ liberato ab ægyptiaca
seruitute populo, Mose interprete, in monte Sinare data sunt, me nihil prius aut antiquius in iis meis curationibus duxisse, quàm ut illibata rerum fides posteris traderetur, nihil finxisse, nihil addidisse, aut commutasse ornamanti gratia: id tamen unum semper studuisse, ut vtilitas ad mortales promanaret, neminem laudasse, aut uiruperio affecisse ut priuatis affectibus indulgerem, nisi id ueritatis studium exposceret: si fallo, Deum & Raphaelem eius ministrum iratos semper habeam, nec quicquam in arte medica mihi ad uorum succedat. De mercede præterea, quæ medicis exhiberi solet, non admodum sollicitum fuisse, multos non tantum studiose sed gratis etiam curauisse, mercedes etiam nonnullas à permultis oblatas magno & inuicto animo reiecisse, magis in in eum intentum ut ægrotantes mea opera aut diligentia amissam consequerentur ualitudinem, quàm, ut ego eorum liberalitate uel reruntio ditior euaderem: eodemq; loco semper apud me fuisse cuiusuis religionis homi-

homines, siue ij Hebræi, siue Christiani, aut Arabicæ legis sectatores essent: de dignitate uero non admodum sollicitum fuisse, eandemq; diligentiam pauperibus, quam illustrissimo loco natis præstitisse, morbum nunquam produxisse, in præsagiis ea quæ sentiebam semper dixisse, pharmacopolarum nemini plus iusto fauuisse, nisi ei fortasse, quem & peritia artis & bonitate animi cæteris præstare intelligerem, in medicamentis describendis, prout facultates ægrotantis patiebantur temperamentum semper adhibuisse, commissum mihi arcanum nemini detexisse, nulli mortiferum poculum propinasse, nullâ mea opera matronam abortum fecisse, nihil à me in ea ubi curarem domu turpitudinis perpetratum, in summa, nihil à me commissum quod à præclaro & egregio medico alienum haberi posset, Hippocratem & Galenû artis medicæ parentes semper mihi imitandos proposuisse, non spretis nonnullorum in arte medica excellentium monumentis: in studiorum uero ratione adeo frequentem fuisse, ut nullum quantumvis arduum negotium, me à bonorum authorum lectione auocare potuerit, non rei familiaris iactura, non nauigatio, non crebræ peregrinationes, non deniqu^e

deniq; exilium, quod vt virum philosophum
decer, magno & inuicto animo hactenus
sponte sustinui: discipulos quos ad hũc usq;
diem permultos habui, filiorum loco sem-
per duxisse, eos candidissime docuisse, hor-
tatum ut bonorum similes euadere stude-
rent, libros in re medica meos nulla animi
ambitione ædidisse, sed id unum spectasse ut
quoquo modo mortalium ualitudini prospici-
cerem: quod an affecutus sim aliorum iudi-
cio relinquo, certe semper id præ me tuli ar-
que in uotis maxime habui. Thessalonice
datum, anno 5319.

F I N I S.